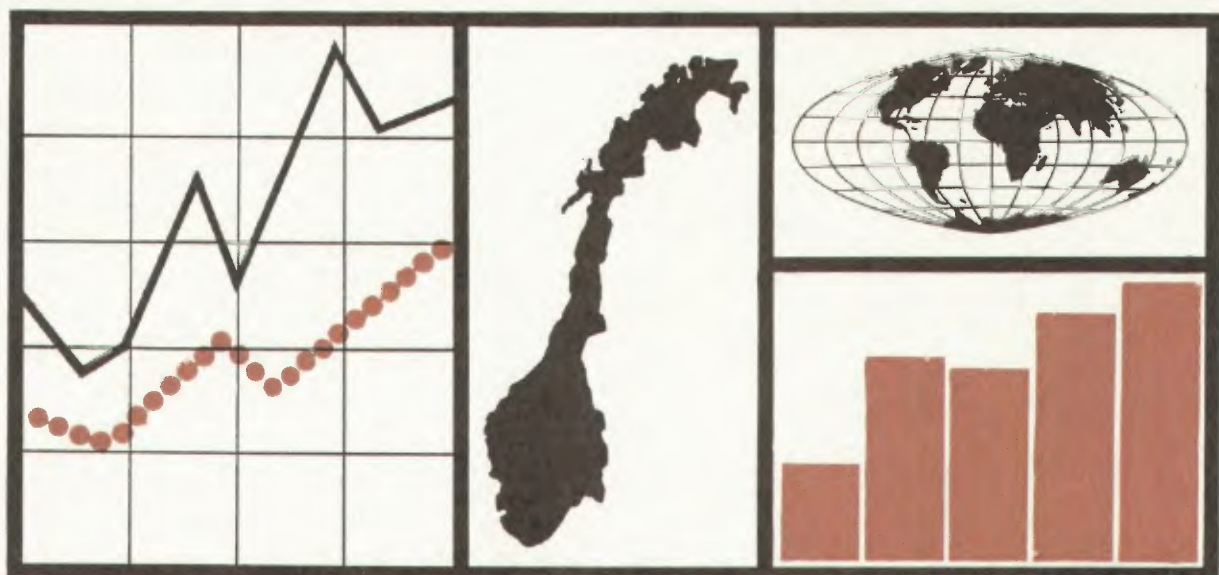

NORGES OFFISIELLE STATISTIKK

ØKONOMISK UTSYN OVER ÅRET 1966

ECONOMIC SURVEY 1966

STATISTISK SENTRALBYRÅ
CENTRAL BUREAU OF STATISTICS
OSLO - NORWAY

ØKONOMISK UTSYN
OVER ÅRET 1966

ECONOMIC SURVEY
1966

With a Summary in English

STATISTISK SENTRALBYRÅ
CENTRAL BUREAU OF STATISTICS OF NORWAY
OSLO 1967

Forord

Økonomisk utsyn over året 1966 er stort sett lagt opp etter samme retningslinjer som i tidligere år. I tabelldelen bak i boka er tatt inn en del nye tabeller med opplysninger om inntektsutviklingen i skjermede og konkurranseutsatte næringer.

Publikasjonen er utarbeidd ved Statistisk Sentralbyrås forskningsavdeling under ledelse av forskningssjef, dr. philos. Odd Aukrust og er redigert av konsulent Kjell Wettergreen. Avsnittet om fiske og selfangst er utarbeidd av Fiskeridirektoratet, avsnittet om arbeidsmarkedet av Arbeidsdirektoratet og avsnittet om bygge- og anleggsvirksomhet av Boligdirektoratet. De andre avsnitt er skrevet av funksjonærer i Byrået.

Statistisk Sentralbyrå, Oslo, 17. januar 1967.

Petter Jakob Bjerve

Preface

Economic Survey 1966 mainly follows the same outline as for previous years. The Statistical Annex has been amplified to include some new tables which provide data on the development of income in the «sheltered» and «exposed» industries.

The publication has been prepared by the Research Department of the Bureau under the supervision of Dr. Odd Aukrust, Director of Research. The publication has been edited by Mr. Kjell Wettergreen. The chapter on fisheries and sealing has been prepared by the Directorate of Fisheries, the chapter on labour market by the Labour Directorate and the chapter on construction by the Housing Board. The other chapters have been prepared by the staff of the Bureau.

Central Bureau of Statistics, Oslo, 17 January 1967.

Petter Jakob Bjerve

Innhold.

	Side
Verdensøkonomien	5
Verdensproduksjonen	5
Råvarepriser	7
Verdenshandelen	8
Den økonomiske utvikling i Vest-Europa	10
Sambandsstatene	22
Konjunkturutsiktene	25
Norge	29
Utenriksøkonomien	29
Utenriksregnskapet	29
Vareomsetningen med utlandet	33
Produksjon og sysselsetting	45
Hovedtrekk av utviklingen	45
Arbeidsmarkedet	47
Jordbruk	52
Skogbruk	56
Fiske	60
Selfangst	63
Hvalfangst	64
Bergverksdrift m. v., industri og kraft- forsyning	65
Bygge- og anleggsvirksomhet	72
Sjøfart	76
Annen samferdsel	81
Inntekter og inntektsnyttning	87
Inntekter	87
Privat konsum	92
Investering	96
Finanser, kredittmarked og priser	100
Offentlige finanser	100
Kredittmarkedet	110
Prisutviklingen	121
Sluttord	130
Sammendrag på engelsk	136
Økonomisk-politisk kalender	143
Tabeller	*1
Publikasjoner sendt ut fra Statistisk Sentral- byrå siden forrige utgave av Økonomisk utsyn	*9

Standardtegn

.	Tall kan ikke forekomme.
..	Oppgave mangler
-	Null
*	Foreløpig eller beregnet tall
—	Brudd i den lodrette serie
	Brudd i den vannrette serie

Contents.

	Page
World economic situation	5
World production	5
Prices of primary materials	7
World trade	8
Economic development in Western Europe.	10
United States	22
Current economic trends	25
Norway	29
External economy	29
Balance of payments	29
External trade	33
Production and employment	45
General trends	45
Labour market	47
Agriculture	52
Forestry	56
Fisheries	60
Sealing	63
Whaling	64
Mining, quarrying, manufacturing and electricity production	65
Construction	72
Shipping	76
Other transport and communication	81
Incomes and their disposal	87
Incomes	87
Private consumption	92
Capital formation	96
Finances, money and credit, prices	100
Public finance	100
Money and credit	110
Prices	121
Concluding remarks	130
English summary	136
Calendar of economic events	143
Tables	*1
Publications issued by the Central Bureau of Statistics since the previous edition of Economic Survey	*9

Explanation of Symbols

.	Category not applicable
..	Data not available
-	Nil
*	Provisional or estimated figures
—	Break in the homogeneity of a vertical series
	Break in the homogeneity of a horizontal series

Verdensøkonomien.

Verdensproduksjonen var i 1966 betydelig større enn året før. Produksjonsstigningen var om lag like sterk som i 1965, men noe svakere enn i 1964. Industriproduksjonen økte trolig litt sterkere i 1966 enn i 1965, men for jordbruksproduksjonen var oppgangen i 1966 enda svakere enn året før.

Utviklingslandenes økonomiske stilling forverret seg ytterligere i 1966. Matvareproduksjonen pr. innbygger — som på forhånd var meget lav — falt i sterkere tempo i 1966 enn i 1965. Dessuten bidrog nedgang i råvareprisene til å begrense utviklingslandenes eksportinntekter.

I de fleste industriland var det høyt aktivitetsnivå og relativt tilfredsstillende kapasitetsutnyttning. I Sambandsstatene fortsatte produksjonsstigningen i høyt tempo. Kapasitetsutnyttningen i næringslivet var gjennomgående god, og tallet på arbeidsløse fortsatte å gå ned. Også i Japan var det sterk produksjonsøkning i 1966. I Vest-Europa steg derimot produksjonen temmelig moderat — i omtrent samme tempo som året før.

Verdensproduksjonen.

Verdens jordbruksproduksjon — når Kina holdes utenfor — viste etter FAO's¹) foreløpige beregninger svært liten (under 1 prosent) øking fra 1964—65 til 1965—66. Året før økte jordbruksproduksjonen med nær 2 prosent, og for de siste ti årene under ett var den gjennomsnittlige produksjonsstigningen pr. år om lag 3½ prosent. Stagnasjonen i jordbruksproduksjonen i 1965—66 skyldtes i første rekke dårlige værforhold, særlig i utviklingslandene.

Heller ikke den rene matvareproduksjonen viste nevneverdig øking i 1965—66. For utviklingslandene under ett ble det til og med registrert direkte nedgang (— 2 prosent). Innenfor denne landgruppen var det bare Sørvest-Asia som unngikk nedgang i matvareproduk-

sjonen, men heller ikke her ble det registrert noen produksjonsstigning i 1965—66.

For industrilandene under ett økte matvareproduksjonen med om lag 2 prosent. Dette gjennomsnittstallet dekket over store regionale ulikheter. I Australia gikk matvareproduksjonen ned med hele 6 prosent som følge av tørke. Heller ikke i Sovjetunionen og Øst-Europa (under ett) var værforholdene tilfredsstillende, og matvareproduksjonen var her omtrent av samme omfang som året før. I Vest-Europa var det en svært moderat produksjonsøkning (+ 1 prosent). Det eneste området som viste betydelig produksjonsoppgang var Nord-Amerika (+ 4 prosent).

For matvareproduksjonen pr. innbygger viste industrilandene en mindre øking (ca. 1 prosent) siste år, opp til et nivå 36 prosent høyere enn før krigen. For utviklingslandene var situasjonen — som nevnt i fjorårets Økonomisk utsyn — meget utilfredsstillende allerede i 1964—65, og en markert forverring fant sted siste jordbruksår. For landgruppen under ett var matvareproduksjonen pr. innbygger 4 prosent lavere i 1965—66 enn året før, dvs. den lå for første gang siden 1957—58 på samme meget lave nivå som i årene før siste krig.

Fra 1964—65 til 1965—66 økte folketallet i verden med rundt 70 millioner, og storparten av tilveksten falt som vanlig på utviklingslandene. Ser en etterkrigstiden under ett, skyldes stagnasjonen i matvareproduksjonen pr. innbygger i utviklingslandene utelukkende den sterke øking i folketallet i disse områdene; produksjonsøkningen har vært omtrent like sterk i utviklingslandene som i industrilandene.

Ernæringsstiasjonen i utviklingslandene er for tiden vanskeligere enn noen gang siden årene umiddelbart etter siste krig, da matmangelen var akutt. Til nå har en hatt en viss sikkerhetsmargin i de store hvetelagrene i andre deler av verden, særlig i Nord-Amerika. Siden tidlig i femtiårene har disse lagrene bidratt betydelig til matvaretilgangen i utviklingslandene. Ved å trekke på de nordamerikanske hvetelagrene var det mulig å unngå en alminnelig hungerskatastrofe i 1965—66 i India og andre

¹ Food and Agriculture Organization of the United Nations.

tørkerammede områder; kornimporten til India ble bare begrenset av mottakingskapasiteten i de indiske havner og av kapasiteten i det interne fordelingsapparat. Alvorlig matvaremangel i en rekke lokale indiske områder viste det seg likevel ikke mulig å unngå. Skipningene av hvete til India og andre kriserammede områder har — sammen med den amerikanske regjeringens tiltak for å begrense produksjonen¹⁾ — ført til at de nordamerikanske hvetelegrene nå har sunket ned til det laveste nivå på 13 år.²⁾ Verden er derfor nå i større grad enn tidligere avhengig av den løpende produksjon. Dette rammer selv-sagt utviklingslandene i langt sterkere grad enn industrilandene. Samtidig har folketallet som nevnt økt svært hurtig, og denne tendens vil etter alt å dømme fortsette; ifølge FN's siste befolkningsprognose vil verdens folketall omtrent fordobles fra 1966 og fram til århundreskiftet. Dette innebærer at selv en øking av matvareproduksjonen på 80 prosent — regnet fra 1957—1959 og fram til 1975 — bare vil kunne bedre matvaresituasjonen i utviklingslandene ubetydelig. Det ser derfor ikke ut til at en varig bedring i utviklingslandenes ernærings-situasjon vil kunne oppnås bare ved å legge forholdene til rette for økt jordbruksproduksjon i disse landene; trolig vil befolkningsregulerende tiltak være minst like nødvendige.

Samlet kornproduksjon i verden gikk ned med 2 prosent fra 1964—65 til 1965—66. For en rekke andre varer var produksjonsnedgangen sterkere, men det var nedgangen i kornproduksjonen som hadde de mest alvorlige konsekvenser for matvaresituasjonen i utviklingslandene. For ris, sukker, epler, jordnøtter og tobakk ble det registrert produksjonsnedgang på mellom 4 og 8 prosent, mens produksjonen av kakao falt med 18 prosent. Produksjonen av de fleste andre jordbruksprodukter viste moderat øking. Bare kaffe, olivenolje og soyabønner ble produsert i betydelig større mengder enn året før (henholdsvis + 47 prosent, + 33 prosent og + 16 prosent). Kaffeproduksjonen i 1965—66 var rekordstor, men den meget sterke økingen fra året før må også ses på bakgrunn av at produksjonen var uvanlig lav i 1964—65.

Det forelå ikke, da dette ble skrevet, så fylldige opplysninger at det var mulig å danne seg noen sikker mening om den sannsynlige utvikling av planteproduksjonen i 1966—67. I Sovjetunionen og Kina og Vest-Europa vil hveteavlingene trolig bli atskillig større i år, og også fra Nord-Amerika er det kommet relativt gunstige foreløpige rapporter. Antakelig vil derfor matvaresituasjonen i verden under

¹⁾ Hvetearealene er i løpet av de siste sju årene blitt redusert med 6 prosent, men myndighetene tar nå sikte på å øke arealet igjen. ²⁾ Lagrene gikk ned med nær 50 prosent i tiden 1961—1966.

ett bli noe bedre dette år. Men dette hindrer ikke at perspektivene på lengre sikt er dystre.

Verdensproduksjonen i industri og bergverk (utenom Kina og Øst-Europa) økte etter FN's beregninger med vel 5 prosent i 1963, 8 prosent i 1964 og 6 prosent i 1965. I 1966 skulle produksjonen etter grove anslag bli bortimot 7 prosent større enn året før. I gjennomsnitt for første halvår 1966 var produksjonen 7 prosent større enn i samme periode i 1965. De tilsvarende vekstrater for første og annet halvår 1965 var om lag 6½ prosent i begge perioder.

Som året før var det også i 1966 i første rekke den sterke produksjonsøkningen i Nord-Amerika som førte til relativt tilfredsstillende stigning i verdensproduksjonen under ett. Etter sesongjusterte oppgaver var produksjonsøkningen i Sambandsstatene sterk helt fram til høst-månedene, og for perioden januar—oktober under ett lå industriproduksjonen 9 prosent høyere enn i samme tidsrom året før. I Canada økte industriproduksjonen med 9 prosent fra januar—september 1965 til samme periode i 1966.

I Japan var storparten av 1965 preget av stagnasjonstendenser; utover høsten tok imidlertid industriproduksjonen til å stige igjen, etter at myndighetene i løpet av året gradvis hadde lempet på de strenge kredittrestriksjonene. Også budsjettpolitiske virkemidler ble tatt i bruk for å stimulere den økonomiske aktiviteten, og i oppgangens første fase var offentlige kjøp av varer og tjenester og utenlandsetterspørselen

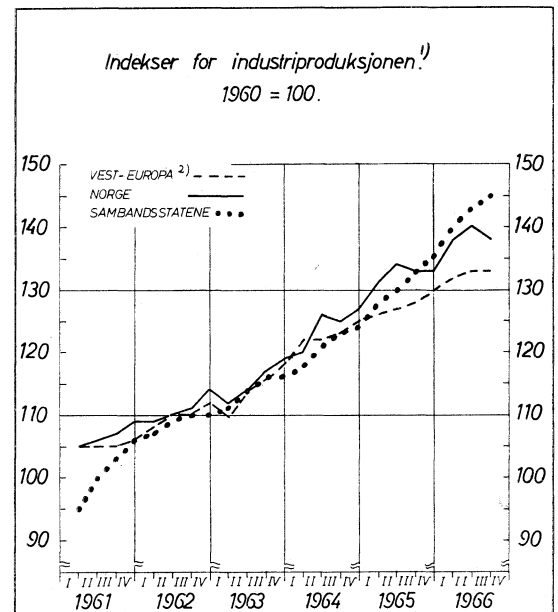

Fig. 1.

de viktigste drivkreftene. I løpet av 1966 kom også private investeringer i fast kapital og i lager sterkere med i konjunkturoppgangen, og i perioden januar—oktober under ett lå industriproduksjonen hele 10 prosent høyere enn i samme periode i 1965.

Den noe lavere stigningstakt for verdens industriproduksjon i 1965 og 1966 enn i 1964 skyldes i første rekke svakere produksjonsøking i Vest-Europa. Mens industriproduksjonen her steg med hele 7 prosent i 1964, var stigningen 4 prosent i 1965. Fra januar—september 1965 til samme periode i 1966 økte industriproduksjonen i Vest-Europa med om lag 4½ prosent. (Se avsnittet om den økonomiske utvikling i Vest-Europa.)

Råvarepriser.

De to kjente indekser for internasjonale råvarepriser, Reuter's (britisk) og Moody's (amerikansk) beveget seg noenlunde parallelt og uten store endringer i 1961 og storparten av 1962. Fra høsten 1962 tok Reuter's indeks, som er den mest konjunkturfølsomme av de to og som har størst vekt på industrielle råvarer, til å stige sterkt. I november 1963 lå den 16 prosent over nivået ett år tidligere. Deretter holdt Reuter's indeks seg på om lag samme nivå til januar 1964, da en nedgang satte inn. Nedgangen var imidlertid langt fra generell; for de fleste metaller ble det notert betydelig prisstigning, og også enkelte andre råvarepriser viste oppgang. Bortsett fra en forbigående stigning høsten 1964, fortsatte Reuter's indeks å synke helt til juli 1965; den lå da 9 prosent under toppunktet i januar 1964, men 6 prosent høyere

enn i den rolige perioden 1961—62. Moody's indeks var relativt stabil også i lang tid etter at den sterke stigningen i Reuter's indeks satte inn fra høsten 1962. Først mot slutten av 1964 tok Moody's indeks til å stige for alvor, og om lag to år senere hadde den nådd opp til samme nivå som Reuter's indeks. Fra midtsommeren 1965 slo markedet om for en rekke nøkkelprodukter, og en relativt sterk, men kortvarig prisstigning tok til. Reuter's og Moody's indekser beveget seg nå parallelt, og toppunktene for begge indekser ble nådd på vinteren 1966, på et nivå rundt 7 prosent høyere enn i juli 1965.

I løpet av vinteren 1966 avtok frykten for at Vietnam-krigen skulle medføre en alminnelig mangel på råvarer, og industribedriftene ble mer forsiktige i sin lagerpolitikk. I Vest-Europa virket en avslapping av konjunktorene med til dette. Imidlertid hadde råvareprodusentene økt produksjonen med sikte på å møte en markert øking i etterspørselen, og et nytt prisfall satte inn for de fleste viktige råvarer. Reuter's indeks viste i september i fjor det laveste månedstall siden desember 1962. Moody's indeks falt ikke fullt så sterkt; den gikk ned med 6—7 prosent fra juli til september, mot en nedgang på vel 8 prosent for Reuter's indeks.

Fallet i råvareprisene i 1966 var meget omfattende. Av de viktigste internasjonale råvarer var det stort sett bare enkelte næringsmidler — i første rekke viktige kornslag som mais og hvete — som viste prisstigning. Som følge av stadig stigende etterspørsel — særlig fra utviklingslandene og Sovjetunionen — steg hveteprisene med 9 prosent i tidsrommet november 1965—oktober 1966. Stigningen ble imidlertid svært moderat utover sommeren og høsten; de amerikanske lagrene var tilstrekkelige til å dekke både skipningene til India og de store hvete-salgene til Sovjetunionen og Kina. For mais derimot økte prisene med nær 7 prosent i løpet av 3. kvartal, og lå ved utgangen av oktober 16 prosent høyere enn ett år tidligere. Det sterke prisfallet på sukker fortsatte. Produksjonen økte i 1966 langt sterkere enn etterspørselen, og i løpet av tolv månedersperioden november 1965—oktober 1966 sank sukkerprisene med om lag 33 prosent. Kaffe har også gått betydelig ned i pris siden høsten 1965. Bl. a. som følge av salg fra de amerikanske lagrene falt bomullsprisen ganske sterkt, mens ullprisene fortsatt holdt seg relativt høye. Ellers ble det notert betydelige prisfall bl. a. for flere viktige metaller. Prisene på tinn og bly viste praktisk talt uavbrutt nedgang i hele første halvår 1966, og prisfallet fortsatte utover høsten. Kopperprisene passerte et toppunkt tidlig på sommeren. Deretter falt de imidlertid temmelig sterkt etter at blokaden av koppertransporten fra Zambia gjennom Rhodesia ble opphevet.

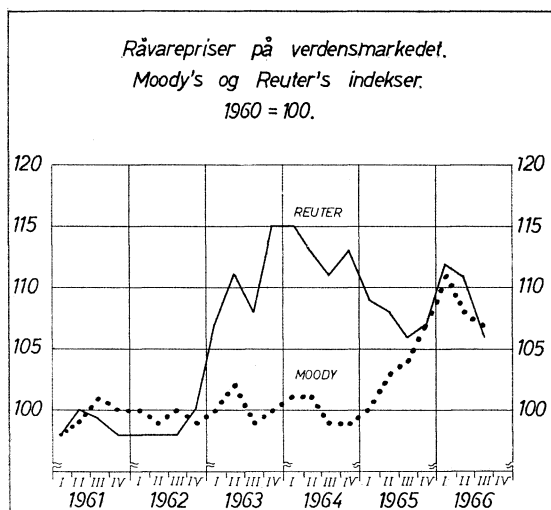

Fig. 2.

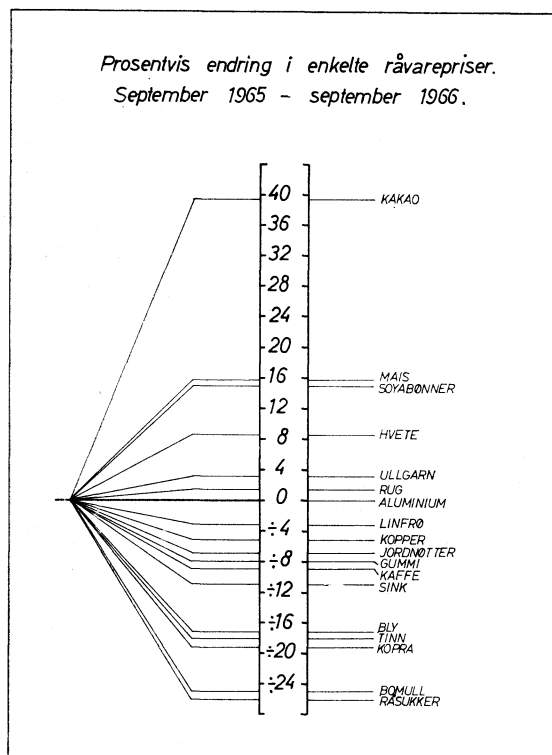

Fig. 3.

Sinkprisen viste ingen varige tendenser til opp- eller nedgang i 1966, og aluminiumsprisen — som spiller stor rolle for norske eksportinntekter — holdt seg stabil.

Trolig vil Sambandsstatenes etterspørsel etter industrielle råvarer fortsette å øke betydelig. På den annen side kan en neppe regne med noen vesentlig høyere etterspørsel fra de to største industrilandene i Vest-Europa (se avsnittet om konjunkturutsiktene). Alt i alt er det grunn til

å vente en viss etterspørselsøking også i tiden framover, men denne vil etter alt å dømme relativt lett kunne dekket ved produksjonsøking og salg fra de amerikanske lagrene. Særlig ventet sterk øking i produksjonen av sink og bly. Det er derfor ikke sannsynlig at prisene på de viktigste industrielle råvarer vil endre seg særlig meget, forutsatt at den militære situasjon i Vietnam — eller i andre deler av verden — ikke endrer seg betydelig. Som nevnt ser produksjonsutsiktene for de viktigste næringsmidler lysere ut i år, og en venter heller ikke for disse varegruppene store prisendringer i tiden framover.

Verdenshandelen.

I 1961 og 1962 økte volumet av verdenshandelen¹ relativt moderat, med vel 5 prosent pr. år. Deretter fulgte tre år med atskillig høyere veksttakt. Sterkest var veksten i 1964 (+ 10 prosent). I 1963 og 1965 lå vekstraten litt under 8 prosent.

I verdi økte verdenseksporten med 8½ prosent i 1965, mot 12 prosent året før. Som i de foregående år var det også i 1965 en betydelig stigning i samhandelen mellom de industrialiserte land i vest som i første rekke bidrog til å opprettholde en relativt høy vekstrate for den samlede verdenshandel. Verdien av industrilandenes samhandel økte med vel 11 prosent fra 1964 til 1965. Dette var en noe svakere vekst enn året før (vel 14 prosent), men betydelig sterkere enn veksten i verdenshandelen under ett i 1965. Økingen i industrilandenes samhandel kom i 1965 opp i hele 66 prosent av samlet

¹ Tallene for verdenshandelen bygger på eksportoppgaver.

Tabell 1. Verdenshandelen. Volumindekser for eksport. 1958 = 100.

	1961	1962	1963	1964	1965	Prosentvis endring fra samme periode året før		
						1965	1. kvartal 1966	2. kvartal 1966*
Verden i alt	124	131	141	155	167	7,7	11,0	6,5
Industriland	126	132	143	160	173	8,1	12,0	6,9
Vest-Europa	131	138	149	164	180	9,8	7,6	7,9
Nord-Amerika ..	113	118	128	146	147	0,7	23,2	5,8
Råvareland	118	127	134	141	151	7,1	9,7	5,8
Oversjøisk sterlingområde	120	127	136	145	155	6,9	5,4	..

Kilde: Monthly Bulletin of Statistics, United Nations.

øking i verdenshandelen — mot rundt 60 prosent året før. Industrilandene og de utviklede jordbruksland har gjennom en årrekke hatt en stigende andel av verdenshandelen; i 1965 utgjorde deres andel 78 prosent, mot et gjennomsnitt på 73 prosent for perioden 1954—1958.

Industrilandenes eksport til utviklingslandene økte noe svakere (nær 8 prosent) enn året før (vel 10 prosent), men bidrog fortsatt i betydelig grad til økingen i den samlede verdenshandel. Også utviklingslandenes eksport til industrilandene økte svakere i 1965 (+ 6 prosent) enn året før (+ 9 prosent). Både i 1950-årene og 1960-årene viste utviklingslandenes eksport til industrilandene betydelig stigning. Likevel gikk utviklingslandenes andel av verdenseksporten ned. Nedgangen fortsatte i 1965. Denne utviklingen må ses i sammenheng med den sterke vekst i samhandelen mellom industrilandene. I 1964 og 1965 bidrog dessuten lavere produksjonsvekst i Vest-Europa til å begrense utviklingslandenes eksport.

Det var gjennom 1965 og første halvår 1966 en moderat, men tydelig tendens til sterkere vekst i verdenshandelen. Foreløpige tall tyder på at volumet av verdenshandelen var om lag 9 prosent større i første halvår 1966 enn i samme periode året før. Dette var en litt sterkere vekst over året enn i annet halvår 1965 og betydelig sterkere enn i første halvår 1965 (+ 7 prosent). Tendensen til sterkere vekst i 1966 må i første rekke ses på bakgrunn av en markert stigning i importterspørselen i Sambandsstatene, Japan og en rekke vesteuropeiske land (bl. a. Italia og Frankrike).

Tendensen til nedgang i utviklingslandenes andel av verdenshandelen fortsatte i første halvår 1966. Mens industrilandenes eksport økte med over 9 prosent fra første halvår 1965 til første halvår 1966, var den tilsvarende vekstraten for utviklingslandene 7—8 prosent. Utviklingslandenes eksport ble begrenset av relativt svak etterspørsel etter råvarer (som også virket på eksportprisene, se avsnittet om råvareprisene) og for en rekke utviklingsland også av begrensninger i leveringsevnen. Også for importen viste utviklingslandene betydelig svakere vekstrate (+ 7 prosent) enn industrilandene (+ 11 prosent) i første halvår 1966. Den relativt svake økingen i utviklingslandenes eksportinntekter bidrog til dette.

Så lenge utviklingslandenes eksport stort sett er konsentrert om et lite antall råvarer, kan noen varig endring i tendensen til nedgang i deres andel av verdenshandelen neppe ventes. For råvarene kan etterspørselen og tilbudet svinge sterkt, og når markedsforholdene er dårlige, kan utviklingslandene ikke kompensere dette ved å legge hurtig om til annen eksport. Med sin større bredde i produksjon og eksport

og sine større tilpasningsmuligheter vil industrilandene i mindre grad berøres av dårlige konjunkturer for enkelte viktige eksportvarer. En større differensiering i utviklingslandenes næringsliv er imidlertid på sin side avhengig av stor utenrikshandel — i alle fall av tilstrekkelig import.

De aktuelle tendensene i råvaremarkedene (se avsnittet om råvarepriser) gir grunn til å vente at utviklingslandene vil ha vansker med å holde sine eksportinntekter oppe i tiden framover. Dette betyr imidlertid ikke at stigningstempoet i importen nødvendigvis vil måtte synke; selv om utviklingslandenes varebalanse neppe gav store overskott verken i 1965 eller i første halvår 1966, økte deres valutareserver betydelig som følge av stor kapitalimport.

Vest-Europas utenrikshandel.

Importvolumet i Vest-Europa har i de siste årene økt betydelig sterkere enn industriproduksjonen. I hvert av årene 1963 og 1964 økte importen med 10 prosent, i 1965 med 7 prosent og i første halvår 1966 med 10 prosent over året. De tilsvarende vekstratene for industriproduksjonen var henholdsvis 5½ prosent og 7 prosent for 1963 og 1964, og 4 prosent for 1965 og for første halvår 1966. Etter sesongjusterte oppgaver økte importverdien med 4—6 prosent i hvert halvår 1965 og i første halvår 1966, mens veksten i industriproduksjonen var 2—3 prosent i hver enkelt av disse tre periodene. Det ser således ut til at stigningstempoet for importen har holdt seg relativt godt oppe, sett på bakgrunn av den noe svakere stigningstakt for industriproduksjonen i de siste to årene.

Også i første halvår 1966 var det — etter foreløpige oppgaver — særlig sterk øking i Vest-Europas import fra Kina (+ 31 prosent) og Japan (+ 18 prosent). Veksttempoet for importen fra disse to områdene var likevel svakere i første halvår 1966 enn i året 1965 (henholdsvis + 32 prosent og + 24 prosent). Importen fra Kina og Japan er fremdeles relativt liten i forhold til Vest-Europas samlede import. Derimot bidrog importen fra Nord-Amerika i betydelig grad til det relativt høye veksttempoet for den samlede vareimport til Vest-Europa. Mens importen fra Nord-Amerika økte med 7 prosent i 1965, lå den i første halvår 1966 hele 11 prosent høyere enn i samme periode året før. Også den høyere vekstrate for importen fra råvarelandene (7 prosent i første halvår 1966 mot 5 prosent i 1965) hadde meget stor betydning for utviklingen av totalimporten; i 1965 utgjorde importen fra disse landene bortimot halvparten av Vest-Europas samlede vareimport. Importen fra Sovjetunionen og Øst-Europa viste fortsatt noe sterkere stigning enn samlet vest-

Tabell 2. Verdien av varebyttet i Vest-Europa. Mill. dollar. Gjennomsnittstall pr. måned.

	1963	1964	1965	Prosentvis endring fra samme periode året før		
				1965	1. kvartal 1966	2. kvartal 1966
Vest-Europa:						
Eksport ¹	5 148	5 786	6 413	10,8	10,2	10,3
Av dette til Nord-Amerika	459	517	610	18,0	29,4	16,8
—»— tredje land	1 415	1 548	1 706	10,2	3,0	6,0
Import ¹	5 935	6 693	7 260	8,5	13,2	8,3
Av dette til Nord-Amerika	822	933	992	6,3	23,1	— 0,7
—»— tredje land	1 810	2 000	2 119	6,0	8,7	8,3
CEE-land:						
Eksport	3 133	3 550	3 992	12,5	9,2	12,5
Import	3 369	3 744	4 083	9,1	14,0	10,6
EFTA-land:						
Eksport	1 846	2 036	2 212	8,6	11,1	5,2
Import	2 199	2 550	2 684	5,3	9,4	4,0

Kilde: OECD, Main economic indicators.

¹ Vesteuropeisk samhandel medregnet.

europaisk import. Importen fra Australia, som hadde falt sterkt i 1965, viste moderat øking (+ 3 prosent) i første halvår 1966.

Volumet av Vest-Europas samlede vareeksport har økt relativt sterkt de siste årene. Mens eksportvolumet i 1963 lå 8 prosent høyere enn året før, var vekstraten over året 10 prosent både i 1964 og 1965, og 8 prosent i første halvår 1966. Etter sesongjusterte oppgaver økte verdien av vareeksporten med om lag 6 prosent fra annet halvår 1964 til første halvår 1965, og stigningen var omtrent like sterk i det følgende halvår. I første halvår 1966 lå eksportverdien nær 4 prosent høyere enn i foregående halvår.

En uvanlig sterk øking i Sambandsstatenes import fra Vest-Europa har bidratt betydelig til stigningen i samlet vesteuropeisk eksport både i 1965 og i første halvår 1966. Fra 1964 til 1965 økte eksporten til Nord-Amerika under ett med 18 prosent, og etter foreløpige oppgaver lå den hele 22 prosent høyere i første halvår 1966 enn i samme periode året før. En helt annen utvikling viste eksporten til utviklingslandene. Mens eksporten dit økte med 8 prosent fra 1964 til 1965, hadde vekstraten i første halvår 1966 sunket til 3 prosent. Eksporten til Øst-Europa og Sovjetunionen viste fortsatt sterk

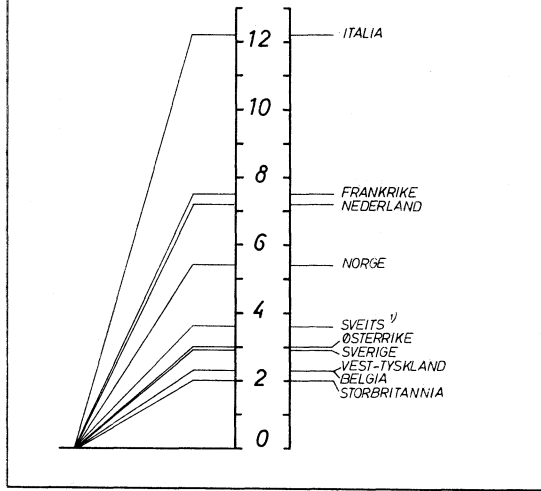
øking (+ 13 prosent over året i første halvår 1966), men stigningen var likevel på langt nær så sterk som i 1965 (+ 20 prosent).

Den økonomiske utvikling i Vest-Europa.

Veksten i Vest-Europas samlede produksjon har gjennomgående vært forholdsvis sterk i 1960-årene, men med synkende tendens. Fra 1959 til 1960 økte bruttonasjonalproduktet for Vest-Europa under ett med hele 7 prosent. I de følgende fire år var produksjonsøkningen temmelig jamn med rundt 5 prosent pr. år, og i 1965 viste volumet av bruttonasjonalproduktet den svakeste vekst (+ 4 prosent) hittil i 1960-årene. Trolig lå økingstakten for totalproduksjonen i Vest-Europa rundt 4 prosent også i 1966.

Blant de store industriland i Vest-Europa hadde Vest-Tyskland klart den sterkeste produksjonsøking fra 1964 til 1965 (+ 5 prosent). I alle de tre andre store vesteuropeiske industrilandene økte produksjonen svakere enn i Vest-Europa under ett (+ 4 prosent). Både i Frankrike og Italia økte bruttonasjonalproduktet med 3,5 prosent, og i Storbritannia var produksjonsøkningen bare 2 prosent. I de mindre

Prosentvis endring i industriproduksjonen
fra 1-3. kvartal 1965 til 1-3. kvartal 1966.

KILDE: OECD. MAIN ECONOMIC INDICATORS. ¹⁾ JANUAR - JUNI

Fig. 4.

landene i Vest-Europa steg produksjonen gjennomgående relativt sterkt. Dette gjaldt bl. a. Finland (nær 5 prosent), Danmark (+ 4,5 prosent) og Norge (vel 5 prosent). Under ett økte produksjonen i de mindre vesteuropeiske land med om lag 5 prosent fra 1964 til 1965.

Konjunkturbildet i Vest-Europa i 1965 var svært uensartet. I Storbritannia og Vest-Tyskland var aktivitetsnivået høyt, og det var liten tilgang på ledig produksjonskapasitet og arbeidskraft. Begge land førte en stram økonomisk politikk. I Storbritannia førte dette — sammen med svak internasjonal konkurransevne — til lav produksjonsvekst gjennom hele året. I Vest-Tyskland holdt veksten seg lenge godt oppe, men den ble merkbart svakere i løpet av året. I Frankrike og Italia var aktivitetsnivået ved årets begynnelse atskillig lavere enn i Storbritannia og Vest-Tyskland; det var rikelig tilgang på ledig arbeidskraft og kapasitet. Særlig i Italia var arbeidsløsheten stor i 1965. Begge landene hadde da passert et konjunkturt bunnpunkt, men oppgangen var — særlig som følge av svikt i investeringssetterspørselen — relativt svak og ujamn. I Italia gav således den innenlandske etterspørselen — sett under ett — overhodet ikke noe bidrag til produksjonsvekst i 1965.

Hovedtrekkene i konjunkturbildet i Vest-Europa i 1966 var de samme som året før, men mer markerte. I Storbritannia ble produksjonsstigningen enda mindre enn i 1965, og utvik-

lingen i løpet av høstmånedene gav grunn til å frykte et direkte tilbakeslag. Økingen i bruttonasjonalproduktet fra 1965 til 1966 kan neppe ha vært mye sterkere enn 1 prosent. I Vest-Tyskland ble tendensen til svekket veksttempo meget markert i løpet av året, selv om produksjonsøkningen målt i forhold til året før ble så vidt sterk som om lag 3,5 prosent. På den annen side ble oppgangen i Frankrike og Italia sterkere og fikk større bredde, idet nye industrigrener kom med etter hvert. I begge disse landene økte produksjonen trolig med 4—5 prosent. Også i de fleste mindre landene i Vest-Europa var produksjonsøkningen forholdsvis sterk. Alt i alt ser det ut til at produksjonen i Vest-Europa økte omtrent like sterkt i 1966 som i 1965.

I Storbritannia var det i første rekke etterspørselssvikt som følge av myndighetenes bremsepolitikk som hemmet produksjonsveksten i 1966. Særlig hardt ble investeringssetterspørselen rammet. Også i Vest-Tyskland ble investeringssetterspørselen sterkt svekket, mens utenlandsetterspørselen derimot forsterket seg i løpet av året. I Frankrike — og særlig i Italia — fortsatte utenlandsetterspørselen å gi sterke vekstimpulser i 1966. I Frankrike bidrog også den innenlandske konsumetterspørselen betydelig til produksjonsoppgangen. I begge land tok investeringssetterspørselen seg opp i løpet av året.

Industriproduksjonen i Vest-Europa under ett viste — etter sesongjusterte oppgaver — ganske jamn, men svært moderat øking i de tre første kvartalene av 1965, med et veksttempo på vel 3 prosent, regnet som årlig rate. I årets siste kvartal økte veksttakten til rundt 6 prosent årlig rate, og den relativt sterke produksjonsøkningen fortsatte i 1. kvartal 1966. I 2. kvartal falt produksjonen tilbake til samme økingstakt som i storparten av 1965. I 3. kvartal lå industriproduksjonen i Vest-Europa på samme nivå som kvartalet før. Følgende oppstilling viser prosentvis øking fra foregående kvartal i den sesongjusterte indeks OECD beregner for industriproduksjonen i de europeiske medlemsland:

1965:	1. kvartal.....	0,8	prosent
	2. »	0,8	»
	3. »	0,8	»
	4. »	1,6	»
1966:	1. kvartal.....	1,5	»
	2. »	0,8	»
	3. »	0,0	»

I Storbritannia har den økonomiske utvikling i de siste par årene vært preget av presstendenser i utenriksøkonomien og av virkningene av de bremsetiltak myndighetene har funnet å måtte sette i verk for å redusere presset. Underskottet på driftsbalansen har trolig for

Tabell 3. *Bruttonasjonalproduktet i Storbritannia etter anvendelse. 1958-priser.*

	1965 Mill. £	Prosentvis endring fra foregående periode ¹						
		1965	1965				1966	
			1. kv.	2. kv.	3. kv.	4. kv.	1. kv.	2. kv.
Privat konsum.....	19 284	1,7	1,5	-2,7	1,6	0,8	2,9	-1,0
Offentlig konsum.....	4 373	3,4	-1,2	4,8	-1,4	2,6	-2,2	1,8
Investering i fast kapital	5 533	-0,5	-5,4	1,5	1,8	-3,0	-1,2	0,4
Lageropplegg	346							
Eksport	6 049	4,6	1,8	-1,7	3,9	1,4	0,8	-4,5
— Import.....	6 354	1,0	-3,4	3,9	2,3	-1,1	2,5	-2,1
Bruttonasjonalprodukt	29 231	2,2	0,7	-1,9	1,5	0,8	0,9	-0,8

Kilde: Monthly Digest of Statistics.

¹ Beregnet på grunnlag av sesongjusterte oppgaver.

en stor del vært en følge av et for høyt kostnadsnivå og relativt lav produktivitet i britisk industri. (Se Økonomisk utsyn over året 1964.) Men de utenriksøkonomiske vanskene i Storbritannia skyldes også spekulasjon mot pundet, og spekulantenes vurdering av driftsbalansen er bare én (men riktignok meget viktig) av flere faktorer som har vært bestemmende for spekulasjonspressets styrke og retning. Mulighetene for omfattende valutaspesulasjoner — som henger sammen med pundets stilling som verdensvaluta — gjør britisk økonomi særlig sårbar overfor endringer i konkurransevnen. Dette skaper problemer for en ekspansiv økonomisk politikk som andre land ikke har i samme grad.

Presstendensene i britisk utenriksøkonomi var allerede sommeren og høsten 1964 blitt temmelig framtrødende; i annet halvår 1964 viste driftsbalansen etter sesongjusterte oppgaver et underskott på 230 millioner pund, mot 181 millioner i første halvår. Samtidig økte nettoeksporten av langsiktig kapital sterkt. I tillegg ble påkjenningen på valutabeholdningene skjerpet ved sterk øking i nettoeksporten av kortsiktig kapital, i første rekke som følge av spekulasjon mot pundet.

Da den nye regjering trådte til i slutten av oktober 1964, satte den i verk en rekke tiltak (omtalt i Økonomisk utsyn over året 1964, side 16) som i første rekke tok sikte på å skape bedre balanse i utenriksøkonomien. De viktigste av disse tiltakene var — i hvert fall på relativt kort sikt — innføringen av en midlertidig 15 prosent avgift på importen av alle andre varer enn matvarer, råttobakk og industrielle råvarer, og etablering av en tilbakebetalingsordning for indirekte skatter som påløper britiske eksportvarer.

Mot slutten av 1964 var det mest akutte utenriksøkonomiske problemet ikke lenger underskottet på driftsbalansen, men spekulasjonsbølgene mot pundet. De britiske myndigheter søkte i november 1964 å demme opp for pundspekulasjonen med en eksepsjonelt kraftig diskontofohrøyelse, fra 5 til 7 prosent. Styrken av de krefter som stod bak pundspekulasjonene ble tydelig demonstrert ved at selv ikke dette var tilstrekkelig til å stoppe dem. Kursfallet og kapitalflukten ble først stoppet — og bare foreløpig — ved trekk fra Pengefondet til et beløp på 1 milliard dollar og gjennom en avtale mellom den britiske nasjonalbank og en rekke andre nasjonalbanker om en kreditt på 3 milliarder dollar, som ble stilt til øyeblikkelig disposisjon.

I 1. kvartal 1965 ble underskottet på driftsbalansen sterkt redusert. Men reduksjonen hang i stor grad sammen med spesielle faktorer med forbigående virkninger, bl. a. forventningene om en reduksjon av importavgiften; en slik reduksjon (fra 15 til 10 prosent) ble kunngjort på EFTA-møtet i Genève den 22. februar med virkning fra 27. april.

På bakgrunn av den fortsatt usikre utenriksøkonomiske stilling våren 1965 la regjeringen i april fram et budsjettforslag med klar tilstrammings effekt, og samtidig ble kredittpolitikken strammet ytterligere til. Dessuten ble det tatt opp et nytt lån på 1 400 millioner dollar i Pengefondet.

Etter sesongjusterte oppgaver gikk underskottet på driftsbalansen som ventet noe opp i 2. kvartal 1965, men lå likevel betydelig lavere enn i noe enkelt kvartal året før. Våren og forsommeren 1965 var det likevel tydelig at tilliten til pundet ennå ikke var gjenopprettet. Det oppstod fra tid til annen nye spekulasjons-

betonte pressbølger mot pundet, stimulert blant annet av til dels ugunstige tall for utenriks-handelen i enkelte måneder og av vedholdende devalueringsrykker. Utviklingen av de kort-siktige kapitaltransaksjoner ble også påvirket av at de andre sterling-landenes trekk på sine reserver i London var enda større enn normalt for årstiden som følge av den ugunstige utviklingen av råvareprisene. I slutten av juli kunn-jorde den britiske regjering derfor en serie nye restriktive tiltak, som i første rekke tok sikte på importparing gjennom begrensning av ikke-industrielle investeringer.

I 3. kvartal gikk driftsunderskottet igjen noe ned, og i årets siste kvartal ble det for første gang på to år registrert et mindre overskott. For året under ett viste driftsbalansen et underskott på vel 100 mill. pund (mot et underskott på vel 390 mill. året før). Underskottet på den samlede betalingsbalanse (driftsbalansen + netto langsiktige kapitaltransaksjoner) ble redusert fra nær 370 mill. pund i 1964 til 215 mill. pund i 1965.

Pressbølgene mot pundet avtok utover sommeren 1965 etter hvert som det ble tydeligere at den utenriksøkonomiske situasjon var i bedring. Med sikte på å øke Englands Banks operasjonsmuligheter ved eventuelle framtidige spekulasjonsbølger mot pundet, ble det likevel sluttet en ny kredittavtale mellom den britiske nasjonalbank og en rekke andre nasjonalbanker.

I vintermånedene 1966 var importstigningen moderat; men etter sesongjusterte oppgaver lå verdien av vareimporten i 1. kvartal likevel 3 prosent høyere enn i 4. kvartal 1965. Vareeksporten økte bare med vel 1 prosent, og importoverskottet gikk opp fra 198 mill. pund til 230 mill. Tallene for 2. og 3. kvartal var

dominert av virkningene av sjømannsstreiken på forsommeren. Eksporten ble berørt langt sterkere enn importen; mens verdien av vareimporten etter sesongjusterte oppgaver falt med vel 2 prosent fra 1. til 2. kvartal, var nedgangen for eksporten nær 5 prosent. Importoverskottet økte til nærmere 260 millioner pund, og underskottet på den samlede driftsbalansen til vel 100 mill. pund, dvs. det var mer enn dobbelt så stort som i kvartalet før. Også kapitalbalansen ble påvirket av tilfeldige faktorer i 2. kvartal, men disse virket i motsatt retning; det ble for første gang på tre år registrert en netto import av langsiktig kapital. Den samlede betalingsbalanse viste derfor (etter ujusterte oppgaver) et lavere underskott (— 53 mill. pund) i 2. kvartal enn i 1. kvartal (— 84 mill. pund).

For å redusere importstigningen ble restriksjonene på avbetalingshandelen utvidet i februar, samtidig som kredittpolitikken ble strammet ytterligere til. Det nye statsbudsjettet som ble lagt fram i mai, innebar også en viss demping av etterspørselen, men først fra slutten av 1966 og i 1967. Eventuelle virkninger på utenriksøkonomien av de kredittpolitiske tiltakene kunne imidlertid som følge av sjømannsstreiken ikke registreres. Tilsynelatende ble tendensene til økt importoverskott forsterket utover sommeren. Dette bidrog til å utløse en ny pundkrise i juli, etter at pundet allerede i vårmånedene og de tidlige sommermånedene på nytt hadde vært utsatt for sterkt spekulasjonsbetont press.

Myndighetene fant det derfor nødvendig å gjennomføre en rekke nye tiltak i finans-, kreditt- og prispolitikken med sikte på en kraftig nedskjæring av etterspørselen. I midten av juli ble nye kredittpolitiske tiltak satt i verk:

Tabell 4. Storbritannia. Noen økonomiske hovedtall.

	1965				1966		
	1. kv.	2. kv.	3. kv.	4. kv.	1. kv.	2. kv.	3. kv.*
Sysselsatte lønnstakere ¹ . . . . . Mill.	11,5	11,5	11,6	11,7	11,6	11,5	..
Arbeidsledige 1 000	372	308	312	323	334	283	307
Industriproduksjon ² . . . . . 1959 = 100	126	125	126	127	127	127	127
Eksportvolum, varer . . . . . »	120	128	122	133	132	125	132
Importvolum . . . . . »	129	134	133	137	142	137	142
Boliger under arbeid ³ 1 000	451	469	467	456	454	466	472
Detaljomsætnings ² . . . . . 1959 = 100	127	128	130	132	134	135	135
Konsumpriser . . . . . »	117	120	121	122	123	125	126
Valutabeholdning ³ . . . . . Mill. £	832	997	984	1 073	1 276	1 170	1 129

Kilde: Monthly Digest of Statistics, Board of Trade, Statistical Indicators ECE.

¹ Næringslivet utenom tjenesteytende næringer. ² Sesongjustert. ³ Ved kvartalets utgang.

Diskontoen ble hevet fra 6 til 7 prosent¹⁾, og kravene til bankenes innskottsreserver ble skjerpet. En uke senere ble det kunngjort en rekke finanspolitiske tiltak (skatteforhøyelse og reduksjon av offentlige utgifter) som til sammen ble antatt å ville redusere den innenlandske etterspørselen med 500 mill. pund og utgiftene i utlandet med 150 mill. pund på årsbasis. Et viktig ledd i juli-tiltakene er innføringen av seks måneders pris- og lønnsstopp som deretter skal etterfølges av en periode på seks måneder med streng pris- og lønnskontroll. Det vil ennå ta noen tid før juli-tiltakene slår ut med full styrke, men det er klart at de etter hvert vil måtte føre til en demping både av konsum- og investeringsetterspørselen. Allerede med bakgrunn i det budsjett som ble lagt fram i begynnelsen av mai, foretok «The National Institute of Economic and Social Research» en revisjon nedover av sitt anslag for produksjonsveksten i 1967 fra 2½ til 2 prosent. Med de strenge restriksjoner som senere er satt i verk, antok instituttet på sensommeren at produksjonen bare vil øke med 1—1½ prosent i 1966 (dvs. fra 4. kvartal 1965 til 4. kvartal 1966) og i samme lave tempo gjennom 1967. Prognosetallet for stigningen i volumet av bruttonasjonalproduktet fra 1966 til 1967 ble mot slutten av 1966 revidert videre nedover — til ca. ½ prosent. (Se avsnittet om konjunkturutsiktene.)

Både importen og eksporten tok seg sterkt opp igjen i 3. kvartal. Eksportstigningen (+ 8 prosent) var enda sterkere enn økingen i importen (+ 4 prosent), og importoverskottet ble redusert til 220 mill. pund. Nedgangen i importoverskottet må ses på bakgrunn av at spesielle faktorer som i 2. kvartal begrenset eksporten sterkere enn importen (sjømannsstreiken), ikke lenger var virksomme i 3. kvartal. Vareeksporten var i 3. kvartal 2,5 prosent og importen bare 1,6 prosent større enn i 1. kvartal. Det er mulig at allerede importtallene for 3. kvartal i noen grad var påvirket av at importørene utsatte import i påvente av importavgiftens opphevelse i slutten av november.

Presset på pundet avtok betydelig utover ettersommeren, og i høstmånedene tok valuta-reservene til å øke igjen, etter å ha vist nedgang siden februar. Utviklingen i sommer- og høstmånedene henger trolig i stor grad sammen med at juli-tiltakene skapte forventninger om lavere framtidige betalingsunderskott. Disse forventningene ble forsterket av det lave importoverskottet i 3. kvartal. Dessuten har nye kredittavtaler mellom Englands Bank og en rekke utenlandske nasjonalbanker økt myndighetenes

muligheter for å motstå framtidig pågang på pundet.

Den interne økonomiske utvikling i Storbritannia var i 1965 preget av lav produksjonsstigning, men fortsatt høy kapasitetsutnyttning og lav arbeidsløshet. Bruttonasjonalproduktet, som i faste priser hadde økt med 4—5 prosent i de to foregående år, steg i 1965 bare med vel 2 prosent. Det var utenlandsetterspørselen som gav de sterkeste vekstimpulser i 1965; volumet av vare- og tjenesteeksporten økte med vel 4½ prosent (se tabell 3). Det offentlige forbruket virket moderat ekspansivt, men investeringene viste svak nedgang. Det private forbruket økte noe svakere enn bruttonasjonalproduktet.

Industriproduksjonen økte gjennomgående bare svakt i løpet av 1965. For året under ett lå den 3 prosent høyere enn i 1964.

Arbeidsmarkedet var i 1965, sett på bakgrunn av den svake produksjonsstigning, overraskende stramt. For 1965 under ett lå arbeidsløshetsprosenten på 1,4, mot 1,6 i 1964, og det var et stort overskott av ledige plasser i forhold til tallet på arbeidsløse. Det stramme arbeidsmarkedet sett i sammenheng med den svake produksjonsveksten er uttrykk for at produksjonen pr. sysselsatt utviklet seg lite gunstig i britisk næringsliv i 1965. Ønsket hos mange bedrifter om å holde på arbeidskraften i påvente av bedre avsetningsforhold gir sikkert en del av forklaringen. Men det ser også ut til at den underliggende produktivitetsutviklingen i britisk næringsliv, sammen med arbeidstidsforkorting, hadde sitt å si.

Stagnasjonstendensene i 1965 hadde trolig til dels samme årsaker som stagnasjonsperioden i de tre første kvartalene av 1964, nemlig liten tilgang på ledig produksjonskapasitet og arbeidskraft. Men det var mot slutten av året også tegn til at myndighetenes etterspørselsbegrensende tiltak tok til å gjøre seg gjeldende i visse bransjer. I denne retning pekte bl. a. den reduksjon av arbeidstiden til 4 dagers uke som på sensommeren 1965 ble satt i verk av et par store konserner som produserer varige forbruksvarer (biler og vaskemaskiner).

Det var imidlertid i første rekke investeringene i fast kapital som ble rammet av tilstrammings-tiltakene i 1965. De offentlige investeringer fortsatte riktignok å øke i betydelig tempo, men de private investeringene i industrien endret seg bare lite i løpet av året, og ellers i det private næringsliv gikk investeringene betydelig ned.

Etter sesongjusterte oppgaver økte bruttonasjonalproduktet bare med 0,8 prosent fra 3. kvartal til 4. kvartal 1965. Veksten fortsatte i samme moderate tempo i 1. kvartal 1966, men slo i 2. kvartal om i en nedgang på 0,8 prosent. Produksjonsøkningen i 1. kvartal må

¹ Den var i juni 1965 redusert fra 7 til 6 prosent, men dette må bl. a. ses i sammenheng med en samtidig skjerping av vilkårene for avbetalingshandelen.

ses på bakgrunn av den sterke stigningen (+ 2,9 prosent) i det private forbruket i dette kvartalet. (Se tabell 3.) Nedgangen i produksjonen i det følgende kvartal hang sammen både med lavere privat forbruk og sterk eksportsvikt. Utviklingen av det private forbruket og i eksporten fra 1. til 2. kvartal var imidlertid sterkt preget av tilfeldige faktorer og gir ikke noe brukbart bilde av den underliggende trend. Om lag halvparten av nedgangen i forbruket fra 1. til 2. kvartal skyldtes lavere omsetning av alkoholholdige drikkevarer og av motorkjøretøyer. I det foregående kvartal hadde forbrukerne økt sine kjøp av disse varer betydelig, trolig i påvente av økte forbruksavgifter i sammenheng med budsjettframlegget i mai. Eksportutviklingen i første halvår 1966 må — som tidligere nevnt — ses på bakgrunn av sjømannsstreiken på forsommeren.

Det er derfor sannsynlig at tallet for bruttonasjonalproduktet i første halvår — og særlig tallet for 2. kvartal — i noen grad undervurderer den reelle stigning i produksjonstrenden. Sesongjusterte oppgaver over industriproduksjonen for de tre første kvartalene i 1966 gir likevel ikke inntrykk av noen produksjonsøking; for 3. kvartal lå produksjonsindeksen på samme nivå som i 4. kvartal 1965.

Utviklingen på arbeidsmarkedet tyder nærmest på at den økonomiske aktivitet tok til å synke etter halvårsskiftet. I september viste tallet på arbeidsløse for første gang på mange år øking i forhold til samme måned året før, og i oktober økte tallet på arbeidsløse med nesten 100 000. Det lå da hele 38 prosent høyere enn ett år tidligere. Tallet på ledige plasser, som i lang tid hadde vist stigning over året, falt i august til et nivå 3 prosent lavere enn i august i fjor. I september var det 11 prosent og i oktober hele 19 prosent færre ledige plasser enn ett år tidligere. Det var i oktober 1,5 ganger flere arbeidsløse enn ledige plasser. Mye taler for at arbeidsløsheten også i de siste månedene av 1966 økte atskillig sterkere enn normalt for årstiden. I midten av september gjorde British Motor Corporation kjent at selskapet ville avskjedige om lag 12 000 arbeidere fra 4. november, mens arbeidsuken for 20—30 000 arbeidere ville bli begrenset til 3 à 4 dager. Oppsigelsesvarsel ble gitt for ytterligere flere tusen arbeidere i andre bedrifter, både i bilbransjen og andre industrigrener. De aller fleste bedrifter oppgav tilstrammingsiltakene som årsak til innskrenkningene. Senere på høsten ble bilbransjen rammet av en rekke proteststreiker som etter de opplysninger som foreligger omfattet 40—50 000 lønnstakere.

Det er ingen tvil om at stagnasjonstendensene i 1966 i første rekke skyldtes bremseeffekten på etterspørselen av den restriktive økonomiske

politikken. Også i 1966 var det investeringene som ble hardest rammet av tilstrammingspolitikken. I første halvår 1966 lå volumet av de private investeringene i fast realkapital etter sesongjusterte oppgaver praktisk talt på samme nivå som i de to foregående halvår. Industriens investeringer i fast kapital gikk ned med 1 prosent fra annet halvår 1965 til første halvår 1966. Nedgangen var trolig enda sterkere i annet halvår 1966; det britiske handelsdepartementet regnet i oktober at industriinvesteringene for 1966 under ett ville ligge 4 prosent lavere enn i 1965. Det britiske industriforbund regnet med en betydelig større nedgang. Etter sesongjusterte oppgaver har verkstedindustriens ordreserver gjennomgående vist synkende tendens siden vintermånedene; i september lå de vel 4 prosent lavere enn i mars.

Det private forbruket økte i volum (sesongjustert) med 2,7 prosent fra annet halvår 1965 til første halvår 1966. I 1. kvartal 1966 lå forbruket som nevnt 2,9 prosent høyere enn i foregående kvartal, men i 2. kvartal gikk det ned med 1 prosent. Meget tyder på at også det private forbruket etter hvert har steget noe svakere i løpet av 1966, selv om en ser bort fra de nevnte spesielle forhold som bidrog til den ujamne utviklingen i første halvår. Detaljomsetningsindeksen viste bare små endringer i løpet av de første ni månedene av 1966 og lå i 3. kvartal 1 prosent lavere enn i 1. kvartal og på samme nivå som i 4. kvartal 1965. Tallet på nyregistrerte personbiler, som hadde vist uavbrutt nedgang siden vårmånedene, lå i september etter sesongjusterte oppgaver over 40 prosent lavere enn i april.

Prisene kom i ganske sterk bevegelse i løpet av 1964 og 1965. Mens konsumprisindeksen økte med 2 prosent fra 1962 til 1963 og med 3,3 prosent fra 1963 til 1964, lå den i 1965 hele 4,8 prosent høyere enn året før. Senere har prisstigningen etter hvert blitt noe svakere; i de tre første kvartalene av 1966 lå konsumprisindeksen henholdsvis 4,4 prosent, 3,8 prosent og 3,7 prosent høyere enn i de samme kvartalene i 1965. Likevel er prisstigningen fremdeles så vidt sterk at den innebærer en svekkelse av Storbritannias konkurranseevne, som på lengre sikt er en forutsetning for at det skal lykkes å holde produksjonsveksten oppe i et tilfredsstillende tempo.

En rekke økonomiske indikatorer gav sent på høsten 1966 inntrykk av at britisk økonomi da beveget seg mot stagnasjon — eller kanskje til og med tilbakeslag — i et langt hurtigere tempo enn tidligere på året. Utviklingen på arbeidsmarkedet og rundspøringer blant de næringsdrivende pekte i denne retning. Det er også karakteristisk at Englands Bank i begynnelsen av november fant det nødvendig å

Tabell 5. *Bruttonasjonalproduktet i Vest-Tyskland etter anvendelse. 1954-priser.*

	1965 Milli- arder DM	Prosentvis endring fra samme periode året før						
		1965	1. kvartal 1965	2. kvartal 1965	3. kvartal 1965	4. kvartal 1965	1. kvartal 1966	2. kvartal 1966
Privat konsum	199,1	6,2	6,3	7,5	6,3	5,4	6,2	3,5
Offentlig konsum	45,4	6,6	—2,9	6,7	3,5	5,9	4,0	0,9
Investering i fast kapital	85,7	} 7,5	16,8	7,0	6,8	—1,0	0,9	4,2
Lageropplegg	5,0							
Eksport	82,8	7,1	8,7	3,1	8,6	9,7	6,5	11,4
— Import	95,6	14,8	17,1	17,6	15,6	10,5	9,6	2,1
Bruttonasjonalprodukt.	322,4	4,5	5,6	3,4	4,1	3,6	3,4	3,4

Kilde: Vierteljahrshefte zur Wirtschaftsforschung.

gjøre næringslivet oppmerksom på at det fremdeles var langt igjen før forretningsbankenes «utlånstak» var nådd. Nasjonalbanken hadde tidligere henstilt til forretningsbankene å begrense utlånsøkingen til 5 prosent om året, men så sent som i oktober lå utlånene bare 1 ¼ prosent høyere enn i mars.

I Vest-Tyskland var produksjonsveksten sterk både i 1963 og 1964. Om en korrigerer for virkningene av de unormale værforholdene vinteren 1963, økte volumet av bruttonasjonalproduktet trolig med rundt 5 prosent i begge årene. Oppgangen ble svakere mot slutten av 1965 og enda svakere i 1966. Mens bruttonasjonalproduktet regnet i faste priser lå 5,2 prosent høyere i første halvår 1965 enn i samme periode året før, var de tilsvarende vekstrater for annet halvår 1965 og første halvår 1966 henholdsvis 3,8 prosent og 3,4 prosent.

Sesongjusterte tall for industriproduksjonen viste sterk vekst gjennom hele 1964, men siden vinteren 1965 har oppgangen gjennomgående vært meget svak. Gjennom 3. kvartal 1966 var industriproduksjonen synkende. I september og oktober 1966 viste de ujusterte indekstall for første gang på flere år nedgang (henholdsvis — 2 prosent og — 1 prosent) i forhold til tilsvarende måneder ett år tidligere. Tilgangen på nye innenlandske ordrer til industrien lå i september 7 prosent lavere enn ett år tidligere. Tilgangen på eksportordrer viste derimot en øking på 9 prosent.

Svakhetstegnene viste seg først i investeringsvareindustrien; etter sesongjusterte oppgaver stagnerte produksjonsveksten i denne delen av industrien allerede fra januar 1965, og gjennom 1966 pekte hovedtrendensen svakt nedover. Ujusterte tall for 3. kvartal lå 2,4 prosent lavere enn i samme periode i 1965. I forbruksvareindustrien fortsatte produksjonsøkingen gjennom hele 1965, selv om veksttempoet var

mer moderat enn året før. Fra våren og sommeren 1966 viste imidlertid også konsumvareproduksjonen stagnasjonstendenser. Trolig ble disse gradvis mer markerte i løpet av annet halvår; således viste sesongjusterte tall for tilgangen på nye ordrer til forbruksvareindustrien en nedgang utover våren og sommeren.

Etter myndighetenes oppfatning var det i første rekke liten tilgang på ledig arbeidskraft og produksjonskapasitet som bremset ekspansjonen i 1965. Vesttyske kilder var imidlertid samstemmige om at det dessuten fant sted en viss avslapping i den totale etterspørselen i løpet av året. Utover våren 1965 ble det etter hvert tydelig at utnyttingen av produksjonskapasiteten i investeringsvareindustrien ikke lenger var fullt så god som tidligere på året og i 1964, og i 1966 ble det helt klart at det i første rekke var en svakere innenlandsk etterspørselsutvikling som begrenset stigningen i totalproduksjonen. Høsten 1966 så det ut til at den innenlandske etterspørselen ikke lenger var sterk nok til alene å gi impulser til fortsatt produksjonsvekst.

De svakere tendenser i den innenlandske etterspørselen i 1966 har ikke bare kunnet spores i produksjonsutviklingen, men også på arbeidsmarkedet. Økingen i sysselsettingen ble gradvis mindre i løpet av året, og fra og med mai tok arbeidsløsheten til å vise større tall enn på samme tid året før. I 3. kvartal og i oktober var tallet på arbeidsløse henholdsvis 23 prosent og 29 prosent høyere enn i samme perioder i 1965. Tallet på ledige plasser, som gjennom hele 1965 hadde ligget høyere enn i de tilsvarende måneder året før, har fra og med januar 1966 vist nedgang over året, med henholdsvis 4 prosent, 11 prosent og 19 prosent i hvert av de tre første kvartalene 1966. Likevel er arbeidsløsheten fortsatt svært lav, og så sent som i oktober var tallet på ledige plasser

Tabell 6. Vest-Tyskland. Noen økonomiske hovedtall.

	1965				1966		
	1. kv.	2. kv.	3. kv.	4. kv.	1. kv.	2. kv.	3. kv.*
Sysselsetting, i alt ¹ ..... Mill.	21,5	21,9	21,9	21,9	21,7	21,9	..
» i industri ¹ 1 000	8 417	8 473	8 504	8 438	8 429	8 443	8 386
Arbeidsledige ¹ 1 000	201	95	85	178	141	101	113
Industriproduksjon ² ..... 1959 = 100	144	145	145	146	148	149	146
Eksporthvolum, varer .... »	164	163	161	182	174	181	183
Importvolum » .... »	186	197	201	214	201	202	198
Byggevolum ..... »	94	166	158	140	109	170	154
Detaljomsättning ..... »	133	151	148	196	146	160	154
Konsumpriser ..... »	115	116	117	118	119	121	121
Valutabeholdning ¹ ..... Mill. DM	27 282	25 591	25 281	25 450	24 698	24 772	25 745

Kilde: Statistischer Wochendienst; Wochenbericht, OECD Main economic Indicators.

¹ Ved kvartalets utgang. ² Sesongjustert.

fremdeles betydelig større enn tallet på arbeidsløse.

Fra våren 1965 kom det private forbruket sterkere med i ekspansjonen, og for 1965 under ett lå det private forbruket vel 6 prosent høyere enn i 1964. Forbruksutviklingen i 1965 må ses i sammenheng med den sterke lønnsstigningen i vesttysk industri dette året. I hvert av de tre første kvartalene av 1965 økte utbetalt lønnssum med henholdsvis 10 ½ prosent, 11 prosent og 12 ½ prosent over året. Stigningen i lønnsstakernes inntekter ble imidlertid noe svakere fra og med 4. kvartal 1965. Lønnsstakernes samlede inntekter økte da med 10 prosent i forhold til ett år tidligere, og med henholdsvis 9 ½ prosent og 8 prosent i 1. og 2. kvartal 1966. Konsumprisindeksen lå i de samme kvartaler rundt 4 prosent over nivået i samme perioder året før. I første rekke som følge av den svakere reallønnsstigningen ble veksten i det private forbruket gradvis mindre utover i 1966. Volumet av detaljomsætningen, som i 4. kvartal 1965 og 1. kvartal 1966 hadde ligget 7 prosent over nivået ett år tidligere, viste i hvert av de to følgende kvartaler en vekst over året på 2 ½ prosent. Sammenslutningen av vesttyske økonomiske forskningsinstitutter regnet høsten 1966 med at det private forbruket da bare lå 2—3 prosent høyere enn høsten 1965.

Også det offentlige forbruket økte i betydning som vekstfaktor i 1965. For året under ett lå det — regnet i faste priser — hele 7 prosent høyere enn i 1964. I første halvår 1966 var de offentlige investeringer i bygge- og anleggssektoren atskillig større enn i samme periode 1965, da virksomheten ble hemmet av værforholdene. Likevel viste samlet offentlig forbruk svakere vekst i første halvår 1966, med

en vekstrate over året på 2,4 prosent, mot 4,8 prosent i annet halvår 1965. Utslagsgivende for utviklingen av det totale offentlige forbruket var en sterk nedgang i kjøpene av forsvarsmateriell. Skatteinntektene økte derimot sterkere i første halvår 1966. Med svakere utgiftsøkning og sterkere inntektsøkning kom budsjettpolitikken til å virke moderat restriktivt på økonomien.

Mot slutten av 1964 var ennå den private investeringssetterspørselen klart den sterkeste drivkraft bak oppgangen, men utover i 1965 og 1966 ble den gradvis svekket, bl. a. som følge av stram kredittpolitikk. Volumet av investeringene i fast kapital lå i første halvår 1965 12 prosent høyere enn i første halvår 1964. I annet halvår 1965 hadde vekstraten falt til 3 prosent, og i første halvår 1966 lå de private investeringer 1 ½ prosent lavere enn i samme periode året før. De vesttyske konjunkturinstitutter regnet høsten 1966 med fortsatt svekkelse av investeringssetterspørselen i annet halvår. Anslag og prognoser utarbeidd av IFO-instituttet for økonomisk forskning basert på tall fra august—september 1966 viste ingen økning i industriens investeringsutgifter fra 1965 til 1966.

Veksten i bruttonasjonalproduktet høsten 1966 — av vesttyske kilder anslått til rundt 3 prosent årlig rate — skyldtes i første rekke fortsatt sterk utenlandsetterspørsel. Utenlandsetterspørselen gav i første halvår 1965 bare svake impulser til vekst, men den tok seg betydelig opp mot slutten av året. Til dette bidrog særlig konjunkturoppsvinget i Frankrike og Italia og den vedvarende høykonjunkturen i Sambandsstatene. Mens volumet av vare- og tjenesteeksporten lå 5 prosent høyere i første

halvår 1965 enn i samme periode året før, kom den tilsvarende vekstrate for annet halvår 1965 opp i 9 prosent. Den sterke eksportøkningen fortsatte i 1966 med vekstrater på henholdsvis 7 prosent og 11—12 prosent i årets to første kvartaler. Utviklingen av verdien av den rene vareeksporten tyder på at tendensen til forsterking av utenlandsetterspørselen fortsatte utover i annet halvår i fjor; i de tre første kvartalene av 1966 økte eksportverdien med henholdsvis 2 prosent, 6 prosent og 15 prosent. Tilgangen på nye eksportordrer til industrien lå etter sesongjusterte oppgaver i de to første kvartaler av 1966 henholdsvis 6,8 prosent og 4,9 prosent høyere enn i foregående kvartal. Som året før skyldtes eksportøkningen i 1966 i første rekke høyere etterspørsel fra de andre fellesmarkedslandene, særlig Frankrike og Italia, og fra Nord-Amerika. Eksportøkningen var i sterk grad konsentrert om kjemikalier, råmetaller og maskiner.

Konjunkturoppgangen i 1964 og 1965 førte til en betydelig importstigning; etter hvert som arbeidsmarkedet ble strammere og tilgangen på ledig produksjonskapasitet mindre, ble det stadig vanskeligere for vesttysk industri å møte veksten i etterspørselen med en tilstrekkelig sterk produksjonsøking. Importen fortsatte å stige sterkt gjennom hele 1965, og for året under ett lå volumet av importen av varer og tjenester hele 15 prosent høyere enn i 1964. I første halvår 1966 ble imidlertid importstigningen betydelig svakere; volumet av vare- og tjenesteimporten lå i de to første kvartaler av året henholdsvis 10 prosent og 2 prosent høyere enn i samme perioder året før. For verdien av den rene vareimporten var de tilsvarende vekstrater henholdsvis 11 prosent og 5 prosent. I 3. kvartal lå importverdien 1 pro-

sent lavere enn i samme kvartal året før. Sesongjusterte tall for verdien av vareimporten viste et markert vendepunkt ved årsskiftet 1965—66. Tallene tyder på at vareimporten har stagnert siden desember 1966, etter relativt jamn og sterk stigning siden våren 1964. Denne utviklingen reflekterer i første rekke konjunkturavslapningen i 1966, men i sommermånedene bidrog også en kraftig reduksjon av forsvarsimporten sterkt til å begrense importstigningen.

Særlig som følge av økt overskott på varebalansen (4,8 milliarder DM i januar—september 1966 mot 0,6 milliarder i samme periode året før) falt driftsunderskottet fra 5,4 milliarder DM i de første ni måneder av 1965 til 1,3 milliarder DM i januar—september i år.

Den svake etterspørselsutviklingen i 1966 avspeilte seg ikke bare i en mer balansert utenriksøkonomi, men også i svakere prisstigning. Særlig som følge av sterk lønnsøking hadde prisene steget betydelig i 1965; for året under ett lå konsumprisindeksen 3—4 prosent høyere enn i 1964. Prisstigningen fortsatte utover vinteren 1966, men i mai—juli holdt konsumprisindeksen seg uendret, og både i august og september viste den nedgang. I 3. kvartal 1966 lå konsumprisen mindre enn 3 prosent over nivået ett år tidligere, mot vel 4 prosent i 1. og 2. kvartal.

Den økonomiske utvikling i Frankrike var i første halvår 1965 ennå preget av de restriktive virkninger av stabiliseringsplanen. (Se Økonomisk utsyn over året 1964, side 21 og 22.) Mens bruttonasjonalproduktet — regnet i faste priser — hadde økt med 5—6 prosent i hvert av de foregående årene, ble produksjonsstigningen fra 1964 til 1965 bare 3,5 prosent. Industriproduksjonen viste etter sesongjusterte oppgaver gjennomgående stagnasjon gjennom hele 1964 og fram til forsommeren 1965. Ved

Tabell 7. Frankrike. Noen økonomiske hovedtall.

	1965				1966		
	1. kv.	2. kv.	3. kv.	4. kv.	1. kv.	2. kv.	3. kv.*
Sysselsetting, i alt ¹ . . . . . 1959 = 100	106	108	108	106	106	108	108
» industri ¹ . . . . . »	105	105	106	105	105	106	106
Arbeidsledige ² 1 000	153	122	136	160	156	123	137
Industriproduksjon ³ . . . . . 1959 = 100	136	139	142	145	146	148	152
Eksportvolum, varer . . . . . »	152	162	150	179	167	176	159
Importvolum . . . . . »	190	197	173	210	217	222	198
Konsumpriser . . . . . »	124	125	125	126	127	128	129
Valutabeholdning ² . . . . . Mill. frcs	26 048	26 215	26 394	26 760	27 298	28 523	29 070

Kilde: Bulletin Mensuel de Statistique, OECD Main economic Indicators.

¹ Ved kvartalets utgang. ² Ved månedens utgang. ³ Sesongjustert.

inngangen til 1965 var det 126 000 arbeidsløse, eller 26 000 flere enn ett år tidligere, og i juli var stigningen over året i tallet på arbeidsløse kommet opp i 45 000. I desember 1965 var økingen fra året før noe mindre (39 000). På den annen side hadde stabiliseringstiltakene allerede tidlig i 1965 bremset takten i prisstigningen og bedret balansen i utenriksøkonomien.

Til å begynne med var det konsumvareindustrien som ble hardest rammet av bremsepolitikken, men i løpet av første halvår 1965 spredte virkningene seg også til investeringsvareindustrien. Konsumetterspørselen tok seg noe opp igjen utover i annet halvår 1965.

Den sterkeste drivkraften i fransk økonomi i annet halvår 1965 var etter alt å dømme utenlandsetterspørselen, og konjunkturoppsvinget, som tok til på forsommeren, fortsatte utover sommeren og høsten. Etter sesongjusterte oppgaver lå industriproduksjonen i november-desember under ett 6,4 prosent høyere enn i april-mai. Oppgangen varte ved utover i 1966; sesongjusterte tall for industriproduksjonen viste en produksjonsøking på 0,7 prosent, 1,5 prosent og 2,6 prosent i hvert av de tre første kvartalene i 1966. For året under ett vil volumet av bruttonasjonalproduktet — etter foreløpige anslag fra de franske myndigheter — ligge rundt 5 prosent høyere enn i 1965, og for industrien alene regnes med en stigning på 6 prosent.

Også i 1966 var utviklingen svært ujevn fra industrigruppe til industrigruppe. Produksjonsøkingen i konsumvareindustrien fortsatte, og utover våren og sommeren kom flere bransjer innenfor investeringsvareindustrien med i oppgangen. Derimot var aktiviteten innenfor bygge- og anleggsvirksomheten fortsatt lav. I de første måneder av 1966 var tallet på nye bygg satt i arbeid $7\frac{1}{2}$ prosent mindre enn i samme periode året før.

Etter hvert som aktivitetsnivået økte, avtok stigningen i arbeidsløsheten betydelig. I de tre første kvartalene i 1966 lå tallet på arbeidsløse henholdsvis 13 prosent, $1\frac{1}{2}$ prosent og 1 prosent høyere enn i de tilsvarende kvartaler året før. Tallet på arbeidsløse var likevel så sent som i september meget høyt; det var da registrert hele 124 000 arbeidsløse, dvs. litt flere enn ett år tidligere. Tallet på arbeidsløse er fremdeles langt høyere enn tallet på ledige plasser (40 000 i september). Den svake utviklingen innenfor bygge- og anleggsvirksomheten er trolig en viktig årsak til at arbeidsløsheten har holdt seg så høy.

I løpet av 1966 har konsumetterspørselens bidrag til produksjonsstigningen avtatt. På bakgrunn av inntektsutviklingen antok det franske statistikkinstitutet i høst at økingen i det private forbruket i annet halvår 1966 ville bli svært moderat. For året under ett vil volumet

av det private forbruket etter foreløpige offisielle anslag ligge 4—5 prosent høyere enn i 1965.

Utenlandsetterspørselen var fortsatt sterk i høstmånedene i fjor, men også eksporten økte svakere enn tidligere på året; verdien av vareeksporten lå i 3. kvartal $7\frac{1}{2}$ prosent høyere enn i samme kvartal i 1965, mens de tilsvarende vekstrater for 2. og 1. kvartal var henholdsvis 12 prosent og 13 prosent. Etter sesongjusterte tall viste vareeksporten øking til ut på forsommeren, men har senere ikke endret seg vesentlig. Etter offisielle foreløpige anslag vil eksporten for 1966 under ett likevel bli vel 10 prosent høyere enn i 1965.

På den annen side viste investeringsetterspørselen tendens til å ta seg sterkere opp i høstmånedene. I en rapport om den økonomiske utvikling høsten 1966 antar likevel det franske statistikkinstitutet at oppsvinget i investeringsetterspørselen ikke er tilstrekkelig til helt å oppveie svekkelsen av vekstimpulsene fra konsumetterspørselen og utenlandsetterspørselen; trolig var ekspansjonstendensene i fransk økonomi høsten 1966 alt i alt litt svakere enn i begynnelsen av året. Utviklingen av boligsetterspørselen gav ingen grunn til å vente noen snarlig endring i det lave aktivitetsnivået i bygge- og anleggssektoren. For året under ett regner myndighetene med en øking fra 1965 på vel 6 prosent i verdien av næringslivets investeringer i fast realkapital mot en nedgang på 1 prosent fra 1964 til 1965.

Som følge av stabiliseringstiltakene ble prisstigningen relativt moderat allerede fra og med annet halvår 1964. I første halvår 1964 lå konsumprisindeksen 3,9 prosent høyere enn i samme periode året før. I annet halvår sank vekstraten til 2,6 prosent, og i første og annet halvår 1965 var den henholdsvis 2,8 prosent og 2,6 prosent. I de tre første kvartalene av 1966 lå konsumprisindeksen henholdsvis 2,7 prosent, 2,3 prosent og 2,7 prosent høyere enn i de samme perioder året før. I betraktning av den relativt rikelige tilgang på ledige produksjonsfaktorer og den fortsatt relativt moderate etterspørselsutvikling er det neppe grunn til å tro at tendensene til prisstigning forsterket seg vesentlig i løpet av årets siste måneder. I samme retning peker lønnsutviklingen i første halvår; mens timelønnsatsene for industriarbeidere økte med 1,6 prosent i 1. kvartal, var stigningen i 2. kvartal bare 1,4 prosent. Normalt pleier lønnsatsene å stige sterkere i 2. kvartal enn i 1. kvartal.

Stabiliseringsplanen omfattet en rigorøs offentlig priskontroll. Etter at prisstigningen etter hvert var blitt mer moderat, ble det imidlertid tillatt friere prisdannelse for enkelte begrensede vareområder, i første omfang for husholdningsredskaper og -apparater, som kjøleskap, vaske-

maskiner m. v. Vedkommende bransjeorganisasjon måtte imidlertid forplikte seg til å holde det gjennomsnittlige prisnivå konstant for de varer bransjen ville produsere i den kommende tolv månedersperiode. Med denne reservasjon ble den offentlige kontroll med prisdannelsen på bransjens enkeltvarer opphevet. Myndighetene tok opp forhandlinger om liknende ordninger også med andre bransjer, der det på forhånd var sterk priskonkurrans og derfor ikke nevneverdige tendenser til prisstigning. Dette gjaldt i første rekke tekstilindustrien og visse kapitalvareindustrier. Disse såkalte «stabilitetskontraktene» mellom myndighetene og de enkelte bransjer ble vinteren 1966 erstattet med «programkontrakter». Denne endring innebærer at bedriftene selv utarbeider kalkyler for prisutviklingen i en bestemt periode, men kalkylene må godkjennes av myndighetene. Samtidig skal bedriftene informere myndighetene om sine planer på andre områder, spesielt om investeringsplaner. Opplysninger som foreligger, tyder på at prispolitikken vil bli ytterligere liberalisert i nær framtid, men etter alt å dømme vil myndighetene holde fast ved det omfattende avtale-systemet.

De franske myndigheter har — etter at stabiliseringsmålene var nådd — veket tilbake for en alminnelig etterspørselsstimulerende økonomisk politikk. Storparten av de tiltakene som ble satt i verk i 1965 tok sikte på å lette finansieringen av investeringene. Sparestimulerende tiltak fikk en relativt bred plass. Det viste seg imidlertid vanskelig å få fart i investeringsvirksomheten, trolig fordi det alminnelige økonomiske klima ikke oppmuntret til langsiktige investeringer. Den relativt lave kapasitetsutnyttningen hadde utvilsomt stor betydning i denne sammenheng.

I løpet av 1966 ble det satt i verk eller varslet om en rekke nye tiltak med sikte på å øke de private investeringene. Det viktigste var et regjeringsforslag i februar om at bedriftene skulle få adgang til å trekke fra i skatten et beløp svarende til 10 prosent av sine utgifter til visse nærmere spesifiserte investeringer. Det ble satt som vilkår at investeringsvarene måtte bestilles innen utgangen av 1966.

Statsbudsjettet for 1967 viser en utgiftsøkning på vel 10 prosent fra 1966. Likesom budsjettet for foregående år er budsjettet for 1967 gjort opp med et lite overskott.

Ellers ble det også i 1966 satt i verk flere nye pengepolitiske tiltak som skulle redusere bedriftenes finansieringsvansker. Som nevnt tok de private investeringene til å stige igjen i 1966, men det er vanskelig å si i hvilken grad oppgangen kan tilskrives de finans- og kredittpolitiske tiltakene; minst like viktig kan økingen i industriens kapasitetsutnyttning som

følge av den økende konsumetterspørselen ha vært.

Mens eksportstigningen var noe svakere høsten 1966 enn tidligere på året, viste vareimporten derimot stigende vekstrater over året (henholdsvis 15 prosent, 16 prosent og 16 ½ prosent i de tre første kvartalene av 1966). Fra 1964 til 1965 hadde verdien av vareimporten bare økt med 3 prosent. Til tross for tendensen til stigende underskott på varebalansen med utlandet, viste den samlede betalingsbalansen økende overskott og valutabeholdningene økte betydelig i løpet av de 3 første kvartalene 1966.

I Italia førte stabiliseringsprogrammet (se Økonomisk utsyn over året 1964, side 24) i enda større grad enn i Frankrike til produksjonssvikt og stor arbeidsløshet; Italia opplevde i 1964 et konjunkturtilbakeslag som trolig er ett av de kraftigste i Vest-Europa etter krigen. Volumet av bruttonasjonalproduktet økte med 5,3 prosent fra 1962 til 1963, med 2,7 prosent i det følgende år og med 3,4 prosent fra 1964 til 1965. De italienske myndigheter regnet høsten 1966 med en øking i totalproduksjonen på 5,3 prosent fra 1965 til 1966.

Industriproduksjonen tok til å øke igjen utpå etter vinteren 1965. Produksjonsframgangen i løpet av året var imidlertid temmelig ujamnt fordelt. Til de industrigrupper som hadde sterkest vekst hørte konsumindustrien, stålindustrien og industrigrener basert på mineraloljeforedling. Derimot fortsatte stagnasjonen i bygge- og anleggsvirksomheten og i investeringsvareindustrien.

For 1965 under ett viste industriproduksjonen en stigning på 4,5 prosent fra året før. Sett på bakgrunn av det svært lave aktivitetsnivået ved inngangen til 1965 var oppgangen i løpet av året moderat. Arbeidsløsheten var gjennomgående enda større i 1965 enn i 1964; tallet på arbeidsløse svingte mellom vel 800 000 i januar og vel 670 000 i oktober. Hovedårsaken til den ortsatt store arbeidsløsheten var den ugunstige utviklingen i bygge- og anleggsvirksomheten.

Den dominerende drivkraften bak oppgangen i 1965 var utenlandsetterspørselen; volumet av vare- og tjenesteeksporten økte med hele 20 prosent fra året før. Den innenlandske etterspørsel sett under ett gav ingen vesentlige vekstimpulser; investeringene i fast kapital falt med rundt 8 prosent fra året før, og det private forbruket viste bare en svært moderat øking (+2 prosent). Offentlig forbruk økte med nær 4 prosent. Fra og med annet halvår 1965 viste også vareimporten stigende tendens, men som følge av den ubetydelige økingen i den innenlandske etterspørselen var oppgangen i importen likevel moderat og langt svakere enn eksportøkningen. For 1965 under ett lå volumet av vare- og tjenesteimporten bare 0,9 prosent høyere

enn i 1964. Italias utenriksøkonomiske stilling ble derfor drastisk endret i 1965. Mens driftsbalansen i 1963 hadde vist et underskott på 450 milliarder lire og i 1964 et overskott av om lag samme størrelsesorden, kom driftsoverskottet i 1965 opp i hele 1 430 milliarder lire (svarende til 16 milliarder norske kroner) eller over en fjerdedel av den samlede vare- og tjenesteimport.

Ved inngangen til 1966 var italiensk økonomi i en situasjon der mulighetene for et kraftig konjunkturoppsving skulle være til stede. Tilgangen på ledig produksjonskapasitet og arbeidskraft var uvanlig stor — av helt andre dimensjoner enn i noe annet vestlig industri-land. Samtidig hadde landet i løpet av 1965 opparbeidd seg meget store valutabeholdninger som burde sikre myndighetene tilstrekkelig tid til moderate etterspørselsdempende tiltak, dersom oppsvinget skulle medføre for sterk import-øking.

Som i Frankrike vek imidlertid myndighetene tilbake for en alminnelig etterspørselsstimulerende politikk. Også her tok storparten av de tiltak som ble satt i verk sikte på å lette finansieringen av investeringene, og den økonomiske utvikling fortsatte derfor i de første månedene av 1966 i omtrent samme spor som året før. Utover sommeren og høsten kom imidlertid de private investeringene sterkere med i konjunkturoppgangen, og produksjonen tok til å øke i noe høyere tempo enn tidligere på året. Mens industriproduksjonen etter sesongjusterte oppgaver økte med 2,8 prosent fra 4. kvartal 1965 til 1. kvartal 1966, var stigningen fra 1. kvartal til 2. kvartal 4 prosent. For årets første ni måneder under ett lå produksjonen 12 prosent høyere enn i samme periode året før. De italienske myndigheter ventet høsten 1966 at industriproduksjonen for året under ett ville ligge 7,6 prosent (10 prosent ekskl. bygge- og anleggsvirksomhet) høyere enn i 1965, mot en øking på 4 prosent fra 1964 til 1965.

Dette er i og for seg en høy vekstrate, men sett i relasjon til det lave aktivitetsnivået, som var utgangspunktet for oppsvinget, og de meget betydelige ledige ressurser av produksjonskapasitet og arbeidskraft, må den likevel kunne karakteriseres som relativt moderat. I januar i fjor kom tallet på arbeidsløse opp i over 1 million, dvs. hele 21 prosent mer enn ett år tidligere. Trolig hang oppgangen i arbeidsløsheten sammen med værforholdene vinteren 1966. Utover våren og sommeren kom arbeidsløsheten ned på samme nivå som ett år tidligere, dvs. rundt 700 000.

Trolig er utenlandsetterspørselen fortsatt den dominerende drivkraften bak oppgangen, selv om tempoet i eksportstigningen er blitt mer normalt etter at eksportindustrien i lang tid har

nedbygd sine uvanlig store lagre. I de første ni månedene av 1966 under ett lå verdien av vareeksporten 13 prosent høyere enn i samme periode året før, mot en stigning på 21 prosent fra januar—september 1964 til januar—september 1965.

Den innenlandske etterspørselen forsterket seg derimot utover sommeren og høsten. Dette gjaldt ikke bare konsumetterspørselen, men også investeringsetterspørselen, som var meget svak de første månedene av 1966. De italienske myndigheter ventet høsten 1966 en øking i volumet av investeringene på 6 prosent fra foregående år (mot en nedgang på 8 prosent fra 1964 til 1965). Selv om investeringsøkingen i 1966 var betydelig, var den likevel neppe tilstrekkelig sett i relasjon til det italienske langtidsprogrammet (se Økonomisk utsyn over året 1965, side 22) som forutsatte meget omfattende investeringer, særlig i de store områder av landet som ennå er lite økonomisk utbyggd. De økonomiske virkningene av den oversvømmelseskatastrofe som rammet Nord-Italia i november, er det ennå for tidlig å vurdere.

Prisstigningen har etter hvert blitt atskillig svakere. I første og annet halvår 1965 og i første halvår 1966 viste konsumprisindeksen en stigning over året på henholdsvis 5,2 prosent, 3,8 prosent og 2,7 prosent. I 3. kvartal 1966 lå konsumprisindeksen bare 1,8 prosent høyere enn i samme periode året før. Lønnsnivået viste en liknende utvikling. Mens timelønnen i industrien i første halvår 1965 lå 9,7 prosent høyere enn i første halvår 1964, var vekstraten over året 7,1 prosent i annet halvår, og henholdsvis 5 prosent, 2,9 prosent og 2,5 prosent i hvert av de tre første kvartaler i 1966.

På bakgrunn av konjunkturoppgangen skulle en ventet høyere veksttakt i importen utover sommeren og høsten. Sesongjusterte tall gir imidlertid inntrykk av gjennomgående svak importstigning i 1966 fram til høstmånedene, men samtidig avtok som nevnt eksportøkingen, og underskottet på den rene varebalansen ble betydelig høyere i januar—august 1966 (278 milliarder lire) enn i samme periode året før (173 milliarder lire). Tjenestebalansen er normalt sterkt positiv i Italia, særlig på grunn av høye turistinntekter og overføringer fra emigranter. Til tross for det økte underskottet på varebalansen gikk overskottet på driftsbalansen opp fra 668 milliarder lire i januar—august 1965 til 713 milliarder lire i de første åtte måneder av 1966. Av dette var 523 milliarder turistinntekter og 293 milliarder overføringer fra emigranter. Kapitalbalansen endret seg fra et mindre overskott til et betydelig underskott, og overskottet på den samlede betalingsbalansen gikk derfor ned fra 704 milliarder til 486 milliarder.

Sambandsstatene.

Mens sterk og jamn økonomisk vekst, reduksjon av arbeidsløsheten og øking av industriens kapasitetsutnyttning var de viktigste målsettinger i amerikansk økonomisk politikk i årene 1963—64, har prioriteringen senere endret seg betydelig. Som følge av sterkere prisstigning er ønsket om prisstabilisering nå kommet i forgrunnen, og myndighetene er villige til å redusere veksttempoet for å nå dette mål.

Tydelige prisstigningstendenser tok til å vise seg allerede i 1965. Forsvarsutgiftene økte sterkt i siste del av året, samtidig som den private investeringssetterspørselen stadig tiltok i styrke. I de deler av industrien som produserer investeringsvarer og forsvarsmateriell, oppstod det et betydelig etterspørselspress, og tempoet i prisstigningen gikk gradvis ytterligere opp. De amerikanske myndigheter, som tradisjonelt er sterkt på vakt mot inflasjonstendenser, satte mot slutten av året i verk visse tiltak for å dempe prisstigningen.

Stigningen i konsumprisene har forsterket de fordelingsmessige skjevheter som etter hvert har oppstått ved at bedriftsinntektene — som vanlig under en sterk konjunkturoppgang — har steget langt sterkere enn lønnsinntektene. Disse problemer vil etter alt å dømme bli et sentralt punkt under de omfattende lønnsforhandlinger som skal finne sted i år. Hittil har kostnadsutviklingen ikke bidratt særlig mye til prisstigningen, men det nåværende stigningstempo i konsumprisene innebærer økt risiko for at amerikansk økonomi kan komme inn i en pris-kostnadsspiral i relativt nær framtid, dersom ingen effektive mottiltak settes i verk. Om slike tiltak blir satt i verk, vil de

kunne få uheldige virkninger for veksttempoet, særlig i betraktning av at veksten i den sivile sektor høsten 1966 viste tydelige tegn til å svekkes. Utviklingen av Vietnam-krigen er likevel trolig den enkeltfaktor som for tiden er av størst betydning for produksjonsveksten.

Fra og med 1963 har den økonomiske vekst i Sambandsstatene gjennomgående vært sterk. Bruttonasjonalproduktet økte i volum med 4 prosent fra 1962 til 1963 og med 5,3 prosent året etter. Den amerikanske regjeringens budsjett-politikk var utvilsomt den viktigste enkeltfaktor bak produksjonsveksten i første fase av konjunkturoppgangen; det private forbruket — og dermed indirekte de private investeringene — ble stimulert ved betydelige skattereduksjoner. Dessuten tok endringer i avskrivningsreglene sikte på en direkte stimulans til investeringsvirksomheten. (Se Økonomisk utsyn for årene 1963 og 1964.) I 1965 endret den økonomiske utviklingen i Sambandsstatene karakter. Produksjonsstigningen ble uvanlig sterk i siste halvår, samtidig som de sterkeste vekstimpulser kom fra andre etterspørselssektorer enn tidligere. For 1965 under ett lå totalproduksjonen 5,9 prosent høyere enn i 1964 og 11,5 prosent høyere enn i 1963.

Utviklingen i første del av 1965 var ennå preget av virkningene av skattereduksjonene; siste trinn ble satt i verk 1. januar 1965. (Se Økonomisk utsyn over året 1965.) Fra 4. kvartal 1964 til 1. kvartal 1965 økte produksjonen med hele 2,2 prosent, i første rekke som følge av høy privat forbruks- og investeringssetterspørsel. Utover våren var det flere tegn som kunne tyde på at konjunkturoppgangen var i ferd med å svekkes. Myndighetene følte seg ikke sikre på at de ekspansive impulsene var sterke nok til

Tabell 8. *Nasjonalproduktet i Sambandsstatene etter anvendelse. 1958-priser.*

	1965 Milli- arder \$	Prosentvis endring fra foregående periode ¹							
		1965	1965				1966		
			1. kv.	2. kv.	3. kv.	4. kv.	1. kv.	2. kv.	3. kv.
Privat konsum	396,2	6,0	2,2	1,3	1,7	1,9	1,5	-0,1	1,5
Offentlig bruk av varer og tjener- nester	114,1	2,5	1,3	1,5	1,6	1,4	1,5	1,8	3,2
Privat investering	97,8	13,1	6,3	-0,6	2,7	4,4	1,3	2,7	-3,5
Eksport	37,3	2,5	-10,0	15,9	-0,8	0,8	3,6	0,5	3,7
— Import.....	31,0	10,7	-4,5	14,1	0,9	2,8	4,3	4,7	5,0
Bruttonasjonalprodukt	614,4	5,9	2,2	1,2	1,7	2,1	1,5	0,5	0,9

Kilde: OECD Main economic Indicators.

¹ Beregnet på grunnlag av sesongjusterte oppgaver.

å oppveie en ventet nedgang i bilomsetningen og omslaget i lagerutviklingen for stål. Presidenten foreslo derfor en reduksjon av indirekte skatter til et samlet beløp på 4,7 milliarder dollar over et tidsrom av fem år. Første trinn — en reduksjon på $1\frac{3}{4}$ milliard — ble satt i verk fra 1. juli 1965, og neste trinn — også på $1\frac{3}{4}$ milliard dollar — ble effektivt fra 1. januar 1966. Disse tiltakene kom for sent til å hindre en nedgang i veksttempoet i 2. kvartal, og veksttaket for bruttonasjonalproduktet falt da tilbake til 1,2 prosent i forhold til foregående kvartal. Tiltakene begynte imidlertid å virke i 3. kvartal. I løpet av siste halvår 1965 og i 1966 bidrog dessuten en betydelig øking i forsvarsutgiftene i samband med krigen i Vietnam og en markert stigning i de private investeringsutgifter — både til nyanskaffelser av fast produksjonskapital og til øking i lagerbeholdningene — i stadig sterkere grad til produksjonsveksten. Det private forbrukets relative betydning for produksjonsstigningen ble gradvis redusert i slutten av 1965 og utover i 1966. I 3. og 4. kvartal 1965 økte totalproduksjonen med henholdsvis 1,7 prosent og 2,1 prosent. I første kvartal 1966 nådde ikke produksjonsveksten opp til det uvanlig høye nivå i foregående kvartal, men den ble likevel sterk (+1,5 prosent). Drivkraftene bak veksten i 1. kvartal var i første rekke private investeringer i fast kapital, offentlig kjøp av varer og tjenester og det private forbruk (se tabell 8). I 2. kvartal viste det private forbruket overhodet ingen stigning, og bruttonasjonalproduktet økte derfor bare med 0,5 prosent, enda både private investeringer og offentlige kjøp av varer og tjenester viste sterkere øking enn i 1. kvartal. I 3. kvartal tok veksten i det private forbruket seg opp igjen, og bruttonasjonalproduktet viste på ny en noe sterkere stigning (+1 prosent).

Forsvarsutgiftene økte sterkt fra sommeren 1960 til våren 1962, men tendensen var deretter svakt synkende gjennom siste halvår 1962 og gjennom 1963 og 1964. Mot slutten av juli 1965 forlangte Presidenten betydelige tilleggsbevilgninger til forsvarsformål. Mens forsvarsutgiftene gikk ned med 1,2 prosent fra 4. kvartal 1964 til 1. kvartal 1965, økte de med henholdsvis 1,9 prosent, 3,3 prosent og 3,6 prosent hvert av de tre følgende kvartalene og med 4 prosent, 4,6 prosent og 7,4 prosent i henholdsvis 1., 2. og 3. kvartal 1966. Regnet som andel av samlede offentlige kjøp av varer og tjenester viste også forsvarsutgiftene gradvis stigning — fra 36,6 prosent i 1. kvartal 1965 til 38,3 prosent i 2. kvartal 1966.

Næringslivets investeringer i fast realkapital viste også økende vekstrater gjennom storparten av 1965 til og med 1. kvartal 1966. I hvert av kvartalene i 1965 lå utgiftene til investeringer i fast kapital henholdsvis 4,7 prosent, 1,7 prosent, 2,1 prosent og 3,6 prosent høyere enn i foregående kvartal regnet i faste priser. I 1. kvartal 1966 kom vekstraten opp i hele 4 prosent. Senere har stigningen vært moderat. Som følge av rekordstor lagerøking ble vekstratene for de samlede private investeringer likevel noe større i 2. kvartal enn i 1. kvartal. Lageroppbyggingen har ellers i høy grad bidratt til at konjunkturoppgangen i Sambandsstatene forsterket seg i 1965 og 1966; lagerøkingen var nesten dobbelt så stor i 1965 som året før og over 10 prosent større i første halvår 1966 enn i det foregående halvår. Investeringssetterspørselen fra private var imidlertid svakere i 3. kvartal enn tidligere på året. En investeringsundersøkelse høsten 1966 viste at næringslivet da tok sikte på å øke sine investeringer i fast realkapital med bare 3 prosent i 1967.

Tabell 9. Sambandsstatene. Noen økonomiske hovedtall.

	1965				1966		
	1. kv.	2. kv.	3. kv.	4. kv.	1. kv.	2. kv.	3. kv.*
Sysselsetting, i alt ^{1,2} . . . . . Mill.	71,5	72,1	72,3	73,4	73,4	74,0	74,2
» industri ^{1,2} . . . . . »	18,4	18,6	18,8	19,1	19,5	19,8	19,8
Arbeidsledige ^{1,2} 1 000	3 536	3 567	3 314	3 126	2 906	3 089	2 948
Industriproduksjon ² . . . . . 1959 = 100	133	135	137	140	145	148	150
Eksportvolum, varer . . . . . »	129	165	149	173	163	171	..
Importvolum . . . . . »	119	144	134	158	152	163	..
Detaljomsetning ² . . . . . »	128	129	132	137	141	139	142
Konsumpriser . . . . . »	107	108	109	109	110	111	112
Valutabeholdning ¹ . . . . . Mill. \$	14 640	14 310	14 180	14 060	13 740	13 530	13 360

Kilde: Survey of current Business.

¹ Ved kvartalets utgang. ² Sesongjustert.

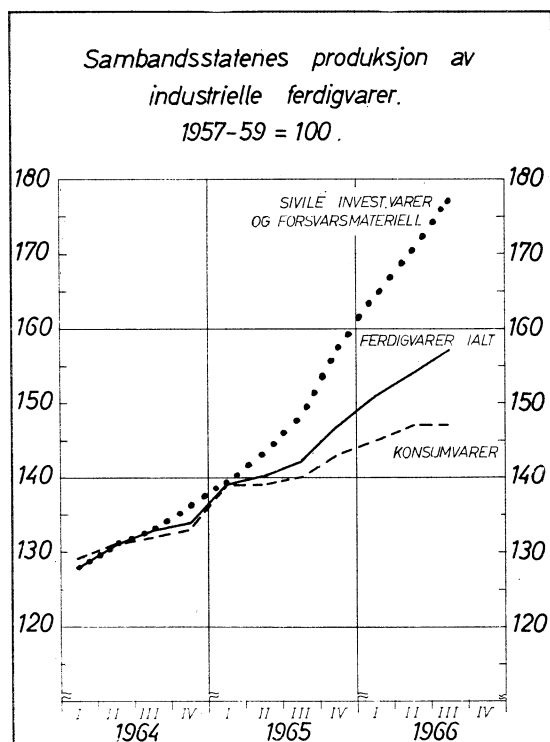

Fig. 5.

Den samlede industriproduksjon økte med 7 prosent fra 1963 til 1964 og med vel 8 prosent i det følgende år. Som det framgår av figur 5 var produksjonsstigningen enda litt sterkere i 1966. Produksjonen av sivile investeringsvarer og forsvarsmateriell økte noenlunde parallelt med konsumvareproduksjonen gjennom hele 1963 og 1964. Fra våren 1965 tok imidlertid produksjonen av investeringsvarer og forsvarsmateriell til å stige atskillig sterkere enn før (se figuren). Mens konsumvareproduksjonen økte med 5 prosent fra mars 1965 til september 1966, var stigningen for produksjonen av investeringsvarer og forsvarsmateriell hele 27 prosent.

Inntil 1963 hadde, som nevnt, økonomien i Sambandsstatene i flere år vært preget av svak vekst, lav kapasitetsutnyttning og høy arbeidsløshet. I løpet av 1963 og 1964 ble kapasitetsutnyttningen etter hvert atskillig bedre. Ved utgangen av 1963, 1964 og 1965 lå utnyttingsgraden på henholdsvis 87 prosent, 89 prosent og 91 prosent. Det var da ikke langt igjen til den utnyttingsgrad (92 prosent) som myndighetene og næringslivet vurderer som den optimale, dvs. den høyeste kapasitetsutnyttning som etter deres oppfatning kan gjennomføres uten inflasjonspress. Kapasitetsutnyttingsgraden lå gjennom hele 1966 trolig temmelig nær den optimale. Det er neppe grunn til å tro at den for industrien under ett lå vesentlig høyere ved

utgangen av 1966 enn i begynnelsen av året; myndighetene regnet tidlig i 1966 med at produksjonskapasiteten ville øke med om lag 7 prosent i løpet av året.

Den sterke og økende vekst i økonomien har også ført til en sterk reduksjon i arbeidsløsheten i løpet av de tre siste årene, selv om den fremdeles er betydelig i næringslivet sett under ett og etter vanlig vesteuropeisk målestokk. For året 1963 under ett lå arbeidsløshetsprosenten gjennomsnittlig på 5,7. I 1964 falt den til 5,2, og året etter ble den ytterligere redusert til 4,6. I de 10 første månedene av 1966 holdt arbeidsløshetsprosenten seg relativt stabil på litt under 4.

Totaltallene for aktivitetsnivået i det amerikanske næringslivet dekker over betydelige ulikheter fra bransje til bransje. Den eneste virkelig svake sektor av vesentlig betydning er imidlertid byggevirksomheten; aktiviteten har her vært synkende helt siden årsskiftet 1965—66. Etter sesongjusterte oppgaver lå tallet på boliger satt i arbeid i september 26 prosent lavere enn i samme måned i 1965. Fortsatt nedgang i tallet på byggeløyver tyder på at stagnasjonstendensene varer ved i denne sektoren. I den delen av industrien som fortrinnsvis produserer investeringsvarer, har det derimot i 1966 vært sterk mangel på faglært arbeidskraft og trolig en høyere kapasitetsutnyttingsgrad enn den optimale.

Det økende etterspørselspresset i en rekke viktige industrigrener har — sammen med spesielle markedsforhold for jordbruksvarer i første halvår 1966 — ført til at prisnivået er kommet i relativt sterk bevegelse. Fra 1963 til 1964 økte konsumprisindeksen med 1,3 prosent og i det følgende år med 1,7 prosent. I løpet av 1965 tok imidlertid tempoet i prisstigningen til å øke, og stigningstakten fortsatte å gå opp i 1966. I 3. kvartal 1966 lå konsumprisindeksen 3,3 prosent høyere enn i samme kvartal i 1965. Følgende oppstilling viser prosentvis øking i den amerikanske konsumprisindeks fra tilsvarende kvartal ett år tidligere:

1965	1. kvartal	1,2 prosent
	2. »	1,7 »
	3. »	1,7 »
	4. »	1,8 »
1966	1. kvartal	2,4 prosent
	2. »	2,7 »
	3. »	3,3 »

Prisstigningen i 1. kvartal 1966 kan i stor grad føres tilbake til høyere matvarepriser, men senere har den trolig vært overveiende konjunkturtelt betinget. Prisstigningen i Sambandsstatene i 1965 og 1966 må i første rekke ses

i sammenheng med de økende presstendenser i en rekke viktige bransjer; den kan neppe i særlig stor grad være kostnadsbetinget, da arbeidskostnadene pr. produksjonsenhet i august 1966 bare lå 0,8 prosent høyere enn i desember 1964.

Utviklingen i løpet av 1965 og 1966 førte til en temmelig markert omlegging av den økonomiske politikken i restriktiv retning. Inntil mars 1966 begrenset imidlertid myndighetene seg til kredittpolitiske tiltak for å dempe etterspørselsveksten. Like før årsskiftet 1965—66 ble diskontoen forhøyet fra 4 prosent til 4,5 prosent, og myndighetene har senere ført en stadig mer restriktiv pengepolitikk, bl. a. med betydelig rentestigning og svakere øking i bankutlåne som resultat. Stagnasjonen i byggesektoren må ses på bakgrunn av utviklingen på kredittmarkedet.

Budsjettpolitikken ble i 1963 og 1964 nyttet som vekstpolitisk virkemiddel. Ennå så sent som i siste halvår 1965 virket finanspolitikken ekspansivt; en sterk stigning i forsvarsutgiftene, reduksjon av forbruksskattene og øking i trygdeutbetalingene gav den amerikanske økonomi betydelige vekstimpulser. Fra mars 1966 fant myndighetene det imidlertid nødvendig å supplere kredittpolitikken med finanspolitiske tiltak. Kongressen vedtok da en skattelov med enkelte forhøyelser av indirekte skatter og framskynding av innbetalingene av direkte skatter. I oktober vedtok Kongressen suspensjon av den to år gamle regelen om at 7 prosent av investeringer i maskiner og utstyr skal kunne fratregges inntektsskatten og av en lov som gir adgang til aksellererte avskrivninger på industrielle og kommersielle bygninger. For offentlige utgifter (på 1967-budsjettet) tar myndighetene sikte på en samlet reduksjon på 3 milliarder dollar. Stagnasjonen i det private forbruket i 2. kvartal 1966 må ses på bakgrunn av de økte skatteinnbetalingene; oppgangen i de private disponible inntektene ble bare om lag halvparten så sterk i 2. kvartal som i 1. kvartal.

De amerikanske myndigheter har gitt uttrykk for at de nå tar sikte på en produksjonsøking på om lag 4 prosent pr. år. Med en så moderat vekstrate vil det — etter myndighetenes vurdering — være mulig å oppnå prisstabilitet. Mars-tiltakene førte til en betydelig reduksjon av vekstraten (se tabell 8). Oktober-tiltakene tar neppe i første rekke sikte på å oppnå en ytterligere svekkelse av veksten, men snarere på å legge forholdene til rette for en mer balansert vekst. Siktepunktet synes å være å få til en øking av veksttempoet i byggevirksomheten, samtidig som etterspørselspresset i den del av industrien som produserer investeringsvarer, blir redusert; omtrent samtidig med de finans-

politiske tiltakene i oktober henstilte myndighetene til bankene å endre utlånsprioriteringen til fordel for boligbygging, og satte også i verk andre tiltak for å lette finansieringssituasjonen i boligsektoren.

Selv om prisstigningen hittil i overveiende grad må ses som et resultat av etterspørselspress i viktige sektorer, ser det nå ut til å være en viss risiko for at også kostnadsutviklingen vil kunne få økt betydning. Myndighetene har i flere år holdt fast ved en gjennomsnittlig lønnsøking på 3,2 prosent¹) som veiledende for næringslivet. Denne «guide-post» er i de fleste av de lønnsavtaler som er sluttet i løpet av de siste to årene, ikke blitt vesentlig overskredet. Det forestår imidlertid nå forhandlinger om omfattende nye lønnsavtaler, og det vil trolig bli meget vanskelig å holde de nye lønnsforhøyelsene innenfor denne rammen. Den økonomiske utviklingen i løpet av de siste årene og særlig i 1965 har nemlig ført til at fordelingsmessige synspunkter er kommet sterkt i forgrunnen. Etter sesongjusterte oppgaver har utbetalt ukelønn pr. arbeider i industrien (før skatt) holdt seg praktisk talt uendret siden desember 1964, mens selskapsinntektene etter skatt økte med hele 24 prosent fra 4. kvartal 1964 til 3. kvartal 1966. Ellers kan fagorganisasjonene i de kommende lønnsforhandlinger vise til at produktivitetsøkingen i 1966 — hele 3,8 prosent — var atskillig sterkere enn den vekstraten myndighetene anser som «normal».

Konjunkturutsiktene.

Konjunktursituasjonen i Vest-Europa ved årsskiftet tydet på at aktivitetsnivået vil ligge relativt høyt i området under ett også i 1967. Prognosene for produksjonsutviklingen er imidlertid mer usikre enn tidligere. Det er således vanskelig å forutsi hvordan utviklingen i Sambandsstatene — som i stor grad avhenger av krigen i Vietnam — vil virke på vesteuropeisk økonomi i 1967. På bakgrunn av de nåværende utviklingstendenser i Storbritannia og Vest-Tyskland er det imidlertid temmelig klart at produksjonsøkingen i disse to landene må bli svak i 1967. En kan kanskje regne med at myndighetene i disse land i løpet av året vil sette i verk stimuleringstiltak, men det er i alle tilfelle tvilsomt om de i vesentlig grad vil kunne påvirke produksjonsutviklingen i 1967. Trolig vil oppgangen i Frankrike og Italia og i en rekke av de mindre vesteuropeiske industri-land kunne bidra betydelig til å motvirke ten-

¹ Svarende til antatt årlig stigning i produktivitetstrenden.

densene til svakere vekst i de to største industri-landene. — Alt i alt synes tendensene ved årskiftet å peke mot svakere økonomisk vekst i Vest-Europa under ett i 1967 enn i 1966. I en prognose som OECD offentliggjorde i november, regner Organisasjonen med en volumøking i totalproduksjonen i Vest-Europa på 3,5 prosent fra 1966 til 1967, mot 4 prosent i hvert av de to foregående år.

For Storbritannia venter det økonomiske forskningsinstitutt «National Institute of Economic and Social Research» at bruttonasjonalproduktet bare vil øke meget svakt, med litt under 0,5 prosent i volum, fra 1966 til 1967. Etter Instituttets anslag er dette om lag samme stigningstakt som fra 1965 til 1966. Prognosen må ses i sammenheng med den britiske regjeringens stramme økonomiske politikk i 1966 — som trolig i sterk grad vil påvirke økonomien også i 1967.

Særlig sterkt ventes bremsetiltakene å ville slå ut i investeringene. For de samlede investeringer i fast kapital venter Instituttet en nedgang på nesten 3 prosent fra 1966 til 1967, mens investeringene i fast kapital i den private del av industrien antas å ville synke med hele 10 prosent. Også i 1967 vil imidlertid utenlands-etterspørselen og ekspansjonen i de offentlige utgifter etter Instituttets oppfatning hindre direkte nedgang i produksjonen. Det ventes således at volumet av samlet eksport av varer og tjenester vil øke med 4 prosent fra 1966 til 1967. Eksportprognosen for 1967 forutsetter bl. a. en relativt gunstig utvikling av verdenshandelen og en viss positiv virkning på eksporten som følge av svikten i den innenlandske etterspørselen. For det offentlige forbruk ventes like sterk øking — om lag 2,5 prosent i volum — i 1967 som året før. Det private forbruket vil neppe i særlig grad bli stimulert av inntektsstigning i 1967, men på den annen side ventes prisstigningen å bli svært moderat. Instituttet regner derfor ikke med noen vesentlig endring i det private forbruket fra 1966 til 1967. Heller ikke importen antas å ville øke vesentlig (+ 0,3 prosent) i 1967. Bakgrunnen for denne prognosen er trolig i første rekke at Instituttet venter fortsatt stagnasjon i innenlandsetter-spørselen, men anslaget må også ses på bakgrunn av at importøkingen fra 1965 til 1966 (rundt 3,5 prosent i volum) i stor grad skyldtes spesielle faktorer, f. eks. sjømannsstreiken, som neppe vil være virksomme i 1967. Om Instituttets eksport- og importprognoser holder stikk, vil driftsbalansen med utlandet endre seg fra et anslått underskott på vel 170 millioner pund i 1966 til et overskott på rundt 250 millioner i 1967.

Instituttets vekstprognoser for 1967 innebærer at den sterke øking i arbeidsløsheten, som

tok til høsten 1966, vil fortsette i 1967. Det antas at arbeidsløshetsprosenten vil ha nådd opp til om lag 2,5 i 4. kvartal 1967 (mot 1,8 ett år tidligere og 1,2 i første halvår 1966). Med en slik utvikling som en mulighet er det ikke usannsynlig at myndighetene vil slå inn på en mer ekspansiv økonomisk politikk. Hvis en slik endring skulle bli gjennomført, vil Instituttets prognosetall for produksjonsøkingen kunne vise seg å bli for lave, og overskottet i utenriksøkonomien vil da trolig bli lavere enn det Instituttet har regnet med; Instituttets prognoser for 1967 bygger nemlig på forutsetningen om uendret økonomisk politikk.

I Vest-Tyskland antar det økonomiske forskningsinstitutt «Deutsches Institut für Wirtschaftsforschung» at stagnasjonstendensene i vesttysk økonomi vil bli enda mer fram-tredende i 1967 enn i 1966 — forutsatt uendret økonomisk politikk. Under denne forutsetning regner Instituttet med en volumøking på vel 2 prosent i bruttonasjonalproduktet (økingen vil i sin helhet falle på tjenesteytende næringer) mot en anslått stigning på vel 3 prosent fra 1965 til 1966, og henholdsvis 6—7 prosent og 4,5 prosent i 1964 og 1965. Også det vesttyske «ekspertråd» (et uavhengig råd av økonomiske eksperter, som rapporterer til regjeringen og Riksdagen) venter en produksjonsøking på 2—3 prosent i 1967.

Etter det økonomiske forskningsinstituttets oppfatning vil eksportvolumet øke sterkt også i 1967 (med rundt 7 prosent). Med fortsatt konjunkturoppgang i Frankrike og Italia ventes eksporten til disse landene å øke sterkt også i 1967, men særlig som følge av den ventede svake utvikling i britisk økonomi regner Instituttet likevel med at vesttysk eksport alt i alt vil øke noe svakere enn i 1966 (rundt 9 prosent).

Sett i sammenheng med den forutsatte sterke eksportøkingen innebærer en så svak øking i bruttonasjonalproduktet som ca. 2 prosent en markert svekkelse i den innenlandske etterspørselsutviklingen. For 1967 innebærer Instituttets verdianslag trolig en volumnedgang på rundt 4 prosent i de samlede investeringer, mot en nedgang på nær 3 prosent i 1966 og en øking på 7 prosent i 1965.

Med den forutsatte produksjonsutvikling vil sysselsettingen etter Instituttets beregninger gå ned med om lag 1,5 prosent i 1967. Samtidig ventes lønnsøkingen å bli noe svakere enn året før. På den annen side må en regne med atskillig større inntektsoverføringer fra det offentlige til private enn i 1966. Alt tatt i betraktning antar Instituttet at det private forbruket vil stige en del også i 1967 (med 3—4 prosent, mot ca. 4 prosent i 1966). For offentlig forbruk ventes om lag samme øking som i 1966, dvs. ca. 4 prosent. Særlig som følge av en betydelig

øking i forsvarsimporten ventes ingen nedgang i stigningstakten for samlet import (+ 4 prosent).

Som nevnt bygger disse prognosetallene på forutsetningen om uendret økonomisk politikk. Det vesttyske forskningsinstituttet anser det imidlertid som mest sannsynlig at myndighetene under press av den svake etterspørselsutviklingen vil måtte lempe på kredittrestriksjonene. En alternativ prognose, som Instituttet har satt fram med sikte på en slik situasjon, går ut på en øking i volumet av bruttonasjonalproduktet i 1967 på ca. 3,5 prosent. Under dette alternativet — med en lettelse i kredittrestriksjonene — forutsettes en øking i de totale bruttoinvesteringene på vel 1 prosent, mot — som nevnt — en nedgang på vel 4 prosent dersom den økonomiske politikken ikke endres.

I Frankrike venter myndighetene en noe sterkere øking i volumet av bruttonasjonalproduktet fra 1966 til 1967 (+ 5,3 prosent) enn året før (rundt 4,5 prosent). Som nevnt tok de private investeringene til å øke igjen i 1966, og myndighetenes prognose om sterkere vekst i 1967 bygger i stor grad på forutsetningen om at investeringsetterspørselen vil forsterke seg ytterligere i 1967. Særlig gjelder dette boliginvesteringene, som stagnerte i 1966; myndighetene regner her med en volumøking på 4,5 prosent i 1967. Så sent som høsten 1966 gav imidlertid utviklingen av boligsetterspørselen ingen grunn til å vente noen snarlig øking i aktivitetsnivået i denne sektor. Samlede offentlige og private investeringer i fast realkapital ventes å øke med vel 7 prosent mot en anslått stigning på nær 5 prosent i 1966. For investeringene i det private næringsliv forutsettes om lag samme stigning som i 1966, dvs. om lag 6,5 prosent.

For 1967 venter de franske myndigheter en noe svakere etterspørsel etter franske eksportvarer fra Vest-Tyskland og Sambandsstatene, og særlig fra Storbritannia. På den annen side ventes betydelig økt etterspørsel fra andre land, og alt i alt regner myndighetene med like sterk eksportøking som i 1966 — om lag 9 prosent regnet i volum.

Det private forbruket antas å ville øke i takt med de disponible realinntekter, eller med om lag 4,8 prosent, mot 4,4 prosent i 1966. Også for offentlig forbruk ventes litt sterkere øking i 1967 enn i 1966 — henholdsvis + 5,3 prosent og + 4,8 prosent.

De forutsetninger som er gjort om etterspørsels- og produksjonsutvikling innebærer en øking av importen på om lag 11 prosent, dvs. en litt svakere stigning enn i 1966. Også i 1967 ventes overskott på vare- og tjenestebalansen.

Prisutviklingen vil etter myndighetenes oppfatning bli relativt rolig i 1967; tilgangen på

ledig arbeidskraft og produksjonskapasitet er fortsatt forholdsvis rikelig i næringslivet sett under ett.

I Italia er tilgangen på ledig produksjonskapasitet og arbeidskraft enda større enn i Frankrike. Samtidig har landet fortsatt stort overskott på betalingsbalansen med utlandet. Det skulle derfor være muligheter for en sterk produksjonsøking i 1967. I en rapport fra OECD som ble offentliggjort i november, regner Organisasjonen med en volumøking i det italienske bruttonasjonalproduktet fra 1966 til 1967 på 5,5 prosent, mot en anslått stigning på 5 prosent i 1966 og en faktisk oppgang på 3,5 prosent i 1965.

Prognosen for 1967 bygger bl. a. på forutsetningen om en betydelig øking i de private investeringene. Som nevnt foran var det utover sommeren og høsten 1966 tegn til at de private investeringene kom sterkere med i konjunkturoppgangen. OECD går tydeligvis ut fra at denne tendens vil vare ved og forsterkes i 1967; etter de opplysninger som foreligger, ser det ut til at Organisasjonen regner med en så vidt sterk volumøking i investeringene i maskiner og utstyr som 15—20 prosent. Selv med en så sterk økingstakt vil likevel investeringene først mot slutten av 1967 nå opp til samme nivå som før konjunkturtilbakeslaget satte inn i begynnelsen av 1964.

For eksporten ser det ut til å være utsikt til betydelig oppgang også i 1967, men en kan neppe regne med like høy stigningstakt som i de to foregående år; trolig har eksportindustriens lagre nå kommet ned på et mer normalt nivå.

Med sterkere økonomisk vekst i 1967 må en kunne gå ut fra at importen vil øke noe sterkere enn året før, men bl. a. på bakgrunn av det store strukturelle overskottet på tjenestebalansen er det likevel sannsynlig at den samlede italienske driftsbalanse vil vise betydelig overskott også i 1967.

I betraktning av at utnyttingsgraden for produksjonskapasiteten fortsatt er relativt lav og arbeidsløsheten høy, er det grunn til å vente en moderat prisstigning også i 1967.

I Sambandsstatene viste den sivile etterspørselsutviklingen tydelige tegn til å svekkes utover høsten 1966. Selv om aktivitetsnivået etter all sannsynlighet vil holde seg høyt også i 1967, knytter det seg atskillig større usikkerhet enn tidligere til det framtidige veksttempoet, særlig fordi forsvarsutgiftene nå er den viktigste drivkraft i den amerikanske konjunkturoppgangen. Med de opplysninger som hittil foreligger virker det mest sannsynlig at veksttempoet vil gå noe ned i 1967. Mens private prognoser for volumøkingen i bruttonasjonalproduktet varierer mellom + 2 prosent og

+ 5 prosent, tar myndighetene sikte på en produksjonsoppgang på 4 prosent i 1967 (mot en anslått øking på 5,5 prosent i 1966). En produksjonsøkning på 4 prosent er det sterkeste veksttempo som etter deres oppfatning kan gjennomføres uten for sterke presstendenser i økonomien. Også OECD forutsetter i sin vekstprognose for 1967 en produksjonsøkning på 4 prosent i Sambandsstatene.

Presidenten har nylig opplyst at han har til hensikt å be Kongressen om tilleggsbevilgninger til militærvesenet på 9—10 milliarder for budsjettåret 1966—67. Om Kongressen vedtar tilleggsbevilgningene, og de blir brukt, vil militærutgiftene øke med 25 prosent fra forrige budsjettår. Med fortsatt opptrapping av krigen i Vietnam vil det kanskje bli nødvendig med ytterligere tilstramming av den økonomiske politikken for å gjennomføre myndighetenes målsetting om en balansert vekst på 4 prosent. Sett på bakgrunn av det stramme kredittmarkedet og det lave aktivitetsnivået i byggesektoren mot slutten av 1966, virker det sannsynlig at en mer restriktiv økonomisk politikk i første rekke vil ta form av skatteforhøyelser. Ellers har det amerikanske arbeidsdepartement nylig offentliggjort en undersøkelse som tyder

på at vekstraten i Sambandsstatene i alle fall vil måtte synke til ca. 4 prosent pr. år i løpet av de tre nærmeste årene, dersom den nåværende utviklingstrend i produktiviteten og i tallet på arbeidstimer legges til grunn. Skulle krigsaktiviteten i Vietnam avta, er det imidlertid ikke usannsynlig at veksttempoet med de nåværende utviklingstendenser i den sivile etterspørselen vil kunne bli lavere enn 4 prosent pr. år — i hvert fall i en kortere periode før nye stimulerings tiltak får tid til å virke.

I den sivile sektor ser det ut til at investerings- etterspørselen vil bli en mindre framtreddende vekstfaktor i 1967 enn i 1966. Ifølge en undersøkelse i oktober (McGraw-Hill) tar næringslivet sikte på å øke sine utgifter til investeringer i fast kapital med bare 5 prosent fra 1966 til 1967 mot en faktisk stigningstakt på om lag 16 prosent i hvert av de tre siste årene. Dette kan innebære en avflatning av investeringene fra 4. kvartal 1966.

Også konsumetterspørselen viste tydelige svakhetstegn utover høsten 1966. Som nevnt må en imidlertid regne med sterkere lønnsstigning i 1967 enn i 1966, og det private forbruket vil trolig etter hvert igjen komme sterkere med i oppgangen.

Norge.

Utenriksøkonomien.

Utenriksregnskapet.

Underskottet på driftsregnskapet for året 1966 som helhet gikk noe opp i forhold til 1965. Foreløpige beregninger for året under ett viste et samlet driftsunderskott på 925 mill. kr., som fordelte seg med 425 mill. kr. på varer og tjenester og 500 mill. kr. på renter og stønader. Driftsunderskottet i 1966 skulle etter dette bli 170 mill. kr. større enn i 1965 og 393 mill. kr. større enn i 1964. Økingen i driftsunderskottet skyldtes vesentlig en sterk oppgang (513 mill. kr.) i nettoimporten av varer. Vareimporten steg med 11 prosent fra 1965 til 1966, mens vareeksporten økte med 10 prosent. Økingen i underskottet på varebalansen ble motvirket av en oppgang i netto valutafrakter (155 mill. kr.), en øking av andre tjenester netto (90 mill. kr.) og en nedgang i nettoimporten av skip (148 mill. kr.).

Etter foreløpige oppgaver ser det ut til at prisoppgangen fra 1965 til 1966 har vært om lag 1 prosent både for eksport og import av varer og tjenester under ett. Bytteforholdet — forholdet mellom eksportprisinivå og importprisinivå — viste således ingen endring (se tabell 11). For det rene varebyttet (uten skip) viste bytteforholdet om lag 0,5 prosent bedring.

Da dette ble skrevet, forelå et fullstendig utenriksregnskap bare for de tre første kvartaler

av 1966 (se tabell 10). Dette viste i motsetning til regnskapet for hele året et betydelig mindre driftsunderskott (105 mill. kr.) enn i samme periode i 1965 (640 mill. kr.). Regnet uten eksport og import av skip og uten skipsfartens frakttinntekter og utgifter var driftsunderskottet i 1.—3. kvartal 1966 140 mill. kr. høyere enn året før.

Underskottet på driftsregnskapet i de tre første kvartaler av 1966 og netto utgang av kortsiktig kapital (inklusive uforklart differanse) på 271 mill. kr. ble dekket av netto inngang av langsiktig kapital på 376 mill. kr. De totale gull- og valutabeholdningene gikk opp også i 1966 (+ 77 mill. kr.) og utgjorde ved utgangen av september 1966 5 767 mill. kr.

For varer og tjenester var det i 1.—3. kvartal 1966 et eksportoverskott på 280 mill. kr., mot et importoverskott på 280 mill. kr. i 1.—3. kvartal 1965. Verdien av eksporten av varer og tjenester gikk i alt opp med ca. 1 405 mill. kr. Vareeksporten uten skip økte med 830 mill. kr. (+ 12 prosent), mens skipseksporten gikk ned med 115 mill. kr. Bruttofrakter opptjent i skipsfart gikk opp med 425 mill. kr., og eksport av andre tjenester økte med knapt 265 mill. kr. Importverdien økte i alt med om lag 845 mill. kr. Vareimporten uten skip gikk opp med vel 1 015 mill. kr. (+ 10 prosent), mens skipsimporten gikk ned med 620 mill. kr. Skipsfartens

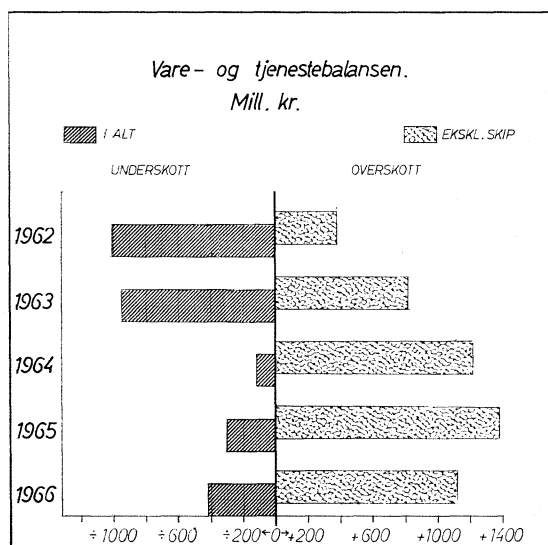

Fig. 6.

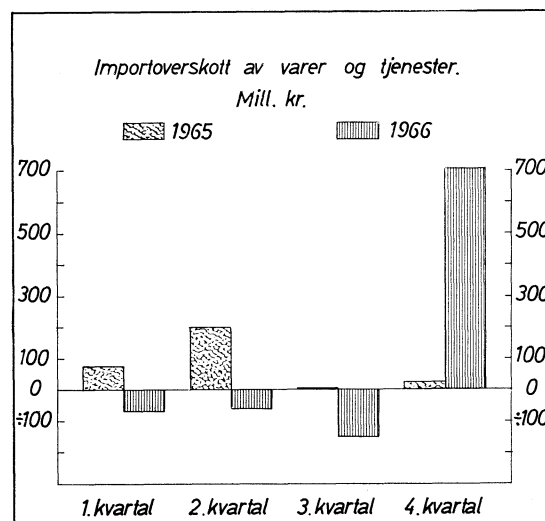

Fig. 7.

Tabell 10. Utenriksregnskapet 1.—3. kvartal 1965 og 1966. Foreløpige tall. Mill. kr.

	1965	1966			
	1.—3. kv.	1.—3. kv.	1. kv.	2. kv.	3. kv.
I. Driftsregnskap					
A. Varer og tjenester					
1. Eksport					
Varer fob. ¹	6 820	7 650	2 574	2 559	2 517
Skip, nybygde	281	91	26	43	22
Skip, eldre	410	485	176	161	148
Bruttofrakter opptjent i skipsfart	6 075	6 500	2 180	2 145	2 175
Reisetrafikk	493	525	83	155	287
Andre tjenester	1 084	1 315	402	409	504
I alt	15 163	16 566	5 441	5 472	5 653
2. Import					
Varer cif. ¹	9 730	10 746	3 606	3 612	3 528
Skip	1 986	1 366	509	460	397
Skipsfartens utgifter i utlandet ²	2 665	2 920	940	950	1 030
Reisetrafikk	398	397	78	120	199
Andre tjenester	664	857	238	270	349
I alt	15 443	16 286	5 371	5 412	5 503
3. Eksportoverskott (1—2)	— 280	280	70	60	150
B. Renter og stønader					
1. Fra utlandet					
Renter	186	254	71	82	101
Stønader	159	168	47	60	61
I alt	345	422	118	142	162
2. Til utlandet					
Renter	562	655	226	228	201
Stønader	143	152	47	69	36
I alt	705	807	273	297	237
3. Rente- og stønadsoverskott (1—2)	— 360	— 385	— 155	— 155	— 75
C. Overskott på driftsregnskapet (A 3 + B 3) ..	— 640	— 105	— 85	— 95	75
II. Kapitalregnskap					
A. Langsiktige kapitaltransaksjoner					
1. Inngang					
(i) Offentlig forvaltning	446	386	6	351	29
a. Lån fra utlandet, staten	247	22	3	12	7
b. Lån fra utlandet, kommuner	196	93	—	71	22
c. Andre finansobjekter	3	271	3	⁴ 268	—
(ii) Finansinstitusjoner	141	139	110	20	9
a. Lån fra utlandet	128	118	107	11	—
b. Andre finansobjekter	13	21	3	9	9
(iii) Andre innenlandske sektorer	2 243	1 906	471	773	662
a. Lån fra utlandet	1 948	1 597	392	669	536
Offentlige foretak	222	—	—	—	—
Rederier	1 605	1 283	336	612	335
Andre	121	314	56	57	201
b. Direkte investeringer i Norge ³ ...	207	174	49	48	77
c. Avdrag på lån til utlandet	80	125	29	44	52
d. Andre finansobjekter	8	10	1	12	— 3
I alt	2 830	2 431	587	1 144	700

¹ Omfatter også varer utenom handelsstatistikken. ² Inklusive lønn til mannskaper i utenlandsk valuta. ³ Inklusive lån og aksjer m. v. ⁴ Kroneandelen av kvoteøkningen i IMF.

(Fortsettes neste side)

Tabell 10 (forts). Utenriksregnskapet 1.—3. kvartal 1965 og 1966. Foreløpige tall. Mill. kr.

	1965	1966			
	1.—3. kv.	1.—3. kv.	1. kv.	2. kv.	3. kv.
2. Utgang					
(i) Offentlig forvaltning	123	477	26	429	22
a. Avdrag på lån fra utlandet, staten	97	87	24	45	18
b. Avdrag på lån fra utlandet, kommuner	25	30	2	24	4
c. Andre finansobjekter	1	360	—	² 360	—
(ii) Finansinstitusjoner	147	167	52	59	56
a. Avdrag på lån fra utlandet.....	111	140	42	50	48
b. Andre finansobjekter	36	27	10	9	8
(iii) Andre innenlandske sektorer	1 492	1 411	406	508	497
a. Avdrag på lån fra utlandet.....	1 063	1 172	333	420	419
Offentlige foretak	29	27	9	12	6
Rederier	1 008	1 108	320	395	393
Andre	26	37	4	13	20
b. Direkte investeringer i Norge ¹	61	42	2	28	12
c. Lån til utlandet	336	155	64	58	33
d. Andre finansobjekter	32	42	7	2	33
I alt	1 762	2 055	484	996	575
3. Langsiktige kapitaltransaksjoner netto (1—2)	1 068	376	103	148	125
B. Kortsiktige kapitaltransaksjoner netto					
(i) Offentlig forvaltning	— 21	— 32	7	10	— 49
(ii) Finansinstitusjoner	— 408	167	34	126	7
a. Norges Bank	— 63	6	138	— 159	27
b. Forretnings- og sparebanker	— 354	174	— 85	267	— 8
c. Andre finansinstitusjoner	9	— 13	— 19	18	— 12
(iii) Andre innenlandske sektorer	— 71	— 353	29	— 223	— 159
I alt	— 500	— 218	70	— 87	— 201
C. Netto kapitaltransaksjoner i alt	568	158	173	61	— 76
Av dette netto reduksjon/øking (—) av gull- og valutabeholdningene.....	(— 675)	(— 77)	(169)	(— 139)	(— 107)
D. Overskott på driftsregnskapet	— 640	— 105	— 85	— 95	75
E. Uforklart differanse	72	— 53	— 88	34	1

¹ Inklusive avdrag på lån og aksjer m. v. ² Av dette kvoteøking i IMF 357 mill. kr.

utgifter i utlandet økte med 255 mill. kr., og import av andre tjenester gikk opp med om lag 195 mill. kr.

For varer og tjenester sett under ett var det fra 1.—3. kvartal 1965 til 1.—3. kvartal 1966 en prisoppgang på om lag 1,5 prosent både for eksporten og importen. Det totale bytteforhold (forholdet mellom eksportprisnivå og importprisnivå) viste således ingen endring. I det rene varebyttet (uten skip) bedret bytteforholdet seg med om lag 1,5 prosent.

Rente- og stønadsunderskottet gikk opp fra 360 mill. kr. i 1.—3. kvartal 1965 til 385 mill. kr. i 1.—3. kvartal 1966.

I de tre første kvartaler av 1966 var det en netto inngang av ordinær langsiktig kapital på 465 mill. kr. På den annen side fant det sted en netto innbetaling på 89 mill. kr. til Det Internasjonale Valutafond i forbindelse med forhøyelsen av Norges kvote. Samlet netto inngang av langsiktig kapital ble således 376 mill. kr. Offentlig forvaltning hadde en netto utgang av

Tabell 11. Volum- og prisindekser for eksporten og importen. Bytteforholdet overfor utlandet. 1961 = 100.

	Varer og tjenester				Totalt bytteforhold
	Eksport		Import		
	Volum	Pris	Volum	Pris	
1946	25	75	37	57	132
1947	33	80	48	67	119
1948	38	81	45	74	109
1949	42	78	52	73	107
1950	50	84	54	81	104
1951	55	114	57	98	116
1952	54	116	56	104	112
1953	57	99	59	98	101
1954	63	97	65	98	99
1955	67	105	70	100	105
1956	74	116	75	103	113
1957	77	120	76	109	110
1958	78	106	79	105	101
1959	85	104	82	103	101
1960	93	102	91	102	100
1961	100	100	100	100	100
1962	106	98	105	98	100
1963	117	97	115	97	100
1964	129	101	124	98	103
1965*	138	103	135	99	104
1966*	148	104	146	100	104

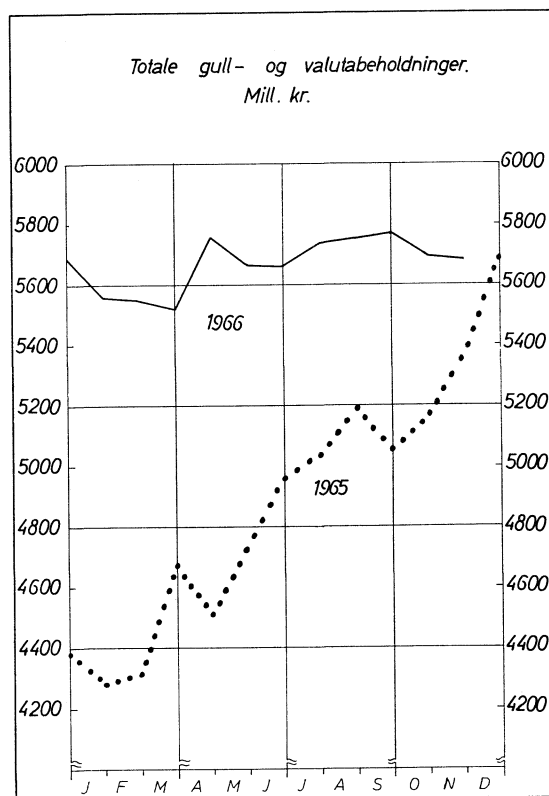

Fig. 8.

langsigtig kapital på 91 mill. kr., finansinstitusjoner en netto utgang på 28 mill. kr., mens andre innenlandske sektorer hadde en netto inngang på 495 mill. kr. I 1.—3. kvartal 1965 var netto inngang av langsigtig kapital på 1 068 mill. kr. Offentlig forvaltning hadde da en netto inngang på 323 mill. kr., finansinstitusjoner en netto utgang på 6 mill. kr. og andre innenlandske sektorer en netto inngang på 751 mill. kr. Netto opplåning i utlandet for skipsfart gikk ned med 209 mill. kr. i de tre første kvartaler av 1966, mot en oppgang på 395 mill. kr. i samme periode i 1965. Nedgangen i 1966 hang sammen med relativt lav skipsimport, og med høye terminbetalinger på grunn av store framtidige leveringer.

I 1.—3. kvartal 1966 var det en netto utgang av kortsiktig kapital på i alt 218 mill. kr., mot 500 mill. kr. i samme tidsrom året før.

Alt i alt var det således en netto inngang av langsigtig og kortsiktig kapital på 158 mill. kr. i 1966, mot 568 mill. kr. i 1965.

Ved utgangen av september 1966 beløp de totale gull- og valutabeholdninger seg som nevnt til 5 767 mill. kr., mens den kjente kortsiktige lånegjeld var 1 538 mill. kr. Differansen, 4 229

mill. kr., gir en indikasjon på valutalikviditeten. Ved utgangen av september 1965 var differansen mellom de totale gull- og valutabeholdninger og den kjente kortsiktige lånegjeld 3 743 mill. kr.

«Uforklart differanse» i 1.—3. kvartal 1966 utgjorde 53 mill. kr. på utgiftssiden. Denne kan skyldes så vel feil i statistikken som ufullstendig statistisk materiale. Blant annet har en ennå ikke fått noen oversikt over endringer i de kortsiktige varekredittene overfor utlandet i løpet av perioden.

I 1. og 2. kvartal 1966 var det et underskott på driftsregnskapet på henholdsvis 85 og 95 mill. kr., mens 3. kvartal viste et overskott på 75 mill. kr. Uten eksport og import av skip og uten skipsfartens frakttinntekter og utgifter var det et underskott på 1 018 mill. kr. i 1. kvartal, 1 034 mill. kr. i 2. kvartal og 843 mill. kr. i 3. kvartal.

Inngangen av lån i kapitalregnskapet behøver ikke å finne sted i samme periode som lånene blir tatt opp. Det vil derfor f. eks. ikke nødvendigvis være samsvar mellom tallene i kapitalregnskapet for offentlig låninngang og de tall for offentlige lånopptak i utlandet som er gitt i avsnittet om kredittmarkedet.

Vareomsetningen med utlandet.

Handelspolitikken.

Etter over et års forhandlinger ble det den 11. mai 1966 oppnådd enighet i Fellesmarkedets (EEC's) ministerråd om finansieringen av den felles jordbrukspolitikk og om gjennomføringen av det frie marked for industri- og jordbruksvarer. Videre forhandlinger i Ministerrådet førte til at det den 27. juli ble gjort en rekke vedtak som vil få stor betydning, ikke bare internt for EEC, men også for landene utenfor. Vedtakene kan sammenfattes i 5 punkter:

1. Fra 1. juli 1968 skal EEC-landene utgjøre ett marked for industri- og jordbruksprodukter med full indre tollfrihet og med felles tollsatser overfor utlandet.

2. Det ble sluttet en endelig overenskomst om finansieringen av den felles jordbrukspolitikken. Det opprettes et fond (som er beregnet å komme opp i vel 8 milliarder kr. i 1968) dels ved nasjonale bidrag og dels gjennom avgifter på importerte jordbruksprodukter fra land utenfor markedet. Fondet skal brukes til støtte for eksporten av jordbruksprodukter og til rasjonalisering av jordbruket.

3. Det ble inngått avtale om de tilbud som EEC skal komme med i Kennedy-runden.

4. Det ble fastsatt markedsreguleringer for fett, sukker, frukt og grønnsaker. Med dette er markedsreguleringer blitt innført for ca. 90 prosent av EEC's jordbruksproduksjon.

5. Det ble fastsatt felles priser for bl. a. mjølk, meieriprodukter, kjøtt, fettvarer, ris og sukker. Prisene skal gjelde fra forskjellige tidspunkter i tiden fram til 1. april 1968.

Julivedtakene i jordbruks spørsmålet er blitt betegnet som et kompromiss hvor behovet for handelspolitisk enighet, bl. a. under Kennedy-runden i GATT, har fått større vekt enn rent økonomiske synspunkter. Det blir således hevdet at enkelte av de fastsatte jordbrukspriser og markedsreguleringer vil kunne bidra til prispress og føre til skjevheter i jordbruksproduksjonen innenfor EEC. For land utenfor EEC vil julivedtakene kunne føre til dårligere konkurransevilkår. Det er ikke tatt spesielle hensyn til utviklingslandenes gjentatte krav om større markedsandel i EEC.

EEC's interne tollsatser ble 1. januar 1966 satt ned fra 30 prosent til 20 prosent av utgangssatsene (se tabell 12). De vil etter de foreliggende planer gå videre ned til 15 prosent fra 1. juli 1967 og falle helt bort fra 1. juli 1968. Det er forutsatt at den ytre tariff («fellestariffen») skal være fullt etablert fra samme tidspunkt. Dette innebærer at alle EEC-land da vil bruke samme tollsatser ved import fra land utenfor EEC.

Som nevnt i Økonomisk utsyn over året 1965 vil tilnærmingen til fellestariffens satser for im-

Tabell 12. Opprinnelige og reviderte tollnedtrappingsplaner for industrivarer i EFTA og EEC.

Dato	Planlagte/gjennomførte tollreduksjoner i prosent			
	EFTA		EEC	
	Opprinnelig	Revidert	Opprinnelig	Revidert
1.1. 1959			10	
1.7. 1960	20	20	20	
1.7. 1961		30		
1.1. 1962	30		30	
1.3. 1962		¹ 40		
1.11.1962		² 50		
1.7. 1963	40		40	60
1.1. 1964		60		
1.1. 1965	50	70	50	70
1.1. 1966	60	80	³ 60	80
1.1. 1967	70	100		
1.7. 1967				85
1.1. 1968	80			
1.7. 1968				100
1.1. 1969	90			
1.1. 1970	100			

¹ Norge $\frac{1}{6}$ 1962. ² Norge $\frac{1}{1}$ 1963. ³ Den opprinnelige nedtrappingsplan for EEC var ikke fastlagt lenger enn til $\frac{1}{1}$ 1966.

port av industrivarer fra andre land til Fellesmarkedet føre til høyere tollsatser for viktige norske eksportvarer. Virkningen av harmoniseringen er hittil blitt dempet ved en ordning med tollfrie kvoter eller kvoter med lave tollsatser. De tollfrie kvoter overfor tredjeland ble for enkelte varer som er særlig viktige for Norge, endret noe i 1966. Bl. a. ble kvoten satt ned for ferrolegeringer. Dessuten er flere av de tidligere tollfrie kvoter nå belagt med en mindre toll.

Den langvarige krisen i Fellesmarkedet har forsinket forhandlingene i den såkalte Kennedy-runden i GATT (General Agreement on Tariffs and Trade) (se Økonomisk utsyn over året 1965, side 32—33). Denne forhandlingskonferansen mellom GATT-landene — den sjette i rekken siden 1947 — tok til allerede i juli 1963. Forhandlingene har gått tregt, og det er stor fare for at en ikke rekker å fullføre diskusjonene før den amerikanske administrasjonens mandat til å forhandle, Trade Expansion Act, løper ut den 1. juli 1967. Det er nå neppe noen som venter at president Kennedys tanke om et virkelig krafttak for liberalisering av verdenshandelen fullt ut vil bli realisert. I stedet for en lineær¹)

¹ Tollreduksjon som gjelder hele vareområdet i samtlige land med samme prosentatsats.

reduksjon av tollsatsene på 50 prosent for alle industrivarer, som det opprinnelig var tatt sikte på, må det sannsynligvis regnes med en betydelig lavere gjennomsnittlig reduksjon, med større reduksjon for enkelte varer og mindre eller ingen reduksjon for andre. Selv en gjennomsnittlig reduksjon på 20—30 prosent vil imidlertid være det beste resultat GATT noen gang har oppnådd i sitt 20-årige arbeid for å få senket tollmurene. De tollreduksjoner som det eventuelt oppnås enighet om, vil sannsynligvis bli gjennomført over en periode på 5 år med en femtedel om gangen.

De nye tilbud fra EEC i Kennedy-runden betyr lite når det gjelder varer av spesiell interesse for Norge. I realiteten er det ikke store forbedringer i forhold til det opplegg som ble presentert ved de opprinnelige unntakslistene, men det er fortsatt håp om at det kan oppnås bedre vilkår.

Det norske marked har liten betydning for de store forhandlerne i Kennedy-runden. Til sammen utgjør imidlertid de nordiske land et viktig marked. Dette er bakgrunnen for en avtale som 21. november 1966 ble inngått mellom Finland, Danmark, Norge og Sverige om nordisk samarbeid i Kennedy-rundens sluttforhandlinger. Avtalen innebærer bl. a. at forhandlingene for de nordiske land utelukkende skal føres av en felles nordisk forhandlingsdelegasjon.

Den norske regjering har nedsatt et utvalg («Vindsetmo-utvalget») som har fått i oppdrag å gjennomgå den norske Fellesmarkedsdebatten i 1962—63 og å undersøke hvorledes Fellesmarkedslandene har satt Roma-traktatens bestemmelser ut i livet. Utvalget har også fått i oppdrag å kartlegge avvikene mellom EEC's regler og ordninger på de forskjellige felter og de tilsvarende norske. Når utvalgets rapport foreligger, vil det ventelig bli en omfattende debatt om hele problemkomplekset.

Ved inngangen til 1967 skulle i prinsippet tollfrihet for industrivarer innenfor EFTA-området være fullstendig gjennomført. Norge, Portugal og Finland (assosiert medlem) har imidlertid fått innvilget lengre overgangstid for visse varer. For Finlands vedkommende vil dessuten 10 prosent av basistollen gjenstå for alle industrivarer inntil utgangen av 1967. Den norske unntakslisten omfatter trikotasje og visse typer garn, vevnader, klær, damesko, kjøleskap, fryseskap, frysebokser og vaskemaskiner. For disse varer skal avtrappingen skje etter den opprinnelige planen, slik at tollene ikke vil falle helt bort før ved utgangen av 1969 (se tabell 12).

Den britiske 15 prosents avgift som ble satt i verk i oktober 1964 på import av alle andre varer enn matvarer, råttobakk og industrielle råvarer, ble redusert til 10 prosent fra 27. april 1965 og falt helt bort fra 1. desember 1966.

De britiske støttetiltakene for industri og skipsfart og liknende former for statsstøtte innen EFTA til eksport eller produksjon av varer vil nå bli vurdert av en ekspertgruppe.

Tendenser til et friere handelssamkvem har også gjort seg gjeldende i den såkalte østhandel. Fra 1. juli 1966 ble den bilaterale betalingsavtale mellom Norge og Tsjekkoslovakia avvirket, og det eneste bilaterale betalingsarrangement mellom Norge og øst-europeiske land er nå en privat kompensasjonsavtale med Øst-Tyskland. Ellers er en kommet over på multilateral basis. Tendensen til mer desentralisering og større frihet for innkjøpsorganisasjonene i Øst-Europa sammen med de friere betalingsforhold gjør at rent forretningsmessige spørsmål i større grad enn før er avgjørende for utviklingen av samhandelen.

Den samlede vareomsetning.

Tallene for de første 9 måneder av 1966 viste en fortsatt sterk øking i vareomsetningen med utlandet. Volumet av vareeksporten (uten skip) var i hvert kvartal større enn i samme kvartal året før, og stigningen over året var litt sterkere i 3. kvartal enn i første halvår. Også importen (uten skip) var større enn året før i alle tre kvartaler. På grunn av en svakere sesongsvingning i 1966 enn vanlig ble vekstraten i 2. kvartal mindre enn i de andre to kvartalene. Prisutviklingen var også i 1966 gunstig for norsk utenrikshandel. Importprisene holdt seg fortsatt stabile. Eksportprisene sviktet litt i

Tabell 13. *Vareinnførselen og vareutførselen etter handelsstatistikken. Mill. kr.*

	1965	Jan.— sept. 1965	Jan.— sept. 1966
Vareinnførsel uten skip	13 194,8	9 633,1	10 659,4
Innførsel av skip	2 592,6	1 985,5	1 366,0
I alt	15 787,4	11 618,6	12 025,4
Vareutførsel uten skip	9 403,4	6 771,2	7 602,9
Utførsel av skip	905,5	691,2	576,0
I alt	10 308,9	7 462,4	8 178,9
Innførselsoverskott:			
Med skip	5 478,5	4 156,2	3 846,5
Uten skip	3 791,4	2 861,9	3 056,5

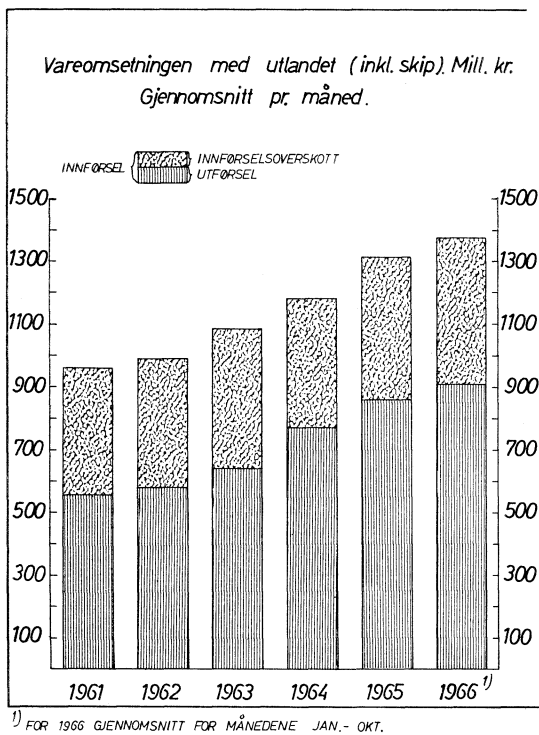

Fig. 9.

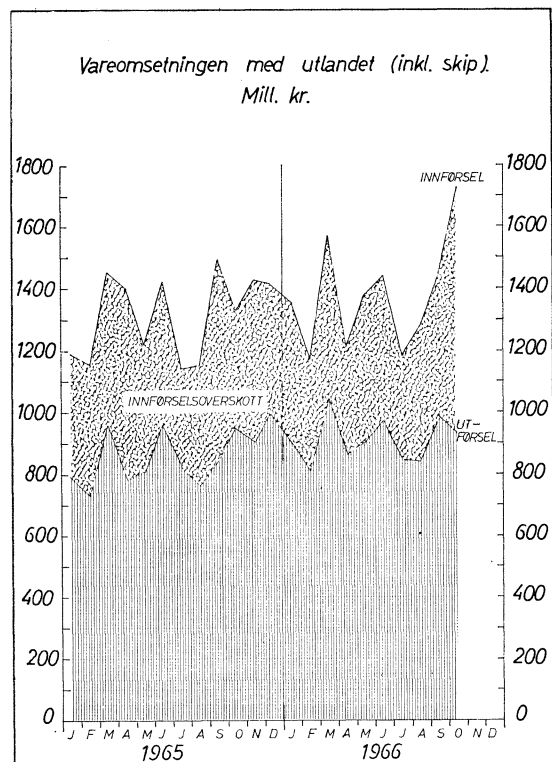

Fig. 10.

første halvår, men tok seg opp i 3. kvartal, slik at bytteforholdet igjen bedret seg.

Importverdien (med skip) gikk opp med 407 mill. kr. fra januar—september 1965 til samme tidsrom i 1966. Den rene vareimporten økte med 1 026 mill. kr. eller med 11 prosent, mens skipsimporten var 619 mill. kr. lavere enn i 1965.

Utførselsverdien (med skip) økte med 736 mill. kr. Den rene vareeksporten gikk opp med 852 mill. kr. eller med 13 prosent, samtidig som skipseksporten gikk ned med 115 mill. kr.

Medregnet skip var innførselsoverskottet 3 827 mill. kr. i januar—september 1966, dvs. 8 prosent lavere enn i samme periode i 1965. Holdes skip utenfor, var innførselsoverskottet 3 037 mill. kr., eller 6 prosent større enn i 1965.

Den sterke stigningen både i innførsels- og utførselsverdien skyldtes først og fremst økte varemengder, da det som nevnt var bare små endringer i prisnivået. Importvolumet (uten skip) var i januar—september 1966 om lag 10

Tabell 14. Verdi-, volum- og pristall for innførsel og utførsel (uten skip). 1961 = 100.

Ar og kvartal	Verditall		Volumtall		Pristall		Indeks for bytteforholdet ¹
	Innførsel	Utførsel	Innførsel	Utførsel	Innførsel	Utførsel	
1963.....	114	116	114	118	100	98	98
1964.....	129	138	127	137	101	101	100
1965.....	139	151	137	144	101	105	104
1. kv.....	134	147	132	143	102	103	101
2. ».....	142	146	139	141	102	104	102
3. ».....	131	142	130	134	101	107	106
4. ».....	149	170	147	159	101	107	106
1966 1. kv.....	151	164	150	156	101	106	105
2. ».....	151	163	149	155	102	105	103
3. ».....	148	161	145	151	102	107	105

¹ Forholdet mellom utførselspristall og innførselspristall.

prosent større enn i tilsvarende periode i 1965. For eksporten (uten skip) var volumøkningen 11 prosent. Både for importen og eksporten lå volumtallet i hvert kvartal en god del høyere enn året før (se tabell 14).

I tabell 15 er det gitt kvartalsvise pristall for de enkelte varegrupper. For innførte varer (jfr. tabell 17) var det betydelig prisstigning for frukt og grønnsaker og for metaller unntatt jern og stål, og sterk nedgang i prisen på sukker. For utførselen (jfr. tabell 18) var det relativt stor prisoppgang for fisk, fiskehermetik, fôrstoffer (unntatt korn), dyre- og plantefett og maskiner og apparater. For papirmasse, malmer, brenselstoffer, kjemikalier og gjødning lå prisene lavere enn i 1965.

Innførselen av viktigere varer.

Importens fordeling etter varenes bruk til konsum, investering og vareinnsats går fram av tabell 16. Av total importverdi i 1.—3. kvartal 1966 gikk 20 prosent til konsum, 27 prosent til investering (herav 11 prosent til skip) og 53 prosent til vareinnsats.

Fra samme periode i 1965 økte innførselen til konsum med 227 mill. kr. (+ 10 prosent), til investering (uten skip) med 238 mill. kr. (+ 15 prosent) og til vareinnsats med 561 mill. kr. (+ 10 prosent). Av konsumvarene viste brenselstoffer og kjemikalier (herunder medisinske og farmasøytiske produkter) størst pro-

sentvis stigning, med henholdsvis 65 og 18 prosent. Av investeringsvarene ble det registrert en stigning på 14 prosent for maskiner og apparater og 19 prosent for lastebiler m. v. Innførselen til vareinnsats omfatter en rekke forskjellige varer. For om lag halvparten av varegruppene var stigningstakten her rundt 11—13 prosent. Størst prosentvis stigning ble registrert for oljefrø, -nøtter og -kjerner (+ 21 prosent), metallvarer (+ 23 prosent) og tømmer og trelast (+ 14 prosent). Verdien av jern- og stålimporten var omtrent like stor i januar—september 1966 som i samme periode året før.

Tabell 17 viser den prosentvise endring i innførselsverdi, volum- og pristall for viktige varegrupper fra januar—september 1965 til januar—september 1966. Når unntas varegruppene sukker og jern og stål, økte importverdien for alle grupper.

For korn og kornvarer økte importverdien med 27 mill. kr. (11 prosent). Stigningen skyldtes hovedsakelig større importerte mengder av hvete og durra.

Importverdien for frukt og grønnsaker steg med 40 mill. kr. eller med 15 prosent, bl. a. som følge av større import av frisk frukt, særlig epler. På grunn av den dårlige norske frukthøsten begynte importen av epler forholdsvis tidlig. Tollnedsettelsen for friske epler og pærer trådte også i kraft tidligere enn vanlig.

For varegruppen kaffe, te, kakao m. v. økte importverdien med 10 prosent. Stigningen kan

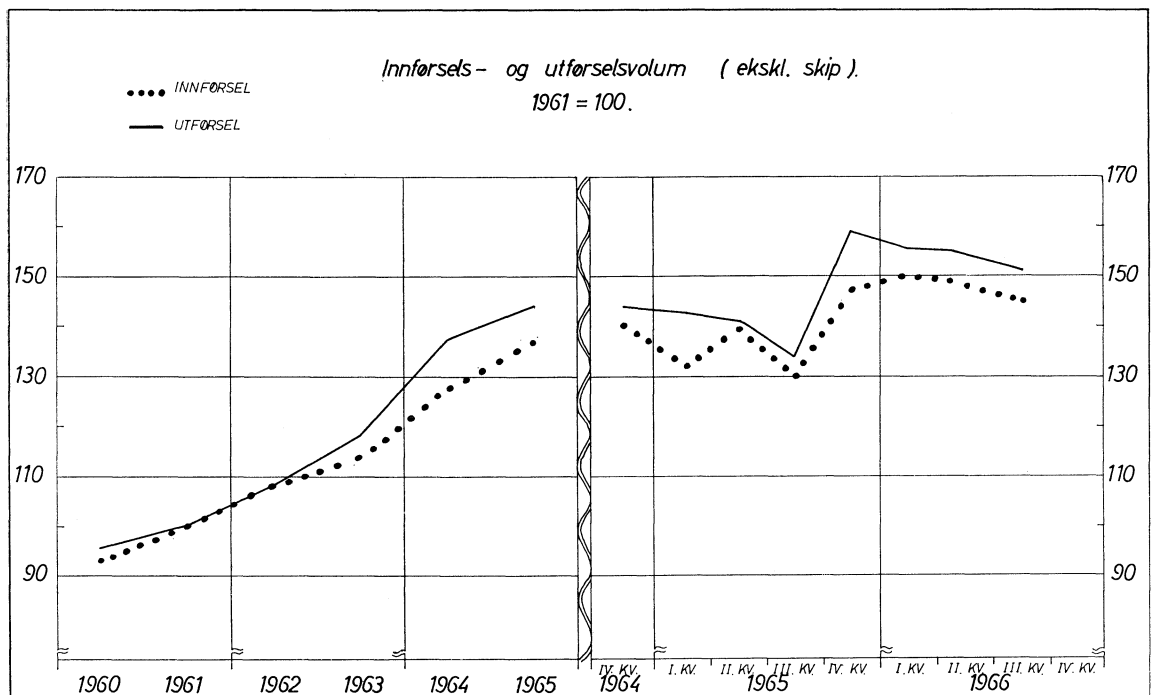

Fig. 11.

Tabell 15. Pristall for de enkelte varegrupper i utenrikshandelen.
1961 = 100.

	1965				1966		
	1. kv.	2. kv.	3. kv.	4. kv.	1. kv.	2. kv.	3. kv.
<i>Innførsel:</i>							
1 Korn og kornvarer	103	106	104	103	104	104	105
2 Frukt og grønnsaker	98	104	103	108	103	111	113
3 Sukker og sukkervarer	180	126	94	82	83	82	74
4 Kaffe, te, kakao, krydderier	122	116	114	116	114	115	113
5 Andre matvarer	101	110	109	123	113	122	115
6 Førstoffer	114	120	112	119	120	115	112
7 Drikkevarer og tobakk	97	103	106	99	94	102	108
Matvarer, drikkevarer, tobakk	111	110	105	106	105	108	104
8 Oljefrø, -nøtter og -kjerner	108	119	117	104	109	118	120
9 Tre, trelast og kork	104	112	111	109	106	110	105
10 Tekstilfibrer og avfall derav	100	98	98	95	97	95	95
11 Rå gjødningsstoffer, rå mineraler	98	105	104	107	109	114	107
12 Malmer og avfall av metall	103	100	104	105	105	104	108
13 Dyre- og plantefett	97	112	95	85	99	118	106
14 Andre råvarer, unnt. brenselstoffer	105	106	102	107	104	108	105
Råvarer, unnt. brenselstoffer	103	105	105	105	105	107	108
15 Mineralolje og mineraloljeprodukter	92	89	89	88	89	89	87
16 Andre brenselstoffer	119	114	110	118	121	114	117
Brenselstoffer	95	92	91	91	93	91	90
17 Kjemiske grunnstoffer og forbindelser	90	92	90	91	91	89	92
18 Plast, regenerert cellulose og kunstharpikser	86	87	88	87	88	89	89
19 Andre kjemikalier	104	106	101	103	103	107	101
20 Garn og tråd	97	95	91	91	94	90	91
21 Metervarer og klær	101	96	99	98	99	95	97
22 Produkter av ikke-metall. mineraler	107	104	103	108	104	107	111
23 Jern og stål	95	96	95	94	92	93	95
24 Metaller unntatt jern og stål	118	128	124	129	134	147	141
25 Varer av metaller i. e. n.	102	104	104	107	103	108	105
26 Maskiner og apparater	105	107	108	107	106	106	110
27 Transportmidler unnt. skip	105	103	107	111	109	108	110
28 Instrumenter etc.	104	106	104	97	108	108	110
29 Andre bearbeidde varer	93	93	93	93	92	90	88
Bearb. varer, unnt. matvarer, drikkevarer og tobakk	100	102	101	101	101	101	103
I alt uten skip	102	102	101	101	101	102	102
<i>Utførsel:</i>							
1 Matvarer, vesentlig fra jordbruket	120	104	127	122	112	96	112
2 Fisk, fersk og saltet	118	119	120	121	129	131	132
3 Fisk, tilberedt eller konservert	108	117	110	113	121	114	120
4 Andre matvarer, drikkevarer, tobakk	99	101	102	104	100	103	97
5 Førstoffer, unnt. korn	130	133	151	157	158	153	149
Matvarer, drikkevarer, tobakk	117	118	125	128	130	125	130
6 Huder og skinn, uberedte	117	101	108	132	122	116	123
7 Tre, trelast og kork	105	108	117	103	105	112	120
8 Papirmasse og papiravfall	103	105	104	103	100	100	100
9 Rå gjødningsstoffer og rå mineraler	105	106	106	113	120	125	122
10 Malmer og avfall av metall	99	100	104	96	95	94	100
11 Dyre- og plantefett	115	113	120	132	126	123	123
12 Andre råvarer	107	104	106	109	101	97	98
Råvarer, unnt. brenselstoffer	107	106	108	113	110	108	109

(Fortsettes)

Tabell 15 (forts.). *Pristall for de enkelte varegrupper i utenrikshandelen.*
1961 = 100.

	1965				1966		
	1. kv.	2. kv.	3. kv.	4. kv.	1. kv.	2. kv.	3. kv.
13 Brenselstoffer	91	85	86	84	83	82	79
14 Kjemiske grunnstoffer og forbindelser	89	94	91	87	89	88	86
15 Gjødningsstoffer, bearbeidde	100	103	98	95	96	98	94
16 Plast, regen. cellulose og kunstharp.	81	82	82	84	79	79	78
17 Andre kjemikalier	107	110	107	103	108	111	113
18 Papir og papp og varer derav	98	99	100	100	100	99	99
19 Garn, metervarer og klær	104	109	114	111	106	102	112
20 Jern og stål	90	91	91	92	92	91	91
21 Metaller unntatt jern og stål	104	103	106	104	105	103	106
22 Varer av metaller i. e. n.	110	114	117	111	113	114	113
23 Maskiner og apparater, instrumenter og transportmidler unnt. skip	106	107	118	114	109	117	119
24 Andre bearbeidde varer	105	106	110	107	105	107	109
Bearb. varer unnt. matvarer, drikkevarer og tobakk	100	101	103	102	101	102	103
I alt uten skip	103	104	107	107	106	105	107

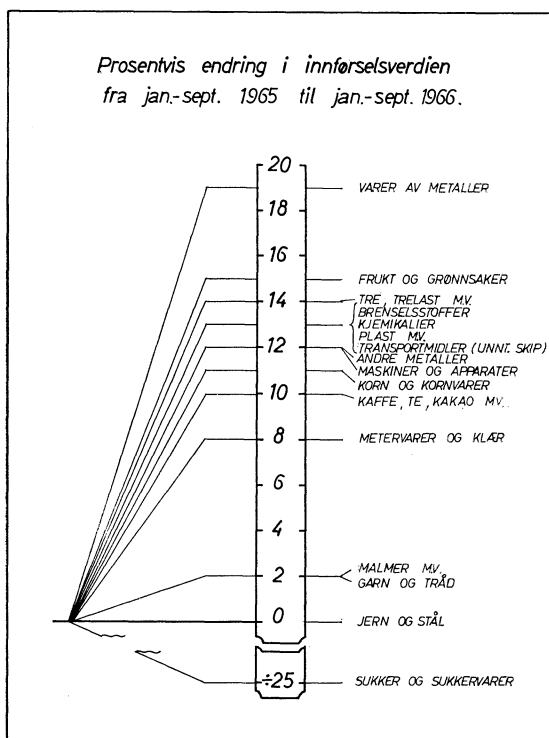

Fig. 12.

føres tilbake til større import av rå kaffe, som utgjør den største del av varegruppen. Prisfall på kaffe førte til at prisindeksen for gruppen under ett gikk ned med 3 prosent.

Importverdien for tømmer og trelast økte med 35 mill. kr. (+ 14 prosent). Verdiøkningen fordelte seg noenlunde likt mellom kubb og cellulose-tømmer og skurlast og skyldtes i sin helhet større importkvantum. Prisene var gjennomgående lavere enn i 1965.

Malmer og metallavfall viste relativt liten endring fra 1965. Importen av nikkelmatte økte i verdi med 22 mill. kr. (+ 7 prosent). Importen av sinkmalm og jern- og stålavfall gikk noe ned.

Importen av brenselstoffer økte i verdi med 112 mill. kr. (+ 13 prosent). Av dette utgjorde verdiøkning for fyringsoljer 55 mill. kr. Kull, koks, rå mineralolje og petroleum viste også relativt stor verdiøkning, mens det ble innført noe mindre bensin. Prisindeksen for importerte brenselstoffer under ett lå på omtrent samme nivå i 1966 som i 1965.

Av en øking på 53 mill. kr. i importen av kjemiske grunnstoffer og forbindelser skyldtes 43 mill. kr. større importvolum av uorganiske kjemikalier (vesentlig aluminiumoksyd).

Det har i flere år vært registrert betydelig stigning i importen av plastråstoffer. Denne utviklingen fortsatte i 1966 med en verdiøkning på 13 prosent, som vesentlig skyldtes større importert kvantum.

Importen av garn og tråd, metervarer og klær økte med til sammen 59 mill. kr. (+ 7 prosent). Prisene var gjennomgående lavere enn året før.

For jern og stål var det en liten nedgang i importverdien. Prisene var gjennomsnittlig 3

Tabell 16. *Innførselsverdien av varer til konsum, investering og vareinnsats. Prosentvis endring fra januar—september 1965 til januar—september 1966.*

	Jan.—sept. 1965 Mill. kr.	Jan.—sept. 1966 Mill. kr.	Prosentvis endring
<i>Konsum</i>	2 226	2 453	+ 10,2
Av dette:			
Matvarer og drikkevarer	615	650	+ 5,7
Brenselstoffer	30	50	+ 64,6
Kjemikalier	119	140	+ 17,8
Garn, metervarer, klær og sko	498	550	+ 10,5
Maskiner, apparater, instrumenter	232	240	+ 3,3
Transportmidler (vesentlig personbiler)	373	406	+ 8,7
<i>Investering</i>	3 586	3 204	— 10,6
Varer utenom skip:	1 600	1 838	+ 14,9
Av dette:			
Maskiner, apparater, instrumenter	1 232	1 403	+ 13,8
Lastebiler m. v.	208	248	+ 19,0
Skip	1 986	1 366	— 31,2
<i>Vareinnsats</i>	5 807	6 368	+ 9,7
Av dette:			
Korn og kornvarer	224	251	+ 12,1
Oljefrø, -nøtter og -kjerne	107	128	+ 20,6
Tømmer og trelast	242	276	+ 14,4
Malmer og avfall av metall	486	498	+ 2,6
Brenselstoffer	831	923	+ 11,1
Kjemikalier	783	867	+ 10,8
Garn, metervarer og ferdige tekstiler	388	393	+ 1,3
Jern og stål	698	695	— 0,4
Andre metaller	286	321	+ 12,2
Metallvarer	166	203	+ 22,6
Maskiner, transportmidler, instrumenter	666	751	+ 12,7
I alt uten skip	9 633	10 659	+ 10,7
I alt med skip	11 619	12 025	+ 3,5

prosent lavere i januar—september 1966 enn året før. Det var moderat mengdeøkning for universalstål, jern- og stålplater og rør og rørdeler, mens importvolumet for andre halvfabrikat som blokker (ingots), bånd og skinner var noen lavere enn i 1965. Importverdien av andre metaller økte med 35 mill. kr. (+ 12 prosent). Som følge av prisstigning på kopper var verdiøkningen for kopper alene 49 mill. kr. Det var derimot nedgang i importverdien av sink og aluminium.

Størst relativ stigning i importverdien hadde metallvarer med 19 prosent (49 mill. kr.). Økingen kan både føres tilbake til større importmengder og til en forholdsvis moderat prisstigning.

Maskiner og apparater var den varegruppen som hadde størst andel av verdien av samlet

vareimport (snaut 20 prosent, når skip ikke regnes med). For denne gruppen under ett økte importverdien med 218 mill. kr. (+ 12 prosent) fra januar—september 1965 til januar—september 1966. Hele stigningen skyldtes økt volum. Bl. a. for primærkraftmaskiner, kontor-maskiner, metallbearbeidingsmaskiner og papir-maskiner var det relativt stor verdiøkning.

For transportmidler utenom skip ble det registrert en øking i importverdien på 88 mill. kr. (+ 13 prosent). Snaut halvparten av dette skyldtes større import av nye personbiler. Vel 48 000 biler ble innført i januar—september 1966 mot vel 44 000 i samme periode i 1965. Nedgangen i bruktbilimporten fortsatte i 1966.

Den eneste varegruppen som hadde betydelig nedgang i importverdi var sukker og sukkervarer. Importvolumet økte med 20 prosent,

Tabell 17. Prosentvis endring i innførselsverdi, volumtall og pristall fra januar—september 1965 til januar—september 1966.

	Inn- førsels- verdi	Volum- indeks	Pris- indeks
Korn og kornvarer	+11	+11	0
Frukt og grønnsaker ...	+15	+ 8	+ 7
Sukker og sukkervarer .	-25	+20	-37
Kaffe, te, kakao m. v. . .	+10	+13	- 3
Tømmer, trelast m. v. . .	+14	+17	- 2
Malmer m. v.	+ 2	—	+ 3
Brenselstoffer	+13	+14	- 1
Kjemiske grunnstoffer og forb.	+13	+13	+ 1
Plast m. v.	+13	+11	+ 2
Garn og tråd	+ 2	+ 5	- 2
Metervarer og klær.	+ 8	+10	- 2
Jern og stål	0	+ 2	- 3
Andre metaller	+12	- 1	+14
Varer av metaller	+19	+17	+ 3
Maskiner og apparater..	+12	+11	0
Transportmidler unntatt skip	+13	+ 8	+ 4
I alt uten skip.	+11	+10	0

men importverdien sank likevel med 25 prosent (33 mill. kr.) på grunn av fortsatt sterkt prisfall.

Utførselen av viktigere varer.

Opgavene over utførselen i januar—september viste særlig sterk verdiøkning fra 1965 til 1966 for fisk, førstoffer, huder og skinn, dyre- og plantefett, kjemikalier, metaller unntatt jern og stål og for maskiner og apparater. Andre varegrupper med relativt sterk verdiøkning var meierivarer, malmer og metallavfall, papir og papp og klær. Utførselsverdien gikk ned for kjøtt og kjøttvarer, trelast, papirmasse, brenselstoffer, gjødning og nybygde skip.

Eksporten av fersk, kjølt, fryst, tørket eller saltet fisk steg med 56 mill. kr. Av denne øking utgjorde eksporten av frossenfilet 26 mill. kr. og klippfisk 24 mill. kr. Økingen i fileteksporten skyldtes større leveranser til Vest-Tyskland og Sambandsstatene. Eksporten til Storbritannia gikk ned. Leveransene av klippfisk til Brasil økte, mens utførselen til Portugal gikk tilbake. Det var også øking i eksportverdien for fersk og kjølt sild og fisk og for tørrfisk, mens det for rundfrossen og salt fisk og for ikke-hermetiske skalldyr var nedgang i verdien. Økingen i eksportverdien av fersk og kjølt fisk skyldtes sterk stigning (+ 33 prosent) i eksportprisene.

Prosentvis endring i utførselsverdien fra jan.-sept. 1965 til jan.-sept. 1966.

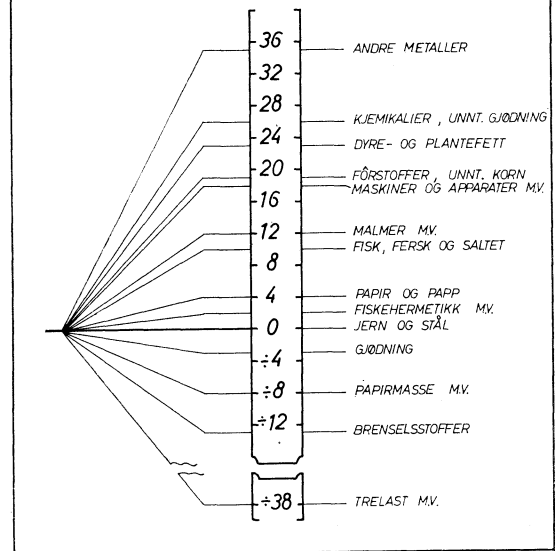

Fig. 13.

For tørrfisk var det en prisstigning på 11 prosent. Prisene på rundfrossen fisk og ikke-hermetiske skalldyr gikk også opp, og nedgangen i eksportverdien av disse varer skyldtes en nedgang i de utførte mengder.

Tabell 18. Prosentvis endring i utførselsverdi, volumtall og pristall fra januar—september 1965 til januar—september 1966.

	Ut- førsels- verdi	Volum- indeks	Pris- indeks
Fisk, fersk og saltet ...	+10	—	+10
Fiskehermetikk m. v.	+ 2	- 4	+ 5
Førstoffer, unntatt korn	+19	+ 9	+ 9
Trelast m. v.	-38	-39	+ 2
Papirmasse m. v.	- 8	- 4	- 4
Malmer m. v.	+12	+17	- 4
Dyre- og plantefett	+23	+15	+ 7
Brenselstoffer	-13	- 7	- 6
Kjemikalier, unntatt gjødning	+26	+31	- 3
Gjødning	- 3	- 1	- 4
Papir og papp	+ 4	+ 3	—
Jern og stål	—	- 1	—
Andre metaller	+35	+35	—
Maskiner og apparater m. v.	+18	+12	+ 6
I alt uten skip.	+12	+11	+ 2

Tabell 19. *Utførsel av fisk og produkter av fisk og sjødyr.*

	1965			Januar—september 1965			Januar—september 1966		
	Mengde 1000 t.	Verdi mill. kr.	Pris pr. kg kr.	Mengde 1000 t.	Verdi mill. kr.	Pris pr. kg kr.	Mengde 1000 t.	Verdi mill. kr.	Pris pr. kg kr.
<i>Sild og fisk:</i>									
Fersk og kjølt sild..	8	6	0,73	5	3	0,68	19	16	0,80
Frossen sild	13	11	0,87	10	9	0,86	14	13	0,93
Fersk og kjølt fisk .	20	57	2,92	15	45	2,94	13	51	3,92
Rundfrossen fisk ...	23	72	3,14	16	54	3,33	11	42	3,72
Frossen filet	71	248	3,48	52	179	3,47	58	205	3,54
Tørrfisk	26	138	5,36	17	89	5,15	17	98	5,78
Klippfisk	31	135	4,34	21	91	4,35	25	115	4,69
Saltet sild	7	15	2,23	4	8	1,97	4	9	2,03
Saltet fisk	10	29	2,85	7	21	2,86	5	14	2,92
Skalldyr, ikke herm.	5	77	14,94	4	61	14,87	3	51	19,39
Annen fisk	5	17	3,17	4	13	3,59	6	16	2,50
<i>Fiskehermetikk og annen bearb. fisk:</i>									
Fiskehermetikk	29	142	4,92	20	101	4,94	21	112	5,39
Skalldyr	1	13	10,12	1	9	10,28	1	6	10,27
Annen bearbeidd fisk	8	34	4,21	6	26	4,22	5	22	4,03
<i>Andre produkter:</i>									
Silde- og fiskemjøl ..	260	333	1,28	168	206	1,23	183	245	1,34
Tran	17	30	1,75	12	21	1,72	11	19	1,72
Herdet fett	93	176	1,89	69	130	1,89	72	131	1,81
Hvalolje, rå	13	21	1,60	13	20	1,61	9	14	1,62
Sperm- og bottlenose- olje, rå	8	12	1,43	6	9	1,39	3	5	1,69
Andre produkter....	..	151	..	..	85	..	..	145	..
I alt	..	1 717	..	..	1 180	..	..	1 329	..

Utførselen av førstoffer økte i verdi med 41 mill. kr. eller med 19 prosent fra foregående år. Verdiøkningen skyldtes eksporten av sildemjøl som steg med 43 mill. kr. eller med 23 prosent. Leveransene av sildemjøl til Belgia og Luxembourg, Frankrike og Sambandsstatene økte, mens leveransene til Nederland gikk ned fra året før. For gruppen førstoffer under ett steg både priser og eksportmengder med om lag 9 prosent.

Eksportverdien av malmer og metallavfall økte med 16 mill. kr. eller 12 prosent, på grunn av større eksportvolum av jernmalm.

Utførselen av meierivarer steg i verdi med 8 mill. kr. Særlig hadde osteeksporten stor framgang. Den utgjorde 10 091 tonn til en verdi av 43 mill. kr. i januar—september 1966 mot 7 600 tonn til en verdi av 33 mill. kr. i samme periode året før. Eksportverdien av smør gikk noe ned.

Eksporten av huder og skinn steg i verdi med 45 mill. kr. (+ 28 prosent) fra 1965 til 1966. Dette skyldtes vesentlig en øking i eksporten av minkskinn. Særlig økte leveransene til Italia og Sambandsstatene sterkt.

Utførselen av dyre- og plantefett økte i verdi med 50 mill. kr. eller med 23 prosent fra året før. Prisene lå i 1966 gjennomsnittlig 7 prosent høyere enn i 1965. Verdiøkningen skyldtes vesentlig større utførsel av rå sildolje. Utførselen til Storbritannia viste særlig sterk stigning. Eksportverdien av rå hvalolje gikk ned med 30 prosent og eksportvolumet med 31 prosent. Traneksporten viste en liten nedgang, mens eksportverdien av herdet fett var om lag uendret.

Eksporten av kjemikalier (utenom gjødning) økte med 43 mill. kr. eller med om lag 26 prosent. Pristallet for denne varegruppen gikk ned med 3 prosent fra foregående år, mens eksportvolumet steg med 31 prosent. Det var

Tabell 20. *Utførsel av viktigere malmer og ubearbeidde metaller.*

	1965			Januar—september 1965			Januar—september 1966		
	Mengde 1000 t.	Verdi mill. kr.	Pris pr. tonn kr.	Mengde 1000 t.	Verdi mill. kr.	Pris pr. tonn kr.	Mengde 1000 t.	Verdi mill. kr.	Pris pr. tonn kr.
Jernmalm	1 374	82	60	1 065	64	60	1 236	71	57
Svovelkis, urøstet	586	47	81	446	35	78	421	49	116
Råjern	138	55	396	88	36	402	121	47	391
Ferrosilicium	240	155	645	183	118	645	165	106	643
Ferrokrom	31	60	1 952	22	43	1 948	21	42	2 020
Ferromangan	102	94	922	81	74	922	79	71	901
Ferrosilicomangan	119	118	994	85	84	991	78	79	1 012
Kopper, ulegert	17	105	6 169	13	81	6 150	14	116	8 397
Aluminium, ulegert ...	231	784	3 395	159	543	3 411	241	801	3 317
Sink, ulegert	36	82	2 255	27	60	2 260	29	61	2 103
Nikkel, ulegert	31	377	12 054	24	286	12 044	23	282	12 049
I alt	2 905	1 959	..	2 193	1 424	..	2 428	1 725	..

særlig eksporten av ammoniakk og karbider som økte.

Papireksporten hadde liten framgang i 1965 (+ 4 prosent). Prisene lå på omtrent samme nivå som året før, og eksportvolumet økte bare med 3 prosent.

Eksportverdien for metaller (unntatt jern og stål) gikk opp med 392 mill. kr. eller med 35 prosent. Økingen skyldtes i vesentlig grad stigning i eksporten av ulegert aluminium på 258 mill. kr. (+ 48 prosent). Prisen på denne varen gikk noe ned i 1966, men eksportvolumet steg med hele 51 prosent. Det var stor øking i

leveransene til Storbritannia og Vest-Tyskland. Eksportvolumet for ulegert kopper var omtrent uendret fra året før, men det ble i gjennomsnitt oppnådd 37 prosent høyere priser.

Eksporten av maskiner og apparater m. v. gikk opp fra 620 mill. kr. i 1965 til 730 mill. kr. i 1966 — en øking på om lag 18 prosent. Øking i eksporten av landbruksmaskiner, maskiner for løfting, lasting, lossing m. v., elektriske kraftmaskiner og telekommunikasjonsapparater stod for det meste av stigningen i denne gruppen.

For klær var økingen i eksportverdien 12

Tabell 21. *Utførsel av papirmasse, papir og papp og arbeider herav.*

	1965			Januar—september 1965			Januar—september 1966		
	Mengde 1000 t.	Verdi mill. kr.	Pris pr. tonn kr.	Mengde 1000 t.	Verdi mill. kr.	Pris pr. tonn kr.	Mengde 1000 t.	Verdi mill. kr.	Pris pr. tonn kr.
Mekanisk masse	520	265	511	393	201	511	396	199	503
Sulfatcellulose	10	9	960	8	7	963	11	9	825
Sulfittcellulose	303	327	1 079	222	243	1 091	203	209	1 025
Avispapir	247	216	871	180	157	870	185	162	877
Skrive- og trykkpapir, heru. tynntrykk	148	201	1 353	110	147	1 337	106	145	1 374
Sulfatpapir	48	66	1 364	36	49	1 358	48	62	1 303
Sulfittpapir	44	82	1 876	32	59	1 871	34	64	1 879
Maskinpapp	58	76	1 315	43	56	1 306	39	51	1 300
Annet papir og papp og arbeider herav	129	207	1 614	93	150	1 616	96	156	1 621
I alt	1 507	1 449	..	1 117	1 069	..	1 118	1 057	..

mill. kr. (+ 24 prosent). Stigningen skyldtes særlig øking i mengden av eksportert yttertøy.

Kjøtt og kjøttvarer var en av de varegrupper som viste nedgang i eksportverdien fra januar—september 1965 til samme periode i 1966. Eksporten sank fra 45 mill. kr. til 34 mill. kr. — en nedgang på 24 prosent. Nedgangen skyldtes mindre eksportvolum for kjøttvarer og kjøtt-hermetikk.

Eksporten av tre og trelast gikk ned med 18 mill. kr. eller med 38 prosent. Det var sterk nedgang i eksportvolumet av skåret og høvlet last.

For papirmasse var det en verdinedgang på 8 prosent. Både priser og volum lå 4 prosent under fjorårets nivå.

Utførselen av brenselstoffer gikk ned fra 173 mill. kr. til 150 mill. kr., en nedgang på 13 prosent. Her var prislefallet 6 prosent og volumnedgangen 7 prosent.

Utførselen av gjødningsstoffer gikk litt tilbake. Det var øking i utførselen av nitrofoska (fullgjødsel), men nedgang i leveransene av nitrogengjødning.

Det var sterk nedgang i eksporten av nybygde skip. Verdien gikk ned med 190 mill. kr. Nedgangen kan vesentlig tilskrives tilfeldigheter i forbindelse med leveringstidspunkter.

Utenrikshandelens fordeling på land.

Utenrikshandelens prosentvise fordeling på handelsområder og viktigere land fra 1957 og fram til januar—september 1966 er gitt i tabell 22.

De nordiske lands andel av eksportverdien var 25 prosent både i 1965 og i januar—september 1966. Importandelen gikk litt ned både for de nordiske land og for EFTA-landene i 1966, noe som må ses i sammenheng med lavere skipsimport fra Sverige i 1966. Samhandelen med Fellesmarkedet (EEC) har vist en stadig relativ tilbakegang. Særlig gjelder dette innførselen.

Importen fra Sverige var i 1966 større enn fra noe annet enkelt land. Det var likevel nedgang i totalimporten derfra sammenliknet med januar—september 1965 på 247 mill. kr. Skipsimporten var 383 mill. kr. mindre enn i 1965, men den rene vareimporten økte med 136 mill. kr. Importverdien av trelast, papirmasse og ikke-elektriske maskiner steg, mens det var mindre import av korn og kornvarer. Utførselen til Sverige gikk opp med 131 mill. kr. Verdistigningen var størst for metaller (unntatt jern og stål) og maskiner. Eksportverdien av elektrisk strøm var vesentlig mindre enn i 1965. Importoverskottet uten skip var 340 mill. kr. i januar—september 1966, en moderat stigning fra samme periode i 1965.

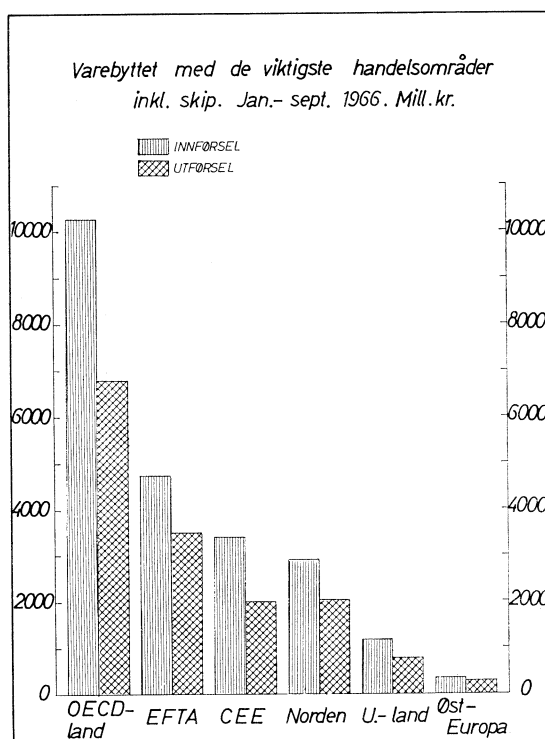

Fig. 14.

Samhandelen med Danmark viste liten endring i total innførsels- og utførselsverdi. Skipsimporten gikk ned fra 80 mill. kr. til 6 mill. kr. Verdiøkning ble registrert bl. a. for ikke-elektriske maskiner og apparater og for klær.

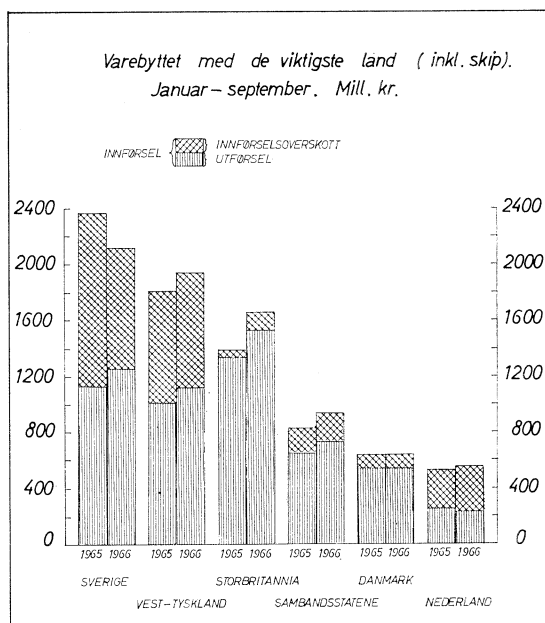

Fig. 15.

Eksportverdien av skip gikk ned med 30 mill. kr. Ellers var det relativt små endringer i eksportverdien. Innførselsoverskottet overfor Danmark (uten skip) var 99 mill. kr. i januar—september 1966.

Samhandelen med Finland viste sterk stigning i de tre første kvartalene i 1966. Importverdien økte med 56 mill. kr. (+ 69 prosent) og eksportverdien med 36 mill. kr. (+ 25 prosent). Importøkningen var størst for varegruppene papir og papp og for ikke-elektriske maskiner og apparater. Eksportøkning ble registrert for bl. a. malmer, garn og metervarer og metaller. Norge hadde et eksportoverskott overfor Finland i denne perioden på 40 mill. kr.

Importen fra Island økte fra 14 mill. kr. til 21 mill. kr., og eksporten ble nesten fordoblet. Av en eksportøkning på 39 mill. kr. skyldtes 18 mill. kr. økt salg av fiske- og fangstfartøyer.

Importen fra EFTA-landene under ett steg med 63 mill. kr. fra januar—september 1965. Den svake stigningen (vel 1 prosent) må ses på bakgrunn av den uvanlig store skipsimporten fra Sverige i 1965. Holdes skip utenfor, var stigningen 442 mill. kr. eller 12 prosent. Dette er en

høyere stigningstakt enn for samlet vareimport. Eksportverdien til EFTA-landene økte med 301 mill. kr. Når skip holdes utenfor, var stigningen 337 mill. kr., dvs. 11 prosent, eller noe svakere enn den gjennomsnittlige eksportøkning.

Den totale import fra Storbritannia i de tre første kvartalene i 1966 var 1 660 mill. kr. Det er 269 mill. kr. eller 19 prosent mer enn i samme periode i 1965. Det var øking i importverdien for skip, brenselstoffer, kjemikalier, metaller (unntatt jern og stål), arbeider av metaller, maskiner og klær. Sukkerimporten var 32 mill. kr. mindre (lavere priser). Storbritannia er fremdeles det enkeltland som tar den største delen av vår eksport. Den totale eksportverdien økte med 184 mill. kr., dvs. en øking på noe under 14 prosent, vesentlig fordelt på varegruppene dyrefett og -oljer og metaller (unntatt jern og stål), mens trelast og papirmasse viste nedgang. Importoverskottet var 134 mill. kr. i 1966 mot 48 mill. kr. i 1965.

For de øvrige EFTA-land under ett (Portugal, Sveits, Østerrike) økte importverdien fra 297 mill. kr. til 339 mill. kr. Eksportverdien falt fra 176 mill. kr. til 163 mill. kr. Import-

Tabell 22. Innførselen og utførselen (inkl. skip) etter landområder. Prosent.

	Innførsel						Utførsel					
	1957 —61	1962	1963	1964	1965	Jan.- sept. 1966	1957 —61	1962	1963	1964	1965	Jan.- sept. 1966
Nordiske land ¹	21,2	22,9	26,0	25,8	27,5	24,3	19,4	24,3	23,5	23,6	25,3	25,3
EFTA	37,9	39,5	43,6	40,4	41,3	39,6	40,3	41,1	40,6	43,1	42,8	42,7
Danmark	4,2	4,6	6,0	5,6	5,5	5,3	6,6	8,7	7,0	6,8	7,2	6,6
Sverige	16,1	17,2	19,2	19,1	21,2	17,6	10,8	13,3	13,7	14,2	15,7	15,4
Storbr. og N.-Irland...	15,4	15,0	16,0	13,2	12,0	13,8	20,7	17,0	17,8	20,1	17,8	18,7
Sveits	1,4	1,6	1,5	1,6	1,7	1,8	1,1	0,9	0,9	1,0	1,1	1,0
Østerrike	0,6	0,8	0,7	0,7	0,7	0,7	0,7	0,7	0,7	0,7	0,6	0,6
Portugal	0,2	0,3	0,2	0,3	0,3	0,3	0,5	0,4	0,5	0,4	0,4	0,3
EEC	33,3	31,1	29,8	28,9	29,1	28,3	26,3	27,0	26,9	26,2	25,1	24,7
Vest-Tyskland.....	19,4	17,7	17,0	15,8	15,8	16,1	13,8	15,1	15,2	14,7	13,7	13,8
Nederland	6,1	4,8	5,1	5,0	4,5	4,6	3,6	3,0	3,2	3,4	3,4	2,8
Belgia og Luxembourg	2,9	2,7	2,3	2,5	2,4	2,2	2,5	1,7	1,7	1,6	1,9	1,9
Frankrike.....	3,3	3,8	3,6	3,4	4,4	3,3	3,4	3,6	3,5	4,0	3,1	3,1
Italia	1,7	2,1	1,8	2,1	2,0	2,1	2,9	3,6	3,3	2,6	2,9	3,0
OECD ²	85,9	84,4	86,1	85,4	86,2	85,2	78,2	82,4	81,4	82,7	81,1	83,5
Europeiske OECD-land	72,6	72,0	74,8	71,4	71,7	69,1	69,1	70,8	70,7	72,3	70,9	72,7
Sambandsstatene	7,6	7,2	6,9	7,5	7,0	7,8	8,2	10,6	9,8	9,3	8,9	8,9
Canada	4,7	4,1	3,7	3,6	3,7	4,2	0,4	0,6	0,5	0,5	0,6	0,8
Japan	1,1	1,1	0,7	3,0	3,7	4,1	0,5	0,4	0,4	0,7	0,6	1,1
Øst-Europa ³	3,4	2,9	2,9	3,4	3,1	3,1	4,7	4,0	4,8	4,8	4,7	3,7
Utviklingsland ⁴	9,3	10,9	9,6	9,6	9,2	9,8	13,2	10,3	10,5	9,3	10,9	9,2

¹ Danmark, Finland, Island og Sverige. ² Land tilsluttet Organisasjonen for økonomisk samarbeid og utvikling. ³ Albania, Bulgaria, Jugoslavia, Polen, Romania, Sovjetunionen, Tsjekkoslovakia, Øst-Tyskland og Ungarn. ⁴ Afrika unntatt Sør-Afrika, Asia unntatt Japan, Latin-Amerika og Oseania unntatt Australia og New-Zealand.

økingen skyldtes særlig større import av maskiner og apparater. Eksporten av klippfisk til Portugal viste relativt stor nedgang.

I samhandelen med Fellesmarkedet (EEC) var det praktisk talt ingen endring i den totale importverdi fra januar—september 1965 til samme tidsrom i 1966. Skipsimporten gikk sterkt ned (fra 530 mill. kr. til 308 mill. kr.) samtidig som den rene vareimporten økte med snaut 8 prosent. Eksportverdien økte med 180 mill. kr. eller med 10 prosent (11 prosent når skip holdes utenfor).

Importen fra Vest-Tyskland — vår viktigste handelspartner innenfor EEC — steg med 128 mill. kr. Stigningen falt vesentlig på kjemikalier, jern og stål og maskiner. Verdien av eksporten til Vest-Tyskland steg med 116 mill. kr., hvorav 57 mill. kr. skyldtes økt eksport av aluminium. Det var mindre eksport av jern og stål enn i 1965. Importoverskottet var 812 mill. kr. i 1966 mot 799 mill. kr. i 1965.

Den totale import fra Frankrike i de tre første kvartalene i 1966 var 155 mill. kr. mindre enn i samme periode i 1965. Skipsimporten gikk ned fra 239 mill. kr. i 1965 til 1 mill. kr. i 1966. Økingen i den rene vareimporten på 82 mill. kr. (+ 26 prosent) falt vesentlig på ikke-elektriske maskiner, mineralolje og mineraloljeprodukter. Det var nedgang i importen av jern og stål. Eksporten til Frankrike økte med 17 mill. kr. (+ 7 prosent).

I vårt varebytte med de øvrige EEC-land økte importen fra Be-Ne-Lux med 2 prosent samtidig som eksporten falt med 2 prosent. I samhandelen med Italia ble det registrert en importøkning på 5 prosent og en eksportøkning på 19 prosent. Det var betydelig større eksport av pelsskinn, papirmasse og metaller (unntatt jern og stål). Eksporten av fryst fisk gikk ned.

Vel 85 prosent av vår totale import i 1.—3. kvartal 1966 kom fra land tilsluttet OECD (Organisasjonen for økonomisk samarbeid og utvikling). Av dette utgjorde importen fra europeiske OECD-land 69 prosent. Av eksporten gikk vel 83 prosent til OECD-området under ett, og nær 73 prosent til europeiske OECD-land. (Se tabell 22).

Verdien av innførselen fra Sambandsstatene

steg med 101 mill. kr. Av dette utgjorde importøkning for korn og kornvarer 80 mill. kr. Eksportverdien økte med 79 mill. kr. Størst var eksportøkningen for fisk og fiskevarer, fôr-stoffer og huder og skinn, vesentlig rå pelsskinn. Eksportnedgangen for transportmidler må ses på bakgrunn av at det i 1965 ble levert motor-torpedobåter for 18 mill. kr. Importoverskottet ble 201 mill. kr. i januar—september 1966, dvs. en øking på 23 mill. kr.

Eksporten til Japan økte med over 100 prosent, fra 44 mill. kr. til 90 mill. kr. Økingen falt vesentlig på maskiner og apparater, hvalkjøtt og ost.

Samhandelen med de østeuropeiske land viste en verdistigning for importen på 28 mill. kr. (+ 8 prosent), men en nedgang for eksporten med 46 mill. kr. (— 13 prosent). Norge hadde i januar—september 1965 et lite eksportoverskott i samhandelen med disse landene, men i samme tidsrom i 1966 ble det et importoverskott på 66 mill. kr. Importen fra Sovjetunionen økte med 24 mill. kr., mens eksporten viste en nedgang på 14 mill. kr. Importoverskottet overfor Sovjetunionen steg fra 46 mill. kr. til 84 mill. kr.

Handelen med utviklingslandene utenfor Europa viste en verdiøkning for den norske importen på 99 mill. kr. eller 9 prosent fra januar—september 1965 til samme periode i 1966. Samtidig var det nedgang i eksportverdien på 78 mill. kr. (— 9 prosent). Importoverskottet steg fra 251 mill. kr. til 427 mill. kr. Det har til dels vært store forskyvninger i samhandelen med de enkelte land. Det var således sterk øking i importen fra Surinam (aluminiumoksyd og aluminiumhydroksyd), Irak (rå mineralolje), Filipinene (kopra), Guiana (aluminiumoksyd) og Colombia (bananer, rå kaffe). På den annen side førte mindre import av mineralolje og mineraloljeprodukter til nedgang i importverdien fra Saudi-Arabia og Venezuela. Nedgangen i eksportverdien kan stort sett føres tilbake til mindre salg av skip til Liberia, Israel, Ghana (fiske- og fangstfartøyer), Pakistan og Haiti. En relativt betydelig øking i eksportverdien ble registrert for eksporten til Brasil (klippfisk), Britisk Vest-India (skip) og Nigeria (tørrfisk og metaller).

Produksjon og sysselsetting.

Hovedtrekk av utviklingen.

Etter foreløpige beregninger økte verdien av bruttonasjonalproduktet med 8 prosent fra 1965 til 1966. Bortimot halvparten av verdiøkningen skyldtes prisstigning (+ 3,5 prosent); regnet i volum var produksjonsveksten 4,4 prosent. Dette er en litt sterkere stigning i produksjons-

volumet enn det som har vært ansett som «normalt» for norsk økonomi i etterkrigstiden, men svakere enn i de tre nærmest foregående år, da vekstraten svingte mellom 5,2 prosent og 5,5 prosent.

De foreløpige beregninger viser at bruttoproduktet i faste priser økte i alle næringer fra 1965 til 1966, bortsett fra skogbruk og

hvalfangst, der spesielle forhold virket inn på produksjonsutviklingen. Sterkest prosentvis stigning i produksjonen hadde fiske m. v. (+ 14 prosent). Rekordfangstene av sild og makrell i Nordsjøfisket slo sterkt ut her. Også i industri, varehandel, sjøfart og annen samferdsel steg bruttoproduktet noe sterkere (5—6,5 prosent) enn i alle næringer under ett. Bl. a. for bergverksdrift m. v. og kraftforsyning var produksjonsstigningen meget svak i 1966, mens jordbrukets bruttoprodukt økte omtrent i takt med det samlede bruttonasjonalprodukt.

Sett fra anvendelsessiden kom det største bidraget til produksjonsøkningen i 1966 fra eksporten; regnet i 1961-priser utgjorde eksportøkningen i 1966 vel to tredjedeler av økingen i bruttonasjonalproduktet. Stigningen i eksporten i 1966 (+ 7,3 prosent) var om lag like sterk som året før. Derimot var stigningen både for bruttoinvesteringen inkl. lager og offentlig konsum (henholdsvis + 5 prosent og + 3,8 prosent) betydelig svakere enn i 1965 (+ 10,1 prosent og + 8,8 prosent). Økingen i det private forbruket ble i 1966 litt sterkere enn stigningen i bruttonasjonalproduktet. Vekstraten for konsumet i 1966 (+ 4,6 prosent) var den høyeste siden 1961, og atskillig høyere enn i 1965 (+ 3,2 prosent).

Arbeidsmarkedet var i 1966 enda strammere enn i de foregående år. For lønntakerne var økingen i sysselsettingen fortsatt sterk, men likevel litt svakere enn året før. Den registrerte arbeidsløshet for året som helhet var den laveste siden 1955.

I industrien økte sysselsettingen noe sterkere fra 1965 til 1966 enn året før. Ved utgangen av oktober 1966 var det her 6 500 flere sysselsatte lønntakere enn på samme tidspunkt i 1965. Det meste av den samlede øking falt på

verkstedindustri, elektroteknisk industri, næringsmiddelindustri og fisketilvirkning. Sterkest tilbakegang i sysselsettingen var det i hermetikk-, treforedlings- og bekledningsindustri. I de tjenesteytende næringer økte sysselsettingen i 1966 noe svakere enn året før. Tallet på sysselsatte lønntakere i bygge- og anleggsvirksomhet var i første del av 1966 litt lavere enn til samme tid i 1965, men i 3. kvartal 1966 ble det registrert en øking over året på om lag 2 prosent.

I jordbruket var vekstvilkårene svært ujamne også i 1966, og avlingene ble meget varierende både i mengde og kvalitet. Stort sett var utbyttet av planteproduksjonen dårligere enn året før; etter foreløpige oppgaver er avlingene i 1966 beregnet til 91 prosent av et middelsår, mot 98 prosent i 1965 og 95 prosent i gjennomsnitt for tiårsperioden 1956—1965. En regner med at høyavlingene ble omtrent like store som i 1965. Avlingene av korn og poteter var noe dårligere enn året før, mens grønnsakavlingene gikk betydelig opp. Avlingene av frukt og bær endret seg lite fra 1965 til 1966. Kjøttproduksjonen var litt større enn i 1965, og til tross for fortsatt nedgang i kubestanden ble det i januar—september 1966 innveid noe mer mjølk enn i samme periode i 1965.

I skogbruket var driftsforholdene i sesongen 1965—66 meget vanskelige på Østlandet og Sørlandet, men stort sett gode nordafjells og på Vestlandet. Etter forlenget hogstsesong ble avvirkingen av industrivirke 6,7 mill. m³ eller 14 prosent mindre enn i sesongen 1964—65.

I fisket ble det rekordutbytte også i 1966; årsfangsten er anslått til 2,7 mill. tonn til en førstehandsverdi av 1 330 mill. kr. Økingen i førstehandsverdien fra 1965 var om lag 242 mill. kr. Det store utbyttet i 1966 skyldtes i

Tabell 23. Nasjonalproduktet etter anvendelse. Mill. kr.

	I løpende priser				I 1961-priser			
	1965	1966	Endring 1965—66	Prosent- vis end- ring 1965—66	1965	1966	Endring 1965—66	Prosent- vis end- ring 1965—66
Bruttonasjonalprodukt	55 629	60 127	4 498	8,1	47 413	49 515	2 102	4,4
Av dette til:								
Bruttoinvestering (inkl. lager)	20 079	21 670	1 591	7,9	18 485	19 407	922	5,0
Privat konsum	28 742	31 030	2 288	8,0	24 495	25 619	1 124	4,6
Offentlig konsum	7 113	7 852	739	10,4	5 559	5 772	213	3,8
Eksportoverskott	— 305	— 425	— 120	.	— 1 126	— 1 283	— 157	.
Eksport	20 704	22 395	1 691	8,2	20 007	21 474	1 467	7,3
— Import	21 009	22 820	1 811	8,6	21 133	22 757	1 624	7,7

første rekke det uvanlig rike fisket etter sild og makrell i Nordsjøen. Også torskefisket og seifisket gav betydelig større utbytte i 1966 enn året før.

I hvalfangsten var norsk innsats av mannskap og materiell betydelig mindre i sesongen 1965—66 enn i foregående sesong, og samlet verdi av olje og biprodukter gikk ned med 40 prosent.

I bergverksdrift m. v., industri og kraftforsyning steg produksjonen etter foreløpige beregninger for 1966 med 5 prosent fra 1965. Dette var en betydelig svakere stigning enn fra 1964 til 1965, da produksjonen økte med 7 prosent, og også noe svakere enn den gjennomsnittlige stigning i perioden 1957—1965 (+ 5,4 prosent).

Også i 1966 var produksjonsutviklingen i de enkelte hovedgrupper av industrien nokså ujevn. Produksjonsstigningen var størst i næringsmiddelindustri, drikkevareindustri, kjemisk industri, primær jern- og metallindustri, maskinindustri og elektroteknisk industri. I kull- og malmgruver, tobakksindustri, bekledningsindustri, lærindustri og kraftforsyning var det nedgang eller stagnasjon i produksjonen.

Etter anvendelse økte produksjonen i 1966 med 7 prosent for eksportvarer, 4 prosent for konsumvarer, 6 prosent for varer til direkte investering og 3 prosent for varer til vareinnsats.

I bygge- og anleggsvirksomheten var det betydelig aktivitetsøkning fra 1965 til 1966. I de tre første kvartaler av 1966 ble det satt i arbeid et byggeareal ca. 3 prosent og tatt i bruk et areal ca. 6 prosent større enn året før. Det samlede areal under arbeid økte også med ca. 6 prosent. Etter foreløpige anslag ble det fullført om lag 29 000 leiligheter i 1966, mot ca. 27 750 i 1965. Det ble lempet noe på byggereguleringen i 1966.

I sjøfarten var flåtens beskjeftigelse i 1966 enda bedre enn året før; i de første ni måneder av 1966 var praktisk talt hele den norske handelsflåte i fart. Turfraktene for tørrlastskip holdt seg stabile om vinteren og utover våren, men sommeren og høsten 1966 lå de gjennomsnittlig på et nivå om lag 5 prosent lavere enn i perioden juli 1965—april 1966. Ratene for tidsfrakter falt noe utover våren og lå i juli—oktober 1966 i gjennomsnitt om lag 6 prosent lavere enn i samme periode året før. For tankflåten viste turfraktene store sesongvariasjoner. I gjennomsnitt for årets 10 første måneder lå turfraktindeksen for tankskip om lag 3 prosent høyere enn i samme periode året før.

I annen samferdsel økte passasjertrafikken ved Norges statsbaner (målt i passasjerkilometer) med om lag 3 prosent fra første

halvår 1965 til første halvår 1966, mens godstrafikken (utenom Ofotbanen) — regnet i netto tonn-kilometer — viste en stigning på 12 prosent. Det ble i de tre første kvartaler av 1966 registrert 7 prosent flere nye personbiler enn i tilsvarende tidsrom 1965.

Arbeidsmarkedet.

Arbeidsmarkedet var i 1966 enda strammere enn i de foregående år. Den stramhetsindikator¹⁾ som Arbeidsdirektoratet beregner, var for de tre første kvartaler under ett 95, mot 90 og 78 i henholdsvis 1965 og 1964. For lønnstakere var økingen i sysselsettingen litt mindre enn året før, men likevel sterk, og den registrerte arbeidsløshet var den laveste siden 1955. I 1. kvartal var likevel den gjennomsnittlige registrerte ledighet større enn i samme kvartal 1965. Dette skyldtes den uvanlig kalde vinteren, som særlig hemmet byggevirksomhet og skogbruk.

Som i 1965 falt det meste av økingen i sysselsettingen på de tjenesteytende næringer og industri. I de tjenesteytende næringer under ett steg sysselsettingen litt svakere enn året før, men i industrien var stigningen noe sterkere. For denne næring må en tilbake til 1961 for å

¹ Antall ledige plasser registrert ved arbeidsformidlingen i prosent av det tilsvarende antall arbeidssøkere.

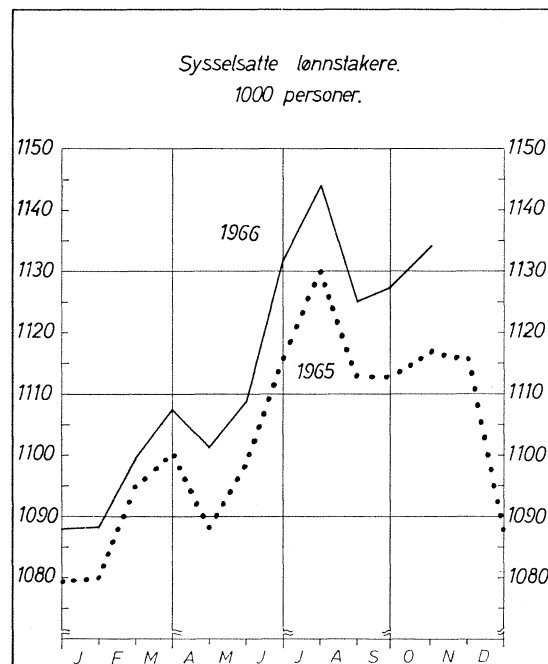

Fig. 16.

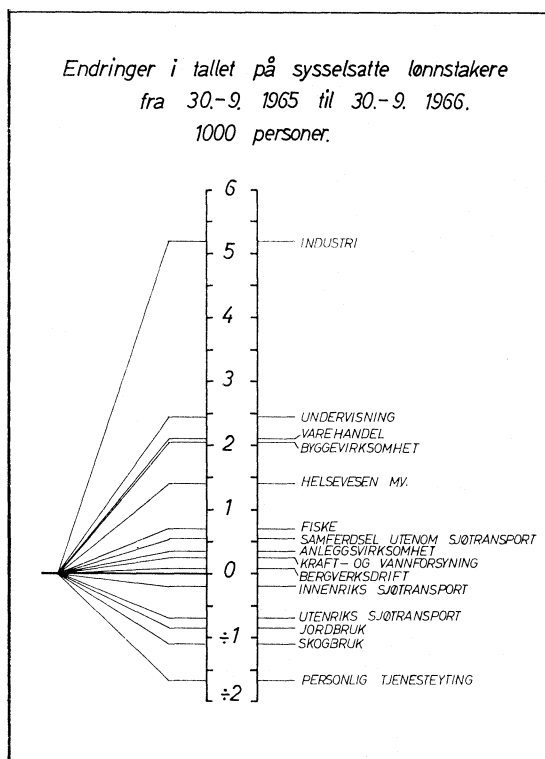

Fig. 17.

men svakere enn i samme kvartal i 1965. Byggevirkningen var blant de sektorer som hadde sterkest øking i sysselsettingen fra 3. kvartal 1965 til 3. kvartal 1966.

Også i 1966 var det mangel på arbeidskraft i en rekke distrikter og næringer. Generelt var mangelen fortsatt størst i de områder av landet der næringslivet er sterkest utbygd, og der befolkningkonsentrasjonen er sterkest. Bl. a. på grunn av det ekstraordinært gode fisket var mangelen på arbeidskraft i en rekke kystfylker periodevis større enn de nærmest foregående år. I de mindre utbygde områder var det som vanlig noe arbeidsløshet og underbeskjeftigelse i vintermånedene, men i sommerhalvåret var det vanskelig å dekke behovet for arbeidskraft også der. De næringer som særlig hadde vansker med å skaffe den nødvendige arbeidskraft i 1966, var industri (spesielt fiskeforedling og verkstedindustri), sjøtransport, byggevirkningen og flere tjenesteytende næringer, bl. a. helsevesen.

Tallet på sysselsatte lønnstakere steg i gjennomsnitt for de ni første månedene i 1966 med 11 100, eller med 1,0 prosent fra tilsvarende periode foregående år. Økingen i samme periode 1965 var 14 400 eller 1,3 prosent. Av oppgangen i 1966 falt 5 900 på menn og 5 200 på kvinner,

Tabell 26. Sysselsatte lønnstakere etter næring.¹

Næring	3. kv. 1964	3. kv. 1965	3. kv. 1966	Endringer 3. kv. 1965- 3. kv. 1966*	
				Antall	Prosent
Jordbruk	16 684	15 415	14 399	- 1 016	- 6,6
Skogbruk	13 819	12 884	11 752	- 1 132	- 8,8
Fiske og fangst m. v.	5 161	5 204	5 647	443	8,5
Bergverksdrift m. v.	7 547	7 612	7 642	30	0,4
Industri	350 499	357 417	362 653	5 236	1,5
Byggevirkning	66 771	67 012	68 562	1 550	2,3
Anleggsvirkning	40 825	40 902	41 399	497	1,2
Kraft- og vannforsyning	14 196	14 339	14 589	250	1,7
Varehandel	150 879	155 102	157 326	2 224	1,4
Finansinstitusjoner og eiendomsdrift..	28 365	29 520	30 353	833	2,8
Sjøtransport (inkl. utenriksfart) ²	65 841	64 128	63 893	- 235	- 0,4
Annen samferdsel	73 246	73 463	74 000	537	0,7
Offentlig administrasjon og forsvar ...	68 008	68 729	69 207	478	0,7
Undervisning	51 249	54 319	56 355	2 036	3,7
Helse- og veterinærvesen	46 163	47 576	48 812	1 236	2,6
Annen offentlig og privat tjenesteyting	48 376	50 740	52 830	2 090	4,1
Personlig tjenesteyting	54 671	54 207	52 581	- 1 626	- 3,0
I alt	1 102 300	1 118 569	1 132 000	13 431	1,2

¹ Gjennomsnitt av tallene ved utgangen av hver måned. ² Ekskl. utlendinger (som i 3. kvartal 1966 utgjorde om lag 16 000) mot ca. 14 500 ett år tidligere.

dvs. en prosentvis stigning på henholdsvis 0,8 og 1,5. For selvstendige falt sysselsettingen også i 1966, men nedgangen var ikke så stor at den slo vesentlig ut i denne gruppes prosentdel av den totale sysselsetting.

I 16 fylker var det ved utgangen av september 1966 sysselsatt flere lønntakere enn ett år før. Oppgangen var størst i Rogaland med 2 250, Møre og Romsdal med 1 800, Hordaland med 1 750 og Akershus med 1 700. Prosentvis var det størst øking i Hordaland, Finnmark, Rogaland, Vest-Agder, Møre og Romsdal og Akershus (alle 3—3,5 prosent). Nedgangen var størst i Buskerud med 300 og Oslo med 200.

Nærmere om utviklingen i de enkelte næringer.

Den totale sysselsettingen i jordbruk gikk ned også i 1966, og er beregnet til 5 000 (—2,2 prosent) i gjennomsnitt¹). Tallet på sysselsatte lønntakere gikk ned med 1 000 (— 6,6 prosent) fra 3. kvartal 1965 til 3. kvartal 1966, dvs. en litt svakere nedgang enn i tilsvarende periode ett år tidligere (se tabell 26). I skogbruk var nedgangen for lønntakere 1 150, eller 8,8 prosent, mot 7,6 prosent i 1965. Den totale sysselsetting i fiske var omtrent som året før. I

¹ Kilde: Budsjettnemnda for jordbruket.

Tabell 27. Sysselsatte lønntakere i industri.

Næring	30. juni		30. september		Endringer*	
	1965	1966	1965	1966	30. juni 1965— 30. juni 1966	30. sept. 1965— 30. sept. 1966
Næringsmiddelind. (ikke hermetikkk og fisketilv.)	29 929	30 444	29 355	30 153	515	798
Fiske- og kjøtthermetikkindustri	6 748	5 779	6 582	5 918	— 969	— 664
Fisketilvirking	8 938	10 047	9 024	9 365	1 109	341
Drikkevare- og tobakksindustri	5 887	5 999	5 486	5 450	112	— 36
Tekstilindustri	17 447	17 323	17 446	17 274	— 124	— 172
Skotøyindustri	4 510	4 262	4 395	4 187	— 248	— 208
Annen bekledningsindustri m. v.	19 172	18 868	19 415	19 017	— 304	— 398
Sagbruk og høvlerier	9 878	9 352	8 758	8 570	— 526	— 188
Annen treindustri	4 426	4 845	4 465	5 069	419	604
Møbel- og innredningsindustri	13 682	13 741	13 830	13 783	59	— 47
Treforedlingsindustri	27 472	26 906	27 056	26 346	— 566	— 710
Grafisk industri, forlag m. v.	22 574	22 864	22 602	22 608	290	6
Lærindustri	1 548	1 539	1 525	1 550	— 9	25
Gummivareindustri	4 043	4 566	4 103	4 482	523	379
Kjemisk grunnindustri	12 621	12 562	12 331	12 164	— 59	— 167
Olje- og fettindustri	3 871	5 017	4 084	4 709	1 146	625
Kjemisk industri ellers, kull- og mineral- oljeforedling	7 630	7 759	7 479	7 520	129	41
Jord- og steinvareindustri	13 288	13 269	13 335	13 150	— 19	— 185
Primær jern- og metallindustri	24 987	25 409	24 185	24 546	422	361
Jern- og metallvareindustri	25 921	26 422	26 032	26 627	501	595
Maskinindustri (ikke elektrotekn. og ikke for transport)	15 555	16 103	15 746	16 247	548	501
Elektroteknisk industri	16 680	17 377	17 015	17 791	697	776
Skipsindustri	32 589	35 090	32 569	34 987	2 501	2 418
Annen transportmiddelindustri	21 888	22 316	22 071	22 525	428	454
Diverse industri	7 329	7 343	7 331	7 371	14	40
Industri i alt	358 613	365 202	356 220	361 409	6 589	5 189

hva l f a n g s t er det for sesongen 1966—67 forhyrt ca. 900 mann, det samme som i foregående sesong.

I industri var det i første halvår 1966 sysselsatt gjennomsnittlig 7 000 (+ 2,0 prosent) flere lønnstakere enn i samme periode 1965, og i 3. kvartal 5 250 flere. I årets ni første måneder steg sysselsettingen over året gjennomsnittlig med 6 100 for menn, men bare med 300 for kvinner. Det meste av den samlede øking i industri-sysselsettingen falt på verkstedindustrien (skips-, elektroteknisk-, jern- og metallvare-, maskin- og annen transportindustri), olje- og fettindustri, næringsmiddelindustri og fisketilvirking. I olje- og fettindustri og fisketilvirking kulminerte stigningen i juni—juli, mens næringsmiddelindustri viste sterk stigning i 3. kvartal. Sterkest tilbakegang i sysselsettingen var det i hermetikk-, treforedlings- og bekledningsindustri.

Sysselsettingen i byggevirksomhet var i gjennomsnitt for 1. og 2. kvartal henholdsvis 1 800 og 150 lavere enn i de tilsvarende perioder året før, mens det i 3. kvartal var 1 550 flere lønnstakere enn året før. Utviklingen i 3. kvartal viste en sterkt stigende tendens, og ved utgangen av september var tallet på sysselsatte lønnstakere 2 050 høyere enn på samme tid ett år tidligere.

I anleggsvirksomhet var det i første halvår i gjennomsnitt sysselsatt 150 færre lønnstakere enn i samme periode 1965, mens det i 3.

Tabell 28. Sysselsatte lønnstakere i bygge- og anleggsvirksomhet.¹

	I alt	Av disse ved ekstraordinære off. hjelpearbeider
1964. 1. kvartal	95 763	1 847
2. »	101 255	243
3. »	107 597	4
4. »	102 247	125
1965. 1. kvartal	95 694	1 514
2. »	100 106	149
3. »	107 914	—
4. »	102 162	52
1966. 1. kvartal	93 539	1 619
2. »	100 058	173
3. »	109 961	—

¹ Gjennomsnitt av tallene ved utgangen av hver måned.

kvartal var 500 flere. Ved ekstraordinære arbeider var det i januar—mars sysselsatt gjennomsnittlig 1 600 mot 1 500 tilsvarende kvartal året før. Det var dessuten sysselsatt 2 400 (gjennom-

Tabell 29. Endringer i sysselsettingen av lønnstakere i tjenesteytende næringer fra utgangen av september 1965 til utgangen av september 1966.

	Personer			Prosent		
	Menn	Kvinner	Sum	Menn	Kvinner	Sum
Varehandel	1 251	860	2 111	1,5	1,2	1,4
Finansinstitusjoner og eien- domsdrift	393	389	782	2,5	2,9	2,7
Sjøtransport (inklusive uten- riksfart) ¹	— 1 285	365	— 920	—2,2	5,9	—1,4
Annen samferdsel (inkl. N S B)	321	225	546	0,6	1,3	0,8
Offentlig administrasjon ..	400	435	835	1,4	3,1	2,0
Forsvar	— 76	132	56	—0,3	3,6	0,2
Undervisning	1 226	1 220	2 446	4,4	4,0	4,2
Helse- og veterinærvesen..	292	1 110	1 402	3,5	2,9	3,0
Annen off. og privat tje- nesteyting	743	1 378	2 121	3,0	5,4	4,2
Lønt husarbeid	16	— 1 363	— 1 347	18,4	—9,1	—9,0
Annen personlig tjeneste- yting	212	— 548	— 336	2,5	—1,9	—0,9
Sum	3 493	4 203	7 696	1,1	1,6	1,3

¹ Antall utlendinger økte med 150.

snittlig) ved utvidet vinterdrift på riks- og fylkesveier, eller 50 færre enn foregående vinter.

I de tjenesteytende næringer under ett, inklusive samferdsel og forsvar, var tallet på sysselsatte lønnstakere ved utgangen av september 7 700 (1,3 prosent) høyere enn ett år tidligere. Økingen var større for kvinner (4 200 eller 1,6 prosent) enn for menn (3 500 eller 1,1 prosent). I tilsvarende periode ett år tidligere var økingen i tallet på sysselsatte lønnstakere 9 550. Av dette var 2 950 menn og 6 600 kvinner. I de fleste næringer var det betydelig oppgang i forhold til samme måned 1965, men både i sjøtransport og i personlig tjenesteyting gikk sysselsettingen ned.

Den registrerte arbeidsløshet i 1966 var enda lavere enn året før. Av årets ni første måneder hadde bare januar og februar høyere ledighets-tall enn i 1965. De fire månedene fra juni til september hadde alle de laveste registrerte månedstall siden 1955. Månedstallet for oktober var det laveste siden 1948.

De fylkesvise variasjonene i arbeidsløshetsprosenten¹ i perioden oktober 1965 — september 1966 fulgte stort sett samme mønster som i storparten av etterkrigstiden (se figur 18). Østfold var det eneste fylke med nevneverdig stigning i arbeidsløshetsprosenten (bedriftsstans ved Greaker). Størst var fortsatt prosentene i de fire nordligste fylkene og i Hedmark, mens det særlig i Oslo, Vestfold, Akershus og Hordaland var liten arbeidsløshet i forhold til sysselsettingen.

Tallet på arbeidssøkere og ledige plasser meldt til arbeidsformidlingen lå i de tre første kvartalene i 1966 høyere enn i tilsvarende tidsrom året før (se tabell 31). Tallet på formidlinger

¹ Arbeidsløse i prosent av samlet antall lønsmottakere og selvstendige.

Tabell 30. Meldte helt arbeidsløse ved arbeidsformidlingene.

	I alt	Bygge- og anleggsarbeidere i alt	Industriarbeidere i alt
1965. 1. kvartal..	23 089	9 467	3 991
2. » ..	8 698	2 846	1 646
3. » ..	5 318	787	913
4. » ..	16 329	6 106	3 316
1966. 1. kvartal..	24 304	14 929	
2. » ..	7 857	4 307	
3. » ..	4 006	1 437	

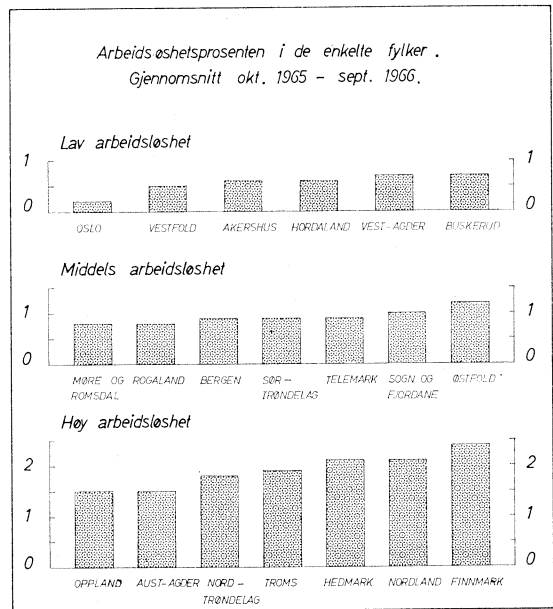

Fig. 18.

gikk også opp, selv om de interlokale formidlinger (dvs. formidlinger i samarbeid mellom to arbeidskontorer) viste samme nivå som i 1965. Ved vurdering av disse tallene må det tas hensyn til at anslagsvis bare 15—20 prosent av den totale plassomsetning skjer gjennom den offentlige arbeidsformidling.

Tabell 31. Arbeidssøkere, ledige plasser og formidlinger.¹

	Arbeidssøkere	Ledige plasser	Formidlinger	Herav i samarbeid
1.-3. kv. 1965 ...	237 300	212 700	150 300	11 000
1966 ...	239 900	228 100	162 500	11 000
Endringer 1965-66 ..	2 600	15 400	12 200	—

¹ Antall ved årets begynnelse + tilgang i perioden.

Jordbruk.

Areal og avling.

Etter mange års øking i korndyrkingen har kornarealet gått noe tilbake de siste to årene. I tillegg til et kornareal på 2,3 mill. dekar var det i 1966 vel 60 000 dekar oljevekster til modning. Potetarealet gikk tilbake siste år med 8 prosent, mens grønnsakarealet økte noe.

Samlet areal av åker og hage var om lag som i 1965.

Vinteren 1965—66 var usedvanlig lang og hard i hele landet. Det var store snømengder de fleste steder, og det ble sein våronn. Etter varmt og drivende vær i juni og til dels i juli stod årsveksten jamt over godt, men tørke og insektangrep satte veksten tilbake i mange bygder. Utover høsten var det vekslende vær og bergingsforhold, stort sett gunstig over Østlandet, men meget dårlig i Trøndelag og Nordland.

Avlingene i 1966 ble svært varierende både i mengde og kvalitet. Samlet avling av jordbruksvekster ble ved utgangen av oktober foreløpig beregnet til 2 062 mill. fôrenheter, eller 91 prosent av et middelsår, mot 2 264 mill. fôrenheter og 98 prosent i 1965. (Gjennomsnittsprosenten for 1956—1965 var 95).

Høyavlingen i 1966 er beregnet til 2,73 mill. tonn mot 2,78 mill. i 1965. Sønnafjells ble det stort sett mindre høymengder enn året før, men kvaliteten var jamt over god. Nordafjells var det til dels større høyavlinger enn i 1965, men med sterkt vekslende kvalitet. Potetavlingen er foreløpig beregnet til 1,07 mill. tonn i 1966 mot 1,13 mill. i 1965. Avlingen av rotvekster og fôrmargkål var også mindre enn året før.

Samlet kornavling er foreløpig beregnet til 531 000 tonn mot 614 000 tonn i 1965. Det dårlige høstværet gikk særlig ut over kornavlingene i trøndelagsfylkene, men også de nordligste vestlandsfylker og Nord-Norge hadde store avlingstap.

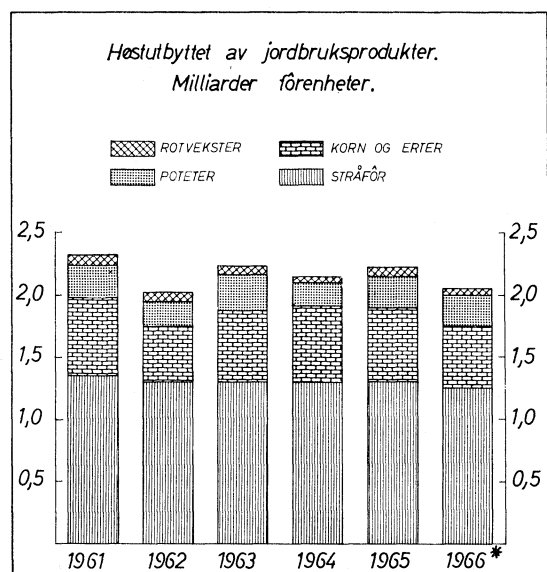

Fig. 19.

I frukthager og planteskoler var det store overvintringsskader vinteren 1965—66, både av frost, snøbrekk og gnagere, særlig over Østlandet og Agder. Det ble store og gode fruktavlinger på Vestlandet, men vekslende og til delt svært små avlinger ellers i landet. Samlet fruktavling er foreløpig beregnet til ca. 63 000 tonn, omtrent som i 1965. Avlingene av hagebær ble ca. 30 000 tonn, også dette omtrent som året før. De fleste grønnsakslagene gav gode avlinger, og den samlede avlingen er foreløpig beregnet til 148 000 tonn mot 135 000 tonn i 1965.

Husdyrhold og husdyrproduksjon.

Hesteholdet gikk fortsatt tilbake i 1966. Ved tellingen pr. 20. juni var det 61 000 hester i landet, ca. 8 prosent færre enn året før. Tallet på storfe i alt gikk ned med ca. 2 prosent. For kyr var nedgangen 3 prosent. Det var også færre kviger enn året før, men øking for ungdyr ellers. Saueholdet økte med 5 prosent, og det var også noe flere geiter enn året før. Tallet på svin i alt var det samme som i 1965, mens tallet på høner og hønekyllinger i alt var 10 prosent større enn året før.

På tross av nedgangen i tallet på kyr ble det innveid 1 194 mill. kg mjølk ved meieriene i januar—september 1966 mot 1 152 mill. kg året før. Mjølkesalget fra meieriene økte med 3 pro-

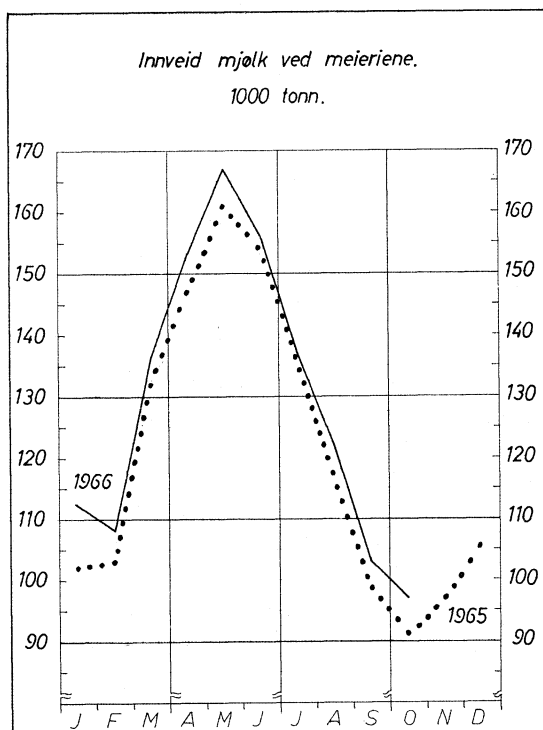

Fig. 20.

sent, mens produksjonen av smør og ost økte med 6 og 8 prosent.

Opgaver fra den offentlige kjøttkontroll viste at det ble kontrollert nær 80 000 tonn husdyrslakt (fjorfe ikke regnet med) i januar—september 1966, eller ca. 3 prosent mer enn året før.

Produksjonen av skinn fra pelsdyrgårdene fortsatte å øke og kom opp i ca. 2 mill. skinn i sesongen 1965—66.

Driftsmidler.

Tallet på traktorer i jordbruket ble anslått til 90 000 i 1965, og etter en utvalgstilling ble det pr. 20. juni 1966 beregnet til 93 000, hvorav 18 000 2-hjuls traktorer. Tallet på skurtreskere ble samtidig beregnet til 9 600, hvorav 4 400 selvgående.

Forbruket av kunstgjødsel ble beregnet til 126 500 tonn (beregnet som grunnstoff, N, P og K) i 1965, og forbruket i 1966 antas å være noe større. Også kraftfôrforbruket økte — til 733 000 tonn i januar—september 1966 mot 695 000 tonn i samme tidsrom året før (levering fra bygdemøller m. v. regnet med).

Priser, lønninger m. v.

Den toårige jordbruksavtalen av 1964 løp ut 30. juni 1966. Et forslag av 29. april til ny avtale ble godtatt av jordbruksorganisasjonene

på de vilkår at det foreliggende forslag til lønnstariff i andre fag også ble godtatt. Dette skjedde ikke. Etter at Rikslønnsnemnda hadde foretatt justeringer av tarifforslaget, ble det gjennomført tilsvarende endringer i jordbruksavtalen, som deretter ble endelig vedtatt. Avtalen er toårig og gjelder til 30. juni 1968. Den har justeringsbestemmelser knyttet til både konsumprisindeksen og til kostnadsendringer i jordbruket. Avtalen er beregnet å gi jordbruket en inntektsøkning på 175,5 mill. kroner første avtaleår og ytterligere 47,5 mill. kroner i annet år.

Avtalen opprettholder de tiltak som er innført ved tidligere avtaler, og den beregnede inntektsøkningen kommer fram vesentlig ved justeringer av de avtalemessige priser og prisgrenser. Også det produksjonsnøytrale driftstilskott er opprettholdt, og tilskottbeløpet ble satt til 125 mill. kroner årlig.

I jordbrukets prisindeks (priser til produsent, 1952 = 100) for september 1966 var indekstallet for jordbruksprodukter i alt 159, mot 152 i september 1965. (Utviklingen går fram av tabell 32, som viser årsindeksen og uveide kvartalsgjennomsnitt av månedsindeksene.)

For korn av 1966-års avling ble grunnprisene økt med 3 øre pr. kg og trygdesatsene med 4 øre.

Markedsprisene for poteter og grønnsaker lå i september stort sett høyere enn ett år tidligere. Senere var imidlertid tilgangen god for de fleste varer, og prisene gikk noe ned. Prisene på norsk frukt lå til dels lavere enn året før.

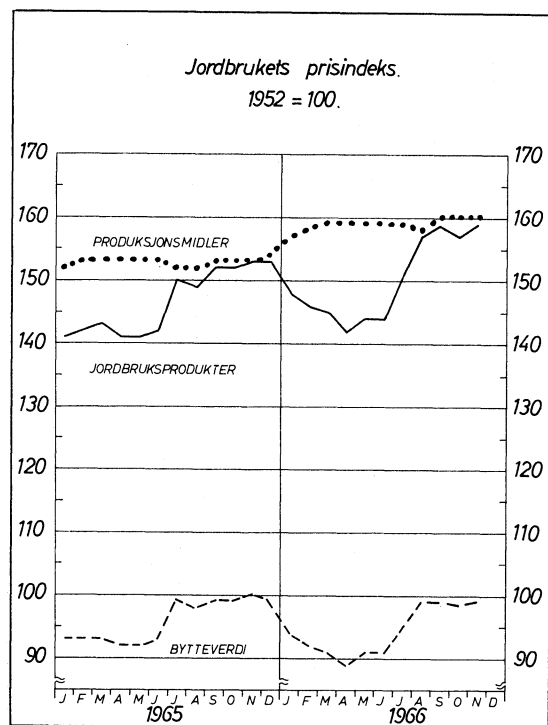

Fig. 21.

Tabell 32. Jordbrukets prisindeks. 1952 = 100.

	Jordbruksprodukter			Produksjonsmidler
	I alt	Planteprodukter	Husdyrprodukter	
1961	124	110	127	131
1962	130	129	130	137
1963	128	119	130	141
1964	135	129	136	144
1965	145	132	148	156
1965:				
1. kvartal	142	138	143	153
2. »	141	146	140	153
3. »	150	136	155	152
4. »	153	126	160	153
1966:				
1. kvartal	146	138	149	158
2. »	143	148	142	159
3. »	156	143	159	159

For kjøtt, flesk og egg skal jordbruksorganisasjonene fortsatt sørge for å holde gjennomsnittsprisen for avtaleåret på eller under et fastsatt nivå. For de tidligere avtaleår er disse prisene stort sett oppnådd. Både i 1965 og i 1966 ble pristillegg særlig lagt på kjøtt, mindre på flesk og egg.

Oppstillingen nedenfor viser gjennomsnittsprisene for de siste årene:

Avtalens gj.snittspris	Kr. pr. kg.			
	Okse	Lam	Gris	Egg
	kl. I	kl. I	kl. I	kl. A
1964—65.....	7,03	7,50	5,82	6,20
1965—66.....	7,45	7,85	5,85	6,20
1966—67.....	8,10	8,75	6,15	6,25

Prisen på helmjølk til forhandler ble fra 1. juli 1966 økt med 7,9 øre pr. liter og gjennomsnittsprisen for ost ble økt med 70 øre pr. kg. Tilskottsordningene for mjølk og mjølkeprodukter ble opprettholdt.

Prisene på pelsskinn i sesongen 1965—66 var stort sett høyere enn forrige sesong. Desemberauksjonen 1966 viste til dels sterk prisnedgang både for minkskinn og blårevskinn.

Prisindeksen for jordbrukets produksjonsmidler økte noe også i 1966. I september 1966 var indekstallet 160, mot 153 året før.

Tabell 33. Regnskapsresultater i jordbruket.
Kr. pr. dekar.

	Inntekter	Kostnader	Driftsoverskott	
			I alt	Av dette familiens arbeidsfortjeneste
1961....	373,34	247,42	125,92	97,44
1962....	384,69	261,68	123,01	93,85
1963....	393,20	272,71	120,49	90,81
1964....	417,11	282,87	134,24	104,16
1965....	463,21	310,11	153,10	118,76

Arbeidslønnen i jordbruket lå etter Byråets statistikk stort sett 5—10 prosent høyere i 1965—66 enn året før. Ved tariffavtalen for jordbruket for toårsperioden fra 1. juli 1966 ble den ledende lønnsatts økt med 61 øre til kr. 6,92 pr. time, med et innebygd tillegg på 20 øre fra 1. april 1967.

Norges Landbruksøkonomiske Institutt bearbeider driftsregnskaper for vel 1 000 bruk fordelt over hele landet. Hovedresultatene for jordbruket går fram av tabell 33. Både inn-

Tabell 34. Totalregnskap for jordbruket. Mill. kr.

	1962	1963	1964	1965*	1966*
Leverte jordbruksprodukter i alt	2 907	2 951	3 196	3 321	3 525
Av dette: Husdyrprodukter	2 273	2 277	2 427	2 569	2 734
Planteprodukter	634	674	769	752	791
Inntekt av bortleie av produksjonsfaktorer og egne investeringsarbeider	178	179	186	201	202
Verdi av endring i husdyrbestand og fôrbeholdninger	— 74	—	— 37	4	31
Bruttoinntekt i alt	3 011	3 130	3 345	3 526	3 758
Kostnader ¹	1 789	1 840	1 973	2 112	2 218
Jordbrukets bidrag til nettonasjonalprodukt	1 222	1 290	1 372	1 414	1 540
+ Subsidier	216	201	176	244	264
— Indirekte skatter	5	5	5	5	6
Godtgjøring til arbeid og kapital (faktorinntekt)	1 433	1 486	1 543	1 653	1 798

¹ Omfatter kapitalslit og forbruk av varer og tjenester.

tekter og kostnader steg fortsatt i 1965, og driftsoverskottet pr. dekar økte med ca. 14 prosent. Nettoinntekten av jordbruk, skogbruk og binæringer sett under ett var i gjennomsnitt for regnskapsbrukene kr. 22 134 pr. familie i 1965, mot kr. 19 779 i 1964.

Tabell 34 viser jordbruksnæringsens samlede inntekter og kostnader. Beregningene omfatter jord- og husdyrbruk, hagebruk og gartneri og pelsdyravl. Under inntekter er tatt med prisreguleringstilskott, korn- og potettrygd og statsstønning til visse jordbruksformål. Etter fradrag av kostnader til driftsmidler, vedlikehold og nedskrivning av realkapital får en det beløp som næringen har til å dekke renter på lånt og egen kapital og til godtgjøring for eget og leid arbeid. Dette beløpet svarer til faktorinntekten i Byråets nasjonalregnskap.

Skogbruk.

Driftsforholdene i skogbruket sesongen 1965—66 var meget vanskelige på Østlandet og Sørlandet. Det var forholdsvis gode driftsforhold før jul, men etterjulsvinteren ble uvanlig kald med mye snø. Periodevis måtte alt skogsarbeid innstilles. På Vestlandet og nordafjells var driftsforholdene stort sett gode.

Det ble stor svikt i avvirkingen. Kjøpernes organisasjoner og Norges Skogeierforbund sluttet derfor avtale om forlengelse av hogstsesongen fra 30. juni til 31. august. Det virke som ble avvirket og levert i dette tidsrommet, fikk samme pris og betingelser som i den ordinære driftssesong 1965—66.

Etter skogdirektørens foreløpige rapport pr. 30. juni 1966, var avvirkingen av industrivirke 5,98 mill. m³ bartrevirke og 0,37 mill. m³ lauvtrevirke, i alt 6,35 mill. m³. Merkvantumet ved hogstsesongens forlengelse er anslått til om lag 300 000 m³. Samlet avvirking av industrivirket i sesongen 1965—66 ble da ca. 6,7 mill. m³. Dette er 1,1 mill. m³ eller 14 prosent mindre enn i sesongen 1964—65. I Sogn og Fjordane, Møre og Romsdal, Sør-Trøndelag og Troms var avvirkingen større enn fjorårets, men i de andre fylkene til dels betydelig lavere.

Av det avvirkede kvantum i 1964—65 gikk om lag 3,20 mill. m³ til sagbruk og trevarefabrikker, 4,29 mill. m³ til cellulose- og tremassefabrikker, 0,28 mill. m³ til wallboard- og sponplatefabrikker og 0,23 mill. m³ til andre kjøpere. 50,9 prosent av industrivirket var toppmålt bartretømmer, 36,9 prosent midtmålt bartretømmer, 3,0 prosent spesialtømmer m. v. av bartre, 3,6 prosent bartrekubb og 5,6 pro-

Tabell 35. *Hogst av bar- og lauvtrevirke¹.*

Driftsår	Tømmer og kubb	Ved	I alt	Verdi Mill. kr.
	Mill. m ³			
1961-62	7,4	0,3	7,7	715
1962-63	6,8	0,3	7,1	646
1963-64	7,5	0,3	7,8	729
1964-65	8,0	0,2	8,2	838
1965-66*	6,9	0,2	7,1	705

¹ Husbehovsvirke på gårdene — i 1957 beregnet til 1,9 mill. m³ — er ikke med.

sent lauvtrevirke. 72,2 prosent var gran og 22,2 prosent furu.

I 1965 ble det innmeldt til fløting 21,1 mill. stokker eller 2,24 mill. m³. Fløtingsutgiftene var i alt 28,8 mill. kroner, eller kr. 13,07 pr. m³.

Innførselen av tømmer og kubb i 1965 var i alt 2 145 000 m³. Av dette var 2 009 000 m³ cellulosevirke til en verdi av 245 mill. kroner. Dette er det største innførte virkeskvantum i noe år hittil. Utførselen av norsk virke i 1965 var 213 000 m³ til en verdi av 28 mill. kroner. I de første 9 måneder av 1966 ble det innført 1,4 mill. m³ cellulosevirke til en verdi av 161,9 mill. kroner. Dette var 0,2 mill. m³ mer enn i samme tidsrom i 1965. Det totale virkesforbruk i tremasse-, cellulose-, wallboard- og sponplateindustriene var i 1965 7,5 mill. m³, mot 7,4 mill. m³ i 1964. Skogindustrienes totale virkesforbruk i 1965 var om lag 10 mill. m³.

Sysselsettingen i skogbruket gikk fortsatt ned i 1966 (se tab. 36). Nedgangen var særlig

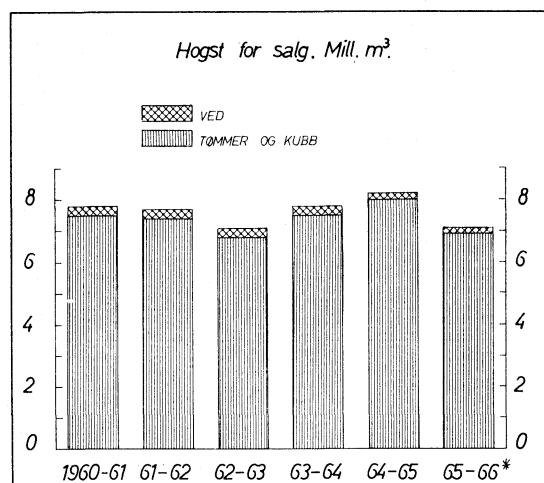

Fig. 22.

Tabell 36. Sysselsatte menn i skogbruk og fløting. Etter Arbeidsdirektoratets oppgaver over sysselsatte lønnstakere.

Ved utgangen av:	1962	1963	1964	1965	1966
Februar	25 000	21 000	20 600	18 800	12 900
Mai	16 400	15 100	14 500	12 900	12 100
August	15 900	14 700	13 800	12 700	11 600
November	19 400	18 500	17 300	15 400	..
Årsgjennomsnitt	18 400	16 500	15 600	14 200	..

Tabell 37. Hoggere i arbeid.

	1962-63	1963-64	1964-65	1965-66	1966-67
Pr. 15. november	12 318	13 257	12 254	10 887	10 311
» 15. desember	14 745	16 165	14 985	13 297	..
» 15. februar	17 291	18 018	17 253	11 917	..
» 15. mars	18 285	16 320	15 914	12 225	..
» 15. april	10 859	9 338	8 635	11 377	..

stor i 1. kvartal. Det var således i januar sysselsatt 3 300 færre lønnstakere, i februar 5 900 færre og i mars 3 900 færre enn i de samme måneder året før. Denne uvanlig sterke nedgangen skyldtes i første rekke den vanskelige vinteren.

Oppgaver fra skogdirektøren over tallet på hoggere i arbeid er gitt i tabell 37.

Skogplantingen hadde en kort vårsesong i 1966. Snøen gikk sent, og i juni måtte plantingen avbrytes på grunn av tørke. Det ble derfor svikt i det utsatte plantekvantum i vårsesongen. Redusert avvirking med mindre arealer til beplantning gjorde også sitt til svikten. Det ble satt ut 95 mill. planter i 1966, mot 105,7 mill. året før. Det var i 1966 frøår på gran i høytliggende strøk på Østlandet og Sørlandet. Også Trøndelag hadde frøår. Konglesanking er satt i gang.

Hovedavtalen av 1955 om tømmeromsetningen ble fornyet i februar 1965. Den ble gjort gjeldende til 1. september 1966. Da kjøpernes og selgernes organisasjoner ved fristens utløp ikke kom til enighet om visse endringer i hovedavtalen, ble den forlenget 1 år til 1. september 1967.

Nye priser for lauvtrevirke ble fastsatt etter overenskomst mellom kjøpere og selgere i juni, og gjaldt fra 1. september 1966. For midtmålt tømmer ble prisene satt ned vel 2 prosent i

forhold til året før. Kubbprisene ble regulert opp på grunnlag av bestemmelser om nye fastmassepriser m. v. For midtmålt sams lauv-tre-tømmer er prisene (fjorårets priser i parentes) pr. m³ fast mål for sevjbarket kr. 87,00 (89,00), for rundbarket/maskinbarket kr. 83,00 (85,00), for slindbarket kr. 72,00 (73,00) og for ubarket kr. 68,00 (70,00). For kubb 2 m lengde sams er prisene pr. m³ løst mål i samme rekkefølge, kr. 56,00 (53,50), kr. 52,50 (51,00), kr. 44,50 (44,00) og kr. 42,00 (42,00). For 3 m lengde er prisene lavere.

Det ble samtidig avtalt prosenttillegg for sevjbarket gran levert etter 1. september 1966. For midtmålt skal det gis et tillegg på 7,5 prosent og for toppmålt 5 prosent til den pris som ble avtalt høsten 1966 for øksebarket midtmålt og toppmålt gran. Toppmålstillegget skal reguleres ned pr. 1. september 1967.

Tømmerprisforhandlingene høsten 1966 for sesongen 1966—67 begynte den 12. september. På grunn av lite tilfredsstillende markedsforhold i treforedlingsindustrien og økte omkostninger både i skogbruket og skogindustrien ble forhandlingene vanskelige. Den 21. oktober ble partene enige om å bringe prisspørsmålet til megling for riksmeglingsmannen. Dette førte heller ikke til noe resultat. Da partene den 6. november fremdeles stod langt fra hverandre i prisspørsmålet, gikk de med på Lønns- og prisministerens anmodning om å løse tvisten ved frivillig voldgift. Samtidig satte Lønns- og

Tabell 38. Utdrag av tariffene for hogst og kjøring.

	Driftsår			
	1963—64	1964—65	1965—66	1966—67
Hogst av barket tømmer .. kr. pr. m ³	13,25	13,80	14,15	15,25
tillegg pr. tre ..... øre	85	90	92	1,15
tillegg pr. stokk..... »	6	6	6	—
Hogst av ubarket tømmer ¹ kr. pr. m ³	7,40	7,60	7,79	8,35
tillegg pr. tre ..... øre	47	50	51	0,70
tillegg pr. stokk ..... »	6	6	6	—
Vedhogst:				
1 meters reis ..... kr.	3,90	4,17	4,27	4,65
Bjørk pr. meterfavn fra rot .... »	50,10	53,61	54,95	59,90
Barved pr. meterfavn fra rot .. »	44,20	47,30	48,47	52,83
Kjøring med hest:				
Lunning av barket tømmer kr. pr. m ³	6,60	6,95	7,19	7,84
Lunning av ubarket tømmer ¹ » » »	7,65	8,10	8,38	9,24
På- og avlesning ..... » » »	2,95	3,10	3,21	3,50
Kjøring pr. km ..... » » »	3,25	3,45	3,57	3,89
Kjøring med traktor, ferskt tømmer:				
Inntil 2 km ..... kr. pr. m ³	7,70	8,01	8,25	8,62
Timelønt arbeid:				
Mann over 18 år ..... kr.	5,70	6,30	6,80	7,60
Mann og hest ..... »	9,50	10,50	11,35	12,70

¹ Bar- og lauvtretømmer, målt utenpå bark.

prisdepartementet med øyeblikkelig virkning i kraft midlertidige bestemmelser om forbud mot salg av tømmer og kubb til andre priser og vilkår enn dem som senere måtte bli fastsatt. Bestemmelsene ble gitt ved Kronprinsregentens resolusjon 4. november 1966.

Den 9. desember 1966 ble tømmerprisene for sesongen 1966—67 endelig fastsatt ved kjennelse av voldgiftsnemnda. For Østlandet og Sørlandet ble prisen pr. m³ midtmålt gran satt til kr. 92,50, en nedgang på kr. 2,50 fra forrige sesong. For toppmålt tømmer ble tillegget til grunnpristabellen av 17. juli 1962 11,25 prosent for gran og 9,50 prosent for furu. For basisdimensjonen 10 halvmeter, 20 cm topp, svarer dette til en pris pr. m³ på kr. 111,25 for gran og kr. 109,50 for furu. Forrige sesong var prisene henholdsvis kr. 114,25 og kr. 110,80.

For det nordafjelske område ble prisen i 1966—67 for midtmålt gran satt til kr. 89,50 pr. m³. Dette er kr. 1,00 mer enn forrige sesong. For toppmålt gran ble prisen kr. 107,65 pr. m³ etter den nye grunnpristabell for distriktet. Ved fastsettelsen av prisene nordafjells ble det tatt hensyn til de gunstigere leveringsvilkår i området.

Ny overenskomst om arbeidsforhold og lønninger i skogbruket ble inngått og gjort gjeldende i to år fra 1. september 1966. Adgang til å oppta forhandlinger om regulering ble som før knyttet til konsumprisindeksen. De nye

Tabell 39. Priser, driftsutgifter og rotverdi av tømmer på Østlandet og Sørlandet. Kroner pr. m³. Basispriser.

Driftsår	Pris for fram-drevet tømmer	Driftsutgifter	Rotverdi	Driftsutgifter i pst. av pris
Midtmålt gran				
1962—63	85,00	64,65	20,35	76,1
1963—64	89,70	66,57	23,13	74,2
1964—65	99,00	71,26	27,74	72,0
1965—66	95,00	72,98	22,02	76,8
1966—67	92,50	78,58	13,92	85,0
Barket toppmålt gran				
1962—63	102,60	64,06	38,54	62,4
1963—64	104,70	65,62	39,08	62,7
1964—65	115,50	70,38	45,12	60,9
1965—66	114,25	72,20	42,05	63,2
1966—67	111,25	77,61	33,64	69,8
Ubarket toppmålt gran ¹				
1962—63	98,50	55,13	43,37	56,0
1963—64	100,51	59,02	41,49	58,7
1964—65	110,88	63,21	47,67	57,0
1965—66	109,68	64,98	44,70	59,2
1966—67	106,80	69,70	37,10	65,3

¹ Prisreduksjonen gjelder bare for spart barking.

lønninger ble regulert opp fra en basis prisindeks på 122,6 poeng til basis 130 poeng, med ny «rød strek» ved 135 poeng.

Utdrag av de ny lønnssetser er tatt inn i tabell 38.

Timelønnen for vanlig skogsarbeid er hevet fra kr. 6,80 til kr. 7,60. Fra 1. mai 1967 blir det gitt et nytt generelt tillegg på 16 øre pr. time.

Det tidligere kappetillegg (tillegg pr. stokk) under hogst er nå innkalkulert i tretillegget. Tariffen er blitt ens for hele landet også for hogst. Det er for første gang etablert en tariff for lagakkord ved stammedrift, gjeldende for 1 år.

Godtgjørelsen for bevegelige helgedager og for 1. og 17. mai er 3 prosent av arbeidsfortjenesten for vanlig arbeider og 1,9 prosent for kjører med egen hest. Etter den nye tariffavtale kommer feriegodtgjørelse i tillegg med henholdsvis 9,5 og 5,7 prosent av arbeidsfortjeneste pluss godtgjørelse for bevegelige helgedager og 1. og 17. mai.

Byråets beregninger over driftsutgifter framgår av tabell 39.

Etter oppgaver over arbeidslønnen i jordbruk og skogbruk var hogstprisene for barked tømmer kr. 22,30 pr. m³ i 1964—65 og kr. 23,01 pr. m³ i 1965—66, for ubarked tømmer henholdsvis kr. 14,83 og kr. 15,30. For begge kategorier svarer dette til en øking på 3,2

Tabell 40. *Bruttoverdi, driftsutgifter og rotverdi for bartretømmer til salg.¹ Mill. kroner. Tall for hele riket.*

	1961-62	1962-63	1963-64	1964-65	1965-66*
Bruttoverdi	673	606	686	793	665
Driftsutgifter	433	417	474	532	469
Av dette arbeidslønn ca.	338	327	363	416	367
Rotverdi	240	189	212	261	196
Driftsutgifter i pst. av bruttoverdi	64,3	68,6	69,1	67,1	70,5

¹ Investeringsavgift medregnet.

Tabell 41. *Totalregnskap for skogbruket. Mill. kroner.*

	1962	1963	1964	1965*	1966*
Levert skogsprodukter i alt	858	786	891	1 002	854
Inntekt av egne investeringsarbeider ...	78	80	84	92	92
Verdi av endring i trekapital og hogstkvantum	50	64	51	44	74
Bruttoinntekt i alt	986	930	1 026	1 138	1 020
Kostnader ¹	100	101	111	119	120
Skogbrukets bidrag til nasjonalproduktet (nettoprodukt)	886	829	915	1 019	900
+ Subsidier	20	21	23	27	30
— Indirekte skatter	4	4	4	5	6
Godtgjøring til arbeid og kapital (faktorinntekt)	902	846	934	1 041	924

¹ Kostnader omfatter leie av hest og redskap, andre varer og tjenester og kapitalslit.

prosent. For hogst av favneved og 1 meters reisved var økingen henholdsvis 5,4 og 10,6 prosent. Lønningene er beregnet som gjennomsnitt for hele riket.

Innestående skogavgift (investerings- og kulturavgifter) pr. 1. januar 1966 utgjorde 191 mill. kroner. I gjennomsnitt de siste 5 år er det årlig innbetalt nesten 75 mill. kroner til skogrådene i skogavgifter. Størsteparten av beløpet har skogeierne nytt til kulturarbeider, veier og rasjonaliseringstiltak i skogbruket.

Det ble bygd vel 2 300 km skogsveier for motorkjøretøyer i 1965. Anleggskostnader var i alt 34,4 mill. kroner.

Etter jaktstatistikkens oppgaver over ordinær jakt, ble det i 1965 felt 7 900 elg, 6 800 villrein, 2 500 hjort og 7 300 rådyr. I 1964 var de tilsvarende tall 7 800, 7 400, 2 300 og 7 000.

Det ble utbetalt vel 1,7 mill. kroner i premier for felt rov- og skadevilt i 1965.

Etter oppgavene over skog- og utmarksbranner ble i alt 1 800 dekar produktiv skogmark og 7 400 dekar uproduktiv skogmark og annen utmark brannherjet i 1965. Skadene ble taksert til i alt kr. 166 000.

Tabell 40 viser bruttoverdier m. v. for bar-tretømmer til salg, og tabell 41 totalregnskap for skogbruket.

Fiske.

Det samlede fangstresultat.

Årsfangsten i 1966 anslås til 2 660 000 tonn til en førstehandsverdi av om lag 1 330 mill. kr. Disse tall representerer nye rekorder for det norske fisket. Tidligere rekordår var 1965 med et fangstresultat på 2 065 700 tonn til en førstehandsverdi av 1 088 mill. kr. Det store utbyttet i 1966 skyldtes i første rekke det uvanlig rike fisket i Nordsjøen, som alene vil gi et utbytte på over 10 mill. hektoliter sild og makrell. Flere andre fiskerier gav også rekordutbytte i 1966. Det gjaldt blant annet loddefisket og fisket etter

hyse, blålange, lange og tobis. Seifisket gav om lag like stort utbytte som i rekordåret 1964. Også skreifiskeriene gav godt utbytte i 1966. Derimot var det sterk nedgang i pigghåfisket og fisket etter reke.

Sysselsetting.

Tallet på fiskere i 1964 var 51 341. Av disse hadde 21 345 fiske som eneste yrke, 16 160 fiske som hovedyrke og 13 836 fiske som biyrke. Tallet på fiskere i 1965 foreligger ennå ikke. Hittil innkomne oppgaver tyder imidlertid på at sysselsettingen i fisket fortsatt viser synkende tendens.

Fiskefarkoster.

Pr. 31. desember 1965 var det registrert i alt 39 167 fiskefarkoster med maskin, eller 565 flere farkoster enn året før. Størparten av økingen falt på åpne motorfarkoster; det var nedgang i de aller fleste størelsesgrupper av dekte motorfarkoster (bortsett fra motorfarkoster over 120 fot). Det var i 1965 28 899 registrerte åpne motorfarkoster, 9 810 dekte farkoster av tre og 458 dekte stålfarkoster.

Torskefisket.

Lofotfisket. Oppsynet ble i 1966 satt den 30. januar og hevet den 20. april. Totalfangsten ble 24 438 tonn, eller 4 902 tonn mer enn i 1965.

Av annen skrei ble det i Finnmark tatt 9 660 tonn, i Troms 8 181 tonn, i Nordland utenom Lofoten 10 109 tonn, i Trøndelag 1 085

Tabell 42. Samlet fangstutbytte.

	Mengde i tonn	Verdi i 1000 kr.
Gj.snitt 1954—1958	1 670 159	619 547
Gj.snitt 1959—1963	1 268 836	677 270
1963	1 189 666	699 667
1964	1 414 013	798 013
1965*	2 065 704	1 087 982
1966*	2 660 000	1 330 000

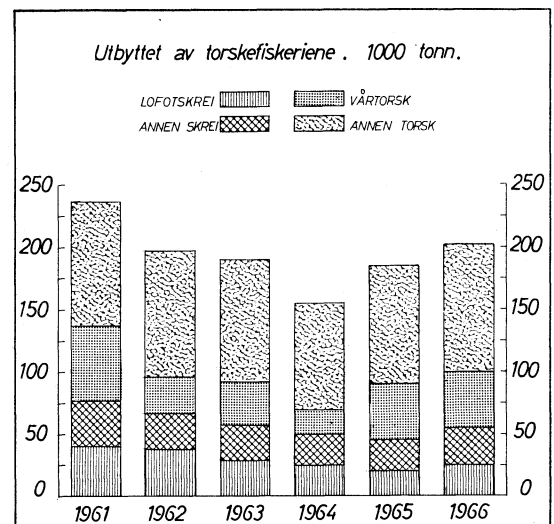

Fig. 23.

Tabell 43. Skrei og vårtorsk. Bruken av fangsten.

	Total fangst	Av dette brukt til:			Rogn	Lever	Tilvirket damp-tran
		Henging	Salting	Fersk og filet			
	Tonn	Tonn	Tonn	Tonn	Hl	Hl	Hl
Gj.sn. 1954–1958	125 682	61 102	45 861	18 719	41 964	120 411	51 411
Gj.sn. 1959–1963	117 407	65 997	21 560	29 850	43 502	100 413	43 697
1963	93 750	51 878	10 932	¹ 30 940	35 982	65 704	28 207
1964	66 901	27 022	17 692	² 22 187	26 475	52 195	24 838
1965	87 358	30 393	14 117	³ 42 848	22 747	68 232	29 434
1966*	100 585	36 285	23 275	⁴ 41 025	26 826	76 421	35 827

¹ Inkl. 541 tonn hermetikk. ² Inkl. 798 tonn hermetikk. ³ Inkl. 404 tonn hermetikk. ⁴ Inkl. 838 tonn hermetikk.

tonn og i Møre og Romsdal 2 410 tonn. I samtlige distrikter var utbyttet av fisket i 1966 bedre enn året før.

Vårtorsk fisket i Finnmark gav et godt utbytte i 1966. I alt ble det brakt i land 44 762 tonn mot 41 841 tonn i 1965. Det deltok i alt 2 051 farkoster med til sammen 6 198 mann. I 1965 var deltakelsen 1 491 farkoster med en samlet besetning på 4 523 mann.

Skreifiskeriene gav i alt 100 583 tonn, det beste resultat siden 1961.

Sildefisket.

Vintersild fisket begynte 31. januar og ble avsluttet den 2. april med et samlet fangstresultat på 4 955 430 hl. I 1965 ble det tatt 2 434 408 hl vintersild. Av fangsten i 1966 ble 4,8 mill. hl tatt med snurpenot.

Feit- og småsild fisket gav litt bedre resultat enn i 1965. En regner med at det samlede kvantum ble om lag 220 000 tonn i 1966, mot 210 000 tonn i 1965 og 167 000 tonn i 1964.

Fisket i Nordsjøen. Det ble brakt i land store mengder nordsjø-sild og makrell i

Tabell 44. Fangsten av vintersild etter redskapenes art. 1 000 hl.

	1963	1964	1965	1966
Trål	—	..	..	58
Snurpenot....	355	2 562	2 208	4 788
Garn	306	510	226	109
Landnot	—	6	—	—
I alt	661	3 078	2 434	4 955

1966. Totalfangsten kom trolig opp i godt over 900 000 tonn, hvorav 450 000 tonn makrell og 460 000 tonn sild. Det ble iverksatt fiskestopp i Nordsjøen fra 1. november for råstoff til mjøl og olje.

Islandssild fisket. Som følge av det rike fisket i Nordsjøen var det — som i 1965 — liten deltakelse i islandssild fisket. I alt ble det tatt ca. 450 000 hl fabrikk-sild. Det meste ble tatt på feltene ved Bjørnøya. Det ble ført i land 15 000 tønner saltsild. De tilsvarende tall i 1965 var 342 154 hl og 29 574 tønner.

Tabell 45. Vintersild. Bruken av fangsten. 1 000 hl.

	Total fangst	Av dette brukt til:					Fersk innenlands
		Fersk og frossen til eksport	Salting	Mjøl og olje	Hermetikk	Agn	
Gj.sn. 1954–1958	9 343	1 026	1 044	7 047	126	51	49
Gj.sn. 1959–1963	2 002	488	430	812	108	117	47
1963	661	100	196	79	58	166	62
1964	3 078	277	186	2 497	73	27	18
1965	2 434	218	174	1 939	59	26	18
1966	4 955	623	207	3 981	91	19	34

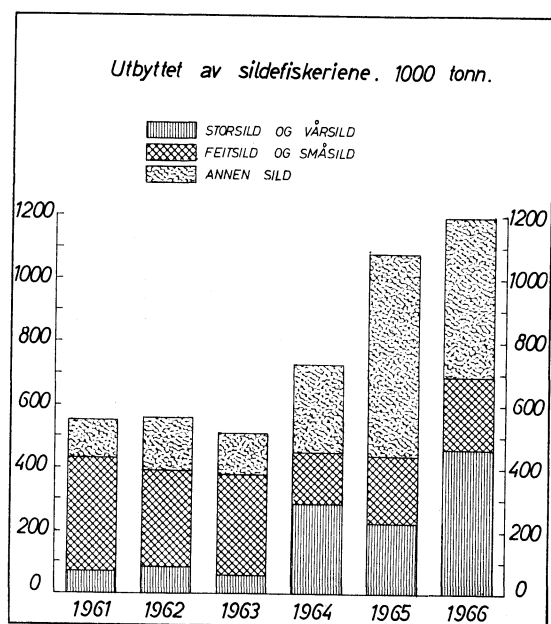

Fig. 24.

Loddefisket gav rekordutbytte i 1966. Omsatt kvantum ble 379 629 tonn, mot 217 156 tonn i 1965 og 217 167 i det tidligere rekordåret 1961.

Annet industrifiske. Fangstresultatet for øyepål gikk sterkt tilbake i 1966 sammenliknet med fangstutbyttet de foregående 3 år. En regner med at det ble ført i land ca. 25 000 tonn øyepål, mens utbyttet i rekordåret 1963 var 106 482 tonn. Fisket etter tobis gav ny fangstrekord i 1966, med om lag 19 500 tonn mot 4 900 tonn i 1965 og 13 688 tonn i det tidligere rekordåret 1960.

Annet fiske.

Seifisket gav anslagsvis et fangstutbytte på ca. 140 000 tonn. Dette var ca. 10 000 tonn mer enn i 1965, og omtrent det samme kvantum som ble oppfisket i rekordåret 1964.

Brislingfisket. En regner med at totalfangsten i 1966 lå på om lag 12 700 tonn, mot 10 359 tonn i 1965. Av kvantumet i 1966 ble 84 prosent anvendt til hermetikk.

Makrellfisket. Av makrell til konsum ble det oppfisket ca. 22 000 tonn i 1966. Sammen med snurpefisket etter makrell i Nordsjøen er det i 1966 brakt i land om lag 475 000 tonn makrell. Dette er over 3 ganger mer enn i det tidligere rekordåret 1965.

Fisket etter makrellstørje gav dårlig utbytte i 1966. Det ble innmeldt et årskvantum på 745 tonn mot 1 878 tonn året før.

Tabell 46. Feitsild og småsild. Bruken av fangsten. 1 000 hl.

	Feitsild		Småsild	
	1965*	1966*	1965*	1966*
Frosset.....	2	12	0	0
Fersk eksport....	0	5	—	1
Salting.....	31	18	1	0
Mjøl og olje....	888	1 519	1 104	684
Hermetikk	2	2	144	200
Agn	77	36	4	1
Fersk innenlands.	15	10	4	3
Dyrefôr	0	0	1	1
I alt.....	1 015	1 602	1 258	890

Anvendelsen av fangsten.

Skrei- og vårtorskefangsten fordelt på anvendelse går fram av tabell 43.

I tabell 44 er det gitt anvendelsestall for vintersildfisket.

Når det gjelder nordsjøisild viste oppgaver pr. 30. oktober at 98 prosent av fangsten ble anvendt til mjøl og olje.

Foreløpige oppgaver for 1966 viste ellers at kvantumet til frysing og henging økte for de fleste fiskesorter.

Priser.

Til støtte av torske- og sildefisket, som tilskott til fiskeredskaper og agn, til sosiale trygdeordninger, og til effektiviseringstiltak i fiskerinæringen var det for 1966 bevilget 140 mill. kroner. Det ble dessuten gitt en tilleggs-

Tabell 47. Makrell, pir og gyt omsatt av Norges Makrelllag. Tonn.

	1965*	1966*
Fersk innenlands	4 121	3 638
Fersk eksport	1 736	1 770
Frysing, rund og sløyd....	9 210	7 865
Frysing, filetert.....	794	1 019
Salting.....	1 362	3 749
Hermetikk	1 435	1 678
Agn	2 658	1 972
Førmjøl.....	130 996	446 181
Røyking	700	421
Diverse	34	55
I alt.....	153 046	468 348

bevilgning på 24 mill. kroner for 1966. Av disse midler var ved utgangen av november 1966 nyttet i alt 146,7 mill. kroner.

Tilskottsreglene for 1966 er fastsatt i avtaler mellom Fiskeridepartementet og Norges Fiskarlag. For tiden fra 1. januar til 31. mai 1966 gjaldt avtale av 3. juni 1964 med tilleggsavtale av 18. februar 1965. Fra 1. juni 1966 gjelder avtale av 14. mai 1966. Etter avtalene får de enkelte salgslag midlene stilt til disposisjon etter hvert som lagene trenger dem for gjennomføring av godkjente støtte-tiltak.

Til regulering av priser og kostnader ved fisket og førstehåndsomsetningen av torsk, hyse, sei, lyr, lange, brosme, blåkveite, steinbit, pigghå, uer og makrell fisket av norske fartøyer er det etter den någjeldende avtale stilt til disposisjon for salgslagene et beløp som svarer til 7 øre pr. kg fisk i sløyd og kappet råfiskvekt. Det er ikke gitt tilskott til fisk til oppmaling eller dyrefør eller til vesentlig kvalitetsforringet fisk. Videre er det gitt forskjellige fraktutjamningstilskott i prissonene 1—4 i Norges Råfisklags distrikt. Det er dessuten spesialbestemmelser om særlige støttetiltak ved fisket og førstehåndsomsetningen av torsk m. v. (også makrell). Fisk fra fjerne farvann kommer også inn under ordningen med fraktutjamningstilskott og tilskottsordningen til regulering av priser og kostnader. Det er også en særlig tilskottsordning til delvis dekning av merassuransutgiftene ved fisket i fjerne farvann.

Til regulering av priser og kostnader ved fisket og førstehåndsomsetningen av sild og brisling er det ifølge någjeldende avtale stilt til disposisjon et beløp beregnet på grunnlag av kr. 8,00 pr. hl råstoff som går til annen anvendelse enn til olje og mjøl. Beløpene stilles til disposisjon for Feitsildfiskernes Salgslag, Norges Silde-salgslag, Skagerakfisk S/L og Fjordfisk S/L. Tilskottsbeløpet for saltet islandssild er satt til 18 øre pr. kg. Det er også bestemmelser om særlige støttetiltak ved fisket og førstehåndsomsetningen av sild og dermed likestilt råstoff.

Tabell 48. Gjennomsnittspriser til fisker.
Kr. pr. tonn.

	1961	1962	1963	1964	1965*	1966*
Kveite	3 522	3 535	4 065	4 102	4 490	4 868
Skrei	955	965	1 039	1 172	1 237	1 326
Vårtorsk	815	837	902	982	1 162	1 224
Sei	563	537	584	539	646	664
Makrell	761	779	701	498	361	378
Makrellstørje	1 710	1 985	2 331	2 301	2 276	3 139
Pigghå	451	489	522	658	720	892

Av statsbevilgningen til støtte for fiskerieringen ble det i 1966 også stilt midler til disposisjon for forskjellige effektiviseringstiltak, som tilskott til kondemnering av eldre, uhen-siktsmessige fiske- og fangstfartøyer og stønadslån for fiskere som ønsker å anskaffe fiskefartøy til bank- og havfiske. Det ble også stilt midler til disposisjon for Fiskerieringens Forsøksfond som tilskott til praktiske fiskeforsøk m. v. og til effektivisering av tilvirking og omsetning.

Tidligere gjeldende regler for redskaps- og agnsubsidiering ble i det vesentlige opprettholdt også i 1966.

Støtteavtalen inneholder også bestemmelser om tilskott til reduksjon av trygdepremier for utøverne i fiske- og fangstnæringen.

Prisbevegelsene i de senere årene for en del fiskesorter går fram av tabell 48.

Selfangst.

I selfangsten i 1966 deltok 51 fartøyer med en samlet besetning på 975 mann.

I alt ble det innklarert fangst fra 51 turer mot 61 turer i 1965. Det ble foretatt 13 turer til feltene ved Newfoundland, 30 turer til Vestisen, 2 kombinerte turer til Vest- og Østisen og 6 turer til Østisen.

Den samlede fangst utgjorde 248 744 dyr i 1966 mot 140 118 dyr i 1965 og 253 480 dyr i 1964.

Førstehåndsverdien av fangsten er oppgitt til 32,4 mill. kr. i 1966 mot 22,9 mill. kr. året før.

Tabell 49. Utbyttet av selfangsten.

	1964	1965	1966*
Antall fartøyer	62	57	51
Besetning	1 213	1 120	975
Innklarerte fangst- turer	73	61	51
F a n g s t:			
Dyr i alt Stk.	253 480	140 118	248 744
Av dette:			
Grønlandssel »	209 167	97 765	188 952
Klappmyss »	38 256	41 161	59 751
Storkobbe »	4 868	905	8
Snadd »	1 044	278	30
Isbjørn »	145	9	3
Spekk Tonn	4 048	2 683	4 102
Innklareringsverdi 1 000 kr.	37 476	22 923	32 363

Tabell 50. Totalregnskap for fiske.¹ Mill. kr.

	1962	1963	1964	1965*	1966*
Levert fisk m. v. i alt	728	773	886	1 187	1 411
Inntekt av bortleie av produksjonsfaktorer og egne investeringsarbeider	11	13	8	8	9
Bruttoinntekt i alt	739	786	894	1 195	1 420
Kostnader ²	423	435	457	495	533
Fiskets bidrag til nettonasjonalprodukt	316	351	437	700	887
+ Subsidier	29	23	23	27	27
— Indirekte skatter	1	1	1	1	1
Godtgjøring til arbeid og kapital (faktorinntekt) ..	344	373	459	726	913

¹ Tall for selfangsten er inkludert i tabellen. ² Omfatter kapitalslit og forbruk av varer og tjenester.

Som vanlig var hjelpefartøy til stede under fangsten i Vestisen.

Fiskerinæringens samlede inntekter og utgifter er tatt inn i tabell 50.

Hvalfangst.

Sesongen 1965—66.

Norge deltok i den pelagiske hvalfangst i Sydishavet med 2 flytende kokerier på til sammen 33 884 brutto tonn og med 21 hvalbåter. I foregående sesong deltok Norge med 4 flytende kokerier på til sammen 70 850 brutto tonn og 36 hvalbåter. Mannskapsstyrken var 984 mann mot 1866 mann i 1964—65.

Den åpne sesong for fangst av finnhval og seihval var etter Den Internasjonale Hvalfangst-kommisjons bestemmelser fra og med 12. desember til og med 7. april. Fra og med sesongen 1965—66 ble det innført totalforbud mot fangst av blåhval. Den åpne sesong for fangst av spermhval var 8 måneder.

På møte i Den Internasjonale Hvalfangst-kommisjon i juni 1965 ble det oppnådd enighet om en totalkvote for 1965—66 i Sydishavet på 4 500 blåhvalenheter, dvs. 3 500 blåhvalenheter mindre enn i sesongen i 1964—65. Kvotefordelingen var etter kvoteavtalen av 1962: Norge 28 prosent, Sovjet 20 prosent, og Japan 52 prosent.

De norske kokerier oppnådde 65 prosent av sin kvote, mens Sovjet og Japan (med henholds-

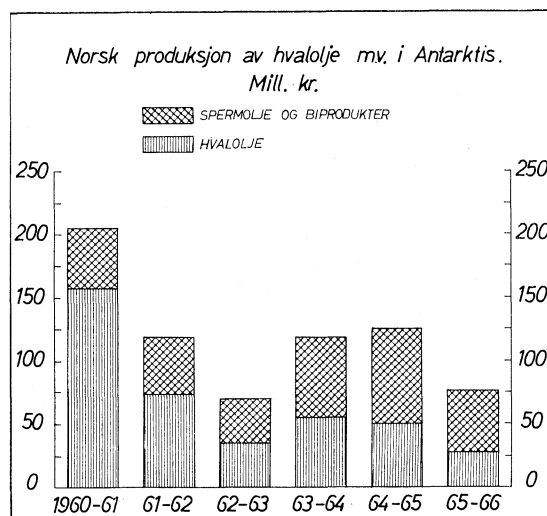

Fig. 25.

vis 3 og 5 kokerier) fylte sine kvoter. (Se oppstillingen nedenfor.)

	Nasjonal kvote blåhvalenheter	Fangst blåhvalenheter	Fangst i prosent av kvote
Norge	1 260	825	65
Sovjetunionen ..	900	920	102
Japan	2 340	2 339	100
	4 500	4 084	91

Tabell 51. Samlet fangstutbytte og anvendt materiell.

Sesong og land	Antall hval fanget	Olje-produksjon (fat)	Kokerier	Fangst-båter
<i>1964—65:</i>				
Norge	7 887	233 662	4	36
Sovjetunionen	10 864	363 973	4	65
Japan.....	18 257	561 493	7	71
	37 008	1 159 128	15	172
<i>1965—66:</i>				
Norge	4 767	127 306	2	21
Sovjetunionen	8 538	298 801	3	55
Japan.....	12 702	253 153	5	52
	26 007	679 260	10	128

Det ble i alt fanget 2 318 finnhval, 6 104 sperm og 17 583 seihval. Fangsten av finnhval gikk ned med 4 990 dyr sammenliknet med 1964—65. Fangsten av sperm gikk ned med 3 702 og av seihval med 2 291 dyr.

Den norske produksjon av hvalolje var i volum 46 prosent mindre enn i sesongen 1964—65.

Tabell 51 gir oppgave over fangstutbytte og fangstmateriell fordelt på land for de to siste sesonger.

Verdien av den samlede produksjon av olje og biprodukter utgjorde ca. 76 mill. kroner eller om lag 50 mill. kroner mindre enn i foregående sesong. Som følge av sterk stigning i produksjonen av hvalkjøtt og hvalkjøttekstrakt utgjorde verdien av biproduktene ca. 42 mill. kroner, eller hele 66 prosent av totalproduksjonen, mot ca. 50 prosent i foregående sesong.

Totalkvoten for pelagisk fangst av bardehval i Sydishavet er på møte i Den Internasjo-

Tabell 52. Totalregnskap for hvalfangsten. Mill. kr.

Ar	Inntekter	Kostnader	Godtgjøring til arbeid og kapital
1962	149	99	50
1963	78	60	18
1964	120	50	70
1965*	131	36	95
1966*	76	20	56

5 — Økonomisk utsyn.

nale Hvalfangstkommissjon fastsatt til 3 500 blåhvalenheter for sesongen 1966—67. Norges andel er 800 blåhvalenheter. Tallet på norske kokerier er 2, som i sesongen 1965—66, og tallet på hvalbåter er 21.

Bergverksdrift m.v., industri og kraftforsyning.

Produksjonen i bergverksdrift m. v., industri og kraftforsyning var i 1966 etter foreløpige beregninger 5 prosent større enn i 1965. Dette er en god del svakere stigning enn fra 1964 til 1965, da produksjonen økte med 7 prosent, og

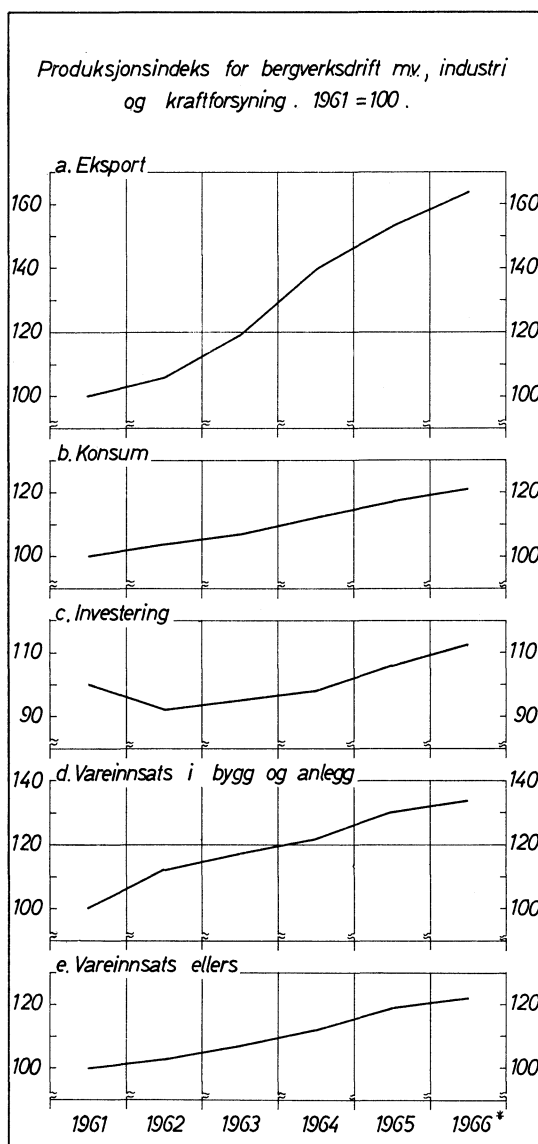

Fig. 26.

Tabell 53. *Produksjonsindeks for bergverksdrift m. v., industri og kraftforsyning. Gjennomsnittlig vekstrate pr. år.*

	1949—	1957—	Jan.—okt.
	1957	1965	1965 — 1966
Bergverksdrift m. v., industri og kraftforsyning	5,1	5,4	4,5
<i>Bergverksdrift m. v.</i>	4,3	5,9	—1,2
Kullgruver	—3,9	1,8	—6,3
Malmgruver	6,4	4,5	—2,0
Mineralbrott og ekstraktiv virksomhet	2,7	10,1	0,8
<i>Industri</i>	4,9	5,3	5,2
Næringsmiddelindustri	4,6	3,5	12,9
Drikkevareindustri	2,9	4,5	6,2
Tobakksindustri	0,3	0,6	—2,1
Tekstilindustri	—0,1	0,5	4,2
Bekledningsindustri	3,7	1,1	—0,8
Treindustri	3,8	5,2	2,6
Møbel- og innredningsindustri			
Treforedlingsindustri	4,6	5,0	1,1
Grafisk industri, forlag m.v.	3,1	5,2	—1,8
Lærindustri	—3,4	3,1	6,0
Gummivareindustri			
Kjemisk industri	12,5	7,4	8,7
Kull- og mineraloljeforedling			
Jord- og steinvareindustri	6,9	5,2	4,0
Primær jern- og metallindustri	7,9	8,8	6,6
Jern- og metallvareindustri	6,6	6,8	6,2
Maskinindustri			
Elektroteknisk industri	9,6	10,4	7,2
Transportmiddelindustri	3,7	3,6	6,0
Diverse industri	7,5	8,5	7,2
<i>Kraftforsyning</i>	7,8	7,1	0,1
Produksjon etter anvendelse:			
Ekspert	8,4	8,6	7,2
Konsum	2,3	3,7	3,9
Investering	6,1	3,0	6,4
Vareinnsats i bygg og anlegg	4,3	8,1	3,4
Vareinnsats ellers	4,7	3,8	3,0

også noe lavere enn den gjennomsnittlige årlige tilvekstrate for perioden 1957—1965 på 5,4 prosent.

Den sesongkorrigerede produksjonsindeksen, som kan svinge sterkt fra måned til måned, tyder på stigende tendens i industriproduksjonen også gjennom 1966. Stigningen var stort sett svak utover våren og sommeren, men de sesongkorrigerede månedstall for vår- og sommermånedene er usikre; overgangen fra 3 til 4 ukers ferie kan ha ført til endringer i sesongmønsteret.

De enkelte industrigrupper hadde noe ujevn utvikling i 1966. Produksjonsstigningen var størst i næringsmiddelindustri, drikkevareindustri, kjemisk industri, primær jern- og metall-

industri, maskinindustri og elektroteknisk industri. I kull- og malmgruver, tobakksindustri, bekledningsindustri, lærindustri og kraftforsyning var det produksjonsnedgang eller stagnasjon.

Tabell 53 viser den gjennomsnittlige årlige vekstrate i periodene 1949—1957 og 1957—1965 og for januar—oktober 1965—1966.

Bergverksproduksjonen var i 1966 om lag den samme som i 1965, mens det i perioden 1957—1965 var en gjennomsnittlig produksjonsvekst på 5,9 prosent pr. år. For industrien alene var produksjonsøkningen i 1966 vel 5 prosent, eller omtrent lik den gjennomsnittlige vekstrate for årene 1957—1965. Produksjonen i kraftforsyning var uendret fra 1965 til 1966, mens den

Tabell 54. Sesongkorrigert produksjonsindeks. Prosentvis endring fra foregående kvartal.

	Bergverksdrift m. v., industri og kraftforsyning	Bergverksdrift m. v.	Industri	Kraftforsyning	Produksjon etter anvendelse				
					Eksport	Konsum	Investering	Vareinnsats i bygg og anlegg	Vareinnsats ellers
1964:									
1. kvartal	1,3	2,2	1,7	-3,7	9,3	1,1	-1,1	-3,0	2,1
2. kvartal	3,5	3,4	2,8	10,2	4,3	-0,5	3,6	4,1	3,1
3. kvartal	1,3	-2,0	1,7	-0,8	1,1	1,4	1,4	1,6	0,8
4. kvartal	1,1	-1,2	1,0	2,1	2,7	0,5	1,4	0,7	0,5
1965:									
1. kvartal	2,7	7,6	2,3	5,2	-1,7	1,8	4,1	6,9	0,3
2. kvartal	1,7	5,2	1,8	-1,1	3,0	1,1	1,6	1,0	0,1
3. kvartal	0,5	-3,8	0,3	4,3	1,3	-1,0	0,2	-0,4	0,3
4. kvartal	0,9	-1,2	0,9	2,1	1,8	2,3	0,3	0,1	2,0
1966:									
1. kvartal	1,3	-0,7	2,0	-1,4	-0,9	2,3	6,9	-0,8	0,4
2. kvartal	0,8	11,9	0,8	-2,6	2,4	0,4	-3,3	3,3	-0,7
3. kvartal	1,0	-0,4	1,3	-1,4	0,9	-1,7	2,2	4,0	0,6

gjennomsnittlige vekstrate i tidsrommet 1957—1965 var 7,1 prosent.

Tabell 54 viser prosentvis endring fra foregående kvartal i den sesongkorrigerede indeks for bergverksdrift m. v., industri og kraftforsyning. Som året før var det også i 1966 betydelig vekst fra kvartal til kvartal. Indekstallene for de enkelte måneder viste en klart stigende tendens fra oktober 1965 til mars 1966. Fra mars til april var det nedgang, men i løpet av vår- og sommermånedene viste indeksen stort sett stigning og nådde i august igjen opp til marsnivået. I høstmånedene september—november lå produksjonsindeksen gjennomgående betydelig høyere enn i sommermånedene.

Fordelingen av produksjonen etter anvendelse viste en stigning fra 1965 til 1966 på 7 prosent for eksportvarer, 4 prosent for konsumvarer, 6 prosent for varer til direkte investering og 3 prosent for varer til vareinnsats.

Det var mer markerte svingninger i de sesongkorrigerede indekstall for eksportvareproduksjonen i 1966 enn i 1965, men tallene viste stigende tendens. Blant de industrigrupper som vesentlig produserer for eksport, var det sterk produksjonsstigning for hermetikkfabrikker, fiske-tilvirkning, sildolje- og fiskemjølfabrikker og aluminiumsverk, mens malmgruver, cellulosefabrikker og ferrolegeringsverk hadde nedgang.

De sesongkorrigerede indekstall for konsumvareproduksjonen i 1966 lå i forhold til kvartalet

før 2,3 prosent høyere i 1. kvartal, 0,4 prosent lavere i 2. kvartal og 1,7 prosent lavere i 3. kvartal. Blant de industrier som særlig produserer konsumvarer, var det produksjonsstigning bl. a. for sjokolade- og dropsfabrikker, annen næringsmiddelindustri, slakterier og trikotasje-fabrikker, mens det var liten endring for bl. a. skofabrikker og konfeksjonsfabrikker.

De sesongkorrigerede indekser for produksjonen av varer til direkte investering og produksjonen av vareinnsatsvarer i bygg og anlegg viste sterke svingninger i året som gikk, men tendensen var stigende. Når en ser bort fra månedene juni—juli, har produksjonen av vareinnsatsvarer ellers holdt seg forholdsvis stabil i 1966.

Produksjonsutviklingen i bergverkene.

Det ble i 1966 produsert om lag 415 000 tonn kull på Svalbard, eller 10 000 tonn mindre enn i 1965. I alt ble det skipet 410 000 tonn mot 425 000 tonn året før. Av skipningen gikk 120 000 tonn til Vest-Tyskland, mens Norsk Koksverk tok rundt 200 000 tonn.

Produksjonen i malmgruvene var 3 prosent lavere enn i 1965. Nedgangen skyldes vanskelige avsetningsforhold for jernmalm. For kopper- og sinkmalm var markedsforholdene gode, og prisene gikk litt opp i første halvår.

Produksjonen av jernmalm utgjorde 2,3 mill. tonn i 1966 mot 2,6 mill. tonn i 1965. I de tre

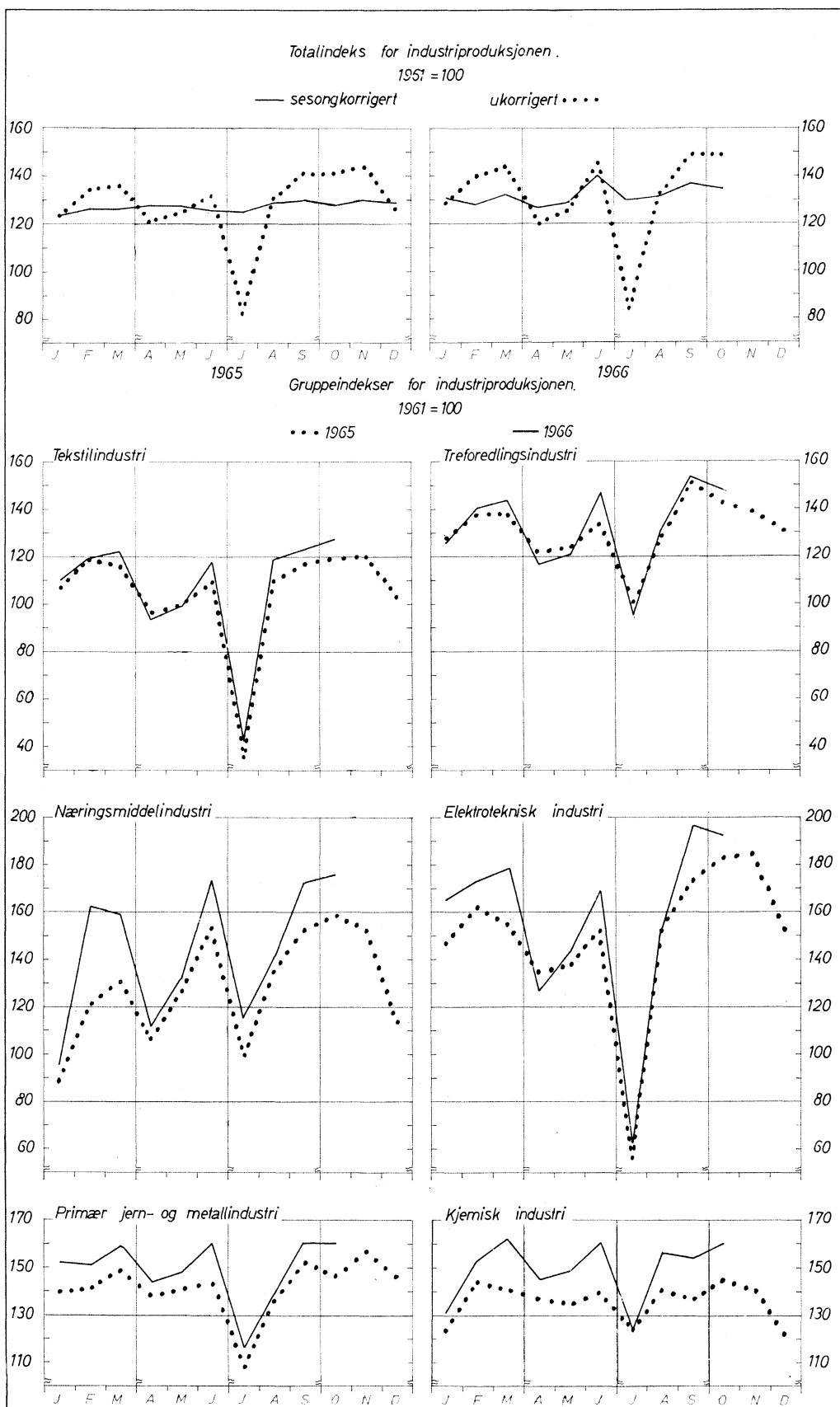

Fig. 27.

første kvartalene av 1966 ble det eksportert 1 235 000 tonn til en verdi av 70,7 mill. kr. mot 1 065 000 tonn til en verdi av 63,6 mill. kr. i samme tidsrom i 1965.

Produksjonen av svovelkis hadde samme omfang som i 1965, dvs. 700 000 tonn. Produksjonen av sinkmalm var 25 000 tonn, av blymalm 7 000 tonn og av koppermalm og kopperkonsentrat 30 000 tonn, dvs. omtrent samme kvanta som i 1965.

I stein-, sand- og grusdrift steg produksjonen med 3 prosent fra 1965 til 1966 mot 13 prosent fra 1964 til 1965. Produksjonen i mineralbrott og annen ekstraktiv virksomhet steg med 10 prosent i 1966, mot 2 prosent året før.

Produksjonsutviklingen i de enkelte industri-grupper.

I næringsmiddelindustrien var produksjonen i 1966 anslagsvis 12 prosent større enn året før. Det var særlig sterk produksjonsstigning for fiske- og kjøtthermetikkfabrikker, fisketilvirking, sjokolade- og dropsfabrikker og annen næringsmiddelindustri.

Ved hermetikkfabrikkene var produksjonen 9 prosent større enn i 1965. Det ble pakket 240 000 kasser kippers i 1966, mot 220 000 året før. Produksjonen av brislinghermetikk var om lag 470 000 kasser i 1966,

mot 450 000 kasser i 1965. Av småsildhermetikk ble det pakket 800 000 kasser eller 100 000 kasser mer enn året før. Dessuten ble det pakket 200 000 kasser vinterbrisling.

I fisketilvirking økte produksjonen med 17 prosent fra 1965. I de tre første kvartaler av 1966 utgjorde eksporten av dypryst fiskefilet 57 900 tonn til en verdi av 204,7 mill. kr., mot 51 600 tonn til en verdi av 179,2 mill. kr. i tilsvarende tidsrom i 1965. Det ble eksportert 24 800 tonn fryst rund fisk i 1966 mot 26 000 tonn i 1965.

I sjokolade- og dropsfabrikkene var produksjonen 13 prosent større enn i 1965.

Produksjonen i drikkevareindustrien var 7 prosent større i 1966 enn i 1965. I de tre første kvartaler av 1966 ble det produsert 82,5 mill. liter mineralvann og alkoholfritt øl og 88,3 mill. liter alkoholholdig øl. I tilsvarende tidsrom året før var produksjonen henholdsvis 72,3 mill. liter og 84,3 mill. liter.

Produksjonen i tobakksindustrien var 3 prosent lavere enn i 1965. Nedgangen skyldes at importerte tobakksvarer, særlig sigaretter, har tatt en større del av det innenlandske marked. Fra 1. mars 1966 ble avgiften på tobakksvarer endret fra verdi- til mengdeavgift, og dette i tillegg til 10 % tollreduksjon innen EFTA førte til at prisen på importerte varer gikk ned.

I tekstilindustrien gikk produksjonen opp med vel 4 prosent i 1966. I ullvarefabrikkene økte produksjonen med vel 2 prosent og i trikotasje- og bomullsvareindustrien med 6 prosent, mens produksjonen i bomullsvareindustrien gikk ned med 1 prosent. Det var produksjonsstigning i reipslagerier og fiskegarnfabrikker og i bedrifter som produserer belagte tekstiler, golvbelegg m. v.

I bekleddingsindustrien, der produksjonen i de 2—3 foregående årene bare viste små endringer, var produksjonen også i 1966 av om lag samme størrelse som tidligere.

Produksjonen i treindustrien gikk ned med vel 1 prosent i 1966. Det var nedgang ved sagbruk, høvlerier og treimpregneringsanlegg, men øking i annen treindustri.

I møbel- og innredningsindustrien økte produksjonen med 7 prosent fra 1965 til 1966. Produksjonsstigningen var særlig sterk for møbelindustrien.

I treforedlingsindustrien gikk produksjonen opp med vel 1 prosent. Avsetningsforholdene var bra for papir i 1966, men prisene var lave. For tremasse var avsetningsforholdene ikke særlig gode. Prisene endret seg lite etter prisen i 2. halvår 1965. For cellulose forverret avsetningsforholdene seg i 1966, og prisen gikk ytterligere litt ned. Avtalen mellom produsentene i de nordiske land om 4 ukers full

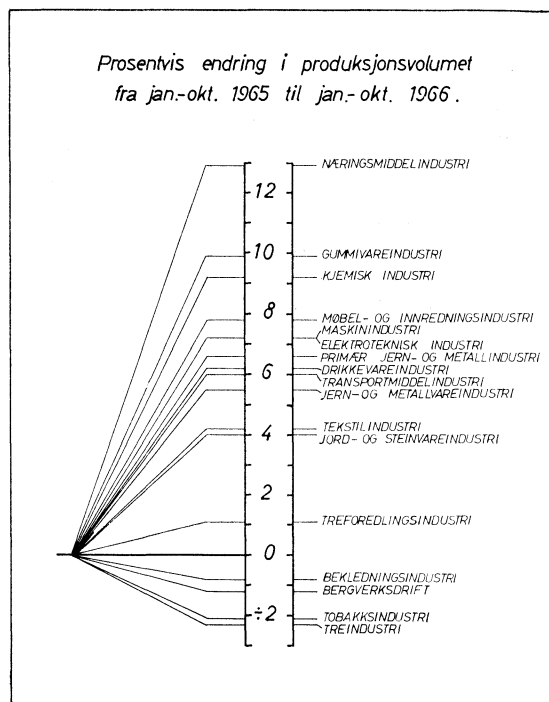

Fig. 28.

stopp i celluloseproduksjonen i perioden november 1965 — september 1966 ble gjennomført. Det alt vesentlige av produksjonsstoppen falt i 1966.

Ved tremassefabrikkene var produksjonen 950 000 tonn eller 20 000 tonn større enn i 1965. Stigningen skyldes vesentlig Nordenfjelske Treforedling A/S som har vært i drift fra september 1966. Eksporten av tremasse utgjorde i de tre første kvartaler av 1966 395 000 tonn til en verdi av 199 mill. kr., mot 390 000 tonn til en verdi av 200 mill. kr. i de samme kvartaler året før.

Produksjonen av cellulose og halv-kjemisk masse var i 1966 om lag 835 000 tonn, dvs. 70 000 tonn lavere enn året før. Eksporten av cellulose og halv-kjemisk masse var 230 000 tonn i de tre første kvartaler av 1966, mot 250 000 tonn i tilsvarende tidsrom 1965. Eksportverdien falt fra 260 mill. kr. i 1965 til 225 mill. kr. i 1966.

Papirproduksjonen steg fra 1 000 000 tonn i 1965 til 1 050 000 tonn i 1966. I de tre første kvartaler av 1966 ble det eksportert 489 000 tonn papir og papp til en verdi av 585 mill. kr., mot 475 000 tonn til en verdi av 568 mill. kr. i samme tidsrom året før.

I lærindustrien gikk produksjonen ned med 4 prosent fra 1965, mens gummi-vareindustrien hadde 8 prosent større produksjon enn i 1965.

I kjemisk industri steg produksjonen i 1966 med 9 prosent.

Produksjonen av nitrogenprodukter omregnet til rent nitrogen økte fra 380 000 tonn i 1965 til 395 000 tonn i 1966.

Det ble produsert 145 000 tonn kalsiumkarbid i 1966 eller om lag 10 000 tonn mindre enn i 1965. I de tre første kvartaler av 1966 ble det eksportert 56 000 tonn mot 52 000 tonn i tilsvarende periode året før. Prisene gikk litt opp.

Produksjonen ved sildolje- og fiskemjølfabrikkene var 30 prosent større i 1966 enn i 1965. I de 10 første månedene av 1966 fikk fabrikkene i alt tilført 20,5 mill. hl råstoffer mot 14,3 mill. hl i de samme månedene året før. Vanskelige avsetningsforhold for sildemjøl, store lager og sterk prisnedgang i 2. halvår 1966 var bakgrunnen for den fiskestopp som ble satt i verk fra 1. november. Produksjonen av sildemjøl var i 1966 410 000 tonn og av sildolje 220 000 tonn, mot henholdsvis 290 000 tonn og 167 000 tonn i 1965. I de tre første kvartaler ble det eksportert 175 000 tonn sildemjøl, mot 156 000 tonn i 1965. Hele produksjonen av sildolje ble solgt.

Produksjonen av kunstige fibrer og plastråstoffer og produksjonen i annen kjemisk grunnindustri steg

med om lag 10 prosent, omtrent like sterk stigning som fra 1964 til 1965. I annen kjemisk grunnindustri kom produksjonsstigningen vesentlig i 4. kvartal, da Norsk Hydros metanolfabrikk og Borregaards nye svovelsyrefabrikk kom i drift.

Oljeraffineriene og såpe-, kosmetikk- og lysfabrikkene økte også produksjonen.

Produksjonen i kull- og mineraloljeforedlingsindustrien var om lag like stor som i 1965.

I jord- og steinvarerindustrien under ett økte produksjonen med 5 prosent. Det var sterk produksjonsstigning i keramisk industri, sementfabrikker og sementstøperier og betongblanderier, mens det var nedgang i produksjonen ved teglverkene. Produksjonen av sement var 1,8 mill. tonn, mot 1,5 mill. tonn i 1965. Eksporten av sement i de tre første kvartaler av 1966 utgjorde 340 000 tonn mot 210 000 tonn i 1965.

I primærjern- og metallindustri under ett var produksjonen 7 prosent større i 1966 enn i 1965. Særlig i 2. halvår 1966 var avsetningsforholdene vanskelige for stål og ferrolegeringer. Avsetningsforholdene for andre metaller var bra.

Ved ferrolegeringsverkene var produksjonen av ferrosilicium (omregnet til 45 % basis) 220 000 tonn i 1966, mot 265 000 tonn i 1965 og produksjonen av andre ferrolegeringer 280 000 tonn eller om lag 10 000 tonn mindre enn året før. I de tre første kvartaler av 1966 ble det eksportert 165 000 tonn ferrosilicium til en verdi av 106 mill. kr., mens det i samme tidsrom i 1965 ble eksportert 183 000 tonn til en verdi av 118 mill. kr. Av andre ferrolegeringer ble det eksportert 181 000 tonn til en verdi av 199 mill. kr. Tallene for året før var henholdsvis 194 000 tonn og 212 mill. kr.

Råjern-, stål- og valseverkene hadde 5 prosent større produksjon enn i 1965. Det ble produsert 630 000 tonn råjern i 1966 mot 525 000 tonn året før. Produksjonen av råstål økte med 15 000 tonn til 700 000 tonn i 1966. Ved valseverkene ble det produsert 545 000 tonn varmvalsede produkter og 52 000 tonn kaldvalsede produkter. Tilsvarende tall for 1965 var 530 000 tonn og 57 000 tonn.

Ved aluminiumsverkene økte produksjonen fra 275 000 tonn i 1965 til 330 000 tonn i 1966. Den sterke økingen skyldes at Sør-Norge Aluminium kom i full drift våren 1966.

I råmetallverk utenom aluminiumsverk var produksjonen om lag som året før. Kapasiteten er stort sett fullt utnyttet. I 1966 var nikkelproduksjonen 32 000 tonn, kopperproduksjonen 21 000 tonn og sinkproduksjonen 52 000 tonn. Produksjonen steg sterkt i metall-

valseverk, raffineringsverk og omsmelterier og i støperier.

For jern- og metallvareindustrien gikk produksjonen i 1966 opp med 5 prosent, i maskinindustrien med 7 prosent og i elektroteknisk industri med 7 prosent.

I transportmiddelindustrien sett under ett var produksjonen om lag 6 prosent høyere i 1966 enn i 1965. De norske skipsverftene leverte en samlet tonnasje på om lag 525 000 br.reg.tonn i 1966, mot 500 000 br.reg.tonn i 1965. Ved siste halvårsskifte hadde de norske verftene inne bestillinger på i alt 1,2 mill. br.reg.tonn. Dette var en øking i ordreserven på om lag 200 000 br.reg.tonn. Tilgangen på reparasjonsarbeider var relativt god i 1966.

I gruppen diverse industri var det 9 prosent produksjonsstigning.

Produksjonsutviklingen i elektrisitetsverkene.

Elektrisitetsproduksjonen var i 1966 om lag 49 000 GWh,¹) eller om lag like stor som i 1965. Forbruket av elektrisk kraft har imidlertid økt en del, da det i de tre første kvartaler av 1966 var en nettoeksport av elektrisitet på bare 45 GWh mot 1 430 GWh i tilsvarende kvartaler året før. Høsten 1965 satte Norsk Hydro i drift sitt oljeforgassingsanlegg for produksjon av 100 000 tonn rent nitrogen pr. år. En del kraft ble derved frigjort for annet bruk.

Tabell 55 viser produksjonen i 1965 og i de 10 første månedene av 1965 og 1966 i de enkelte elektrisitetsområder. Produksjonen økte med 440 GWh i Rogaland—Hordaland-området, med 185 GWh i Sogn—Sunnmøre-området og med

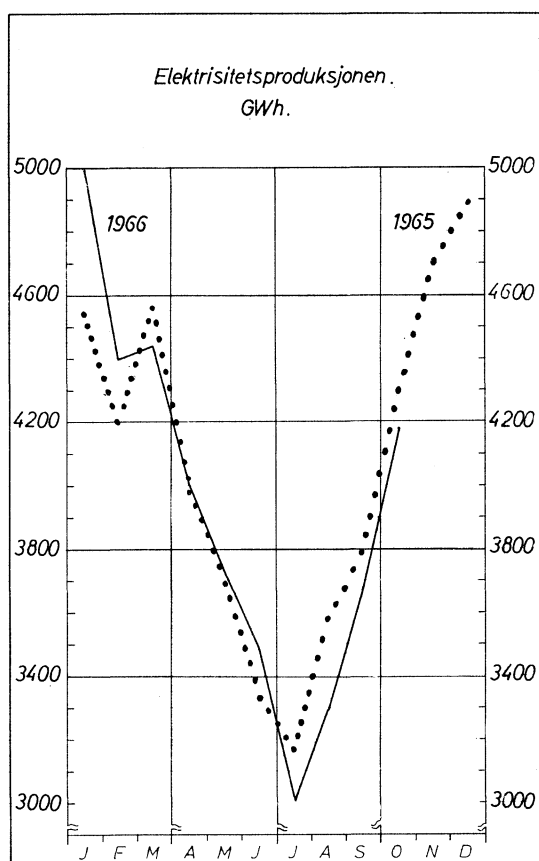

Fig. 29.

100 GWh både i Helgeland-området og i Ofoten—Lyngen-området. I Østlandet—Agder-området gikk derimot produksjonen ned med 260 GWh, i Salten-området med 200 GWh og i Nordmøre—Trøndelag-området med 500 GWh.

¹ Gegawatt-time. Se fotnote ¹ tabell 55.

Tabell 55. Elektrisitetsproduksjonen i de enkelte elektrisitetsområder. GWh¹.

Elektrisitetsområder	1965	Januar-oktober		Prosentvis endring
		1965	1966	
Østlandet—Agder	26 131	21 082	20 820	— 1,2
Rogaland—Hordaland	5 676	4 429	4 872	10,0
Sogn—Sunnmøre	4 366	3 560	3 754	5,4
Nordmøre—Trøndelag	6 002	4 793	4 294	—10,4
Helgeland	3 115	2 504	2 604	4,0
Salten	2 065	1 686	1 488	—11,7
Ofoten—Lyngen	1 222	954	1 057	10,8
Lyngen—Porsanger	163	138	106	—23,2
Øst-Finnmark	195	156	174	11,5
I alt	² 48 950	² 39 314	² 39 180	— 0,3

¹ 1 GW (gegawatt) = 1000 MW (megawatt) = 1 000 000 kW. ² Inkl. Svalbard.

Tabell 56. *Reguleringsmagasinenes energi-beholdning pr. 30. september. GWh.*

Ar	Østlandet-Agder-området	Landet ellers	I alt
1962	10 340	8 535	18 875
1963	10 462	8 057	18 519
1964	10 320	9 580	19 900
1965	13 203	10 177	23 380
1966	11 540	9 852	21 392

Reguleringsmagasinenes samlede energibeholdning pr. 30. september 1966 var 21 392 GWh, eller 8—9 prosent lavere enn på samme tid året før. Energibeholdningen var 13 prosent lavere i Østlandet—Agder-området og 3 prosent lavere i landet ellers.

Det var relativt lite nedbør i de tre første kvartaler av 1966, og vannforholdene var til dels dårlige. Den rikelige nedbør i oktober førte imidlertid til at magasinbeholdningene økte betraktelig. Ved utgangen av oktober var reguleringsmagasinenes fyllingsgrad mellom 80 og 88 prosent for Sør-Norge til og med Trøndelag, mens fyllingsgraden bare var mellom 65 og 80 prosent for Nord-Norge. Vannsituasjonen foran vinteren 1966—1967 var således ikke så god som i de foregående år.

Det ble i 1966 installert nye primære kraftmaskiner med en kapasitet på om lag 380 MW, mot 750 MW i 1965. I gjennomsnitt for perioden 1957—1965 økte maskininstallasjonene årlig med 610 MW.

De samlede inntekter og utgifter i bergverksdrift, industri og kraftforsyning er tatt inn i tabell 57.

Tabell 57. *Totalregnskap for bergverksdrift m. v., industri og kraftforsyning. Mill. kr.*

	1962	1963	1964	1965*	1966*
Leverte produkter i alt ¹	21 669	22 847	25 635	28 200	30 224
Av dette: Bergverksdrift m. v.	263	275	310	353	351
Industri	20 671	21 770	24 432	26 821	28 838
Kraftforsyning	735	802	893	1 026	1 035
Inntekt av egne investeringsarbeider	253	245	256	288	317
Bruttoinntekt i alt	21 922	23 092	25 891	28 488	30 541
Kostnader ²	11 965	12 439	14 026	15 472	16 687
Bidrag til nettonasjonalproduktet	9 957	10 653	11 865	13 016	13 854
+ Subsidiar	623	735	695	883	906
— Indirekte skatter	1 022	1 095	1 177	1 264	1 344
Godtgjøring til arbeid og kapital (Faktorinntekt) .	9 558	10 293	11 383	12 635	13 416
Lønn	6 378	6 865	7 454	8 190	9 035
Eierinntekt	3 180	3 428	3 929	4 445	4 381

¹ Ekskl. kryssleveringer mellom de enkelte sektorer. ² Omfatter kapitalslit og forbruk av varer og tjenester.

Bygge- og anleggsvirksomhet.

Den samlede bygge- og anleggsvirksomhet viste fortsatt en økende tendens i 1966. I de tre første kvartaler ble det satt i arbeid et byggeareal som var 2,8 pst. større enn i samme periode i 1965, og det ble tatt i bruk et areal som var 5,6 pst. større enn året før. Det samlede areal under arbeid pr. 30. september 1966 var om lag 6 prosent større eller 5,42 mill. m² mot 5,12 mill. m² på samme tidspunkt i 1965.

Det var i 1. kvartal sysselsatt gjennomsnittlig 1 800 færre arbeidstakere i byggevirksomhet enn i samme periode året før. Nedgangen hang sammen med den uvanlig strenge vinteren i 1966. I 2. kvartal var sysselsettingen bare ubetydelig lavere enn året før, mens det i 3. kvartal var 1 550 flere sysselsatte enn i samme tidsrom i 1965. I gjennomsnitt for de første ni måneder i 1966 lå tallet på sysselsatte lønns-takere 150 lavere enn ett år tidligere. Anleggsvirksomheten sysselsatte i 1. kvartal 1966 ca.

Tabell 58. Sysselsatte lønnstakere i anleggsvirksomhet.¹

	Kommunal og fylkes- kommunal	Statlig	Privat	I alt
1965. 1. kvartal	13 570	14 648	7 581	35 799
2. »	13 470	14 894	9 014	37 378
3. »	14 366	16 056	10 480	40 902
4. »	13 143	14 220	9 295	36 658
1966. 1. kvartal	13 546	14 276	7 608	35 430
2. »	13 477	14 759	9 238	37 474
3. »	14 311	15 747	11 341	41 399

¹ Gjennomsnitt av tallene ved utgangen av hver måned.

350 færre lønnstakere, i 2. kvartal ca. 100 flere og i 3. kvartal ca. 500 flere enn i samme kvartaler 1965. I gjennomsnitt for de første ni måneder var det i 1966 sysselsatt 100 flere enn i 1965. Utviklingen i sysselsettingen i bygge- og anleggsvirksomhet, sett i forhold til areal av bygg under arbeid og investeringer i bygg og anlegg under ett, tyder på at produktiviteten i bygge- og anleggsvirksomhet fortsatte å øke i 1966, men tallene synes også å indikere at presset i byggevirksomheten tiltok i løpet av året.

Det er i årets løp foretatt visse endringer i mengdereguleringsbestemmelsene som har betydning for omfanget av byggevirksomheten. Med virkning fra 1. januar 1966 ble således skolebygg unntatt fra byggeløyveordningen. Videre ble byggeløyveplikten fra og med 6. mai 1966 opphevet for bergverks-, industri- og

verkstedbygg og for hotell- og pensjonatbygg i visse distrikter. Endelig er det bestemt at byggeløyveordningen skal falle helt bort i en del distrikter fra 1. januar 1967. Dette siste har allerede hatt en viss betydning for igangsettingen av nye bygg mot slutten av året, idet fylkesforsyningsnemndene for bygg i disse distriktene under visse forutsetninger har hatt fullmakt til å gi byggeløyve ut over kvotene.

Boligbygg, bygg som oppføres for staten eller en statsetats regning, bygg med mindre areal enn 60 m² og visse bygg i tilknytning til jordbruk, skogbruk og fiske, har i hele landet fortsatt vært unntatt fra reguleringen.

For de regulerte grupper av bygg var det også i 1966 fastsatt tre forskjellige kvoter; en kvote som ble disponert av Kommunaldepartementet, en som ble disponert av Industridepartementet til industribygg over 300 m², og en som ble disponert av Landbruksdepartementet til industribygg med tilknytning til landbruket. Kvotene for 1966 ble i forbindelse med nasjonalbudsjettet fastsatt slik: Kommunaldepartementet 710 000 m², Industridepartementet 480 000 m² og Landbruksdepartementet 40 000 m². Det vesentlige av Kommunaldepartementets kvote er disponert av fylkesforsyningsnemndene, men en del er disponert sentralt i forbindelse med innvilging av byggeløyve for større sykehus og for bygg for formål som har karakter av landstiltak eller har betydning for hele landsdeler.

Regjeringen har tatt sikte på en betydelig øking av boligbyggingen. For å stimulere kommunene til en mer aktiv tomte- og boligpolitikk ble det henstilt til en rekke kommuner å utarbeide kommunale boligbyggingsprogrammer for femårsperioden 1966—1970. I alt har ca. 170 kommuner deltatt i dette programmeringsarbeid i 1966. Programmene skal være rulle-ende, slik at det hvert år skal utarbeides programmer som gjelder for de nærmeste 5 år. Av praktiske tiltak fra statens side når det

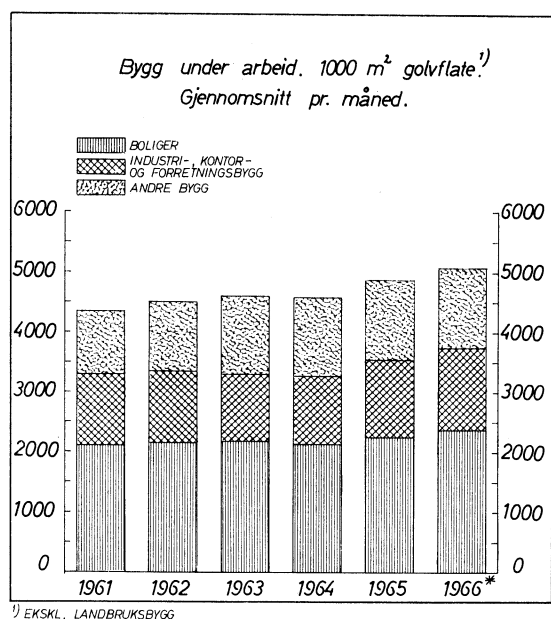

Fig. 30.

Tabell 59. Bygg satt i gang. 1 000 m² flate.

	1961	1962	1963	1964	1965	1.—3. kvartal 1965	1.—3. kvartal 1966
Boliger	2 388	2 432	2 211	2 474	2 586	1 934	1 982
Industribygg	538	664	584	817	783	601	707
Kontor- og forretningsbygg...	343	256	246	327	341	247	244
Landbruksbygg	412	372	312	316	313	232	188
Andre	741	786	844	899	875	617	570
Leiligheter, antall	28 665	29 343	26 008	29 248	30 154	22 567	23 182

gjelder å øke kommunenes muligheter for tomteervervelser, kan nevnes utvidede lånemuligheter i Kommunalbanken. Ordningen med grunnkjøpslån mot utbetaling i grunnkjøpsobligasjoner som ble satt i verk fra 1. august 1965, har vist seg å by på betydelig økte muligheter for tomteervervelser i mange kommuner. Det ble i løpet av året gitt lån av denne kvoten på i alt over 40 millioner kroner. Kommunalbankens lånekvote for tomtetekniske arbeider som etter øking i løpet av året var på 33 millioner kroner, har også vært til hjelp for mange kommuner.

Boligbyggingen økte noe fra 1965 til 1966. I løpet av de tre første kvartalene i 1966 ble det satt i arbeid ca. 23 200 leiligheter. Dette er ca. 600 flere enn i samme tidsrom i 1965. For

hele året regner en foreløpig med at det ble satt i gang ca. 31 000 leiligheter mot vel 30 000 i 1965. Tallet på leiligheter i bygg med lånetilsgagn fra de statlige boligbanker i 1966 regnes å være noe større enn i 1965, da det var ca. 22 200. Boligbankenes utlånsramme ble økt fra 828 millioner kroner i 1965 til 1 183 millioner kroner i 1966.

Arealet av kontor- og forretningsbygg satt i arbeid de tre første kvartaler av 1966 var litt mindre enn i samme periode i 1965, mens arealet av igangsatte verksted- og fabrikkbygg var 17 prosent større enn i samme periode i 1965. Av skolebygg ble det i de tre første kvartalene av 1966 satt i arbeid 4 prosent mindre og av «andre bygg» ca. 13 prosent mindre enn i tilsvarende periode i 1965.

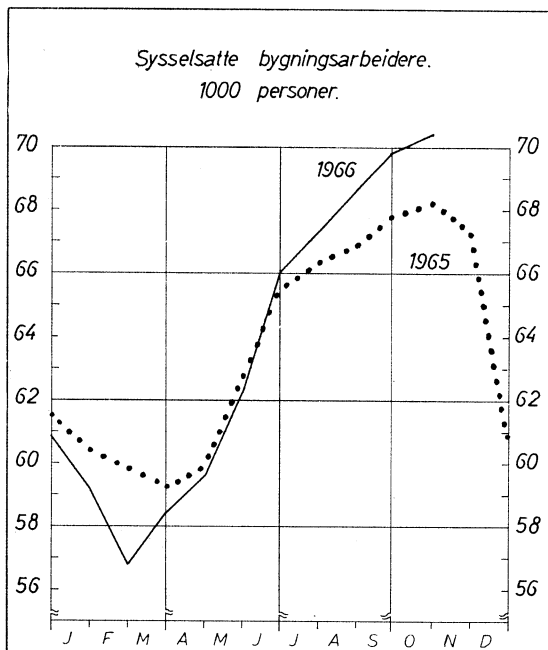

Fig. 31.

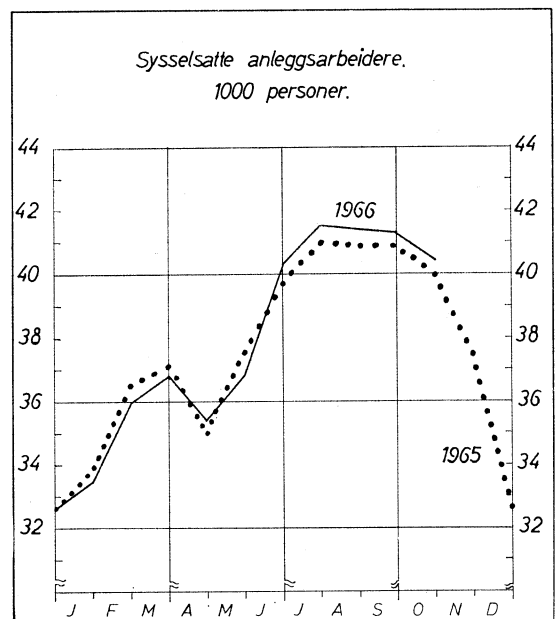

Fig. 32.

Tabell 60. Fullførte bygg. Golvflate 1 000 m².

	Boligbygg	Industribygg	Kontor- og forretningsbygg	Landbruksbygg	Andre
1963. 1. kvartal	516	89	86	61	135
2. »	522	184	46	57	125
3. »	516	209	75	95	225
4. »	790	187	104	139	269
1964. 1. kvartal	442	114	58	45	149
2. »	589	157	76	51	198
3. »	533	172	94	81	301
4. »	815	258	125	132	244
1965. 1. kvartal	457	92	47	47	136
2. »	595	164	67	62	157
3. »	555	164	45	73	287
4. »	770	281	81	119	257
1966 1. kvartal	494	111	61	45	164
2. »	569	185	61	38	135
3. »	550	229	47	59	314

Tabell 61. Bygg under arbeid ved utgangen av hvert kvartal. Golvflate i 1 000 m².

	Boligbygg	Industribygg	Kontor- og forretningsbygg	Landbruksbygg	Andre
1963. 1. kvartal	2 039	801	375	220	1 203
2. »	2 158	753	389	254	1 259
3. »	2 278	713	370	237	1 333
4. »	2 050	742	318	182	1 316
1964. 1. kvartal	1 994	779	350	187	1 256
2. »	2 101	797	340	226	1 331
3. »	2 280	851	322	236	1 279
4. »	2 113	831	285	185	1 310
1965. 1. kvartal	2 050	1 017	297	195	1 306
2. »	2 215	1 020	309	213	1 309
3. »	2 430	1 000	372	231	1 320
4. »	2 296	900	383	191	1 320
1966 1. kvartal	2 147	903	389	189	1 310
2. »	2 347	898	397	214	1 346
3. »	2 618	1 041	475	237	1 284

Tabell 60 viser hvor stor golvflate som ble tatt i bruk av ulike slag bygg i de tre første kvartaler av 1966. Av boligbygg ble det i alt tatt i bruk 18 700 leiligheter eller praktisk talt det samme som i tilsvarende periode i 1965. En regner (november 1966) med at det ble fullført 29 000 leiligheter i løpet av 1966 mot 27 750 i 1965. Av kontor- og forretningsbygg ble tatt i bruk nesten 7 prosent mer og av verksted- og fabrikkbygg 25 prosent mer i de tre første kvartalene av 1966 enn i tilsvarende

periode i 1965. Av skoler ble det fullført ca. 4,5 prosent mindre, mens det av andre bygg ble fullført ca. 19 prosent mer enn i tilsvarende periode i fjor.

I tabell 61 er gitt oppgaver over bygg under arbeid ved utgangen av hvert kvartal. Etter foreløpige anslag var det ved årsskiftet 1966/67 i arbeid ca. 29 000 leiligheter, dvs. ca. 5 prosent flere enn ett år tidligere. De samlede inntekter og utgifter for bygge- og anleggsvirksomheten er tatt inn i tabell 62.

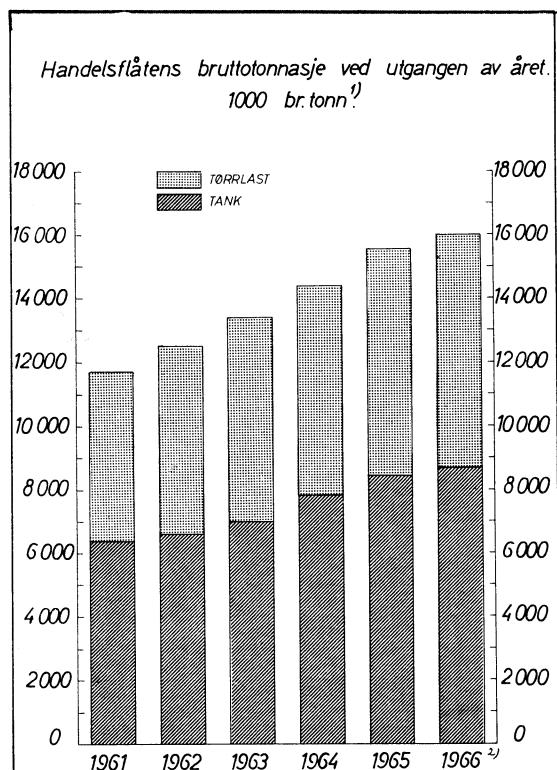

Tabell 62. Totalregnskap for bygge- og anleggs- virksomhet. Mill. kr.

	Inntekter	Kostnader	Godtgjøring til arbeid og kapital
1962	7 323	4 797	2 526
1963	7 832	5 001	2 831
1964	8 305	5 375	2 930
1965*	9 128	5 890	3 238
1966*	9 930	6 367	3 563

Sjøfart.

Nettotilveksten til den norske handelsflåte var — etter foreløpige beregninger — noe større i 1966 enn i 1965. En vesentlig del av tilgangen bestod av meget store skip. Beskjefteigelsen av flåten var god og enda bedre enn i 1965; mer enn ett skip har ikke på noe tidspunkt ligget i opplag.

¹⁾ HANDELSSKIP, PÅ 100 BRITONN OG OVER (EKSKL. FISKE- OG FANGST-SKIP, HVALKOKERIER OG ANDRE SPESIALSKIP)

²⁾ FOR 1966 FR. 1. OKTOBER.

Fig. 33.

Fraktmarkedet for tørrlastskip i turfrakt og tidsfrakt var ikke så godt som i 1965, men for tankskip lå turfraktene høyere i første halvår 1966 enn i foregående år.

Fra juni 1965 til juni 1966 økte verdensflåten (ekskl. Sambandsstatenes reserveflåte) med 12,2 mill. brt.¹⁾ Av denne stigning falt 0,8 mill. brt. på Norge. Relativt steg verdensflåten med 8,1 prosent og den norske flåte med 5,0 prosent. De land som hadde størst absolutt tonnasje-øking var Liberia (bekvemmelighetsflagg) med 3,1 mill. brt., Japan med 2,8 mill. brt. og Sovjetunionen med 1,3 mill. brt.

Til økingen i verdens tankflåte fra 1965 til 1966 på i alt 5,2 mill. brt., bidrog skip under Liberias flagg med 1,5 mill. brt., Japan med 1,3 mill. brt. og Norge med 0,5 mill. brt.

Av en total øking i tilveksten til verdensflåten av store malm- og bulkskip på i alt 4,5 mill. brt., falt 1,3 mill. brt. på Liberia, 1,2 mill. brt. på Japan og 0,4 mill. brt. på Norge.

Handelsflåten.

Etter en nettotilgang i 1965 på rundt 1 148 000 bruttotonn bestod den norske handelsflåten²⁾ pr. 1. januar 1966 av 2 269 skip på til sammen 15,5 mill. brt. Tankskipenes andel av den samlede tonnasje var ved begynnelsen av 1966 om lag 54 prosent, den samme andel som et år tidligere.

En oversikt over handelsflåtens fordeling på ulike typer skip pr. 1. januar 1966 er gitt nedenfor:

Skipenes art	Skip	1000 brt.	1000 dwt.
Tankskip	518	8 441	13 497
Tørrlastskip:			
Malmtankskip	13	238	4 965
Malmskip	31	447	
Bulkskip	176	2 624	
Kjøle- og fryserskip .	39	117	113
Passasjerskip	334	279	162
Tørrlastskip ellers .	1 158	3 390	4 882
I alt	2 269	15 536	23 619

Tallene for dw-tonnasje er beregnet.

Ved utgangen av september 1966 bestod flåten av i alt 2 287 skip på til sammen 16,0 mill. brt. Tankskipenes andel utgjorde 8,7 mill. brt.,

¹⁾ Tallene i dette og de to neste avsnittene er hentet fra Lloyd's Register of Shipping. Statistical Tables. ²⁾ Omfatter ikke skip på under 100 bruttotonn, eller fiske- og fangstskip, taubåter, bergingsbåter o. l. spesialskip.

Tabell 63. Handelsflåten 1962—1966.¹ Tilgang og avgang i 1.—3. kv. 1966. 1 000 bruttotonn.

	I alt	100— 4 999 br.tonn	5 000— 9 999 br.tonn	10 000— 14 999 br.tonn	15 000— 19 999 br.tonn	20 000— 24 999 br.tonn	25 000— 29 999 br.tonn	30 000 br.tonn og over
Flåten 1. januar 1962	11 695	1 371	3 485	3 790	1 374	1 302	184	189
—»— 1963	12 509	1 362	3 343	4 109	1 595	1 344	341	415
—»— 1964	13 420	1 300	3 215	4 192	1 620	1 518	557	1 018
—»— 1965	14 388	1 294	3 046	4 056	1 599	1 415	826	2 152
—»— 1966	15 536	1 239	2 825	3 823	1 687	1 593	1 000	3 369
Tilgang 1/1–1/10 1966:								
Nybygg i utlandet ..	920	13	17	90		211		589
» i Norge	205	28	18	79		44		36
Annen tilgang	71	14	16	14		27		—
Tilgang i alt	1 196	55	51	183		282		625
Avgang 1/1–1/10 1966:								
Solgt til utlandet	640	54	130	324		132		—
Forlist, kondemn., hogd opp innel. ..	96	6	15	23		52		—
Avgang i alt	736	60	145	347		184		—
Netto tilgang i alt ..	+ 460	— 5	— 94	— 164		+ 98		+ 625
Flåten 1. oktober 1966*	15 996	1 234	2 731	5 346		2 691		3 994
Av dette:								
Motor, tørrlastskip ..	6 879	1 058	2 400	2 407		738		276
Damp » ..	428	66	36	239		87		—
Motor, tankskip	7 027	104	280	2 585		1 342		2 716
Damp »	1 662	6	15	115		524		1 002

¹ Handelsskip over 100 br.tonn (ekskl. fiske- og fangstskip, hvalfangstskip og spesialskip som tau-båter, bergingsbåter, isbrytere, kabelskip o. l.).

og 7,3 mill. brt. var tørrlastskip (inkl. passasjer-skip). Tonnasjen av tankskip økte litt sterkere enn tørrlasttonnasjen og utgjorde pr. 1. oktober 54,3 prosent av den samlede tonnasje mot 54,0 prosent et år tidligere.

Handelsflåten fikk i løpet av de tre første kvartaler av 1966 en bruttotilvekst på i alt 1 196 000 brt. I samme periode året før utgjorde bruttotilgangen 1 554 000 brt. Tilgangen i 1966 fordelte seg med 721 000 brt. på tankskip og 475 000 brt. på tørrlastskip. Nye skip fra utenlandske verksteder utgjorde 77 prosent av tilgangen og nybygginger fra norske verksteder 17 prosent, mens 6 prosent av bruttotilgangen for det meste bestod av eldre skip kjøpt fra utlandet. De tilsvarende tall for samme periode i 1965 var henholdsvis 81 prosent, 12 prosent og 6 prosent.

I neste spalte er gitt en oversikt over hvordan nybyggingene i 1.—3. kvartal 1966 fordelte seg på leveringsland.

Leveringsland	Tankskip Skip 1000 brt.		Tørrlastskip Skip 1000 brt.	
Sverige	7	261	6	129
Storbritannia	1	52	—	—
Vest-Tyskland ..	3	96	6	50
Øst-Tyskland ...	—	—	3	4
Japan	4	238	6	90
Utlandet i alt....	15	647	21	273
Norge	7	50	40	155
I alt	22	697	61	428

Av nybyggingene var 12 skip fra utenlandske verksteder og 1 skip fra norsk verksted i størrelsesgruppen 30 000 brt. og over. Til sammen hadde disse skipene en tonnasje på 625 000 brt. eller vel 55 prosent av hele bruttotilgangen på ny tonnasje.

Tabell 64. Tilgang og avgang i handelsflåten. 1 000 bruttotonn¹.

Ar	Tilgang i alt	Nybygd i Norge	Nybygd i utl.	Annen tilgang	Avgang i alt	Forlist, kondemnert etc.	Solgt til utl.	Annen tilgang og avgang. Netto	Nettoøkning i alt	Av dette tanktonnasje
1961	1 332	304	920	108	543	54	489	— 3	786	272
1962	1 274	344	787	143	464	27	437	+ 4	814	216
1963	1 659	348	1 210	101	787	29	758	+ 39	911	353
1964	1 689	331	1 236	122	742	10	732	+ 21	968	840
1965	2 149	366	1 686	97	1 009	121	888	+ 8	1 148	612
Jan.—sept.										
1965	1 554	194	1 260	100	782	90	692	..	772	357
1966	1 196	205	920	71	736	96	640	..	460	248

¹ Se note tabell 63.

Avgangen fra handelsflåten i de tre første kvartaler av 1966 var på 736 000 brt. Av dette var 640 000 brt. salg til utlandet. Resten var kondemnerte skip, forliste skip og skip solgt til opphogging innenlands.

Tilgang og avgang av handelsskip i de tre første kvartaler av 1966 fordelte seg slik:

	Tilgang Skip 1000 brt.		Avgang Skip 1000 brt.	
Motortørrelastskip ..	82	475	44	242
Damptørrelastskip ..	—	—	8	21
Motortankskip	20	538	28	322
Damptankskip	4	183	8	151
I alt	106	1 196	88	736

Endringene i handelsflåten i 1.—3. kvartal 1966 sammenliknet med endringene for tidligere år er tatt inn i tabell 64.

I 1966, som i foregående år, har tilgangen til handelsflåten vesentlig bestått av store skipsenheter, mens avgangen stort sett har bestått

av mindre skip. Av tabell 65 går det fram hvordan flåtens fordeling etter størrelse har endret seg siden 1961. Overgangen til større skip har vært særlig markert i tankflåten, hvor skip i størrelsesgruppen 30 000 bruttotonn og over ved utgangen av 1961 utgjorde 3 prosent, ved utgangen av 1965 37 prosent og ved utgangen av september 1966 43 prosent av tonnasjen.

Tabell 66 viser fordelingen av flåten etter aldersgrupper ved utgangen av 1965 og tidligere år.

Kontraheringsaktiviteten økte sterkt i 1965 (se tabell 67). Det ble kontrahert (netto) skip på i alt 2,8 mill. bruttotonn i utlandet. Fra 1965 til 1966 var det en sterk nedgang i kontraheringene. I de tre første kvartaler av 1966 ble det netto kontrahert skip på til sammen 1 644 000 bruttotonn mot 2 620 000 bruttotonn i samme periode året før.

Pr. 1. oktober 1966 var den samlede kontraktsbestand for norsk regning 6,7 mill. brt. mot 6,0 mill. brt. til samme tid et år tidligere. Vel 80 prosent av kontraktsbestanden bestod av tonnasje kontrahert ved utenlandske verksteder. I 1967 er det foreløpig regnet med le-

Tabell 65. Bruttotonnasjen etter størrelse ved utgangen av året. Prosent.

Bruttotonn	1961	1962	1963	1964	1965	^{1/10} 1966
100—9 999	42	38	34	30	26	25
10 000—19 999 ..	44	45	43	39	36	33
20 000—24 999 ..	14	11	11	10	10	17
25 000—29 999 ..		3	4	6	6	
30 000 og over ..		3	8	15	22	
	100	100	100	100	100	100

Tabell 66. Bruttotonnasjen etter alder ved utgangen av året. Prosent.

	1961	1962	1963	1964	1965
0—4 år	45	43	43	43	52
5—9 »	28	30	32	33	25
10—14 »	17	18	17	15	14
15—19 »	4	4	4	5	5
20—29 »	4	3	3	3	3
30 år og over	2	2	1	1	1
I alt	100	100	100	100	100

Tabell 67. Inngåtte kontrakter (netto) for bygging av norske skip ved utenlandske verksteder. 1000 br. tonn.

Ar	Vanlige tørrlastskip ¹	Tankskip og andre spesialskip ¹	I alt
1958	57	— 151	— 94
1959	238	58	296
1960	418	— 12	406
1961	510	1 005	1 515
1962	162	24	186
1963	151	2 167	2 318
1964	525	1 000	1 525
1965	1 700	1 125	2 825
1966 1.—3. kv.	1 092	552	1 644

¹ Begrepene «vanlige tørrlastskip» og «tankskip og andre spesialskip» er ikke sammenliknbare med de tilsvarende begreper nyttet ellers i avsnittet om skipsfarten. Spesialskip omfatter her malm-, tank-, kjøle- og fryserskip og passasjerskip.

veringer på i alt 3,2 mill. brt. (se tabell 68). Hvis dette slår til, blir tilgangen av nye skip i 1967 større enn i noe tidligere år.

Fordelingen av nybyggingskontraktene på byggeland (se tabell 68) viser at de største bestillinger, regnet i tonnasje, har gått til Japan og dernest til Sverige.

Fraktmarkedet.

Den seilende verdensflåte var ved utgangen av juni 1966 ifølge Lloyd's Register of Shipping om lag 8 prosent større enn ved utgangen av juni året før. Nesten hele verdensflåten har vært i fart i de siste årene. Den samlede verdensflåte (ekskl. Sambandsstatenes reserveflåte) pr. 1. august 1966 var på i alt 158,8 mill. brt. Av dette utgjorde skip i opplag 0,5 mill. brt. eller om lag 3 promille.

De internasjonale sjøverts varetransporter regnet i tonn, økte med om lag 9 prosent fra 1964 til 1965. Fra 1950, da transportmengden var 550 mill. tonn, har det foregått en 3-dobling i løpet av 15 år. Det svarer til en gjennomsnittlig øking på 7,5 prosent i året. Transportbehovet har antakelig steget enda sterkere, da det er sannsynlig at den gjennomsnittlige transportlengde har økt.

Etter Norwegian Shipping News' fraktindekser var turfraktratene for tørrlastskip meget stabile fra slutten av 1964 til våren 1966, men sommeren og høsten 1966 lå turfraktratene gjennomsnittlig på et nivå om lag 5 prosent lavere enn i perioden juli 1965—april 1966. Indeksen for tidsfrakter (korte tidscepartier) lå i annet

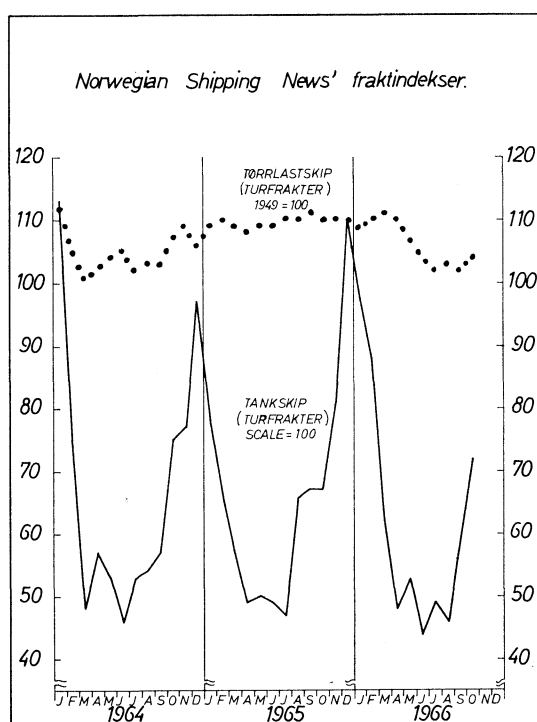

Fig. 34.

halvår 1965 gjennomsnittlig 5—6 prosent høyere enn i de første 6 måneder av året. Våren 1966 falt tidsfraktratene noe, og i juli—oktober 1966 lå ratene gjennomsnittlig om lag 6 prosent lavere enn i samme periode året før.

For tankflåten har turfraktratene vist store sesongvariasjoner. Indeksen for turfrakter nådde vinteren 1965—66 et månedsmaksimum på 110,4. Det høyeste månedstall vinteren før var 97,0. Utover våren og sommeren 1966 sank ratene som vanlig sterkt. Laveste indekstall i 1966 lå om lag 7 prosent under tilsvarende tall året før. I de første 10 måneder av 1966 lå turfraktindeksen gjennomsnittlig om lag 3 prosent høyere enn i de samme måneder året før.

Korntransportene spilte i 1966, som året før, en viktig rolle på fraktmarkedet. Tankskip ble også i 1966 i stort omfang brukt i kornfart. Overgangen fra olje- til kornfart skjer om våren og sommeren, da behovet for olje til boligoppvarming i Europa og Nord-Amerika er minimalt. Det forhold at tankskipene har overtatt en del av de transporter som tidligere gikk med tørrlastskip har bidratt til å trykke trampratene nedover.

En betydelig del av tilveksten til verdensflåten de senere år har vært meget store skip. Byggeprisen og driftsutgiftene pr. tonn for disse skipene er vesentlig lavere enn for mindre skip, og de kan derfor seile til rater som for de mindre skipene er ulønnsomme.

Tabell 68. Norske nybyggingskontrakter etter byggeland og sannsynlig leveringsår.
Beregnet etter kontraktbestanden pr. 1. oktober 1966. 1000 bruttotonn.

Land	4. kvartal 1966	1967	1968	1969	1970 og senere	I alt
Danmark	55	172	129	—	—	356
Finland	—	18	9	—	—	27
Sverige	293	827	447	—	—	1 567
Frankrike	10	—	1	16	—	27
Italia	1	—	—	—	—	1
Jugoslavia	—	38	—	—	—	38
Nederland	—	14	—	—	—	14
Polen	1	7	1	—	—	9
Storbritannia	114	336	184	—	—	634
Vest-Tyskland	144	191	67	—	—	402
Øst-Tyskland	2	6	17	13	5	43
Ungarn	—	4	4	—	—	8
Japan	324	1 284	655	109	—	2 372
Sum utland	944	2 897	1 514	138	5	5 498
Norge	210	341	492	99	10	1 152
Sum i alt	1 154	3 238	2 006	237	15	6 650

Beskjeftigelsen av Norges flåte.

Praktisk talt hele den norske handelsflåte var i fart i de første 9 måneder av 1966. Som tidligere nevnt lå det ikke i noen måned flere enn ett skip i opplag.

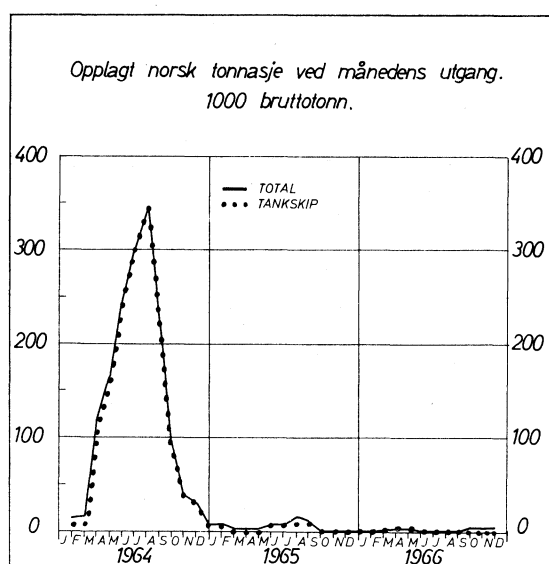

Fig. 35.

Den gjennomsnittlige størrelse av den seilende flåte økte fra 14,8 mill. brt. i januar—september 1965 til 15,8 mill. brt. i samme tidsrom 1966. Dette vil si at det ble funnet beskjeftigelse for ytterligere 1,0 mill. brt. Av dette var 0,6 mill. brt. tanktonnasje og 0,4 mill. brt. tørrlasttonnasje.

Norges Rederforbund har utarbeidd en oversikt som viser hvordan norske skip i utenriksfart var beskjeftiget pr. 1/7 1966:

	Tank	Tramp	Linje	I alt
	%	%	%	%
På tidscertepartier og konsekutive reiser over 12 måneders varighet	60	35	—	47
Kontraktsfart	—	13	—	4
Løsfart	40	52	—	40
Linjefart	—	—	100	9
I alt	100	100	100	100

Den del av tankflåten som pr. 1. juli var beskjeftiget på tidscertepartier og konsekutive reiser over 12 måneders varighet, sank fra 63 prosent i 1965 til 60 prosent i 1966. For trampflåten (tørrlastskip unntatt linjeskip) var de tilsvarende tall 41 prosent og 35 prosent.

Av hele Norges handelsflåte er vel 98 prosent av bruttotonnasjen beskjeftiget i utenriksfart, og av utenrikstonnasjen går vel 90 prosent bare mellom utenlandske havner. Av linjetonnasjen (inkl. passasjerskip) i utenriksfart går om lag to tredjedeler i fart mellom utenlandske havner og om lag en tredjedel mellom Norge og utlandet.

Tabell 69 viser skipsfartens samlede inntekter og utgifter i innen- og utenriksfart. Etter fra-

drag av kostnader til driftsmidler, vedlikehold og nedskrivning av realkapital, framkommer det restbeløp som skipsfarten har til dekning av renter og til godtgjøring av arbeid og egenkapital. Dette beløp svarer til faktorinntekten i Byråets nasjonalregnskap. I inntektene er inkludert tilskott til skip i rutefart på kysten, og i kostnadene er tatt med frakt-, laste- og fyravgifter.

Tabell 69. Totalregnskap for utenriks sjøfart. Mill. kr.

	1962	1963	1964	1965*	1966*
Valutafrakter	6 430	6 960	7 655	8 280	8 775
Fraktinntekter levert innenlands	31	28	28	29	28
Lønn til norske sjøfolk på utenlandske skip ..	61	65	70	75	80
Bruttoinntekt i alt	6 522	7 053	7 753	8 384	8 883
Kostnader ¹	4 932	5 198	5 506	6 089	6 568
Av dette:					
Driftsutgifter i utlandet	2 088	2 230	2 375	2 532	2 810
Bidrag til nettonasjonalproduktet fra utenriks sjøfart	1 590	1 855	2 247	2 295	2 315
— Indirekte skatter	10	11	12	13	14
Godtgjøring til arbeid og kapital (faktorinntekt)	1 580	1 844	2 235	2 282	2 301

¹ Omfatter kapitalslit og forbruk av varer og tjenester.

Annen samferdsel.

Veitransport.

Lengden av de offentlige veier (inkl. gatenettet i byene) pr. 1. januar 1966 var om lag 65 700 km. Av dette hadde 8 800 km fast dekke. Lengden av riks- og fylkesveier var ved begynnelsen av 1966 i alt 50 957 km. Av disse hadde 6 343 km fast dekke og 2 442 km oljegrusdekke. Den samlede lengde av riks- og fylkesveiene økte med 653 km eller om lag 1 prosent i 1965. Veilengden med fast dekke steg med 468 km eller 8 prosent, og veilengden med oljegrusdekke steg med 810 km eller om lag 50 prosent.

Ved utgangen av 1965 var det i alt 854 724 sivile motorkjøretøyer og tilhengere i Norge. Det var en øking på 53 863 enheter eller 7 prosent i løpet av 1965.

Bestanden av personbiler steg med 12 prosent i 1965 og utgjorde ved utgangen av året 465 243. Ved utgangen av 1965 var det 8,0 innbyggere pr. personbil mot 8,9 ett år tidligere.

I månedene januar—september 1966 ble det registrert 48 972 nye og 4 396 brukte person-

biler, dvs. henholdsvis 7 prosent flere og 20 prosent færre enn i tilsvarende periode i 1965. Av de nyregistrerte personbiler var halvparten produsert i Vest-Tyskland og vel 1/5 i England. Tallet på nyregistrerte varebiler, lastebiler og busser steg henholdsvis med 13 prosent, 28 prosent og 8 prosent.

Rutebiltrafikken viste stigning både for passasjer- og godstrafikken fra 1964 til 1965. Passasjertrafikken steg med 3 prosent målt etter tallet på passasjerer og med 5 prosent etter tallet på passasjerkilometer. Godstrafikken økte med 6 prosent målt i tonn transportert og med 9 prosent målt i netto tonnkilometer.

Trafikken med innenlandske ferjeruter steg fra 1964 til 1965 for biler og passasjerer, men gikk ned for motorsykler. I alt ble det i 1965 transportert 17,4 mill. passasjerer og 3,9 mill. motorkjøretøyer. Sammenliknet med 1964 svarer dette til en øking på om lag 8 prosent i passasjertallet og 12 prosent i tallet på transporterte motorkjøretøyer. Ferjerutenes samlede lengde økte med vel 2 prosent til 2 054 km i løpet av 1965.

Tabell 70. *Sivile motorkjøretøyer og tilhengere ved utgangen av året.*

	1961	1962	1963	1964	1965	Prosent endring 1964—1965
Personbiler	276 077	321 767	364 366	415 712	465 243	11,9
Busser	5 578	5 834	5 930	6 131	6 354	3,6
Varebiler	61 016	64 854	66 905	69 418	70 577	1,7
Lastebiler m. v.	52 970	53 946	54 618	56 212	57 893	3,0
Biler i alt	395 641	446 401	491 819	547 473	600 067	9,6
Traktorer m. v.	23 247	27 242	29 322	31 028	31 418	1,3
Motorsykler	79 004	76 988	72 288	67 446	60 543	— 10,2
Mopeder	102 550	111 529	119 469	124 657	128 245	2,9
Motorkjøretøyer i alt	600 442	662 160	712 898	770 604	820 273	6,4
Tilhengere	20 031	23 321	26 215	30 257	34 451	13,9
Kjøretøyer i alt	620 499	685 521	739 113	800 861	854 724	6,7

¹ Inkl. 26 uspesifiserte kjøretøyer. ² Inkl. 40 uspesifiserte kjøretøyer.

Trafikktellinger ved 72 tellepunkter viste en øking i årsdøgntrafikken med motorkjøretøyer på om lag 10 prosent fra 1964 til 1965. Tellingerne omfatter ikke trafikken i byene.

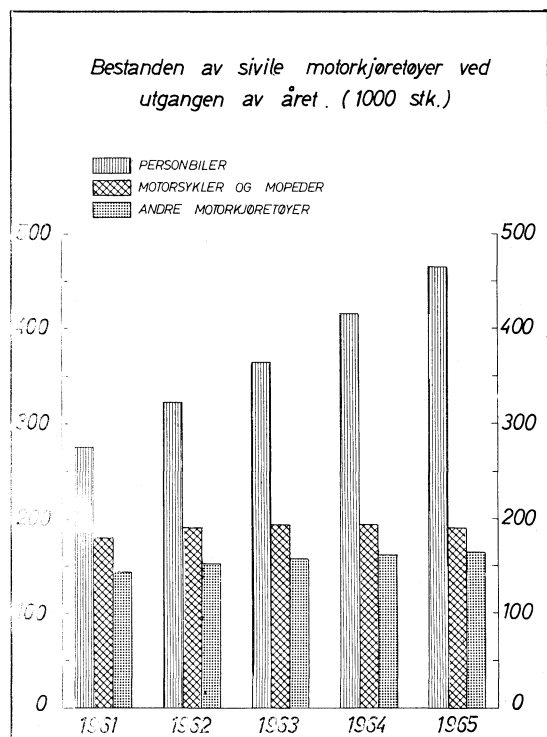

Fig. 36.

Jernbanetransport.

Ved utgangen av 1965 utgjorde NSB's banelengde i alt 4 296 km. Av dette var 2 014 km eller 47 prosent elektrifisert.

Fra 30. juni 1965 til 30. juni 1966 var det en nettoavgang i vognparken ved NSB på 5 personvogner, mens tallet på godsvogner gikk opp med 65. Ved utgangen av juni 1966 hadde NSB i alt 1 211 personvogner (ekskl. motorvogner) og 11 136 godsvogner (inkl. 439 private vogner). Bestanden av damplokomotiver gikk ned med 5 enheter, tallet på elektriske lokomotiver var uforandret, og tallet på diesellokomotiver økte med 7 enheter. Ved utgangen av juni 1966 hadde NSB i alt 22 damplokomotiver, 114 elektriske lokomotiver og 57 diesellokomotiver. Av 137 motorvogner i alt var 85 elektriske og 52 dieseldrevne.

Driftsytelsene i alt, målt i vognakselkilometer, var ubetydelig større i perioden januar—juni 1966 enn i tilsvarende periode året før. Av ytelsene falt 57 prosent på elektriske lokomotiver, 25 prosent på diesellokomotiver, 13 prosent på elektriske motorvogner, 4 prosent på dieselmotorvogner og 1 prosent på damplokomotiver.

Passasjertallet ved NSB var uendret i første halvår 1966 i forhold til samme periode året før. Målt i passasjerkilometer var det imidlertid en stigning på om lag 3 prosent. De absolutte tallene for første halvår 1966 var 17,4 mill. passasjerer og 843,4 mill. passasjerkilometer.

Ser en bort fra malmtrafikken på Ofotbanen

Tabell 71. Biler registrert første gang i Norge.

Bilenes art og opprinnelsesland	Hele året			Januar—september				
	1963	1964	1965	Antall		Prosent endring	Prosent	
				1965	1966		1965	1966
NYE BILER								
<i>Personbiler¹</i>								
Vest-Tyskland	21 386	28 521	29 246	23 631	24 435	3,4	51,6	49,9
England	11 169	11 012	11 705	9 703	10 514	8,4	21,2	21,5
Frankrike	3 654	3 523	2 837	2 203	3 071	39,4	4,8	6,3
Sverige	5 881	6 353	6 092	4 869	5 500	13,0	10,6	11,2
Italia	2 515	2 569	2 531	2 190	2 137	— 2,4	4,8	4,4
Tsjekkoslovakia	1 458	922	1 804	1 641	962	— 41,4	3,6	2,0
Sovjetunionen	608	777	594	404	732	81,2	0,9	1,5
Øst-Tyskland	655	587	239	211	173	— 18,0	0,5	0,3
Sambandsstatene	618	619	605	435	432	— 0,7	0,9	0,9
Nederland	94	160	108	87	98	12,6	0,2	0,2
Japan	6	282	554	402	912	126,9	0,9	1,8
Andre land	4	1	4	3	6	100,0	0,0	0,0
I alt	48 048	55 326	56 319	45 779	48 972	7,0	100,0	100,0
<i>Varebiler</i>								
Vest-Tyskland	3 067	4 011	3 598	2 641	2 559	— 3,1	62,1	53,1
England	1 309	1 243	939	752	1 334	77,4	17,7	27,7
Sverige	549	669	567	436	418	— 4,1	10,2	8,7
Frankrike	174	127	151	111	108	— 2,7	2,6	2,2
Andre land	667	502	428	314	398	26,8	7,4	8,3
I alt	5 766	6 552	5 683	4 254	4 817	13,2	100,0	100,0
<i>Lastebiler²</i>								
England	1 593	1 460	1 191	834	1 127	35,1	29,8	31,3
Sverige	1 158	1 227	1 145	841	1 145	36,1	30,0	31,9
Vest-Tyskland	974	1 124	1 343	970	1 158	19,4	34,6	32,2
Sambandsstatene	160	151	135	106	102	— 3,8	3,8	2,8
Andre land	101	71	73	50	63	26,0	1,8	1,8
I alt	3 986	4 033	3 887	2 801	3 595	28,3	100,0	100,0
<i>Busser</i>								
Sverige	338	275	331	242	238	— 1,7	75,2	68,4
Vest-Tyskland	54	70	57	40	71	77,5	12,4	20,4
Nederland	16	32	26	21	23	9,5	6,5	6,6
England	31	38	22	17	15	— 11,8	5,3	4,3
Andre land	1	1	2	2	1	— 50,0	0,6	0,3
I alt	440	416	438	322	348	8,1	100,0	100,0
BRUKTE BILER								
Personbiler ¹	5 216	7 026	6 873	5 515	4 396	— 20,3	.	.
Varebiler	135	125	107	83	46	— 44,6	.	.
Lastebiler ²	154	129	176	130	142	9,2	.	.
Busser	4	5	3	2	1	— 50,0	.	.

¹ Inkl. stasjonsbiler og drosjer. ² Inkl. spesialbiler.

Tabell 72. *Jernbanetransport (Norges statsbaner).*

	Hele året			Januar—juni		Prosent endring
	1963	1964	1965	1965	1966	
<i>Driftsytelser.</i>						
Vognakselkilometer i alt . . . . . Mill.	917,9	948,5	922,8	449,4	452,7	0,7
Med damplokomotiv ¹ . . . . . »	73,6	58,6	25,3	18,8	3,8	— 79,8
» elektrisk lokomotiv ¹ . . . . . »	460,4	500,9	524,3	256,2	257,5	0,5
» diesellokomotiv ¹ . . . . . »	218,1	216,2	215,3	94,6	114,3	20,8
» elektrisk motorvogn ² . . . . . »	130,9	137,8	125,7	63,9	60,5	— 5,3
» dieselmotorvogn ² . . . . . »	34,9	35,0	32,2	15,9	16,4	3,1
» traktorer . . . . . »	—	—	—	—	0,2	.
<i>Trafikk.</i>						
Antall passasjerer . . . . . Mill.	38,8	35,6	34,3	17,4	17,4	0,0
Passasjerkilometer . . . . . »	1 758	1 712	1 712	821,0	843,4	2,7
Tonn transportert						
I alt . . . . . »	19,3	22,3	24,6	12,0	12,1	0,8
Ekskl. malm Ofofbanen ³ . . . . . »	5,6	6,1	7,8	2,9	3,2	10,3
Netto tonnkilometer						
I alt . . . . . »	1 797	1 958	2 123	1 019	1 092	7,2
Ekskl. malm Ofofbanen ³ . . . . . »	1 249	1 311	1 454	669	748	11,8
<i>Økonomiske resultater.⁴</i>						
Utgifter . . . . . Mill. kr.	651	673	703	341	392	.
Inntekter						
I alt . . . . . »	538	546	560	265	287	.
Passasjertrafikk . . . . . »	206	202	202	97	101	.
Godstrafikk . . . . . »	299	309	317	151	169	.

¹ Ekskl. lokomotivenes eget løp. ² Inkl. motorvognenes eget løp. ³ Fra september 1964 også ekskl. malmtransport for Rana gruver. ⁴ Overgang til ny regnskapsordning fra 1. januar 1966. Se tekst-avsnittet.

og malmtransporten for Rana gruver, fraktet NSB i første halvår 1966 om lag 10 prosent mer gods målt i tonn enn i samme tidsrom i 1965. Regnet i netto tonnkilometer var økingen nesten 12 prosent. De absolutte tallene for første halvår 1966 var henholdsvis 3,2 mill. tonn og 748 mill. netto tonnkilometer. Malmtransporten på Ofofbanen utgjorde i samme tidsrom 8,1 mill. tonn og 323 mill. netto tonnkilometer, dvs. en nedgang på om lag 3 prosent i forhold til samme periode året før. For Rana gruver fraktet NSB 0,91 mill. tonn malm i månedene januar—juni 1966, dvs. en øking i transportert mengde på over 18 prosent i forhold til samme måneder i 1965.

Fra 1. januar 1966 har NSB gått over til ny regnskapsordning. Bl. a. inngår nå pensjonskassens underskott i utgiftsbeløpet. De samlede utgifter ved jernbanedriften i første halvår 1966 var 392 mill. kr. Av inntektene på 287 mill. kr. i samme tidsrom utgjorde 59 prosent inntekter av godstrafikken og 35 prosent inntekter av passasjertrafikken.

Takstene for passasjertrafikken ble fra 1. september 1966 forhøyet med ca. 15 prosent.

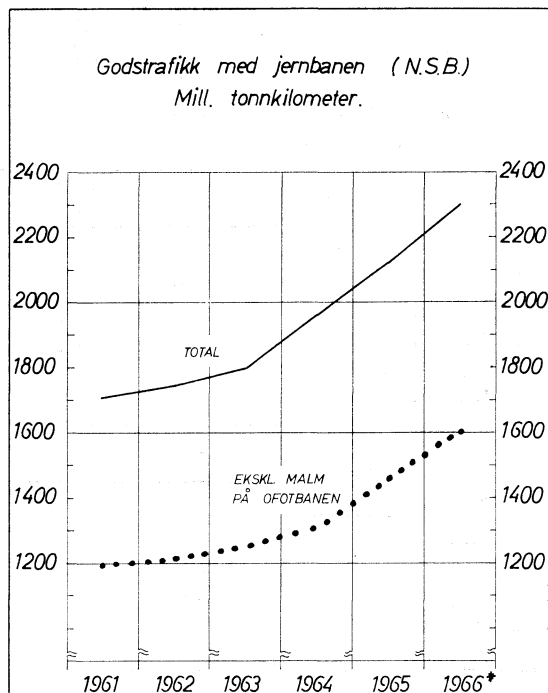

Fig. 37.

By- og forstadstrafikk.

Ved sporveisselskapene i Oslo, Bergen og Trondheim (inkl. selskapenes bussdrift) sank det samlede passasjertall med 4 prosent fra 1964 til 1965. Passasjertallet ved forstadsbanene i Oslo- og Trondheimområdet sett under ett gikk ned med 3 prosent. Sporveisdriften ved Bergens Sporvei ble nedlagt ved utgangen av 1965.

Tallet på passasjerer ved Oslo Sporveier falt med om lag 2 prosent fra første halvår 1965 til samme periode i 1966. Sporveistrafikken hadde en nedgang på om lag 6 prosent, mens buss-trafikken viste en stigning på 2 prosent. På forstadsbanene i Oslo-området var nedgangen i tallet på passasjerer 3 prosent.

Med de nevnte transportmidler i Oslo-området (NSB's forstadsbaner medregnet) ble det i første halvår 1966 befordret om lag 3 prosent færre passasjerer enn i første halvår 1965.

Sjøtransport.

Fartøyer i innenlandsk rutefart transporterte i 1965 til sammen 29,1 mill. passasjerer. Av disse var 17,4 mill. reisende med ferjeruter, 10,9 mill. med lokal-, bygde- og innsjøruter og 0,8 mill. reisende med kyststruter. Hurtigruten Bergen—Kirkenes befordret 540 000 reisende i 1965, eller om lag 2 prosent færre enn året før.

Godstransporten med kyst- og lokalruter utgjorde 2,1 mill. tonn i 1965. Av godsmengden i 1965 transporterte kystrutene 1,2 mill. tonn og lokalrutene og bygderutene 0,9 mill. tonn. Gods-transport med ferjeruter er ikke regnet med.

Da dette ble skrevet, forelå ennå ingen oppgaver over den innenlandske rutefart i 1966.

I skipstrafikken mellom Norge og utlandet var nettotonnasjen av norske og utenlandske skip som kom med last til Norge, 8 prosent større i januar—august 1966 enn i tilsvarende periode året før. Nettotonnasjen av skip som gikk med last til utlandet (ekskl. skip med jernmalm fra Narvik), steg med vel 2 prosent i samme tidsrom. Godsmengden økte med vel 9 prosent for tonn losset og med knapt 9 prosent for tonn lastet når malmskipningen fra Narvik holdes utenfor.

Lufftransport.

Ved utgangen av 1965 var det i Norge registrert 295 sivilfly mot 223 et år tidligere. Av disse ble 150 fly brukt til ervervsmessig flyging.

I 1965 ble det fraktet i alt 1 357 000 passasjerer med norske flyruter (inkl. 2/7 av passasjertallet ved SAS's internasjonale ruter). Dette er en øking fra 1964 på nær 19 prosent i det totale passasjertall. Av passasjerene med norske fly-

ruter reiste 746 000 med innenlandsrutene og 611 000 med ruter til utlandet. Dette er henholdsvis 21 prosent og 17 prosent mer enn året før.

Tallet på passasjerer i innenlandstrafikken lå i januar—august 1966 vel 19 prosent over tilsvarende periode i 1965, mens passasjertallet på utenlandsrutene i samme tidsrom økte med om lag 2 prosent. På grunn av streik i SAS gikk utenlandstrafikken i juni 1966 ned med om lag 36 prosent i forhold til samme måned året før.

Fra flyplasser med ruteanløp reiste i de første 9 måneder av 1966 i alt 1 084 000 passasjerer med norske og utenlandske fly, av disse 72 prosent innenlands og 28 prosent til utlandet. Sammenliknet med samme periode i 1965 var dette en stigning på 18 prosent for passasjerer i innenlands trafikk og på 8 prosent for passasjerer til utlandet.

Reiseliv.

Med fly direkte fra ikke-nordiske land kom det om lag 9 prosent flere, og med skip direkte fra ikke-nordiske land om lag 33 prosent flere utlendinger til Norge i januar—september 1966 enn i tilsvarende periode året før. Tallet på utenlandske motorkjøretøyer som kom sjøveien om bord på skip eller landveien over finskegrensen, var om lag 23 prosent større i januar—september 1966 enn i samme tidsrom 1965. Den langt betydeligere trafikk over svenskegrensen kan det ikke skaffes tall for.

Tallet på gjestedøgn ved de godkjente hoteller i 1965 økte med knapt 6 prosent fra 1964. Beleggsprosenten viste ubetydelig stigning i samme tidsrom. For turist- og høyfjellshotellene økte tallet på utenlandske og norske gjestedøgn med henholdsvis 13 prosent og om lag 9 prosent.

Fra vintersesongen 1965 til vintersesongen 1966 var det en liten nedgang i beleggsprosenten og i tallet på gjestedøgn for de godkjente hoteller. Ved byhotellene gikk tallet på gjestedøgn opp, mens beleggsprosenten gikk ned. For landhotellene og turist- og høyfjellshotellene gikk tallet på gjestedøgn ned med henholdsvis 7 prosent og 2 prosent. Beleggsprosenten gikk også ned for disse hoteller.

Norges inntekter av reisetrafikken (ekskl. utlendingers utgifter til studieformål i Norge) er i 1965 beregnet til 599 mill. kr. Utlendingers utgifter til reise med norske ruteskip og fly til og fra Norge er ikke med. I perioden januar—august 1966 var inntektene av reisetrafikken om lag 7 prosent større enn i samme periode i 1965.

Postverket.

Postverkets drift gav et overskott på 20,4 mill. kr. i 1965. I månedene januar—september 1966 var det et underskott på knapt 1 mill. kr.

Tabell 73. *Reiseliv.*

	Hele året			Januar—september		Prosent endring
	1963	1964	1965	1965	1966	
<i>Utenlandsk reisetrafikk til Norge.</i>						
Utenlandske motorkjøretøyer innpassert ¹						
Sjøveien om bord på skip ²	25 127	29 138	34 086	31 961	37 028	15,9
Landveien over finskegrensen ³	25 807	19 365	21 765	19 143	26 019	35,9
Utlendinger innreist direkte fra ikke-nordiske land, i alt	134 246	152 682	160 257	142 569	171 335	20,2
Med skip	65 002	74 611	69 660	64 223	85 603	33,3
Med fly	69 244	78 071	90 597	78 346	85 732	9,4
Norges reisetrafikkinntekter (Mill. kr.)	512	559	599	435	467	7,4
<i>Norsk reisetrafikk til utlandet.</i>						
Norske motorkjøretøyer utpassert ¹						
Sjøveien om bord på skip ²	17 927	18 625	21 510	19 421	20 102	3,5
Landveien over finskegrensen ³	12 374	10 482	11 054	9 265	12 323	33,0
Nordmenn utreist direkte til ikke-nordiske land, i alt	117 415	129 461	145 559	115 586	142 303	23,1
Med skip	31 694	34 616	30 806	24 041	37 354	55,4
Med fly	85 721	94 845	114 753	91 545	104 949	14,6
Norges reisetrafikkutgifter (Mill. kr.).	428	486	514	435	438	0,9

¹ Omfatter personbiler og busser. ² Inkl. motorkjøretøyer transportert med Ofotbanen. ³ Oppgaver for trafikken over Helligskogen tollstasjon er ufullstendige. ⁴ For reisetrafikk jan.—aug.

mot et overskott på 8,5 mill. kr. i samme tidsrom i 1965. I januar—september 1966 ble det ved Postverket bokført 42,1 mill. inn- og utbetalingskort og girokort (vel 5 prosent øking fra tilsvarende periode i 1965), 3,3 mill. innskott og uttak i Postsparebanken (om lag 4 prosent øking) og 10,2 mill. andre sendinger (om lag 2 prosent øking).

Telegrafverket.

Ved utgangen av 1965 var det installert om lag 876 000 telefonapparater ved telefonanleggene og tilknytningsnettene til Telegrafverket. Det var om lag 5 prosent flere apparater enn ved utgangen av 1964. Telefontettheten var vel 24 apparater pr. 100 innbyggere. Om lag 79 prosent av apparatene er tilknyttet automatsentraler. Automatisering av rikstelefontrafikken med utlandet ble påbegynt i januar 1966, da abonnentfjernvalg ble innført for trafikk fra Oslo til flere land i Europa. Dette har ført til en sterk øking i tallet på samtaler til utlandet.

I månedene januar—august 1966 ble det ekspedert 38,0 mill. manuelt oppsatte rikstelefon samtaler innenlands og 1,0 mill. samtaler til utlandet. Sammenliknet med samme periode i 1965 var det en øking på om lag 1 prosent for innenlands-samtalene, mens tallet på samtaler

til utlandet var uendret. Tallet på innenlandske telegrammer og telegrammer til utlandet sank med henholdsvis om lag 2 prosent og om lag 5 prosent fra januar—august 1965 til samme tidsrom i 1966. Samtidig økte telekstrafikken innenlands og til utlandet med henholdsvis 6 prosent og 12 prosent.

Telegrafverkets driftsutgifter (ekskl. avsetning til investeringsformål) i de tre første kvartaler av 1966 beløp seg til 470 mill. kr., mens driftsinntektene utgjorde 521 mill. kr.

De samlede inntekter og utgifter i annen samferdsel enn utenrikssjøfart er tatt inn i tabell 74.

Tabell 74. *Totalregnskap for annen samferdsel.*
Mill. kr.

	Inntekter	Kostnader	Godtgjøring til arbeid og kapital
1962	3 264	1 533	1 731
1963	3 492	1 624	1 868
1964	3 783	1 755	2 028
1965*	4 098	1 906	2 192
1966*	4 413	2 056	2 357

Inntekter og inntektsnytting.

Inntekter.

Faktorinntekten er for 1966 foreløpig anslått til ca. 42,7 milliarder kroner. Av dette var ca. 42,1 milliarder kroner private ervervsinntekter (privat inntekt av arbeid og kapital), mens resten tilfalt det offentlige og utlandet. Økingen i de private ervervsinntekter fra 1965 til 1966 var 7,7 prosent.

Byrået har anslått realverdien av de private ervervsinntekter ved å deflatere inntektene med nasjonalregnskapets prisindeks for privat konsum. Realverdien av ervervsinntektene har økt særlig kraftig fra 1960 (se figur 38). I årene fra 1960 til 1965 var økingen gjennomsnittlig ca. 5,5 prosent pr. år. Fra 1965 til 1966 var økingen noe svakere (ca. 4,4 prosent).

Figur 38 viser også (som indekstall sammenliknet med perioden 1935—1939) utviklingen i realverdien av samlet lønnssum, selvstendiges inntekt av jordbruk, skogbruk og fiske og annen privat ervervsinntekt (inklusive selskapers inntekt). Den siste komponenten (som foruten eierrenteinntekter også omfatter aksjeutbytte og netto renteinntekter) er i figuren kalt «selvstendiges inntekter utenom jordbruk, skogbruk og fiske».

Fra 1965 til 1966 økte realverdien av samlet lønnssum med 6,4 prosent, dvs. noe sterkere enn de samlede private ervervsinntekter. Realverdien av de samlede lønnsutbetalinger har steget hvert år i hele etterkrigsperioden og var i 1966 3½ gang større enn gjennomsnittet for årene 1935—1939.

Realverdien av selvstendiges inntekter av jordbruk, skogbruk og fiske økte omtrent like sterkt som den deflaterte reallønnssum fra 1946 til 1956, men gikk så noe tilbake fram til 1962. I de siste årene viste den påny øking, og den samlede prosentvise stigningen fra 1964 til 1965

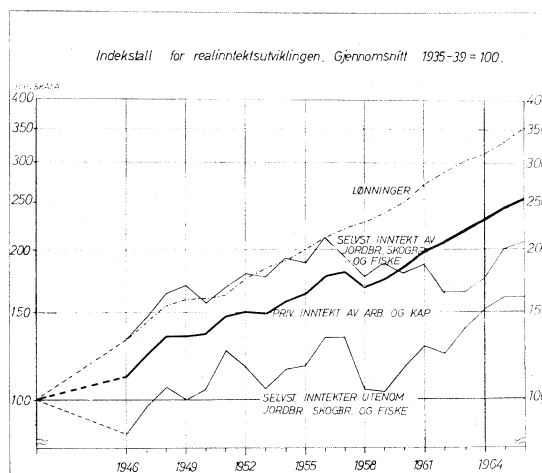

Fig. 38.

var ekstraordinært stor (15,6 prosent). Økingen fra 1965 til 1966 var derimot relativt moderat (2,7 prosent).

Realverdien av selvstendiges inntekter utenom jordbruk, skogbruk og fiske var i årene 1958—1962 lavere enn i 1956 og 1957. I 1963 og 1964 økte den imidlertid sterkt, og betydelig sterkere enn den deflaterte lønnssummen. Også fra 1964 til 1965 økte realverdien av selvstendiges inntekter utenom jordbruk, skogbruk og fiske betydelig (5,1 prosent). Fra 1965 til 1966 var det derimot ingen nevneverdig stigning (0,1 prosent).

En må være varsom med å trekke slutninger av figur 38 om utviklingen av gjennomsnittsinntekten pr. inntektsmottaker i de ulike sosialgrupper. Indekstallene i figuren vil være påvirket av endringer i tallet på årsverk. Mens tallet på lønnstakere har økt ganske sterkt fra 1946 til 1966, har tallet på selvstendige i jord-

Tabell 75. Privat disponibel inntekt.

	1962	1963	1964	1965	1966	Endring 1965-66
	Mill. kr.	Mill. kr.	Mill. kr.	Mill. kr.	Mill. kr.	Pst.
Privat inntekt av arbeid og kapital	29 285	31 952	35 363	39 044	42 065	+ 7,7
+ Stønader fra det offentlige	3 494	3 925	4 415	4 989	5 570	+ 11,6
+ Stønader fra utlandet (netto)	138	145	137	144	146	+ 1,4
I alt	32 917	36 022	39 915	44 177	47 781	+ 8,2
— Direkte skatter	7 497	8 148	8 868	10 105	11 227	+ 11,1
Privat disponibel inntekt	25 420	27 874	31 047	34 072	36 554	+ 7,3
Privat konsum	22 953	24 481	26 788	28 742	31 030	+ 8,0
Privat kapitaltilvekst	2 467	3 393	4 259	5 330	5 524	+ 3,6

bruk, skogbruk og fiske gått tilbake. Figuren gir ellers uttrykk for en funksjonell inntektsfordeling; lønninger mottatt av selvstendige er således ikke inkludert i selvstendiges inntekter, men i lønnssummen, mens «selvstendig» inntekt opptjent av lønnstakere er inkludert i selvstendiges inntekter. Selvstendiges inntekter inkluderer dessuten selskapers inntekter.

For flere formål er det av interesse å kjenne de private disponible inntekter, dvs. de private ervervsinntekter med tillegg av stønader fra det offentlige, men med fradrag for betalte skatter.

Det går fram av tabell 75 at stønadene fra det offentlige gikk opp med ca. 580 mill. kroner fra 1965 til 1966. I disse stønadene er inkludert trygdeytelser fra det offentlige, pensjonsutbetalinger fra statlige pensjonskasser og diverse andre offentlige stønader til private konsumenter.

De nettostønader som private mottar fra utlandet har de siste årene totalt sett ligget mellom 130 og 150 mill. kroner pr. år og var i 1966 146 mill. kroner.

Innbetalingene av direkte skatter (inklusive trygdepremier og premier til de statlige pensjonskasser) økte fra 1965 til 1966 med ca. 1 120 mill. kroner eller 11,1 prosent.

Privat disponibel inntekt er foreløpig anslått til ca. 36,6 milliarder kroner for 1966. Dette er en øking fra året før på 7,3 prosent.

En har grovt anslått fordelingen av de private disponible inntekter mellom to grupper, nemlig på den ene siden lønnstakere, pensjonister og trygdede og på den andre siden selvstendige jordbrukere, skogbrukere, fiskere og andre næringsdrivende, selskaper og andre ikke-personlige inntektstakere. Ifølge disse anslag økte de disponible inntekter for gruppen lønnstakere m. v. i de to siste årene med 8,8 og 9,5 prosent, mens de selvstendiges og selskapenes disponible inntekter økte med 14,7 og 3,4 prosent.

Det er naturlig å se endringene i inntekter og inntektsfordeling i sammenheng med utviklingen av privat konsum og sparing. I tabell 75 er nyttet betegnelsen privat kapitaltilvekst for å markere at tallene ikke svarer til privat sparing etter vanlig bedriftsøkonomisk oppfatning. Tallene for kapitaltilveksten er blant annet upåvirket av eventuelle opp- eller nedvurderinger av kapitalposter, og de er framkommet etter fradrag av beregnet kapitalslit basert på gjenanskaffelsespriser og ikke etter fradrag av bedriftenes faktiske avskrivninger. Tallene for den private kapitaltilveksten viser en tydelig sammenheng med størrelsen av de selvstendiges og selskapenes disponible inntekter. I årene 1963, 1964 og 1965 økte den private kapitaltilveksten med henholdsvis 37,5, 25,5 og 25,1 prosent pr. år. I de samme årene

økte også de disponible inntekter for selvstendige og selskaper ganske sterkt (14,0, 16,6 og 14,7 prosent pr. år). Fra 1965 til 1966 økte derimot disse inntekter bare med 3,4 prosent, og den private kapitaltilveksten steg med 3,6 prosent.

Det private konsum målt i løpende priser økte fra 1965 til 1966 med 8,0 prosent. Det er rimelig å se denne øking i sammenheng med økingen i lønnstakernes, pensjonistenes og de trygdedes disponible inntekter (+ 9,5 prosent).

Lønnsutviklingen.

I 1966 var det tariffoppgjør for de fleste lønnstakergrupper.

På nyåret innledet Norsk Arbeidsgiverforening og Landsorganisasjonen i Norge sine forhandlingsmøter, og i februar ble partenes krav lagt fram i hovedforhandlingsutvalget. Forhandlingene gjaldt «vårfagene», dvs. de overenskomstene mellom NAF og LO som løp ut før 1. juli 1966. Hovedorganisasjonenes forhandlingsutvalg trakk opp en ramme for de forbundsvisе forhandlinger (tillegg på 9 øre pr. time) og fortsatte forhandlingene om de generelle spørsmål. Partene kom imidlertid ikke til enighet, og i april foretok LO plassoppsigelser. Riksmeklingsmannen nedla forbud mot arbeidsstans og begynte meklingen. I slutten av april satte Riksmeklingsmannen fram forslag til nye overenskomster. De viktigste punktene i meklingsforslaget var:

- 1) Med virkning fra 1. mai 1966 gis et generelt tillegg på 18 øre pr. time og fra 1. april 1967 et nytt generelt tillegg på 10 øre pr. time.
- 2) Fra 1. mai 1966 betales det også et spesielt lavtlønnstillegg i bransjer, grupper eller bedrifter med forholdsvis lavt lønnsnivå. Tillegget varierer fra 1 til 24 øre pr. time, avhengig av fortjenestenivået innenfor vedkommende overenskomstområde og er disponert ved forbundsvisе avtaler mellom partene. Fra 1. april 1967 gis et nytt lavtlønnstillegg som i alt utgjør 2/3 av lavtlønnstilleggene i 1966.
- 3) Hovedorganisasjonene gjennomfører en gradvis bedring av sykelønnsordningen fram til 1. april 1969. Utgiftene finansieres ved en øking i arbeidsgivernes premie.
- 4) Det betales sluttvederlag til arbeidstakere som uten egen skyld blir sagt opp etter fylte 50 år og som har 10 års sammenhengende tjeneste i samme bedrift. Utgiftene dekkes ved at arbeidsgiverne betaler en ukentlig premie på kr. 0,35 pr. arbeidstaker.
- 5) De nye avtaler skal gjelde i 2 år med automatisk indeksregulering. Dersom konsum-

prisindeksen pr. 15. september 1966 eller senere i tariffperioden viser stigning eller fall med minst 5 poeng i forhold til indekstallet 125,0, skal lønningene reguleres med 4,94 øre pr. poeng. Dette svarer til en gjennomsnittlig kompensasjon for prisstigningen på ca. 70 prosent.

Meklingsforslaget ble sendt ut til uravstemning og ble forkastet av arbeiderne. I slutten av mai vedtok Stortinget lov om lønnsnemnd, og saken ble brakt inn for Rikslønnsnemnda. Rikslønnsnemndas kjennelse innebar at det 10 øres-tillegget, som etter meklingsforslaget skulle vært utbetalt fra 1. april 1967, fikk virkning fra 1. mai 1966. Ellers ble det ingen endringer i forhold til meklingsforslaget.

De direkte lønnstillegg som ble gitt med virkning fra 1. mai 1966 beløper seg til i gjennomsnitt 41,2 øre. Av dette er 28 øre generelt tillegg, 9 øre forbundsvis tillegg og 4,2 øre lavtlønnstillegg.

Avtalen mellom Norsk Arbeidsgiverforening og Norges Handels- og Kontorfunksjonærers forbund gikk inn under fellesoppgjøret, men det var tilleggsprosedyre i lønnsnemnda om denne overenskomsten. Etter den nye avtalen ble minstelønnsattsene økt med fra 9,4 prosent til 16,5 prosent. Alle personlige lønninger ble økt med 6 prosent, men ikke med mindre enn kr. 90,— pr. mnd.

For innenriks sjøfart ble partene enige om ny avtale ved forhandlinger. Den nye avtalen, som gjaldt fra 1. april 1966, gav et tillegg til hyrene på om lag 8 prosent. Et nytt tillegg på 5 prosent skal utbetales fra 1. april 1967. Avtalen er toårig og har samme indeksreguleringsbestemmelse som vårfagene. Etter at Rikslønnsnemndas kjennelse for vårfagene var falt, ble det ved forhandlinger mellom partene bestemt at det avtalte tillegg fra 1. april 1967 skulle skyves fram til 1. januar 1967.

For ansatte i kommunene og for statstjenestemenn foregikk forhandlingene parallelt med forhandlingene for vårfagene.

For ansatte i Oslo kommune ble forhandlingsforslaget vedtatt. Den nye avtalen gav et tillegg på 10—13,9 prosent på regulativlønnen. Alle fagarbeidere ble flyttet opp en lønnsklasse, og det ble foretatt en del omjusteringer av alderstilleggene. Alle lønnstillegg ble gitt fra 1. mai 1966. Avtalen fikk 2 års varighet, indeksreguleringsbestemmelse med utgangspunkt i 125,0 poeng og «rød strek» på 130,0 poeng. Lønningene for voksne arbeidstakere skal reguleres med 0,56 prosent pr. poeng, og minst med kr. 116,— pr. poeng pr. år. Dette betyr som for vårfagene en kompensasjon på ca. 70 prosent.

Også meklingsforslaget for ansatte i kommuner utenom Oslo ble vedtatt. Det ble gitt tillegg fra 10 til 14,7 prosent til regulativets

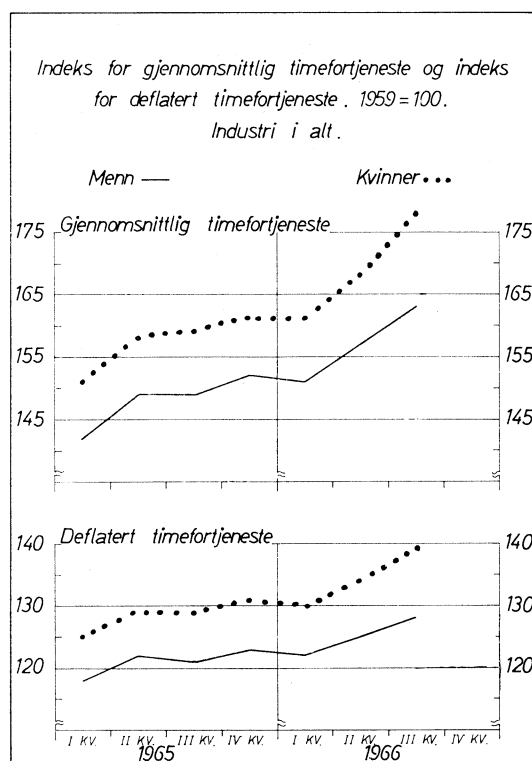

Fig. 39.

satser, og som for Oslo ble tilleggene gjort gjeldende fra 1. mai 1966. Avtalen er toårig og har samme indeksreguleringsbestemmelse som avtalen for Oslo kommune.

Meklingsforslaget for statens tjenestemenn ble ved uravstemning forkastet av Statstjenestemannskartellet, men vedtatt av de andre organisasjonene. Etter at Rikslønnsnemndas kjennelse var falt for vårfagene, satte Riksmeklingsmannen fram et nytt forslag for statstjenestemennene. Dette forslaget ble vedtatt. Det nye regulativet gav — som for kommunene utenom Oslo — en lønnsøkning på fra 10—14,7 prosent på regulativsattsene gjeldende fra 1. mai 1966. Avtalen er toårig og har samme indeksklausul som avtalen for kommunene.

I jordbruket ble partene etter forhandlinger enige om en ny avtale. Timelønnen for arbeidere over 18 år ble forhøyet med 61 øre fra 1. juli 1966 og med ytterligere 20 øre fra 1. april 1967. For røkttere med månedslønn ble det gitt et tillegg på kr. 127,— pr. måned fra 1. juli 1966 og kr. 60,— pr. måned fra 1. april 1967. Arbeidstiden for røkttere ble satt ned fra 48 timer til 46 timer pr. uke i gjennomsnitt for året. Avtalen er toårig og har samme indeksreguleringsbestemmelse som vårfagene.

Overenskomstene for landtransporten og for losse- og lastearbeiderne løp ut høsten 1966,

men partene ble enige om antesiperte oppgjør og kom fram til et forhandlingsforslag som ble vedtatt med virkning fra 15. mai. I den nye overenskomsten for landtransporten ble det tatt hensyn til at det neppe kan nyttes akkordarbeid i like stor utstrekning som i industrien, og som kompensasjon for dette ble det innført såkalte «glidningstillegg». De nye avtalene gav fra 15. mai 1966 et generelt tillegg til time-(uke-) lønnsattsene på 37 øre pr. time (kr. 16,65 pr. uke). Dessuten ble det gitt et lavtlønnsstillegg på 21 øre pr. time og et «glidningstillegg» til akkordavsavnsogdtgjørelsen på 10 øre pr. time. Fra 1. april 1967 gis ytterligere et lavtlønnsstillegg på 12 øre og et «glidningstillegg» til akkordavsavnsogdtgjørelsen på 7 øre pr. time. Overenskomstene løper ut 31. mars 1968, slik at landtransporten og losse- og lastearbeid nå kommer inn under vårfagene. Overenskomstene har samme indeksreguleringsbestemmelse som avtalene for vårfagene.

For hvalfangsten ble Riksmeklingsmannens forslag til ny avtale vedtatt av partene. Månedshyrer og beregnet part ble forhøyet med 8 prosent for sesongen 1966/67 og med ytterligere 4 prosent for sesongen 1967/68. Overtidssetser og hvalbåttillegg ble forhøyet med 10 prosent nå og med ytterligere 5 prosent neste sesong. Avtalen er toårig og har samme indeksreguleringsbestemmelse som de øvrige avtaler.

For ansatte i forsikringsvirksomhet ble ny avtale vedtatt etter forhandlinger mellom partene. Det ble gitt et tillegg på om lag 6 prosent med virkning fra 1. mai 1966 og ytterligere et tillegg på 2½ prosent fra 1. januar 1967. Avtalen fikk 2 års varighet med halvautomatisk indeksreguleringsbestemmelse. Dersom konsumprisindeksen pr. 15. september 1966 eller senere viser stigning eller fall på minst 5 poeng i for-

hold til indekstallet 125,0, kan det kreves opptatt forhandlinger. Reguleringskravet er maksimalt begrenset til en regulering som svarer til den prosentvise endring i konsumprisindeksen.

Også for bankfunksjonærene ble ny avtale vedtatt etter forhandlinger. Det ble gitt et generelt tillegg på 6 prosent fra 1. mai 1966 og ytterligere et tillegg på 4 prosent fra 1. mai 1967. Avtalen er toårig og har samme indeksreguleringsbestemmelse som for vårfagene.

I skogbruket ble partene etter forhandlinger enige om ny avtale. Timelønnen for arbeid i skogen ble forhøyet med 80 øre, fra kr. 6,80 til kr. 7,60 pr. time med virkning fra 1. september 1966. Fra 1. mai 1967 forhøyes timelønnsattsene med ytterligere 16 øre pr. time. Avtalen er toårig med bestemmelse om halvautomatisk indeksregulering; dersom Statistisk Sentralbyrås konsumprisindeks viser en stigning eller et fall på 5 poeng fra 130,0 (som er et valgt utgangspunkt) kan det kreves opptatt forhandlinger om ny indeksregulering. Eventuell regulering kan tidligst tre i kraft fra 1. mai 1967.

For utenriks sjøfart hadde avtalene indeksbestemmelse med utgangspunkt i konsumprisindeksen pr. 15. september 1964 (119,6) og «rød strek» 124,6. Konsumprisindeksen pr. 15. mars 1966 var 125,0, og det ble opptatt forhandlinger om indekstillegg. Det ble gitt et tillegg på om lag 5,5 prosent på hyresattsene med virkning fra 1. mai 1966. Avtalene løp ut 31. oktober 1966, og ved forhandlinger ble nye avtaler mellom Skipsfartens Arbeidsgiverforening, Norsk Sjømannsforbund og Det norske maskinistforbund vedtatt. De nye avtalene gav bl. a. et tillegg til grunnhyresattsene på 15 prosent, og overtidsattsene gikk opp med 20 prosent for nesten alle stillinger. Avtalen har halvautomatisk indeksreguleringsbestemmelse som

Tabell 76. *Tariffbestemt lønnsøkning og lønnsglidning for voksne mannlige arbeidere i industrien.*

	Tariffbestemte tillegg	Lønns-glidning	Lønns-økning i alt
	Pst.	Pst.	Pst.
1. kvartal 1955—1. kvartal 1956.....	0,2	4,4	4,6
1. » 1956—1. » 1957.....	4,5	4,4	8,9
1. » 1957—1. » 1958.....	0,4	3,8	4,2
1. » 1958—1. » 1959.....	7,0	3,1	10,1
1. » 1959—1. » 1960.....	1,3	3,2	4,5
1. » 1960—1. » 1961.....	0,2	3,8	4,0
1. » 1961—1. » 1962.....	7,4	3,0	10,4
1. » 1962—1. » 1963.....	3,3	2,7	6,0
1. » 1963—1. » 1964.....	4,2	3,1	7,3
1. » 1964—1. » 1965.....	3,1	3,4	6,5
1. » 1965—1. » 1966.....	2,4	3,2	5,6

for vårfagene, men utgangspunktet for indeksregulering er 128,1 (konsumprisindeksen pr. 15. oktober 1966) og den «røde streken» 133,1. Avtalene løper ut 31. oktober 1968.

Konsumprisindeksen pr. 15. juli 1966 var 127,6, og dermed var den «røde streken» nådd for de overenskomster som løp ut høsten 1966. Indeksreguleringsforhandlinger ble kombinert med de ordinære tariffrevisjoner. Den nye overenskomsten i hotell- og restaurantvirksomhet, som er det langt største tariffområde innen høstfagene, ble vedtatt med virkning fra 1. november 1966. Det ble gitt et tillegg på ca. 15 prosent på minstelønnsatsene og på 12—15 prosent på de individuelle lønninger. Fastlønte arbeidere fikk et spesielt søndagstillegg på kr. 1,— pr. time på søndager som ikke faller på andre helgedager eller på høytidsdager. For 1. påskedag, 1. pinsedag og nyttårsaften etter kl. 17 skal betaling gis som for de helgedager som i tariffavtalene er kalt «bevegelige».

Den nye indeksreguleringsbestemmelse i overenskomsten er automatisk med utgangspunkt i

indekstallet 127,6 (pr. 15. september 1966) og med ny «rød strek» på 132,6 poeng. Som i avtalene for vårfagene skal eventuell regulering skje automatisk med 4,94 øre pr. poeng pr. time.

Overenskomsten løper ut 31. oktober 1968.

Den gjeldende avtale mellom Handelens Arbeidsgiverforening og Norges Handels- og Kontorfunksjonærers Forbund løper ut 30. september 1967. Etter avtalens indeksreguleringsbestemmelse var den «røde streken» 128,0. Konsumprisindeksen pr. 15. oktober 1966 var 128,1, og ved forhandlinger ble det enighet om et indekstillegg på om lag 3 prosent til de tarifferte satser og personlige lønninger. Tillegget, som ble gjort gjeldende fra 16. oktober 1966, svarer til 3/4 kompensasjon for prisstigningen.

Den lønnsøking som finner sted utover de tariffbestemte endringer (lønnsglidningen) påvirkes av en rekke forhold og kan beregnes som differansen mellom den totale lønnsøking og den tariffbestemte øking. Lønnsglidningen vil være bestemt av faktorer som innføring av endringer i personlige tillegg i minstelønnsfagene, fastsetting av akkordsatser, gjennom-

Tabell 77. Lønnsutviklingen for enkelte grupper av lønnstakere.

	Tids- enhet	Gjennomsnittsfortjeneste			Prosentvis endring fra året før		
		Kroner			1964	1965	1966
		1964	1965	1966			
M e n n :							
Jordbruksarb., sommer ¹	måned	721	798	..	7,9	10,7	..
Skogsarb., vinter ²	dag	55,75	58,98	..	9,7	5,8	..
Industri:							
Voksne arbeidere	time	8,41	9,17	³ 9,71	5,7	9,0	⁴ 5,0
Tekniske funksjonærer ⁵	måned	2 375	2 566	2 757	7,0	8,1	8,0
Kontorfunksjonærer ⁵	»	2 107	2 268	2 449	6,6	6,1	7,4
Bygge- og anleggsarbeidere ...	time	11,19	12,19	³ 12,92	5,6	8,9	⁴ 7,1
Losse- og lastearbeidere	»	10,11	11,25	³ 11,54	4,4	11,3	⁴ 0,5
Utenriksfart, voksne sjøfolk ^{1,6} ..	måned	2 090	..	2 339	..	..	..
Innenriksfart » » ^{1,7} ..	»	1 548	1 665	..	4,7	7,6	..
Landtransport, voksne arbeidere	time	7,60	8,28	³ 8,68	3,7	8,9	⁴ 3,6
Varehandel⁶:							
Kontorfunksjonærer	måned	1 978	..	2 258	..	..	..
Butikkfunksjonærer	»	1 400	..	1 550	..	..	..
Lagerfunksjonærer	»	1 442	..	1 640	..	..	..
K v i n n e r :							
Jordbruksarb., sommer ¹	måned	408	447	..	9,4	9,6	..
Industri:							
Voksne arbeidere	time	5,95	6,58	³ 7,01	7,6	10,6	⁴ 6,1
Funksjonærer i alt ⁵	måned	1 243	1 332	1 447	6,3	7,2	9,2
Varehandel⁶:							
Kontorfunksjonærer	»	1 171	..	1 360	..	..	..
Butikkfunksjonærer	»	956	..	1 119	..	..	..

¹ Til dette kommer kost og losji. ² Vintrene 1964—65, 1965—66 og 1966—67. ³ 2. kvartals oppgaver. Betaling for helgedager, 1. og 17. mai er utjamnet over året. ⁴ Stigningen fra 2. kv. 1965 til 2. kv. 1966. ⁵ Pr. 1. september. Stigningsprosentene er standardberegnet. ⁶ Mars. ⁷ November.

føring av premielønssystemer, endringer i omfanget av overtidsarbeid o. a. Tabell 76 viser den årlige lønnsglidning fra 1955. Lønnsglidningen var størst i 1955 og 1956 med 4,4 prosent i begge årene. Fra 1963 til 1965 var den vel 3 prosent pr. år.

Lønnsutviklingen for en del viktigere lønns-takergrupper i årene 1964—1966 går fram av tabell 77. Da fortjenestebegrepet ikke er det samme for alle grupper, og da tallene refererer seg til ulike tidspunkter i året, må en være varsom med å jmføre lønnsnivået gruppene imellom.

Privat konsum.

Etter foreløpige beregninger økte utgiftene til privat konsum regnet i løpende priser med 2 288 mill. kr. fra 1965 til 1966. Den nominelle utgiftsøkning i løpende priser var vel 300 mill. kr. større enn utgiftsøkningen fra 1964 til 1965. Utgiftsøkningen for matvarer, drikkevarer og tobakk var 714 mill. kr., for bolig, lys og brensel 315 mill. kr., for møbler og husholdningsartikler 203 mill. kr., for klær og skotøy 199 mill. kr. og for reiser og transport 311 mill. kr. Resten av utgiftsøkningen, som blant annet omfatter helsepleie, fritidssysler og utdanning, utgjorde 546 mill. kr.

Prisene på konsumvarer gikk ifølge nasjonalregnskapet opp med 3,3 prosent fra 1965 til 1966. Dette er svakere prisoppgang enn i de to foregående år. Fra 1964 til 1965 var prisoppgangen for konsumvarer ifølge nasjonalregnskapet 4,0 prosent og fra 1963 til 1964 5,2 prosent.

I volum økte det private konsum i 1966 med 4,6 prosent, mot 3,2 prosent i 1965 og 4,0 prosent i 1964. De årlige vekstrater for det private konsum, som i 1950-årene gjennomgående svarte til henholdsvis ca. tre fjerdedeler og ca. sju åttendedeler av de årlige vekstrater for bruttonasjonalproduktet og nettonasjonalproduktet,

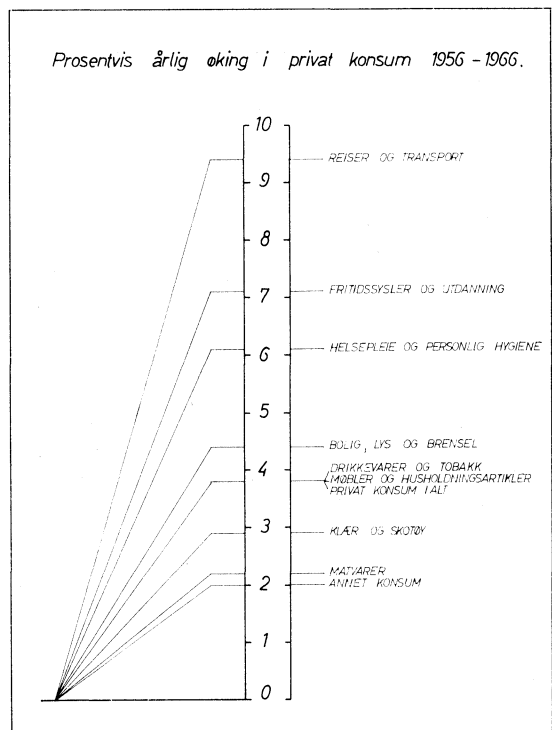

Fig. 40.

har siden 1959 vist mindre stabilitet i forhold til vekstratene for nasjonalproduktet. I årene 1959—1962 var veksten i det private konsum like sterk som veksten i nettonasjonalproduktet. Fra 1963 til 1966 var den gjennomsnittlige årlige øking i det private konsum 3,9 prosent, mens nettonasjonalproduktet økte med gjennomsnittlig 4,9 prosent årlig i samme periode. I 1966 var konsumets vekstrate (4,6 prosent) litt høyere enn nettonasjonalproduktets vekstrate på 4,1 prosent. Regnet som andel av nettonasjonalproduktet har det private konsum sunket fra 68,5 prosent i 1962 til 64,5 prosent i 1966.

I Økonomisk utsyn for 1965 ble det pekt på at den forholdsvis lave konsumøkningen fra 1964 til 1965 for en del kunne forklares ved at kon-

Tabell 78. Konsumets volumutvikling.

	Nettonasjonalprodukt	Totalt konsum	Offentlig konsum	Privat konsum	Privat konsum pr. innbygger
Gj. sn. årlig øking i prosent					
1900—1938	2,9	2,3	3,2	2,2	1,4
1938—1963	3,3	3,1	5,3	2,8	1,9
1946—1963	4,5	3,7	4,1	3,6	2,6
1963—1966	4,9	4,3	5,7	3,9	3,1

Tabell 79. *Sammenhengen mellom nasjonalprodukt, private disponible inntekter og privat konsum.*

Ar	Privat disp. innt. i pst. av netto-nasj.-prod.	Privat konsum i pst. av priv. disp. innt.	Privat konsum i pst. av netto-nasj.-prod. (1 × 2 : 100)	Ar	Privat disp. innt. i pst. av netto-nasj.-prod.	Privat konsum i pst. av priv. disp. innt.	Privat konsum i pst. av netto-nasj.-prod. (1 × 2 : 100)
	(1)	(2)	(3)		(1)	(2)	(3)
Gj. sn. 1935/39.....	87,2	87,4	76,2	1956	80,1	81,6	65,3
1946.....	83,3	90,1	75,0	1957	77,7	84,2	65,4
1947.....	81,4	92,1	74,9	1958	76,0	90,4	68,7
1948.....	80,9	89,1	72,1	1959	77,0	89,6	69,0
1949.....	80,9	92,4	74,7	1960	77,9	88,7	69,1
1950.....	80,0	92,3	73,8	1961	77,4	88,8	68,7
1951.....	79,4	83,9	66,6	1962	75,9	90,3	68,5
1952.....	78,9	85,8	67,7	1963	76,8	87,8	67,5
1953.....	78,6	89,9	70,7	1964	77,0	86,3	66,5
1954.....	80,8	86,2	69,6	1965*	76,6	84,4	64,6
1955.....	80,2	86,1	69,1	1966*	76,0	84,9	64,5

sumøkingen det foregående år var noe sterkere enn utviklingen i de disponible private realinntekter skulle tilsi. (Se tabell 80). Etter de tall som nå foreligger, er avvikene mellom den faktiske konsumøking og beregnet konsumøking ikke fullt så markerte, men tendensen er den samme. Den faktiske konsumøking fra 1964 til 1965 var 3,2 prosent, mens beregninger basert på antakelsen om en fast sammenheng mellom konsumøking og økingen i private disponible realinntekter (etter skattlegging) henholdsvis for lønnstakere (medregnet pensjonister og trygdede) og for private næringsdrivende (medregnet selskaper og andre ikke-personlige inntekttakere) gir et anslag for normal konsumøking på 4,1 prosent. Tilsvarende beregninger for normal konsumøking fra 1965 til 1966 gir samme anslag som den faktiske konsumøking (4,6 prosent). De beregnede anslag for normal årlig konsumøking i tre-årsperioden 1964—1966 sett under ett samsvarer bra med den faktiske utvikling, og underdekningen av konsumet i 1965 motsvares på det nærmeste av en viss overdekning i 1964. Bortsett fra visse mindre uoverensstemmelser i periodiseringen på de enkelte år, viser således konsumutviklingen over en noe lengre periode fortsatt en påfallende stabil tendens. I det store og hele følger konsumutviklingen variasjonene i de private disponible realinntekter.

Reduksjonen i vekstraten for konsumet fra 1964 til 1965 — som bl. a. var en følge av forskyvninger i publikums innkjøp p. g. a. forhøyelsen av omsetningsavgiften høsten 1964 — rammet fortrinnsvis utgiftsposter som møbler

Tabell 80. *Faktisk og beregnet utvikling av det private konsum. Prosentvis øking fra året før.*

Ar	Faktisk øking (1)	Beregnet øking (2)	Avvik (2)—(1)
1956.....	3,0	4,6	1,6
1957.....	2,3	0,9	—1,4
1958.....	0,3	0,1	—0,2
1959.....	4,1	4,0	—0,1
1960.....	6,4	4,9	—1,5
1961.....	6,2	4,7	—1,5
1962.....	3,3	4,3	1,0
1963.....	3,9	4,3	0,4
1964.....	4,0	3,4	—0,6
1965*.....	3,2	4,1	0,9
1966*.....	4,6	4,6	—

og husholdningsartikler, klær og skotøy og i noen grad fritidssysler og utdanning. Sett over lengre perioder regner en med at volumendringen for klær og skotøy er av omtrent samme størrelsesorden som volumendringen for privat konsum i alt, og betydelig sterkere for møbler og husholdningsartikler og for reiser og transport. Men på kort sikt vil en reduksjon av vekstraten for det totale konsum i særlig grad ramme disse utgiftspostene, som for en stor del omfatter varige forbruksartikler. For møbler og husholdningsartikler var det endog en volumnedgang på nærmere 2 prosent fra 1964 til 1965.

Tabell 81. *Prosentvise endringer i volum og priser for det private konsum etter utgiftsgrupper.*

	Prosentvise endringer i volum fra år til år			Prosentvise prisendringer fra år til år			Prosentvis endring i relative priser (gruppepriser i forhold til konsumpris) 1965—66
	1963—64	1964—65	1965—66	1963—64	1964—65	1965—66	
Matvarer	1,6	1,8	2,5	10,5	2,5	2,5	— 0,8
Drikkevarer og tobakk	— 1,4	7,9	9,2	5,5	5,2	4,3	1,0
Bolig, lys og brensel	3,5	6,7	6,2	3,0	4,2	3,4	0,1
Møbler og husholdningsartikler	5,4	— 1,7	6,7	2,9	4,7	2,7	— 0,6
Klær og skotøy	3,7	0,9	3,4	3,3	5,5	1,9	— 1,4
Reiser og transport	12,0	4,7	8,5	1,6	2,7	3,2	— 0,1
Fritidssysler og utdanning	4,7	3,0	5,7	2,4	4,7	2,6	— 0,7
Andre utgifter	6,6	4,5	3,7	4,1	4,8	5,3	1,9
Spesifisert konsum i alt	4,1	3,2	4,9	5,3	4,0	3,1	— 0,2
Privat konsum i alt	4,0	3,2	4,6	5,2	4,0	3,3	—

De foreløpige tall for volumendringene i konsumets sammensetning fra 1965 til 1966 viser gjennomgående god overensstemmelse med anslag som er foretatt på basis av Byråets undersøkelser av konsumpostenes avhengighet av endringen i den totale konsumutgift, endringene i utgiftspostenes relative priser og av økingen i folketallet. Prisene har utviklet seg noenlunde likt for alle konsumpostene (se tabell 81, siste kolonne), og volumendringene motsvarer stort

sett de virkninger som kan forklares ved endringen i folketallet og volumendringen i den totale konsumutgift. For reiser og transport var volumøkningen 8,5 prosent, for møbler og husholdningsartikler nærmere 7 prosent og for klær og skotøy 3,4 prosent. Det er ellers å merke at volumendringen for bolig, lys og brensel var i overkant av 6 prosent både fra 1964 til 1965 og fra 1965 til 1966. Dette var noe høyere enn anslagene basert på tidligere års konsumunder-

Tabell 82. *Forbruk av enkelte matvarer.*

		1961	1962	1963	1964	1965	1966*
Mjølkk ¹	Mill. liter	638	644	655	665	671	675
Fløte, omregnet til helmjølk	» »	² 194	189	197	201	211	218
Smør	1 000 tonn	13,5	14,6	16,3	13,9	15,8	17,0
Margarin	» »	83,8	83,5	82,8	82,0	79,7	80,0
Hvit ost	» »	18,4	17,9	18,0	18,1	19,7	20,6
Brun ost	» »	13,4	13,3	13,7	13,8	14,2	14,9
Egg	» »	31,4	32,4	32,4	32,3	32,6	33,0
Kjøtt	» »	75,5	75,3	80,0	81,3	80,6	81,8
Flesk	» »	56,4	57,5	57,4	60,0	60,5	61,5
Sukker	» »	143,5	151,4	147,2	136,0	149,4	150,0
Kaffe, rå vekt	» »	27,8	30,3	32,6	30,9	31,9	32,0
Importert frukt	» »	106,5	122,3	116,0	128,9	139,3	148,0
Norsk frukt	» »	74,8	90,3	79,9	81,6	62,0	56,0
Tørket frukt, nøtter	» »	10,3	12,9	12,3	11,7	13,3	14,0
Importerte grønnsaker	» »	20,8	24,9	26,5	26,7	28,3	26,0
Norske grønnsaker	» »	111,7	96,0	135,0	120,0	135,0	143,0

¹ Omfatter også forbruket av tørrmjølk og kondensert mjølk. ² Inkl. ekstraordinært salg av fløte til iskremfabrikasjon.

Tabell 83. Forbruk av tobakk og drikkevarer.

		1961	1962	1963	1964	1965	1966*
Sigarer	Mill. stk.	34	37	41	59	50	52
Sigaretter	» »	1 424	1 464	1 402	1 280	1 463	1 481
Røyketobakk, skrå, snus	Tonn	3 997	4 118	3 925	3 951	4 269	4 399
Alkoholrie drikkevarer	Mill. liter	72,8	77,2	90,9	87,8	95,2	103,5
Alkoholholdig øl	» »	94,0	90,5	97,2	97,5	103,3	107,6
Vin	» »	4,7	4,8	5,0	5,3	5,6	6,2
Brennevin	» »	11,0	10,9	11,2	10,9	11,3	11,7
Ren alkohol i alt	» »	9,6	9,6	10,0	9,9	10,4	10,7

søkelser. Som året før viste også posten drikkevarer og tobakk sterk stigning i 1966, men for denne utgiftsposten er det mange forhold som spiller inn. Blant drikkevarene var økingen sterk for alkoholrie drikkevarer (ca. 10 prosent); blant de alkoholholdige drikkevarer var det en øking på ca. 4 prosent for alkoholholdig øl, ca. 10 prosent for vin, men bare en ubetydelig øking for brennevin. Blant de varige forbruksartikler var det en sterk øking i kjøpene av kjøleskap, radiomottakere og båndopptakere. Kjøpene av personbiler (medregnet stasjonsbiler og drosjer) gikk opp fra 63 000 i 1965 til 66 000 i 1966.

Anslag for forbruket av enkelte matvarer er gitt i tabell 82, men erfaringsmessig er de foreløpige anslag for siste år usikre. Bortsett fra postene importert frukt, som viste en stigning på 9 000 tonn, og norsk frukt, som viste en nedgang på 6 000 tonn, var endringene fra 1965 til 1966 forholdsvis små. Men det er grunn til å merke seg at over fem-årsperioden 1961—1966 var det en oppgang for importert frukt på ca. 40 prosent og en nesten like sterk øking for importerte og norske grønnsaker sett under ett.

Personbefordringen med jernbaner, som gikk ned med vel 6 prosent fra 1962 til 1964 og holdt seg uforandret fra 1964 til 1965, gikk

Tabell 84. Tilgang av andre forbruksvarer.

		1961	1962	1963	1964	1965	1966*
Kjøleskap	1 000 stk.	78	65	80	78	77	90
Dypfrysere	» »	..	..	28	50	64	68
Komb. kjøleskap og dypfrysere...	» »	..	..	4	6	4	5
Vaskemaskiner	» »	45	50	55	55	56	59
Varmtvannsbeholdere	» »	40	36	41	46	40	35
Varmekolber for innbygging	» »	..	..	..	21	20	20
Strykejern	» »	79	80	65	79	70	75
Universale kjøkkenmaskiner	» »	15	17	30	19	15	14
Vispe- og røremaskiner	» »	83	97	101	85	66	60
Støvsugere	» »	47	47	55	62	64	60
Båndopptakere	» »	12	10	16	17	20	25
Radiogrammofoner	» »	15	14	12	10	7	5
Andre radiomottakere	» »	101	108	119	125	133	150
Fjernsynsapparater	1 000 lisenser	58	96	90	115	82	87
Sykler	1 000 stk.	73	64	71	78	75	75
Motorsykler	» »	28	21	15	19	21	18
Personbiler ¹	» »	57	51	53	62	63	66

¹ Inkl. stasjonsbiler og drosjer.

opp med 3 prosent fra 1965 til 1966. For bussreiser var det, i likhet med foregående år, en oppgang på mellom 4 og 5 prosent. Personbefordringen med innenlandske flyruter økte med rundt 15 prosent fra 1965 til 1966. Fra

1964 til 1965 var oppgangen hele 22 prosent, og siden 1961 er personbefordringen med de innenlandske flyruter omtrent tredoblet. (Se tabell 85.)

Tabell 85. *Konsum av reiser etc.*

	1961	1962	1963	1964	1965	1966*
Jernbanereiser . . . . . Mill. personkm	1 824	1 837	1 758	1 712	1 712	1 760
Bussreiser . . . . . » »	2 929	3 093	2 866	3 108	3 263	3 400
Innenl. ruteflyging . . . . . » »	126	171	218	270	326	375
Hotellbesøk (nordmenn) 1 000	1 427	1 419	1 463	1 463	1 487	1 500

Investering.

De samlede bruttoinvesteringer i fast realkapital og lager var i 1966 etter foreløpige beregninger 21,7 milliarder kr. regnet i løpende priser. Dette er ca. 1 600 millioner kr. mer enn

i 1965. Storparten av oppgangen falt på bygninger, anlegg og produksjonsutstyr utenom skip. For investeringer i skip var det en liten nedgang, og lagerinvesteringene viste en relativt moderat øking fra det uvanlig høye tall i 1965. I volum økte bruttoinvesteringene i fast

Tabell 86. *Investeringsindikatorer. Kvartalstall i prosent av tilsvarende periode året før.*

	1965				1966			
	1. kv.	2. kv.	3. kv.	4. kv.	1. kv.	2. kv.	3. kv.	4. kv.
Utførte (og antatte) investeringer ¹								
Bergverksdrift, industri og kraftforsyning	..	..	..	..	107	113	119	99
Bergverksdrift	..	..	..	..	227	151	48	68
Industri	..	..	..	..	108	119	136	109
Kraftforsyning	..	..	..	..	101	102	105	87
Ordrer i jern- og metallindustri ⁴								
Ordretilgang	99	107	96	93	120	110	131	..
Ordrereserve	113	117	109	106	110	103	116	..
Industriproduksjon:								
Investeringsvareproduksjon	116	105	108	106	110	105	107	² 107
Byggevirksomhet:								
Bygg under arbeid, total golvflate . . .	103	106	107	107	104	102	105	² 106
Bygg satt i gang, total golvflate	125	94	104	93	80	101	117	² 111
Importverdi:								
Maskiner og apparater	108	117	114	108	119	104	113	³ 124
Lastebiler, varevogner o. l.	91	99	136	109	119	132	99	³ 114
Skip	153	168	141	87	83	67	59	³ 114
Lager:								
Totalindeks	100	104	110	109	107	107	102	..

¹ Etter oppgaver fra bedriftene. For 4. kvartal antatt investering (i prosent av antatt investering for 4. kvartal ett år før) ellers utført investering. ² Oktober. ³ Oktober—november. ⁴ Innenlandske ordrer til jern- og metallindustrien utenom primær jern- og metallindustri.

realkapital med 4,8 prosent i 1966. Det er omtrent en halv prosentenheter mer enn økingen i bruttonasjonalproduktet.

En viktig målsetting for investeringspolitikken i 1966 var å stimulere boligbyggingen. Samtidig ble offentlige investeringer i undervisning og forskning, helsestell og veier fortsatt gitt høy prioritet. På den annen side ble det sett som ønskelig å bremse noe på den sterke vekst i investeringene ellers.

Når det gjelder myndighetenes muligheter for å påvirke investeringene gjennom kredittpolitikken, var det skapt en ny situasjon ved at penge- og kredittloven av 25. juni 1965 var trådt i kraft, og ved at kredittavtalene med de private kredittinstitusjoner falt bort fra nyttår 1966. Kredittpolitikken måtte da få nye former. Kredittlovens bestemmelser om likviditetsreserver ble satt i kraft fra januar, og i juli ble reservekravene skjerpet. Det siktepunkt for utlånsøkingen i sparebanker og forretningsbanker som myndighetene hadde for 1966, var på henholdsvis 500 og 600 mill. kr. over året. Da det så ut til at forretningsbankenes utlån i 1966 ville komme til å bli vesentlig høyere, ble disse banker i medhold av penge- og kredittloven pålagt å holde tilleggsreserver i form av innskott på foliokonto i Norges Bank i forhold til sin utlånsøking. Bestemmelsene ble gjort gjeldende første gang for utlånene ved utgangen av september. Boligbyggelån og lån til utlandet ble imidlertid holdt utenfor grunnlaget for beregning av tilleggsreserver. Avsnittet om

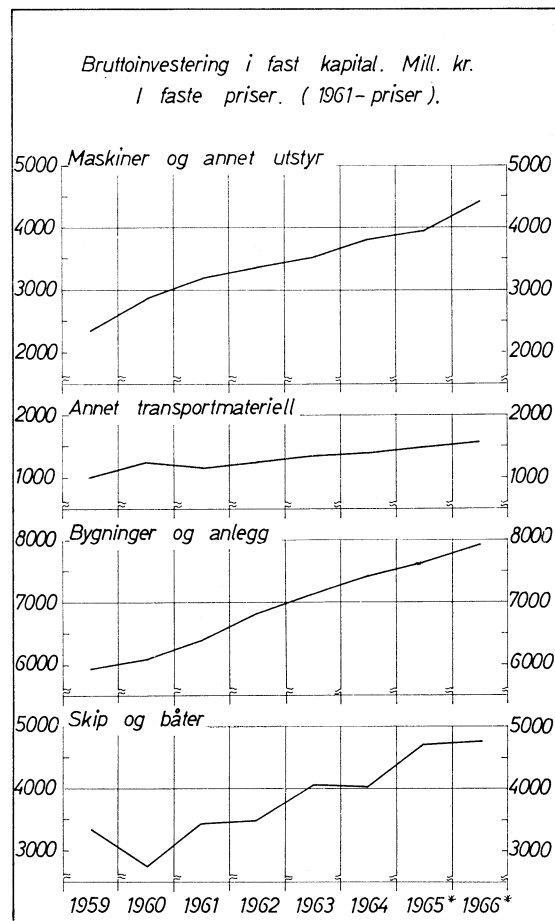

Fig. 41.

Tabell 87. Bruttoinvestering i fast kapital fordelt etter art (1961-priser, 1961 = 100).

	1962	1963	1964	1965*	1966*
Bygninger og anlegg	107	112	116	120	124
Skip og båter	101	118	117	136	137
Annet transportmaterieill	105	113	118	126	133
Maskiner og annet utstyr	105	110	119	124	138
I alt	105	113	117	125	131

Tabell 88. Import av viktige investeringsvarer (cif).

	I løpende priser, mill. kr.					I prosent av total vareimport og netto skipsimport		
	1962	1963	1964	1965*	1966*	1964	1965*	1966*
Maskiner og utstyr	1 343	1 385	1 511	1 646	1 890	10,8	10,6	11,3
Skip (netto)	1 554	1 939	1 596	2 183	1 948	11,5	14,0	11,6
Fly m. v.	18	20	10	12	18	0,1	0,1	0,1
Andre transportmidler	307	313	344	376	404	2,5	2,4	2,4
I alt	3 222	3 657	3 461	4 217	4 260	24,9	27,1	25,4

pengemessige forhold inneholder nærmere enkeltheter om kredittpolitikken.

Det ble gjennomført en rekke tiltak for å stimulere boligbyggingen, dels ved øking av lånetilsagn og lånebeløp fra Husbanken, dels ved diverse ordninger som tok sikte på å øke tilgangen på byggetomter.

Skolebygg ble fritatt fra regulering fra 1. januar 1966, og bergverks-, industri- og verkstedbygg, hoteller og pensjonater ble fritatt i de fleste distrikter fra 6. mai. Ellers ble bygge- og veordningen opprettholdt uendret i hele 1966; boligbygg, bygg som oppføres for staten eller en statsetats regning, mindre bygg (under 60 m²) og visse bygg i tilknytning til jordbruk, skogbruk og fiske har fortsatt vært unntatt fra reguleringen i hele landet. Den regulerte byggevirkosomhet omfattet således stort sett sykehus, forretningsbygg, lagerskur o. l. og i visse distrikter dessuten industri- og verkstedbygg, hoteller og pensjonater. Kvotene for den regulerte byggevirkosomhet var stort sett uendret fra året før og var i nasjonalbudsjettet satt til i alt 1 220 000 m².

Bruttoinvesteringer i bygninger og anlegg økte i volum med 3,9 prosent fra 1965 til 1966, mot 3,1 prosent fra 1964 til 1965. Investeringer

i boliger økte imidlertid bare ubetydelig, mens boliginvesteringene året før økte med 4 prosent.

Bruttoinvesteringer i skip og båter lå i 1966 på omtrent samme nivå som i 1965. I løpende priser var det en nedgang på 44 mill. kr., mens det var en ubetydelig oppgang (½ prosent) regnet i volum. I prosent av bruttonasjonalproduktet var investeringene i skip og båter i 1966 7,2 prosent. Siden 1960 har skipsinvesteringene svingt mellom 8,8 prosent (1961) og 7,0 prosent (1964) av bruttonasjonalproduktet, mens de lå atskillig høyere i den foregående femårsperiode. Mot slutten av 1966 økte skipsinvesteringene sterkt, og en stor kontraheringsbestand vil gi ny sterk øking i 1967.

Bruttoinvesteringene i annet transportmaterieell økte i volum med 5,6 prosent og i maskiner og annet utstyr med 11,7 prosent. Samlet gir dette den største vekst for disse postene siden 1961.

Den sterke lagerøking fra 1965 fortsatte i 1966 (833 mill. kr. i løpende priser), men med tegn til en viss avslapning i løpet av året. Det var særlig lagrene av importvarer som økte i 1966, men også lagrene av egne produkter i visse industrigrupper gikk opp. Engroslagrene og lagerbeholdningene av råvarer i industri økte lite.

Samlet utgjorde bruttoinvesteringene i fast realkapital 34,6 prosent av bruttonasjonalproduktet i 1966, regnet i løpende priser. Dette er det laveste tall på ti år. (Se tabell B, side *1). Investeringskvoten for fast realkapital uten skip, som i de siste år har vist små variasjoner, var 27,4 prosent, ubetydelig høyere enn i foregående år.

Bruttoinvesteringene i fast realkapital etter næring viser til dels betydelige variasjoner når en ser på endringene fra år til år (Se tabell 89). Variasjonene i investeringer i sjøtransport står likevel i en særstilling. Ser en på nivåtallene for investeringene blir utviklingen for de andre næringene relativt jamn. Næringer som i de siste 4—5 år ser ut til å ha økt sin andel av bruttoinvesteringene er varehandel, annen samferdsel, andre tjenesteytende næringer og offentlig konsum. For jordbruk og skogbruk, hvalfangst, elektrisitetsforsyning, forretningsbygg og boliger har andelen vært synkende, mens den har vært stabil for de øvrige næringer.

De foreløpige anslag for de volummessige endringer fra 1965 til 1966 i investeringene etter næring gir et uensartet bilde. Det var spesielt stor øking i investeringene i forretningsbygg (+ 17,5 prosent), bygge- og anleggsvirkosomhet (+ 12 prosent) og elektrisitetsforsyning (+ 11 prosent). Også jordbruk, fiske, bergverk, industri, varehandel, annen samferdsel og andre tjenesteytende næringer økte sine investeringer mer enn gjennomsnittet (med 6—10 prosent),

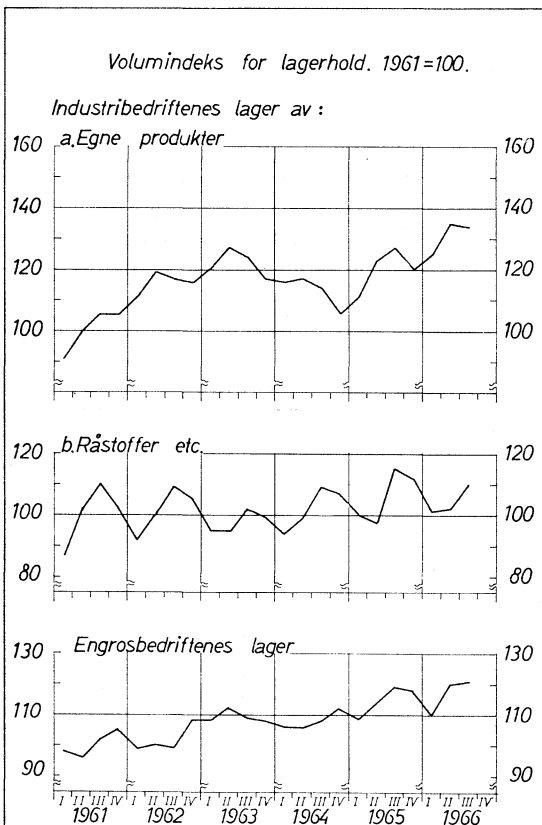

Fig. 42.

Tabell 89. *Bruttoinvestering i fast kapital etter næring.*

	I løpende mill. kr.		
	Endringer fra år til år		
	1963- 1964	1964- 1965	1965- 1966
Jordbruk og skogbruk ..	37	47	94
Fiske og fangst	24	32	31
Bergverksdrift m. v.	44	22	22
Industri	117	328	476
Bygge- og anleggsvirk- somhet	83	33	53
Elektrisitetsforsyning og gassforsyning	-13	47	50
Varehandel	78	85	88
Forretningsbygg	2	38	124
Boliger	122	246	104
Sjøtransport	-181	817	-43
Annen samferdsel	105	152	189
Andre tjenesteytende næringer	21	35	31
Offentlig konsumkapital .	312	211	239
I alt	751	2 093	1 458

mens det var stagnasjon for skogbruk, boliger og sjøfart og bare moderat oppgang for investeringer i offentlig konsumkapital (+ 3 prosent). I motsetning til i 1965 var veksten i kommunal konsumkapital i 1966 noe sterkere enn veksten i statlig konsumkapital.

De offentlige bruttoinvesteringers andel av de totale bruttoinvesteringer var i 1966 28,7

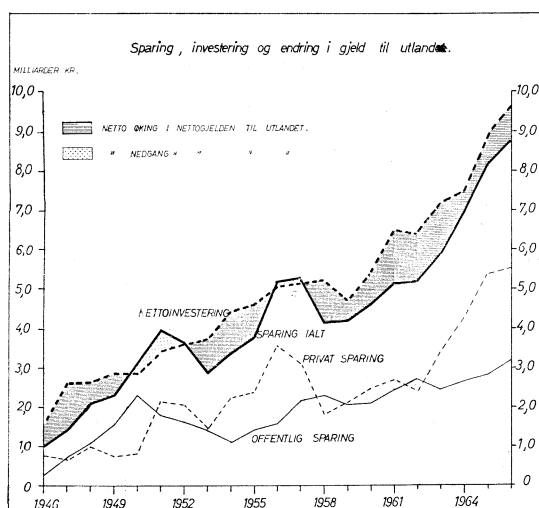

Fig. 43.

prosent (se tabell 90), dvs. omtrent som i 1965. Også fordelingen på investeringer i offentlige bedrifter og offentlig konsumkapital var omtrent den samme i de to år. I 1950-årene var de offentlige bruttoinvesteringer stort sett under 25 prosent av de totale bruttoinvesteringer, men i begynnelsen av 1960-årene viste andelen en stigning, som kulminerte i 1964 med 30,1 prosent. Økingen falt særlig på andelen for investeringer i offentlig konsumkapital. For investeringer i offentlige bedrifter var den relative øking svakere, og deres andel av de totale bruttoinvesteringer lå i 1965 og 1966 lavere enn i begynnelsen av 1950-årene.

Tabell 90. *Offentlig og privat bruttoinvestering i fast kapital i løpende priser.*

	1962	1963	1964	1965*	1966*
Privat bruttoinvestering	10 996	11 655	12 087	13 785	14 850
Offentlig bruttoinvestering	4 164	4 880	5 199	5 594	5 987
Av dette:					
Offentlige bedrifter	2 177	2 544	2 551	2 735	2 889
Offentlig konsumkapital	1 987	2 336	2 648	2 859	3 098
I alt mill. kr.	15 160	16 535	17 286	19 379	20 837
Prosentvis fordeling:					
Privat bruttoinvestering	72,5	70,5	69,9	71,1	71,3
Offentlig bruttoinvestering	27,5	29,5	30,1	28,9	28,7
Av dette:					
Offentlige bedrifter	14,4	15,4	14,8	14,1	13,9
Offentlig konsumkapital	13,1	14,1	15,3	14,8	14,8
I alt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Kapitalslitet er i 1966 foreløpig beregnet til 12,1 milliarder kr. i løpende priser og nettoinvesteringene til 9,6 milliarder kr., dvs. 700 mill. kr. mer enn i 1965. (Se tabell 91). Nettoinvesteringene utgjorde 20 prosent av nettomasjonalproduktet, omtrent som i 1965 og litt mer enn i de foregående år. Av nettoinvesteringene ble 90 prosent finansiert ved innenlandsk kapitaltilvekst (sparing) og resten, 925 mill. kr., ved en øking i Norges nettogjeld til utlandet. Det ser i de siste år ut til å ha vært en svak stigning i den delen av nettoinvesteringene som har vært finansiert ved øking i nettogjelden, men ennå er det langt igjen til nivået i årene 1960—1963, da andelen var 18—20 prosent.

Privat sparing dekket hele 63,5 prosent av den totale kapitaltilvekst i 1966. Det er likevel

en noe mindre andel enn i 1965. Den private kapitaltilvekst er sterkt påvirket av konjunkturbestemte variasjoner i selskapssparingen, spesielt innenfor eksportnæringene. Siden 1963 har den private kapitaltilveksten utgjort vel 60 prosent av den totale kapitaltilvekst, mens den lå omkring 50 prosent i årene 1959—1962. Vi må helt tilbake til 1956 for igjen å finne en andel på over 60 prosent.

Samtidig som det offentlige i 1960-årene har økt sin andel av bruttoinvesteringene, har den offentlige andel av sparingen gått ned og fra 1963 har det offentlige gått over fra å være netto långiver til å bli netto låntaker. Den offentlige nettoopplåning i 1966 var likevel ubetydelig, og meget mindre enn i de foregående 3 år.

Tabell 91. Investering, kapitaltilvekst og nettoopplåning i lån. Mill. kr.

	1962	1963	1964	1965*	1966*
A. Bruttoinvestering (inkl. lager)	15 268	16 538	17 482	20 079	21 670
B. Kapitalslit	8 807	9 389	10 033	11 164	12 050
C. Nettoinvestering (A—B)	6 461	7 149	7 449	8 915	9 620
1. Offentlig	2 234	2 687	2 873	3 008	3 202
2. Privat	4 227	4 462	4 576	5 907	6 418
D. Kapitaltilvekst i alt ¹	5 208	5 863	6 917	8 160	8 695
1. Offentlig	2 741	2 470	2 658	2 830	3 171
2. Privat	2 467	3 393	4 259	5 330	5 524
E. Nettoopplåning (C—D) ²	1 253	1 286	532	755	925
1. Offentlig	— 507	217	215	178	31
2. Privat	1 760	1 069	317	577	894

¹ Medregnet netto gaver fra utlandet. ² Samlet nettoopplåning svarer til underskottet på driftsbalansen overfor utlandet.

Finanser, kredittmarked og priser.

Offentlige finanser.

*Finanspolitikken og de finanspolitiske virkningene*¹).

En kan stort sett skille mellom to hovedgrupper av finanspolitiske virkninger: de direkte budsjettvirkningene og de konjunkturpolitiske virkningene.

¹ En mer detaljert og fullstendig analyse av de konjunkturpolitiske virkningene av finanspolitikken er gitt i avsnittet om «Offentlige finanser» i Økonomisk utsyn over året 1964 (NOS XII 160) og i avsnittet «Statsbudsjettets stilling i den økonomiske politikk» i Stortingsmelding nr. 66 (1963—64) «Om gjennomføring av nasjonalbudsjettet 1964».

Med de direkte virkningene menes de bidrag de enkelte utgifts- og inntektsposter yter til fremme av spesielle offentlige formål (undervisningsformål, forsvarsformål, virkningene på inntektsfordelingen m. v.).

De konjunkturpolitiske virkningene kan grovt inndeles på følgende måte:

1. Virkningene av den offentlige etterspørsel etter varer og tjenester.

2. Virkningene av inntektsoverføringer mellom den private sektor og den offentlige forvaltning.

3. Virkningene av de offentlige lánetransaksjoner (utlån, opptak av lån, aksjetegning m. v.).

En grov indikator for den samlede konjunkturpolitiske virkning har en i netto fordrings-

økingen for offentlig forvaltning («overskott før lånetransaksjoner»), som er lik nettoresultatet av inntektsoverføringene fra og til publikum fratrukket den offentlige forvaltnings netto utgifter til varer og tjenester. Mer enn en grov orientering kan denne størrelsen imidlertid ikke gi. Den tar blant annet ikke hensyn til de offentlige lånetransaksjonene og til virkningene av totalnivået for de offentlige utgifter og inntekter.

Den offentlige forvaltnings regnskaper. De direkte budsjettvirkninger.

S t a t e n s   b e v i l g n i n g s r e g n s k a p .

Forslaget til statsbudsjett for 1966 (Gule bok 1966) ble gjort opp med 165 mill. kr. i netto inntektsinndragning («overskott før lånetransaksjoner») mot 23 mill. kr. i det vedtatte budsjett for 1965. Det ble budsjettert med noe svakere utgiftsøking enn det som har vært vanlig i senere år. De totale utgifter til kjøp av varer og tjenester og overføringer var ført opp med et beløp som var 6,3 prosent større enn i det vedtatte budsjett for 1965. Budsjettforslaget innebar fortsatt sterk stigning i statens utgifter til undervisning og forskning. Også statens utgifter til veier ble økt betydelig. Andre utgifter til varer og tjenester viste en moderat øking sammenliknet med vedtatt budsjett 1965. Budsjettforslaget tok sikte på å medvirke til en svakere vekst i etterspørselen innenlands enn i produksjonen. For inntektsskatten til staten ble det i budsjettet foreslått en lettelse svarende til ca. 100 mill. kr. på årsbasis.

Under budsjettbehandlingen i Stortinget ble det foretatt en del forandringer som bl. a. resulterte i et «overskott før lånetransaksjoner» på det vedtatte budsjett på 125 mill. kr. I løpet av året ble det gitt en rekke tilleggsbevilgninger, bl. a. i forbindelse med lønnsreguleringen for offentlige tjenestemenn. Av disse tilleggsbevilgningene ble 154 mill. kr. dekket ved en reduksjon av reserveposten «Tilfeldige utgifter». Det gjenstod ubrukt ved årets utgang om lag 150 mill. kr. på denne reservepost. Både de direkte og indirekte skatter antas å ha brakt inn større beløp enn budsjettert. Videre viser det seg erfaringsmessig at de regnskapsførte utgifter blir noe mindre enn de budsjetterte (bl. a. på grunn av ubesatte stillinger). Abonnentlån og leverandørkreditter under Telegrafverket var i vedtatt budsjett 1966 tatt med under de løpende utgifter med 75 mill. kr., og disse postene vil i saldert budsjett og regnskap bli ført opp blant lånetransaksjoner. Dette fører til en tilsvarende reduksjon av «overskott før lånetransaksjoner». Alt i alt tydet anslag for årsskiftet på at overskottet før lånetransaksjoner for 1966 ville bli om lag 425 mill. kr., men med mulige avvik til begge sider. Regnskapet for

1965 viste et «overskott før lånetransaksjoner» på 202 mill. kr.

I tabell 92 er hovedpostene i bevilgningsregnskapet ført opp gruppert etter nasjonaløkonomisk art. Tallene for 1964 og 1965 er regnskaps-tall, mens tallene for 1966 bygger på anslag. Bevilgningsregnskapet er satt opp noe annerledes i tabell 92 enn i de oppstillinger som brukes i de trykte bevilgningsregnskaper og statsbudsjetter. Blant annet omfatter tabellen ikke utgifter i forbindelse med utlån, gjeldsavdrag m. v. og heller ikke inntekter i form av mottatte avdrag på utlån. Underskott på statens forretningsdrift er ført til fradrag under posten «formuesinntekt» på inntektssiden, mens det i de vanlige oppstillinger er tatt med under utgiftene. Det kan også nevnes at bruk av varer og tjenester for konsum- og forsvarsformål er regnet netto (utgifter minus inntekter), mens de vanligvis blir regnet brutto. Endelig bør merkes at i Statistisk Sentralbyrås oppstillinger blir utgifter (netto) til nybygg og nyanlegg ved offentlig forretningsdrift — i likhet med aksjete-gning i offentlige aksjeselskaper — regnet som fordringsøking for den offentlige forvaltning (og som investering for vedkommende næring). Beløpet er i tabell 92 ført opp som egen post under betegnelsen «Øking i kapitalinnskott i offentlige foretak». På den måten blir posten «Annen netto fordringsøking» (post 14) lik det som i statens bevilgningsregnskap kalles «Over-skott før lånetransaksjoner».

De totale utgifter over statens bevilgningsregnskap ifølge oppstillingen i tabell 92 (eksklusive balansepostene øking i kapitalinnskott i statens forretningsdrift og overskott før lånetransaksjoner) var i 1966 på 9 232 mill. kr. Sammenliknet med foregående år økte de totale utgifter med 643 mill. kr. eller 7,5 prosent. Den tilsvarende øking i 1965 var på 17,1 prosent. Snaut halvparten av utgiftene — 4 631 mill. kr. — gikk med til å dekke statens nettokjøp av varer og tjenester. Av dette beløp gikk 1 121 mill. kr. til bruttoinvestering i veianlegg, administrasjonsbygninger og andre former for offentlig konsumkapital, mens resten, 3 510 mill. kr., gikk til dekning av administrasjonsutgifter og andre statlige nettokjøp av varer og tjenester. Sammenliknet med 1965 var det en stigning på 7,3 prosent for bruttoinvesteringsutgiftene, mens utgifter til andre varer og tjenester økte med 9,1 prosent. Utgiftsøkingen var til dels en følge av lønns- og prisforhøyelser, men også et uttrykk for en fortsatt utvidelse av statens virksomhet. I tabell 95 er den offentlige forvaltnings nettoutgifter til varer og tjenester fordelt etter formål. Utgiftene til stats- og trygdeforvaltningen i denne tabellen er dominert av utgiftene over bevilgningsregnskapet. Særlig viste utgiftene til undervisning og forsk-

Tabell 92. Den offentlige forvaltnings utgifter og inntekter etter art. Mill. kr.

	I alt			Stats- og trygdeforvaltningen						Kommuneforvaltningen		
				I alt			Av dette statens bevilgningsregnskap					
	1964	1965*	1966*	1964	1965	1966*	1964	1965	1966*	1964	1965*	1966*
Inntekter												
1. Formuesinntekt	470	680	716	433	502	539	314	376	382	37	178	177
a. Renter og utbytte ³	708	783	874	607	670	765	488	544	608	101	113	109
b. Inntektsført overskott av offentlige foretak	- 238	- 103	- 158	- 174	- 168	- 226	- 174	- 168	- 226 ²	- 64 ²	65 ²	68
2. Skatter	15 187	17 264	19 040	11 424	13 017	14 301	7 791	8 782	9 600	3 763	4 247	4 739
a. Trygde- og pensjonspremier	2 997	3 441	3 908	2 997	3 441	3 908	-	-	-	-	-	-
b. Andre direkte skatter	5 927	6 721	7 377	2 266	2 587	2 758	2 054	2 264	2 436	3 661	4 134	4 619
c. Indirekte skatter	6 263	7 102	7 755	6 161	6 989	7 635	5 737	6 518	7 164	102	113	120
3. Overføringer mellom stats- og kommuneforvaltningen ..	-	-	-	435	599	592	79	115	159	1 168	1 309	1 409
4. Overføringer til bevilgningsregnskapet fra annen statsforvaltning	-	-	-	-	-	-	98	71	108	-	-	-
5. Inntekter i alt	15 657	17 944	19 756	12 292	14 118	15 432	8 282	9 344	10 249	4 968	5 734	6 325
Utgifter												
6. Renteutgifter ³	568	645	692	452	500	528	439	480	508	116	145	164
7. Overføringer til private	6 161	7 265	7 935	5 582	6 636	7 265	1 449	1 826	1 936	579	629	670
a. Trygde- og pensjonsstønader	3 835	4 408	4 930	3 656	4 241	4 760	-	-	-	179	167	170
b. Andre stønader til konsumenter	580	581	640	266	214	240	222	207	233	314	367	400
c. Subsidiar til næringslivet	1 746	2 276	2 365	1 660	2 181	2 265	1 227	1 619	1 703	86	95	100
8. Overføringer mellom stats- og kommuneforvaltningen ..	-	-	-	1 168	1 309	1 409	1 039	1 144	1 224	435	599	592
9. Overføringer fra bevilgningsregnskapet til annen statsforvaltning	-	-	-	-	-	-	706	800	841	-	-	-
10. Stønader til utlandet (netto)	81	91	106	81	91	106	68	77	92	-	-	-
11. Konsum	6 189	7 113	7 852	3 193	3 778	4 115	3 053	3 617	3 947	2 996	3 335	3 737
a. Bruk av varer og tjenester til forsvarsformål	1 529	1 862	1 943	1 524	1 856	1 937	1 524	1 856	1 937	5	6	6
b. Bruk av varer og tjenester til sivile konsumformål ..	3 741	4 216	4 772	1 314	1 522	1 741	1 174	1 361	1 573	2 427	2 694	3 031
c. Beregnet kapitalslit på konsumkapital	919	1 035	1 137	355	400	437	355	400	437	564	635	700
12. Nettoinvestering i sivil konsumkapital	1 729	1 824	1 961	599	660	699	580	645	684	1 130	1 164	1 262
13. Øking i kapitalinnskott i offentlige foretak	601	653	692	635	553	592	635	553	592	- 34	100	100
14. Annen netto fordringsøkning («Overskott før lånetransaksjoner»)	328	353	518	582	591	718	313	202	425	- 254	- 238	- 200
15. Utgifter i alt	15 657	17 944	19 756	12 292	14 118	15 432	8 282	9 344	10 249	4 968	5 734	6 325
16. Disponibel inntekt (5 ÷ (6 + 7 + 8 + 9 + 10))	8 847	9 943	11 023	5 009	5 582	6 124	4 581	5 017	5 648	3 838	4 361	4 899
— Konsum (11)	6 189	7 113	7 852	3 193	3 778	4 115	3 052	3 617	3 947	2 996	3 335	3 737
= Kapitaltilvekst (12 + 13 + 14)	2 658	2 830	3 171	1 816	1 804	2 009	1 529	1 400	1 701	842	1 026	1 162

¹ Omfatter også øking i skatteoppkrevernes beholdninger, 1964 82 mill. kr., 1965 161 mill. kr. og 1966 139 mill. kr. ² Omfatter også den selvfinansierte delen av økingen i egenkapitalen i kommuneforetakene (ekskl. kommunale aksjeselskaper). ³ Omfatter også henholdsvis agiofortjeneste og agiotap.

ning sterk stigning. Utgiftene til administrasjon fortsatte å stige raskt, vesentlig som følge av lønnsreguleringer.

Forskjellige former for overføringer til private, til utlandet eller til andre offentlige regnskaper var i 1966 på i alt 4 601 mill. kr. Av økingen på 274 mill. kr. falt 84 mill. kr. på subsidier til næringslivet (pristilskott, forskjellige former for driftstilskott, investeringstilskott m. v.), 80 mill. kr. på overføringer til kommuneforvaltningen, 28 mill. kr. på renteutgifter i forbindelse med statens gjeld og 41 mill. kr. på overføringer til andre statsregnskaper.

Bevilgningsregnskapets inntekter økte fra 9 344 mill. kr. i 1965 til 10 249 mill. kr. i 1966 eller med 9,7 prosent. Inntektene består i det alt vesentlige av direkte og indirekte skatter. De indirekte skattene økte fra 6 518 mill. kr. til 7 164 mill. kr. eller med 9,9 prosent. Stigningen ble vesentlig sterkere enn anslått, bl. a. som følge av de økte avgiftssatser på alkohol, tobakk og bensin fra 1. juli 1966 (se nedenfor). På tross av forhøyelser i fradragene i inntektskatten til staten økte de direkte skattene fra 2 264 mill. kr. til 2 436 mill. kr. eller med 7,6 prosent.

Bevilgningsregnskapets inntekter oversteg utgiftene med 1 017 mill. kr. i 1966. Dette overskott (postene «Øking i kapitalinnskott i offentlige foretak» og «Annen netto fordringsøking»)

var 262 mill. kr. større enn foregående år. Av overskottet (som for 1966 er foreløpig og usikkert) gikk 592 mill. kr. med til å dekke øking i kapitalinnskott i statens forretningsdrift. Til dekning av utlån, gjeldsavdrag m. v. gikk med om lag 1 450 mill. kr. Totale utgifter og inntekter over bevilgningsregnskapet balanserte da med bruk av kontantbeholdninger og lånopptak på ca. 900 mill. kr. (Abonmentlån og leverandørkreditter under Telegrafverket er trukket fra før balanseringen og er derfor ikke med i beløpet på 900 mill. kr.)

Trygdeforvaltningens regnskaper.

I tabell 93 er det gitt en oversikt med anslag for trygdeforvaltningens utgifter og inntekter. Trygdeforvaltningens samlede utgifter for 1966 er foreløpig anslått til 4 346 mill. kr. Av dette var 158 mill. kr. administrasjonsutgifter og resten stønadsutgifter. Av stønadsutgiftene falt 1 410 mill. kr. på syketrygden, 1 348 mill. kr. på alderstrygden og 544 mill. kr. på uføretrygden. Utgiftene ble dekket ved medlemspremier på 1 670 mill. kr., tilskott fra arbeidsgiverne på 1 705 mill. kr. og kommune- og statstilskott på henholdsvis 412 mill. kr. og 613 mill. kr. For de fleste trygdeordninger var premiesatsene i 1966 uendret, mens satsene for tilskottet fra

Tabell 93. Anslag over trygdeforvaltningens inntekter og utgifter 1966. Mill. kr.

	Inntekter					Utgifter			
	Medlemspremie	Premietilskott			Andre inntekter	Inntekter i alt	Administrasjonsutgift.	Stønadsutgifter	Utgifter i alt
		Arbeidsgivere	Kommunene	Staten					
Syketrygd	734	402	183	147	7	1 473	60	1 410	1 470
Tilleggstrygd for sykepenges...	15	26	—	—	1	42	2	40	42
Yrkesskadetrygd	3	127	—	7	15	152	12	120	132
Arbeidsløsetrygd	43	43	22	13	24	145	36	88	124
Barnetrygd	—	—	—	234	—	234	1	233	234
Forsørgertrygd for barn	15	19	4	3	—	41	1	39	40
Uføretrygd (inkl. attføring) ...	211	262	53	42	4	572	19	544	563
Alderstrygd	512	636	128	103	4	1 383	14	1 348	1 362
Pensjonstrygd for skogsarbeidere	3	10	—	—	—	13	1	9	10
Pensjonstrygd for fiskere	4	—	—	—	6	10	1	7	8
Pensjonstrygd for sjømenn ...	42	73	—	15	19	149	2	117	119
Krigspensjonering	17	20	4	18	5	64	1	55	56
Enke- og morstrygd	69	85	17	14	—	185	8	174	182
Arbeidsløsetrygda for sjømenn i utenriksfart	2	2	1	—	1	6	—	4	4
Arbeidsløsetrygdas riksreservefond	—	—	—	17	18	35	—	—	—
I alt	1 670	1 705	412	613	104	4 504	158	4 188	4 346

arbeidsgiverne for alderstrygd, forsørgerstrygd, uføretrygd og enke- og morstrygd ble hevet fra 125 prosent av satsene for medlemspremier til 150 prosent. Økingen i innbetalte arbeidsgivertilskott i 1966 var derfor sterkere enn oppgangen i innbetalte medlemspremier.

Regnskapene for annen statsforvaltning (staten eksklusiv bevilgningsregnskapet og trygdeforvaltningen).

Utgifter og inntekter for annen statsforvaltning er satt opp i tabell 94. Tallene er rent anslagsvise og bygger i det vesentlige på regnskapstallene for 1965. De viktigste inntekstpostene er pensjonspremier på 533 mill. kr., indirekte skatter på 466 mill. kr. og direkte skatter på 322 mill. kr. De direkte skattene består i det vesentlige av øking i skatteoppkrevernes beholdninger og innbetalt skatteutjammingsavgift til Skattefordelingsfondet. Pensjonspremiene består av betalte pensjonsinnskott til Statens Pensjonskasse, Statsbanenes Pensjonskasse og Pensjonstrygden for statens arbeidere (statens tilskott er også regnet som pensjonspremie). De indirekte skattene faller i det vesentlige på

«Korreksjonsregnskapet»¹) og Statsforvaltningens fond. En viktig post i Statsforvaltningens fond er kraftfôravgiften som tilfaller Kraftfôrfondet (ca. 160 mill. kr.).

De viktigste utgiftspostene er pensjonsstønader på 572 mill. kr., subsidier til næringslivet på 552 mill. kr. og overføringer til kommuneforvaltningen på 185 mill. kr. Pensjonsstønadene består av pensjonsutbetalinger i Statens Pensjonskasse, Statsbanenes Pensjonskasse og Pensjonstrygden for statens arbeidere. Subsidiene faller på Statsforvaltningens fond og «Korreksjonsregnskapet». En viktig post når det gjelder subsidiene er forskjellige former for tilskott fra Kraftfôrfondet (ca. 190 mill. kr.). Overføringene til kommuneforvaltningen består for det meste av skatteutjammingsstilskott fra Skattefordelingsfondet.

Kommuneforvaltningens regnskaper.

Kommuneforvaltningens samlede utgifter og inntekter gruppert etter nasjonaløkonomisk art er ført opp i tabell 92. Utgiftene og inntektene

¹ Jfr. note 4, tabell 94.

Tabell 94. Anslag over annen statsforvaltnings¹ utgifter og inntekter etter art 1966. Mill. kr.

	Deposita og forskott	Statsforvaltningens fond ²	Statens Pensjonskasse m.v. ³	Skatteoppkrevere	Korreksjonsregnskap ⁴	I alt
Inntekter:						
1. Formuesinntekt	6	59	13	—	—	78
2. Direkte skatter	—	183	—	139	—	322
3. Pensjonspremier	—	—	533	—	—	533
4. Indirekte skatter	20	256	—	—	190	466
5. Overført fra kommuneforvaltningen	14	7	—	—	—	21
6. Inntekter i alt	40	505	546	139	190	1 420
Utgifter:						
7. Pensjonsstønader	—	—	572	—	—	572
8. Subsidier til næringslivet	3	359	—	—	190	552
9. Overført til kommuneforvaltningen	9	176	—	—	—	185
10. Netto overføring til annen stats- og trygdeforvaltning	3	— 46	— 45	—	—	— 88
11. Andre utgifter	27	35	7	—	—	69
12. Netto fordringsøking	— 2	— 19	12	139	—	130
13. Utgifter i alt	40	505	546	139	190	1 420

¹ Stats- og trygdeforvaltningen eksklusiv bevilgningsregnskapet og trygdeforvaltningen. ² Omfatter Finansdepartementets, Kirkedepartementets og Prisdirektoratets fond, Kraftfôrfondet, Arbeidsløsetrygdes tiltaksfond for fylkene og Norsk Utviklingshjelp. ³ Omfatter Statens Pensjonskasser, Pensjonstrygden for statens arbeidere og Statsbanenes Pensjonskasse. ⁴ Korreksjonsregnskapet omfatter beløp som en av regnskapsmessige grunner har latt gå inn i offentlig forvaltning som indirekte skatter og ut igjen som subsidier med samme beløp.

omfatter ikke rene finanstransaksjoner som utlån, betalte avdrag på kommunegjelden eller opptak av lån. Det kan også nevnes at kjøp av varer og tjenester er regnet netto. Oppgavene for 1964 og 1965 er regnskapstall, mens oppgavene for 1966 er anslag bygd på budsjettopp-gaver fra kommunene. Kommunenes samlede utgifter (eksklusive balansepostene «Øking i kapitalinnskott i offentlige foretak» og «Annen netto fordringsøking») var etter disse anslagene 6 425 mill. kr. Dette er en øking på 553 mill. kr. eller 9,4 prosent i forhold til 1965. Utgiftsøkingen for kommuneforvaltningens regnskaper var således noe sterkere enn for statens bevilgnings-regnskap (7,5 prosent). Bruttoinvesteringene i kommunal konsumkapital¹⁾ (veier, skoler, sykehus, administrasjonsbygninger m. v.) er anslått til 1 962 mill. kr. Det svarer til en øking på 9,1 prosent i 1966 mot 6,2 prosent i 1965. Men de foreløpige anslag for kommuneforvaltningens investeringsutgifter er meget usikre. Det løpende forbruk av varer og tjenester (postene 11 a og 11 b i tabell 92) knyttet til administrasjon, skolevesen, helsestell m. v. er anslått til 3 037 mill. kr. eller 12,5 prosent mer enn året før. Økingen skyldes for en stor del betydelige lønnstillegg, men har også sin årsak i økingen i omfanget av den kommunale virksomhet. I tabell 95 er gitt en oversikt over kommuneforvaltningens nettokjøp av varer og tjenester fordelt etter formål. 46 prosent av utgiftene gikk til undervisningsformål, 14 prosent til veier, 13 prosent til administrasjon og 11 prosent til helsevern. De opp-gaver som foreligger for 1966 er usikre og gjør det vanskelig å si noe sikkert om hvilke utgifts-poster som har vist sterkeste stigning det siste år. Utgiftene til forskjellige former for overføringer (postene 6—10 i tabell 92) var i 1966 på i alt 1 426 mill. kr. eller 53 mill. kr. mer enn foregående år. De viktigste postene er her trygde-stønader (kommunale tilleggspensjoner m. v.) på 170 mill. kr., andre stønader til private forbrukere på 400 mill. kr. og overføringene til stats- og trygdeforvaltningen (vesentlig kommunenes lovbestemte tilskott til trygdeordningene) på 592 mill. kr.

Kommuneforvaltningens samlede inntekter er anslått til 6 325 mill. kr. i 1966. Dette er en øking på 10,3 prosent fra året før. Den største inntektsposten er direkte skatter. Skatter i alt økte fra 4 247 mill. kr. i 1965 til 4 739 mill. kr. i 1966. I 1965 og 1966 har en stor del av kommunene hevet inntektsskattøren. Sammen med virkningen av en betydelig generell lønnsopp-gang i de to år har dette ført til at skatteinntektene i kommunene økte kraftigere i hvert av de to siste år enn i 1964. Overføringene fra stats-

forvaltningen økte fra 1 309 mill. kr. i 1965 til 1 409 mill. kr. i 1966.

Kommuneforvaltningens utgifter og inntekter balanserte med et underskott (100 mill. kr.) som var 38 mill. kr. mindre enn underskottet for 1965. En må her peke på at størrelsen av underskottet er sterkt avhengig av påliteligheten av de anslag en har gjort over de enkelte utgifts- og inntektsposter. Dette underskottet består av en øking i kapitalinnskottet¹⁾ i kommune-foretak på 100 mill. kr. og annen netto fordrings-nedgang («underskott før lånetransaksjoner») på 200 mill. kr.

Virkningen av den offentlige etterspørsel etter varer og tjenester.

Den offentlige forvaltnings bruttoinvesteringer i konsumkapital (summen av nettoinvestering i sivil konsumkapital og beregnet kapital-slit på konsumkapital i tabell 92) er for 1966 anslått til 3 098 mill. kr. for stat og kommuner under ett. Bruttoinvesteringene i konsumkapital består av den offentlige forvaltnings utgifter til nyanlegg (veier, flyplasser m. v.), nybygg (skoler, administrasjonsbygninger m. v.), reparasjoner og vedlikehold av bygninger og anlegg, nettokjøp av fast eiendom og kjøp av varig utstyr. De anslag som nå kan gjøres over bruttoinvesteringene i konsumkapital i 1966, bygger på de offentlige budsjetter. Oppgavene er usikre, idet det erfaringsmessig viser seg at det kan være stor forskjell mellom budsjettene og regn-skapene. Spesielt gjelder dette kommunebud-sjettene. De anslag som er gjort, viser en stig-

¹ Kapitalinnskottet i kommuneforetakene er satt lik egenkapitalen i kommuneforetakene (ekskl. kommunale aksjeselskaper), og økingen i kapitalinnskottet omfatter da også den selvfinansierte delen av økingen i egenkapitalen.

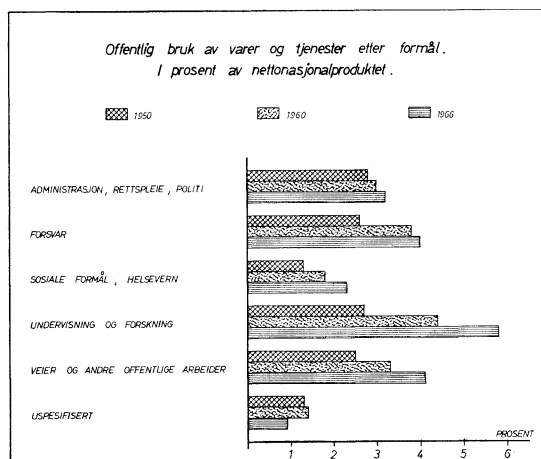

Fig. 44.

¹ Postene 11 c og 12 i tabell 92.

Tabell 95. Den offentlige forvaltnings nettokjøp av varer og tjenester etter formål. Mill. kr.

	I alt			Stats- og trygdeforvaltningen			Kommuneforvaltningen		
	1964	1965*	1966*	1964	1965	1966*	1964	1965*	1966*
Administrasjon	987	1 102	1 267	430	547	642	557	555	625
Forsvar	1 529	1 862	1 943	1 524	1 856	1 937	5	6	6
Rettspleie, politi	245	265	283	241	261	279	4	4	4
Kirker og religiøse formål	108	117	127	44	47	50	64	70	77
Undervisning og forskning	2 217	2 490	2 820	384	443	531	1 833	2 047	2 289
Helsevern	572	612	671	122	129	146	450	483	525
Sosiale formål	332	389	419	143	189	195	189	200	224
Veier	1 249	1 426	1 517	691	771	804	558	655	713
Andre offentlige arbeider	426	416	466	96	68	80	330	348	386
Uspesifisert	253	258	300	117	127	150	136	131	150
I alt	7 918	8 937	9 813	3 792	4 438	4 814	4 126	4 499	4 999
I prosent av bruttonasjonalproduktet	15,7	16,1	16,3	7,5	8,0	8,0	8,2	8,1	8,3

ning i forhold til foregående år på 239 mill. kr. eller 8,4 prosent. Det er vanskelig å si noe sikkert om hvor stor del av økingen som skyldtes pris- og lønnsøkinger og hvor stor del som skyldtes en reell øking av omfanget av investeringsvirksomheten.

Den samlede bruk av varer og tjenester utenom bruttoinvesteringer er anslått til 6 715 mill. kr. Denne posten består for en vesentlig del av lønninger til offentlige funksjonærer og tjenestemenn, herunder bl. a. alle offentlig ansatte lærere, leger m. v. Dessuten omfatter den alle utgifter til forsvaret, også utgifter til bygge- og anleggsarbeider. Som for investeringsutgiftene er anslagene for 1966 usikre. Etter de tall en har kommet fram til, var det en øking på 637 mill. kr. eller 10,5 prosent i 1966 i forhold til foregående år. Det kan heller ikke her sies noe sikkert om hvor stor del av økingen skyldtes pris- og lønnsøkinger og hvor stor del skyldtes øking av omfanget av den offentlige virksomhet.

Det offentliges samlede kjøp av varer og tjenester til investerings- og konsumformål er beregnet til 9 813 mill. kr. Stigningen fra 1965 var på 876 mill. kr. eller 9,8 prosent. Det er antatt at denne stigning fordeler seg med omtrent 3,4 prosent på volumøkning og 6,2 prosent på prisstigning. Prisstigningen skyldtes bl. a. de lønnsstillegg som ble gitt offentlige tjenestemenn i 1966. Den samlede øking på 876 mill. kr. svarer til ca. 1—1 ½ prosent av bruttonasjonalproduktet. Når de indirekte virkninger av denne etterspørselsøkning også regnes med, er det nokså klart at økingen i det offentliges kjøp av varer og tjenester må ha gitt næringslivet betydelige ekspansive impulser.

I figur 44 er det gitt en oversikt over utviklingen av den offentlige forvaltnings nettokjøp av varer og tjenester etter formål i prosent av nettonasjonalproduktet. En vil se at det har foregått en stigning for disse årene i prosentandelen for alle formål og dermed også en stigning i den prosentandel som det offentliges samlede nettokjøp av varer og tjenester utgjør av nettonasjonalproduktet. Stigningen i prosentandelene har vært særlig sterk for utgiftene til undervisning og til veier og trafikkformål.

Virkingen av inntektsoverføringene mellom den private sektor og den offentlige forvaltning.

I 1966 ble det gjennomført lettelsener i de direkte inntektsskattene til staten. Lettelserne ble gjennomført ved en utvidelse av progresjonsintervallene nr. 2—5 og ved en øking i fradragene i skattebeløpene for alle skatteklasser. Ved utskrivningen av formuesskatten til staten ble de skattefrie fradragene økt, samtidig som skattesatsen for laveste formuestrinn ble økt. Reglene for beregning av inntekts- og formuesskatt til kommunene var uendret fra foregående år, men kommunene har i stor utstrekning måttet heve skattøren for inntektsskatten for å motvirke det skattetap som fulgte av overgangen til bredere reduksjonstabeller i 1965.

Det ble foretatt få endringer i premiesatsene og stønadssatsene under trygdeordningene. Fra 3. januar 1966 ble som nevnt satsene for arbeidsgivertilskottet til alderstrygd, forsørgertrygd for barn, uføretrygd og enke- og morstrygd hevet fra 125 til 150 prosent av satsene for medlemspremiene. Stønadssatsene for alders- og

uføretrygden ble satt opp fra 1. januar 1966. Også for syketrygden ble premiesatsene hevet fra 3. januar 1966, og en del av ytelsene ble økt i løpet av 1966.

I første halvår 1966 ble det ikke foretatt noen vesentlige endringer i reglene for de indirekte skattene, men satsene for særavgiftene på brennevin, øl, tobakksvarer og bensin ble hevet med virkning fra 1. juli 1966. Avgiftsforhøyelsene ble antatt å ville øke statens inntekter med 160 mill. kr. regnet på årsbasis.

De samlede inntektsoverføringer i 1966 fra publikum til den offentlige forvaltning er anslått til 19 756 mill. kr. Dette er en øking på 1 812 mill. kr. eller 10,1 prosent i forhold til foregående år. Inntektsoverføringene fra publikum består foruten av skatter (inkl. trygde- og pensjonspremier) også av det offentliges formuesinntekter i form av renteinntekter, aksjeutbytte og inntektsført overskott (underskott—) på offentlige foretak.

De indirekte skattene innbrakte 7 755 mill. kr. i 1966. Dette er 653 mill. kr. eller 9,2 prosent mer enn i 1965. De indirekte skattene slår ut i vareprisene og virker dermed til å redusere publikums realinntekter. I tabell 96 er det gitt en oversikt over de indirekte skattene. Viktigste er den alminnelige omsetningsavgift som i 1966 innbrakte 4 060 mill. kr. eller 438 mill. kr. mer enn i 1965. Om lag to tredjedeler av økingen i indirekte skatter i alt falt således på omsetningsavgiften. Denne kraftige stigning skyldtes både økt omsetning og høyere priser. Omsetningsavgiften har hatt en generell etterspørselsreduserende virkning, som gjaldt de aller fleste varer og tjenester. De andre avgiftene virker ikke bare

reduserende på publikums realinntekter, men har også en spesiell prisvirkning, som kan forskyve etterspørselens retning. De viktigste indirekte skatter utenom omsetningsavgiften er tollavgiftene og avgiftene på alkohol, tobakk, sjokolade og bensin og motorkjøretøyer. Til sammen utgjorde disse avgiftene 2 791 mill. kr. eller 211 mill. kr. mer enn i 1965. Stigningen er i det vesentlige en følge av avgiftsforhøyelsene på alkohol og bensin. Forhøyelsen av avgiftsatsene for tobakk har ikke ført til noen særlig øking i innbetalingene av denne avgift i 1966 (antakelig fordi avgiftsinnbetalingene ikke er direkte knyttet til omsetningen, men til innkjøp av stempelmerker).

De direkte skatter (ekskl. trygde- og pensjonspremier) til det offentlige utgjorde i 1966 7 377 mill. kr. eller noe mindre enn de samlede indirekte skatter. Stigningen i forhold til 1965 var på 656 mill. kr. eller 9,8 prosent. De direkte skatter bidrar til å redusere publikums nominelle inntekter. I tabell 97 er det gitt en oversikt over disse skattene. Trass i lempeligere skatte-regler var det en temmelig kraftig øking i 1966 i skatter betalt av personlige skattytere. Dette må vesentlig skyldes inntektsstigningen. Forskottstrekkene som gjelder lønnstakerne, økte med 513 mill. kr. eller 10,8 prosent. For forskottsskatten som gjelder selvstendig næringsdrivende, var oppgangen mer moderat (5,8 prosent). De direkte skatter som er betalt av aksjeselskaper m. v. — etterskottsskatt — økte i 1966 med 13,0 prosent. Den sterke stigningen i etterskottsskattene i de to siste år skyldtes større selskapsinntekter.

De samlede utgifter for publikum til trygde- og pensjonspremier steg med 467 mill. kr. til 3 908 mill. kr. Stigningen skyldtes dels hevingen

Tabell 96. *Innbetalte indirekte skatter. Mill. kr.*

	1964	1965	1966*
Tollavgifter	520	544	555
Alminnelig omsetningsavgift	2 984	3 622	4 060
Avgifter på alkohol....	639	668	716
Avgifter på tobakk....	368	392	405
Avgifter på sjokolade m. v.	120	123	135
Avgifter på bensin og motorkjøretøyer ¹	828	853	980
Andre indirekte skatter	804	900	904
Indirekte skatter i alt..	6 263	7 102	7 755

¹ Omfatter ikke årsavgift på personbiler og motorsykler, da denne avgift er regnet som en direkte skatt.

Tabell 97. *Innbetalte direkte skatter¹. Mill. kr.*

	1964	1965	1966*
Forskottstrekk ²	4 131	4 746	5 259
Forskottsskatt	969	1 037	1 097
Etterskottsskatt	670	746	843
Restskatt ÷ tilbakebeta- linger	- 159	- 156	- 240
Andre direkte skatter..	316	348	418
Direkte skatter i alt ...	5 927	6 721	7 377

¹ Omfatter ikke trygde- og pensjonspremier.
² Omfatter også øking i arbeidsgivernes beholdninger av forskottstrukket skatt. Beløpene utgjorde for 1964 77 mill. kr., for 1965 116 mill. kr. og for 1966 88 mill. kr.

av premiesatsene og dels stigningen i inntektsnivået. Trygde- og pensjonspremiene fordelte seg med 2 176 mill. kr. på medlemspremier og 1 732 mill. kr. på premietilskott fra arbeidsgivere. I forhold til 1965 var det en stigning på 183 mill. kr. for medlemspremier og 284 mill. kr. for arbeidsgivertilskottet. Årsaken til at arbeidsgivertilskottet økte mest, var forhøyelsen av satsene for arbeidsgivertilskottet for alders- og uføretrygden m. v.

I inntektsoverføringene fra publikum inngår videre det offentliges formuesinntekter i form av renter, aksjeutbytte og inntektsført overskott (underskott—) på offentlige foretak. Disse postene økte fra 680 mill. kr. i 1965 til 716 mill. kr. i 1966.

Overføringene fra den offentlige forvaltning til publikum utgjorde i alt 8 733 mill. kr. i 1966. I forhold til 1965 var dette en øking på 732 mill. kr. Overføringene til publikum består av renteutgifter, overføringer til private forbrukere i form av trygdestønader, pensjonsstønader og andre stønader, subsidier til produsenter og stønader til utlandet. Subsidier til næringslivet (pristilskott på mjølk, korn, kraftfôr, forskjellige former for investeringstilskott m. v.) har en prisvirkning motsatt av de indirekte skattene, og fører dels til heving av publikums realinntekter og dels til øking av produsentenes nominelle inntekter. De andre formene for overføringer (renter, trygdestønader m. v.) fører direkte til øking av publikums nominelle inntekter. Trygde- og pensjonsstønadene økte med 522 mill. kr. til 4 930 mill. kr. Økingen skyldtes dels økte satser og dels stigning i tallet på trygdemottakere. Subsidiene økte med 89 mill. kr. til 2 365 mill. kr.

Alt i alt førte overføringene til og fra publikum til at publikums inntekter i 1966 ble redusert med 11 023 mill. kr. (Postene 5 ÷ (6 + 7 + 10) i tabell 92). I forhold til 1965 var det en øking i netto inntektsinndragning på 1 080 mill. kr. eller 10,9 prosent. Totalt sett tyder dette på at skatte- og stønadspolitikken i betydelig grad har motvirket den ekspansive virkning av økingen i den offentlige etterspørsel etter varer og tjenester.

Virkningene av offentlige lånetransaksjoner.

Det framgår av det foregående at det offentlige overskott av inntekter over utgifter — dvs. det offentlige netto fordringsøking — for 1966 er anslått til 1 210 mill. kr. (summen av postene «Øking i kapitalinnskott i offentlige foretak» og «Annen netto fordringsøking» i tabell 92) eller 204 mill. kr. større enn i 1965. Netto fordringsøkingen representerer en inndragning av likviditet fra publikum. Likviditetsvirkningen av den offentlige virksomhet vil imidlertid også påvirkes av de offentlige lånetransaksjoner. Det virker således til å øke likviditeten hos publikum når det offentlige øker sine fordringer ved å yte lån, tegne aksjer eller øke sitt kapitalinnskott i offentlig forretningsdrift. På den annen side skjer det en inndragning av likviditet når det offentlige opptar lån i markedet. For økingen i kapitalinnskottet i offentlig forretningsdrift var det en oppgang fra 653 mill. kr. i 1965 til 692 mill. kr. i 1966. Økingen av ihendehaverobligasjonslånene var i 1966 anslått til 550 mill. kr. eller 175 mill. kr. mindre enn året før, vesentlig som følge av nedgang i kommunenes emisjoner. For begge disse postene er

Tabell 98. Den offentlige forvaltnings netto fordringsøking. Mill. kr.

	I alt			Stats- og trygdeforvaltningen			Kommuneforvaltningen		
	1964	1965*	1966*	1964	1965*	1966*	1964	1965*	1966*
Netto fordringsøking ¹	929	1 006	1 210	1 217	1 144	1 310	- 288	- 138	- 100
Øking i fordringer	1 676	..	..	1 565	..	..	111	..	..
Utlån	1 075	..	..	930	..	..	145	..	..
Kapitalinnskott i offentlige foretak	601	653	692	635	553	592	- 34	100	100
Nedgang i gjeld (øking —)	- 1 138	..	..	- 611	542	..	- 527	..	..
Statskassevekselgjeld	6	4	-	6	4	-	-	-	-
Ihendehaverobligasjonslån	- 727	- 725	- 550	- 457	- 500	- 475	- 270	- 225	- 75
Andre lån	- 417	..	..	- 160	- 46	..	- 257	..	..
Annen netto fordringsøking	391	..	..	263	..	..	128	..	..

¹ Svarer til summen av postene «Øking i kapitalinnskott i offentlige foretak» og «Annen netto fordringsøking» i tabell 92.

anslagene for 1966, og til dels også for 1965, svært usikre. For utlån og andre lån i tabell 98 har det ikke vært mulig å gi brukbare anslag for de to siste årene. Det er imidlertid intet som tyder på at utlånsøkningen var mindre i 1965 og 1966 enn i 1964. For «andre lån» derimot må 1964-tallet betraktes som maksimumstall i de to følgende år. Anslaget for stats- og trygdeforvaltningen for 1965 viser en kraftig nedgang og tyder på at økingen i andre lån i 1965 og 1966 var mindre enn i 1964. Etter dette er grunnlaget for utsagn om den samlede likviditetsvirkning av de offentlige låne-transaksjoner i 1966 meget svakt, men alt i alt er det mest sannsynlig at nettovirkningen av de offentlige låne-transaksjoner bidrog til å øke publikums likviditet noe mer i 1966 enn i 1965.

Det må også nevnes at de offentlige låne-transaksjoner kan ha virkninger utenom likviditetsvirkningen. Spesielt gjelder dette utlånene. En vesentlig andel av utlånsøkningen faller på utlån til statsbankene og blir brukt til å finansiere privat investeringsvirksomhet (boligbygging m. v.). Anslag for økingen i brutto utlån til statsbankene i 1966 viser en svak stigning i forhold til foregående år. Det har ikke vært mulig å lage brukbare anslag for de totale avdrag på disse lån. Det er derfor vanskelig å anslå nettoøkningen i utlånene til statsbankene. Økingen i kapitalinnskottet i statens forretningsdrift¹ blir i sin helhet brukt til realinvesteringer

¹ Økingen i kapitalinnskottet i kommuneforetakene er i stor utstrekning finansiert av kommuneforetakene selv og representerer ikke noen tilsvarende finansiering av realinvesteringene over kommuneregnskapene.

(Statsbanene, statskraftverkene m. v.). Økingen i kapitalinnskottet viste også en svak oppgang i 1966 sammenliknet med foregående år. De få anslag en har å bygge på, tyder på at økingen i de ovenfor omtalte utgifter har vært om lag den samme i 1965 og 1966, og derfor i begge disse år har hatt tilnærmet samme virkning både på den private investeringsvirksomhet og investeringsvirksomheten for de offentlige foretak.

Sammenfatning.

En samlet vurdering av finanspolitikken virkninger i 1966 kan knyttes til tabell 99, der hovedpostene i de offentlige regnskaper for 1962—1966 er satt i forhold til bruttonasjonalproduktet. I innledningsavsnittet ble det pekt på at et viktig enkelttall ved vurderingen av de konjunkturpolitiske virkningene av de offentlige regnskaper er netto fordringsøkningen eller inntektsoverskottet for den offentlige forvaltning. Denne størrelsen gir et samlet uttrykk for virkningene av den offentlige etterspørsel etter varer og tjenester og inntektsoverføringene mellom det offentlige og private, men tar ikke hensyn til virkningene av totalnivået for de offentlige utgifter og inntekter og de offentlige låne-transaksjoner. Av tabell 99 framgår det at netto fordringsøking for offentlig forvaltning var omtrent like sterk i 1965 som i 1964 (+ 1,8 og + 1,9 prosent av bruttonasjonalproduktet), men gikk opp til 2,0 prosent i 1966. Den offentlige finanspolitikken vurdert på grunnlag av netto fordringsøking må altså ha virket noe mer ekspansivt i 1965 enn i 1964, men mindre ekspansivt i 1966 enn i 1965. (En må her minne

Tabell 99. Hovedposter fra den offentlige forvaltning i prosent av bruttonasjonalproduktet.

	Offentlig forvaltning i alt					Av dette stats- og trygdeforvaltningen				
	1962	1963	1964	1965	1966*	1962	1963	1964	1965	1966*
A. Inntektsoverføringer fra publikum ¹	31,8	31,9	31,1	32,3	32,9	23,3	23,7	23,6	24,3	24,7
B. Inntektsoverføringer til publikum ²	13,3	14,1	13,5	14,4	14,5	11,9	12,7	12,2	13,0	13,1
C. Nettooverføringer til kommuner.	—	—	—	—	—	0,8	1,1	1,5	1,3	1,4
D. Disponibel inntekt (A ÷ B ÷ C) ..	18,5	17,8	17,6	17,9	18,4	10,6	9,9	9,9	10,0	10,2
E. Kjøp av varer og tjenester, netto ³	14,9	15,7	15,7	16,1	16,4	7,5	7,6	7,5	8,0	8,0
F. Netto fordringsøking (= inntektsoverskott) (D ÷ E) ..	3,6	2,1	1,9	1,8	2,0	3,1	2,3	2,4	2,0	2,2
1. Kapitalinnskott i off. foretak .	1,7	1,5	1,2	1,2	1,1	1,3	1,2	1,3	1,0	1,0
2. Annet (= «overskott for låne-transaksjoner»)	1,9	0,6	0,7	0,6	0,9	1,8	1,1	1,1	1,0	1,2

¹ Omfatter postene 1 og 2 i tabell 92. ² Omfatter postene 6, 7 og 10 i tabell 92. ³ Omfatter postene 11 og 12 i tabell 92.

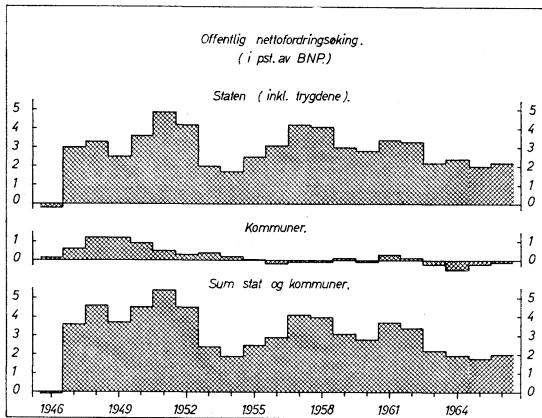

Fig. 45.

om at anslaget for netto fordringsøking for 1966 er foreløpig og usikkert.) Av tabell 99 framgår det videre at oppgangen i netto fordringsøkingen for stats- og trygdeforvaltningen var den vesentlige årsaken til oppgangen for offentlig forvaltning i alt.

I foregående avsnitt «Virkningen av de offentlige lånetransaksjoner» kom en fram til at de offentlige lånetransaksjoner antakelig virket noe mer etterspørselsstimulerende i 1966 enn i 1965. En minner om at disse anslagene er særlig usikre.

Tabell 99 viser videre at alle hovedpostene for inntekter og utgifter over de offentlige regnskaper jamt over har steget for årene 1962—1966 (et unntak danner 1964, da det var en meget sterk stigning i bruttonasjonalproduktet). Den ekspansive virkning av et stigende totalnivå for de offentlige utgifter og inntekter må da ha gjort seg tilsvarende sterkt gjeldende for alle årene. Dette må i særlig grad gjelde 1965 og 1966; det var da en sterk stigning i bruttonasjonalproduktet, men de offentlige utgifter og inntekter steg enda raskere.

Oppgangen i netto fordringsøkingen i 1966 skyldtes en sterkere øking i netto inntektsinndragning fra publikum enn stigning i det offentlige nettokjøp av varer og tjenester, men den ekspansive virkning av økingen i den offentlige etterspørsel etter varer og tjenester ble likevel ikke helt oppveid av virkningene av økingen i netto inntektsinndragningen fra publikum. Når en også tar i betraktning den ekspansive effekt av økingen i totalnivået for inntekter og utgifter og trolig også av de offentlige lånetransaksjonene, må konklusjonen bli at de offentlige utgifter og inntekter også i 1966 virket ekspansivt på den alminnelige økonomiske utvikling, men den ekspansive virkningen var trolig en del svakere enn i 1965.

I figur 45 er det gitt en oversikt over utviklingen i offentlig netto fordringsøking for hele etterkrigsperioden. En vil se at netto fordringsøkingen for de tre siste år lå en god del lavere enn det som var vanlig tidligere i etterkrigstiden. Det har vært en kontinuerlig nedgang for 1961 til 1965. De foreløpige anslag for 1966 viser en oppgang sammenliknet med året før.

Kredittmarkedet.

Penge- og kredittpolitikken og utlånsutviklingen i 1966.

I en rekke år til og med 1965 var kredittavtalene mellom bankene og forsikringsselskapene på den ene side og myndighetene på den annen side et viktig ledd i penge- og kredittpolitikken. Avtalene ble sluttet etter forhandlinger i Samarbeidsnemnda mellom representanter for bankene, livsforsikringsselskapene, Banksinspeksjonen, Norges Bank og Finansdepartementet. De gjaldt dels bankenes utlånsvirksomhet, dels finansinstitusjonenes plasseringer i partialobligasjonslån og dels renteforholdene. Norges Bank fastsatte dessuten særskilte retningslinjer for bankenes lånopptak i utlandet.

Etter at loven om adgang til regulering av penge- og kredittforholdene trådte i kraft den 1. juli 1965 ble Samarbeidsnemnda oppløst. Målsettingen for kredittpolitikken i 1966 kom til uttrykk i en rekke meldinger fra Finansdepartementet til Stortinget. Gjennomføringen er i betydelig grad basert på kredittlovens bestemmelser. Virkemidlene for penge- og kredittpolitikken endret således i vesentlig grad karakter i 1966.

Penge- og kredittpolitikken hadde i 1966 som i de nærmest foregående år som hovedformål å begrense den kredittfinansierte etterspørsel. Fra myndighetenes side ble det gitt uttrykk for at en så langt det var mulig ville søke å gjennomføre retningslinjene etter drøftinger med representanter for kredittinstitusjonene. I Nasjonalbudsjettet for 1966 var det angitt en ramme på ca. 4 400 mill. kr. for den totale innenlandske kredittøking, det vil si rundt 200 mill. kr. mer enn i 1965. Innenfor denne ramme var det forutsatt en utlånsøking på 950 mill. kr. for statsbankene. Videre gikk en ut fra at nettobelastningen på obligasjonsmarkedet ville bli omtrent som i 1965, det vil si at bruttoemisjonene, eksklusive statslån, ikke skulle overstige 1 000 mill. kr. På bakgrunn av dette tok myndighetene sikte på å begrense den samlede utlånsøking til næringslivet og privatpersoner fra forret-

ningsbankene til rundt 600 mill. kr., fra sparebankene til 500 mill. kr. og fra livsforsikrings-selskapene til om lag 350 mill. kr. Dessuten regnet en med en nettoopplåning i utlandet fra private og kommunale låntakere på ca. 1 300 mill. kr.

I et rundskriv av 3. januar 1966 fra Norges Bank til landets kredittinstitusjoner og i spesiell melding til Stortinget ble det gjort nærmere rede for bestemmelsene og retningslinjene for kredittpolitikken i 1966. Et hovedpunkt i disse bestemmelsene var kravene til forretnings- og sparebankenes reserver av primære og sekundære likvider, slik disse er definert i kredittlovens §§ 4—6. Som primær likviditetsreserve regnes her kassebeholdning, folioinnskott i Norges Bank, innskott på postgiro og beholdning av statskasseveksler, mens beholdningen av norske statsobligasjoner inntil 17. juni 1966 ble regnet som sekundær reserve. Fra denne dato ble også statsgaranterte obligasjoner regnet med til de sekundære reserver. Forretningsbankene skulle etter bestemmelsene holde primære og sekundære likviditetsreserver på minst 5 prosent av de samlede passiva.¹⁾ For sparebanker med forvaltningskapital over 50 mill. kr. var proSENTSATSEN satt til 13, mens den for sparebanker med forvaltningskapital mellom 10 og 50 mill. kr. var satt til 10. For sparebanker med under 10 mill. kr. i forvaltningskapital ble det ikke fastsatt noen minstesats for reserver. Kravet til likviditetsreserver skulle beregnes på grunnlag av den enkelte banks status ved utgangen av hver måned. De banker som ikke hadde brakt reserven i orden innen utgangen av neste måned, skulle betale renter til statskassen av det manglende beløp for et tidsrom av 30 dager, etter en rentesats som lå 3 prosent over Norges Banks diskonto. Disse påbud ble satt i kraft fra 1. januar 1966. Fra samme dato ble bestemmelsene av 1952 og 1960 om innskottsreserver i Norges Bank opphevet.

De likviditetskrav som er nevnt ovenfor, ble ansett som moderate i forhold til bankenes faktiske beholdninger av likvider. Dette gjaldt i særlig grad for sparebankene, og det ble derfor forutsatt at Sparebankforeningen skulle supplere reservebestemmelsene med en frivillig avtale med de enkelte sparebanker om en utlånsbegrensning.

I rundskrivet fra Norges Bank ble det også gitt nærmere retningslinjer for bankenes utlån i 1966. Disse gikk i hovedtrekkene ut på at forretningsbankenes samlede utlån til næringslivet og privatpersoner, inklusive utlån i utenlandsk valuta, ikke burde overstige tilsvarende tall for vedkommende måned i 1965 med mer

enn 6—6½ prosent. For sparebankene var de tilsvarende proSENTSATSER 6½—7. Det ble videre understreket at dersom rammene for utlånene ble overskredet, ville det komme på tale å øke satsene for primære og sekundære likviditetsreserver eller å sette i verk kredittlovens § 7 om valutadekningsreserver eller § 8 om tilleggsreserver beregnet på grunnlag av utlånsøkningen. Videre ble det nevnt i rundskrivet at Finansdepartementet overfor Sparebankforeningen hadde gitt uttrykk for at sparebankene i 1966 burde øke beholdningene av statsobligasjoner med 85 mill. kr. og tegne nye statslån for minst 150 mill. kr. Det ble videre forutsatt at sparebankene ville øke sine beholdninger av andre norske ihendehaverobligasjoner («§ 15-obligasjoner») med 50 mill. kr. og tegne for minst 100 mill. kr. i slike lån. For forretningsbankene var det antydnet at disse burde øke sine beholdninger både av statsobligasjoner og «§ 15-obligasjoner».

Mens det ikke ble sluttet noen kredittavtale mellom myndighetene og forretnings- og sparebankene i 1966, ble det i likhet med tidligere år inngått en avtale mellom Finansdepartementet og De norske Livsforsikringsselskapers Forening om selskapenes plasseringsvirksomhet. Denne avtale, som ble tatt med i rundskrivet fra Norges Bank av 3. januar 1966, gikk i hovedtrekkene ut på at livsforsikringsselskapene skulle påta seg å øke sine beholdninger av norske ihendehaverobligasjoner med 250 mill. kr. Av dette skulle minst halvparten være statsobligasjoner. Selskapene påtok seg dessuten å tegne nye statslån for minst 175 mill. kr. Disse tall var basert på en forutsatt stigning i selskapenes forvaltningskapital i 1966 på 600 mill. kr. Avtalen omfattet særregler som skulle tre i kraft dersom

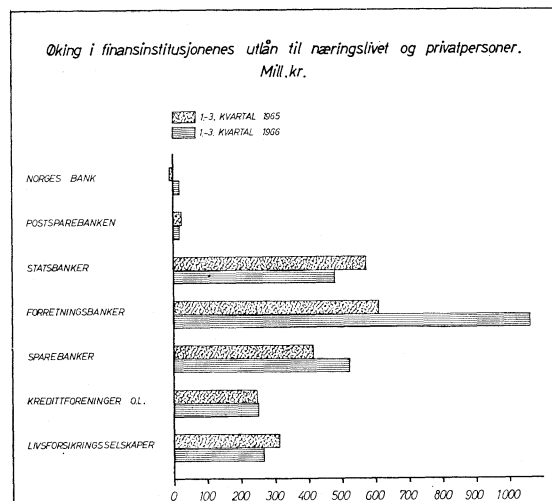

Fig. 46.

¹ Unntatt rembursforpliktelse og iliknede, men ikke betalte skatter.

økingen i forvaltningskapitalen skulle vise seg å bli vesentlig større eller mindre enn forutsatt. En egen avtale med selskapene gav særskilte regler for beregning av plasseringsforpliktelsene i tilfelle forvaltningskapitalen skulle øke ved at selskapene overtok aktiva fra bestående pensjonskasser og -fond. Med FTP (Fellesordningen for Tariffestet Pensjon) ble det inngått en liknende avtale som for livsforsikringselskapene.

Et annet viktig ledd i kredittpolitikken i 1966 var den erklæring om rentepolitikken som Finansministeren gav under salderingsdebatten i Stortinget den 17. desember 1965. Han uttalte da blant annet at Regjeringen ville gå inn for å opprettholde de rentenormer som i de senere år hadde vært lagt til grunn for flere viktige lånetyper etter avtaler inngått i Samarbeidsnemnda mellom finansinstitusjonene og myndighetene. Departementet ville således ikke godkjenne rentevilkår for partialobligasjonslån som avvek fra de normer som hadde vært gjeldende inntil utgangen av 1965. Det ble imidlertid nevnt at det kunne bli aktuelt med en individuell tilpasning til løpetid, emisjonskurs m. v.

Enkelte finansieringsselskaper som tidligere ikke har vært med i det kredittpolitiske samarbeid, har etter hvert økt sine utlån sterkt og dessuten praktisert rentesatser som til dels har ligget langt over det alminnelige rentenivå. Med sikte på eventuelle tiltak for å motvirke denne utvikling henter Norges Bank nå inn regnskapsoppgaver og oppgaver over rentesatser på utlån og innlån fra slike selskaper.

Forretningsbankenes samlede utlån til næringslivet og privatpersoner utgjorde pr. 31. desember 1965 9 462 mill. kr., og av dette var 781 mill. kr. utlån i utenlandsk valuta. De samlede utlån økte med 511 mill. kr. i løpet av 1965, mens utlånene i utenlandsk valuta gikk ned med 186 mill. kr. (jfr. tabell 100). Sparebankene hadde ved utgangen av desember 1965 utlån for i alt 7 623 mill. kr. etter en øking på 494 mill. kr. i løpet av året. Både forretningsbankenes og sparebankenes utlån lå i de tre første måneder av 1966 innenfor de rammer som myndighetene hadde forutsatt for 1966 (jfr. tabell 101). I april økte derimot utlånene fra forretningsbankene sterkt. Ved utgangen av

Tabell 100. Øking i kjent kreditt til næringslivet og privatpersoner etter kredittens art¹. Mill. kr.

	1960	1961	1962	1963	1964	1965		1966 1.-3. kvartal
						Hele året	1.-3. kvartal	
I. Emisjoner innenlands av ihendehaverobligasjoner, netto ²	162	188	246	306	300	250	86	56
II. Emisjoner av aksjer ³	99	305	279	236	431	481	301	193
III. Utlån ⁴	2 139	2 535	2 282	2 211	2 812	2 864	2 378	2 817
Norges Bank	— 20	46	4	— 10	— 11	— 18	— 10	19
Norges Postsparebank	30	18	43	29	36	20	25	20
Statsbanker	504	601	595	704	748	845	570	477
Forretningsbanker	660	880	568	412	730	511	612	1 062
I norske kroner	556	492	441	406	589	697	807	1 115
I utenlandsk valuta.....	104	388	127	6	141	— 186	— 195	— 53
Sparebanker	422	369	454	484	473	494	415	531
Kredittforeninger o. l.	195	180	230	133	321	378	245	252
Livsforsikringselskaper	263	325	319	317	351	374	317	268
Skadeforsikringselskaper m. v. .	35	40	27	34	42	47	40	33
Private pensjonskasser og -fond..	50	76	41	103	83	180	140	119
F.T.P.	—	—	1	5	39	33	24	36
IV. Sum kjent innenlandsk kreditttilførsel (I+II+III)	2 400	3 028	2 807	2 753	3 543	3 595	2 765	3 066
V. Kreditttilførsel fra utlandet ⁵	429	1 321	953	1 488	1 440	2 037	851	205
VI. Kreditttilførsel i alt	2 829	4 349	3 760	4 241	4 983	5 632	3 616	3 271

¹ Inkl. kommunekasser. ² Ekskl. statskassen og finansinstitusjoner. Avdrag er trukket fra. ³ Ekskl. finansinstitusjoner. ⁴ F.o.m. 1962 før avskrivninger. ⁵ Gjeldsøking overfor utlandet iflg. finanstillingen. For 1.—3. kvartal 1965 og 1966 er brukt tall fra utenriksregnskapet.

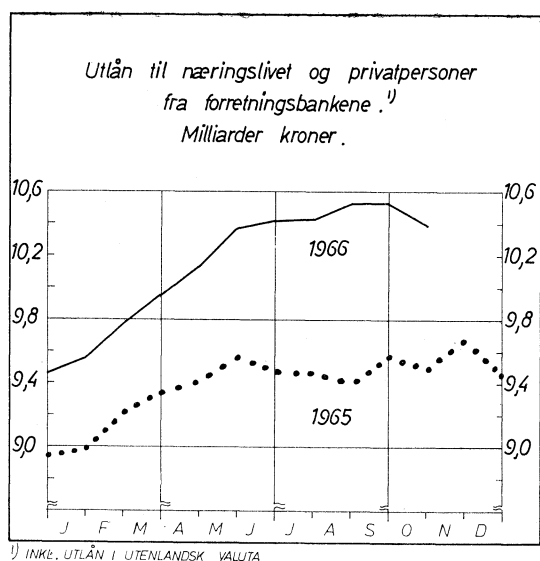

Fig. 47.

mai lå utlånstallene for forretningsbankene og sparebankene henholdsvis 185 mill. kr. og 37 mill. kr. høyere enn myndighetene hadde forutsatt.

I medhold av kredittlovens § 3 anmodet Finansdepartementet i begynnelsen av juni Norges Bank om å gi forslag til nye likviditetsreservesatser for bankene. Ved kgl. res. av 21. juni ble det bestemt at forretningsbankenes likviditetsreserver (primære og sekundære) med virkning fra 1. juli skulle økes fra 5 til 8 prosent, og at sparebankenes reserver skulle økes fra 10 til 15 prosent for banker med forvaltningskapital mellom 10 og 50 mill. kr. og fra 13 til 17 prosent for banker med forvaltningskapital over 50 mill. kr. Et forslag om en endring av de sekundære reserver var tidligere på året blitt fremmet av de to bankforeninger, idet disse hevdet at også statsgaranterte obligasjoner burde regnes som sekundær reserve. Dette forslag ble vedtatt i Stortinget den 9. juni 1966 og, som nevnt, satt i kraft fra den 17. juni.

I løpet av juni økte forretningsbankenes utlån med ytterligere 51 mill. kr. Ved halvårsskiftet lå forretningsbankenes og sparebankenes utlån henholdsvis 937 mill. kr. og 570 mill. kr. høyere enn ett år tidligere. I brev av 18. august til Norges Bank tok Finansdepartementet opp spørsmålet om å sette i verk kredittlovens § 8 om tilleggsreserver av likvide midler på utlånsøkning fra forretningsbankene. Bankstatistikens jultall, som ble offentliggjort kort tid etter, viste enda større utlånsøkning over året. Etter tilråding fra et flertall i Norges Banks direksjon og etter at Bankforeningen hadde hatt anledning til å uttale seg, besluttet Regjeringen den 16. september i medhold av kredittlovens §§ 8, 16 og 17 å pålegge forretningsbankene plikt til å holde tilleggsreserver i Norges Bank, dersom de økte sine utlån ut over visse, angitte grenser. Tilleggsreservene ble fastsatt slik:

- Pr. 30. september 1966 til 50 prosent av det beløp utlånene oversteg nivået 12 måneder tidligere med mer enn 10 prosent.
- Pr. 31. oktober til 50 prosent av det beløp utlånene oversteg nivået 12 måneder tidligere med mer enn 9 prosent.
- Pr. 30. november og inntil videre ved senere månedsskifter til 50 prosent av det beløp utlånene overstiger nivået 12 måneder tidligere med mer enn 8 prosent.

Disponerte boligbyggelån og lån til utlandet skulle ikke være med i beregningsgrunnlaget for tilleggsreservene. Tilleggsreservene skulle innbetales på separat foliokonto i Norges Bank senest innen utgangen av den påfølgende måned og holdes der fram til neste månedsskifte. For de beløp som ikke var innbetalt innen den fastsatte frist, skulle bankene svare renter i 30 dager etter en sats 3 prosent over Norges Banks diskonto. Tilleggsreservene skulle ikke kunne regnes med i likviditetsreservene etter kredittlovens §§ 4—6.

Bankenes utlånstall for august viste fortsatt sterk ekspansjon. For september og oktober var

Tabell 101. Forretnings- og sparebankenes utlånsøkning til næringslivet og privatpersoner i de enkelte måneder i 1966 i forhold til tilsvarende måneder i 1965.

	Januar	Febr.	Mars	April	Mai	Juni	Juli	Aug.	Sept.	Okt.
Forretningsbanker i alt, mill. kr.	569	564	604	715	806	937	966	1 118	961	902
Prosentvis øking	6,3	6,1	6,5	7,6	8,4	9,9	10,2	11,9	10,0	9,5
Sparebanker i alt, mill. kr.	500	494	508	529	555	570	564	611	610	631
Prosentvis øking	7,0	6,8	6,9	7,2	7,5	7,6	7,5	8,2	8,1	8,3

det derimot en nedgang i forretningsbankenes utlån. Regnet etter de nye utlånsbestemmelser ifølge kredittlovens § 8, steg utlånene i september fra alle forretningsbanker i gjennomsnitt med 10,0 prosent i forhold til nivået ett år tidligere, og i oktober var det tilsvarende tall 9,2 prosent. For sparebankene viste utlånene fortsatt øking, regnet i absolutte tall.

Pr. 31. oktober 1966 utgjorde forretningsbankenes samlede utlån til næringslivet og privatpersoner 10 388 mill. kr. (inkl. boligbyggelån), mot 9 486 mill. kr. ett år tidligere. For sparebankene var de tilsvarende tall 8 206 mill. kr. og 7 575 mill. kr.

Statbankenes innvilgningsbudsjetter (ekskl. Postsparebanken) var for 1966 fastsatt til 1 813 mill. kr., eller 519 mill. kr. mer enn de faktiske innvilgninger i 1965. Av den bud-

sjetterte øking i 1966 var 423 mill. kr. forutsatt å falle på Husbanken og 47 mill. kr. på Statens Landbruksbank. Landbruksbanken, som startet sin virksomhet 1. januar 1966, overtok de funksjoner som tidligere var tillagt Hypotekbanken, Bustadbanken og Driftskredittkassen for jordbruket. Dessuten overtok den aktiva og passiva i Den norske Arbeiderbruk- og Boligbank, Lånekassen for jordbrukere og Lånekassen for fiskere. Fra samme tidspunkt opphørte ordningen med stønads- og tillegsslån gjennom Husbanken og Bustadbanken. I stedet skulle Husbanken og Landbruksbanken gi 1. og 2. prioritetslån eller garantier for 2. prioritetslån. Når alle lån som det var gitt tilsagn om før 1. januar 1966 er utbetalt, vil det ikke påløpe nye forpliktelser for staten og kommunene til å dekke andeler av stønads- eller tillegsslån.

Tabell 102. Utlån fra innenlandske finansinstitusjoner¹. Endringstall. Mill. kr.

Låntakere	1964		1965		1966
	1. halvår	2. halvår	1. halvår	2. halvår	1. halvår
A. Offentlig forvaltning	94	212	116	25	28
1. Statskassen	40	80	70	— 50	— 10
2. Sosiale trygder	1	— 1	—	—	—
3. Kommunekasser	53	133	46	75	38
B. Finansinstitusjoner	135	— 71	175	— 262	220
1. Statsbanker	9	— 4	9	— 15	12
2. Forretnings- og sparebanker ...	120	— 63	162	— 222	188
3. Kredittforeninger o. l. og forsikring	6	— 4	4	— 25	20
C. Andre innenlandske låntakere ²	1 611	851	1 620	863	2 010
1. Jordbruk og skogbruk	101	48	71	59	131
2. Fiske m. v.	21	— 10	55	345	95
3. Industri og bergverksdrift	378	185	368	210	538
4. Bygge- og anleggsvirksomhet ..	34	7	34	75	99
5. Kraft- og vannforsyning	117	28	55	47	18
6. Varehandel	210	— 1	214	— 1	277
7. Boliger, forretningsbygg til utleie ³	554	707	609	212	663
8. Sjøtransport, inkl. hvalfangst ..	136	— 143	124	— 189	115
9. Annen samferdsel	35	— 7	9	19	14
10. Annen tjenesteyting	41	37	76	57	35
11. Andre næringer	— 16	—	5	29	25
D. Utenlandske låntakere	— 12	25	17	57	—
E. Utlån i alt	1 828	1 017	1 928	683	2 258

¹ Omfatter foruten banker også kredittforeninger o. l. og livsforsikringsselskaper. ² Inkl. statsforetak og kommuneforetak. ³ Omfatter også lån til private forbrukere.

Ved utgangen av 1965 utgjorde de samlede utlån fra statsbankene 10 221 mill. kr. og pr. 31. oktober 1966 10 730 mill. kr.

Ordningen med grunnkjøpsobligasjoner til oppgjør for offentlige ervervelser av grunn trådte i kraft den 1. august 1965. (Se Økonomisk utsyn over året 1965.) Pr. 30. september 1966 hadde Kommunalbanken bevilget slike lån til kommunene for i alt 35 mill. kr., hvorav 30,7 mill. kr. i året 1966. Utlånsrammen for grunnkjøpsobligasjoner var satt til 100 mill. kr., og Kommunalbanken meldte utpå høsten 1966 at det stadig kom nye søknader fra kommunene.

Kredittforeninger o. l. hadde ved utgangen av 1965 utestående lån for i alt 3 031 mill. kr., det vil si en øking i løpet av året på 378 mill. kr. I tidsrommet januar—september 1966 steg utlånene med 252 mill. kr., mot 245 mill. kr. i de tre første kvartaler av 1965. Av utlånsøkningen i 1966 falt 142 mill. kr. på skipsfinansieringsinstitutter og 61 mill. kr. på realkredittforeninger. Utlånene fra kredittforeninger o. l. ble som vanlig finansiert vesentlig ved opp- tak av ihendehaverobligasjonslån.

Livsforsikringsselskapenes utlån (ekskl. ihendehaverobligasjoner) utgjorde pr. 31. desember 1965 3 970 mill. kr., etter en øking på 379 mill. kr. i løpet av året. I de tre første kvartaler av 1966 steg utlånene med 263 mill. kr., mens det i samme tidsrom året før var en øking på 317 mill. kr. Fra januar til september 1966 gikk beholdningene av ihendehaverobligasjoner opp med 164 mill. kr. til 3 740 mill. kr.

Av andre kredittinstitusjoner som yter lån til næringslivet og privatpersoner, kan nevnes de private pensjonskasser og -fond, som i løpet av 1965 økte sine utlån med 180 mill. kr. til 1 501 mill. kr. Skadeforsikringsselskapene hadde en utlånsøkning i 1965 på 63 mill. kr. og en utlåns- masse på 530 mill. kr. ved utgangen av året. Gruppen private finansieringsselskaper, som omfatter en rekke institusjoner utenom banker og forsikringsselskaper, hadde pr. 31. desember 1965 utestående lån for om- trent 840 mill. kr. Ved utgangen av juni 1966 var tallet kommet opp i vel 860 mill. kr.

Endelig kan det nevnes at utlånene fra Distriktenes utbyggingsfond ved utgangen av 1965 utgjorde i alt 190 mill. kr. (ekskl. innestående i statskassen). Dessuten hadde fondet stilt garantitilsagn for i alt 157 mill. kr. I de elleve første måneder av 1966 var det gitt lånetilsagn for 142 mill. kr., mot 101 mill. kr. for hele året 1965.

Ved utgangen av første halvår 1966 utgjorde de samlede utlån fra innenlandske finansinstitusjoner (banker, kredittforeninger o. l. og livs- forsikringsselskaper) i alt 38 684 mill. kr. Av

dette falt 16 124 mill. kr. på boliger og forret- ningsbygg til utleie, 6 270 mill. kr. på industri, 3 380 mill. kr. på varehandel, 2 980 mill. kr. på jordbruk og skogbruk og 2 255 mill. kr. på sjøtransport. I løpet av første halvår 1966 steg de samlede utlån med 2 258 mill. kr., mot 1 928 mill. kr. i samme tidsrom året før. Av utlåns- økingen gikk 663 mill. kr. til boliger og forret- ningsbygg, 538 mill. kr. til industri, 277 mill. kr. til varehandel, 131 mill. kr. til jordbruk og skog- bruk og 115 mill. kr. til sjøtransport (jfr. tabell 102).

Næringslivets samlede lån (inkl. ihendehaver- obligasjonslån) i utlandet utgjorde ved utgangen av 1965 om lag 11 000 mill. kr. Av dette falt 7 545 mill. kr. på sjøtransport. Næringslivets nettoopplåning i utlandet i de ti første måneder av 1966 er anslått til 693 mill. kr., mot 1 283 mill. kr. i samme periode 1965. Midler som er lånt i utlandet av norske banker og som er lånt videre til norske be- drifter, er holdt utenfor. Disse lån er regnet som utlån under forretningsbanker.

Obligasjonsmarkedet.

Den samlede ihendehaverobliga- sjonsgjeld utgjorde ved utgangen av 1965 16 988 mill. kr. (jfr. tabell 103). I løpet av de tre første kvartaler av 1966 steg gjelden til 17 789 mill. kr. Av dette var 3 728 mill. kr. tatt opp i utenlandsk valuta. Statsskassen hadde pr. 30. september 1966 en samlet obliga- sjonsgjeld på 8 140 mill. kr., kommune- kasser og kommuneforetak 3 204 mill. kr., kredittforeninger o. l. 3 113 mill. kr. og det private nærings- liv 1 533 mill. kr. Av den samlede ihende- haverobligasjonsgjeld på dette tidspunkt hadde staten garantert for vel 2 200 mill. kr.

Som nevnt tok myndighetene i 1966 sikte på at de samlede innenlandske emisjoner av ihendehaverobligasjoner, ekskl. statslån, i løpet av året ikke skulle overstige 1 000 mill. kr. I 1965 ble det i alt emittert slike obligasjoner for 923 mill. kr. I løpet av de ti første måneder av 1966 ble det solgt nye obligasjoner innen- lands (ekskl. statslån) for 577 mill. kr., mot 561 mill. kr. i samme periode året før. Emi- sjonene i 1966 fordelte seg med 333 mill. kr. på kredittforeninger o. l., 145 mill. kr. på pri- vate foretak og 99 mill. kr. på offentlige foretak. Det ble ikke lagt ut noen obligasjonslån innen- lands fra kommune-kasser i denne perioden. I samme tidsrom emitterte statskassen obliga- sjoner innenlands for 734 mill. kr., mot 535 mill. kr. i januar—oktober året før.

I 1965 ble det tegnet nye obligasjonslån i utlandet for i alt 769 mill. kr. I de ti første måneder av 1966 ble det tatt opp slike

Tabell 103. *Ihendehaverobligasjonsgjelden. Emisjoner og total gjeld. Mill. kr.*

Låntakere	Emittert			Obligasjonsgjeld i alt ¹		
	1965		1966	31/12—64	31/12—65	30/9—66
	Hele året	1/1—30/9	1/1—30/9			
A. Obligasjoner i norske kroner	1 593	1 028	1 229	12 471	13 322	14 061
1. Statskassen	670	501	733	5 894	6 210	6 733
2. Kommunekasser	86	37	—	476	521	491
3. Statsbanker	—	—	—	549	517	486
4. Forretningsbanker	—	—	—	7	7	7
5. Kredittforeninger o. l.	493	324	309	2 509	2 831	3 022
6. Statsforetak	40	13	7	882	903	898
7. Kommuneforetak	128	41	57	1 130	1 191	1 201
8. Andre norske sektorer	176	112	123	1 024	1 142	1 223
B. Obligasjoner i utenlandsk valuta	769	598	144	2 999	3 666	3 728
1. Statskassen	215	215	—	1 292	1 443	1 407
2. Kommunekasser	197	197	72	737	917	973
3. Statsbanker	—	—	—	173	169	162
5. Kredittforeninger o. l.	—	—	72	23	21	91
6. Statsforetak	114	7	—	133	248	246
7. Kommuneforetak	236	179	—	320	548	539
8. Andre norske sektorer	7	—	—	321	320	310
C. Obligasjoner i alt	2 362	1 626	1 373	15 470	16 988	17 789

¹ Inkl. oppkjøpte egne obligasjoner.

lån for i alt 144 mill. kr., mot 705 mill. kr. i samme tidsrom året før. Lånopptakene i 1966 fordelte seg med 72 mill. kr. på kommunekasser og 72 mill. kr. på kredittforeninger. Staten tok ikke opp ihendehaverobligasjonslån i utlandet i januar—oktober 1966, mens den i samme periode året før emitterte for 215 mill. kr. Tabell 104 gir en oversikt over enkelte større obligasjonsemisjoner i tiden fra 1. november 1965 til 31. oktober 1966.

Den gjennomsnittlige nominelle rentesats for ihendehaverobligasjoner emittert innenlands i 1965 var 5,08 prosent, mot 5,01 prosent i 1964. For statskassen var rentesatsen i 1965 i gjennomsnitt 4,68, for kommunekasser og kommuneforetak 5,50, for kredittforeninger o. l. 5,24 og for det private næringsliv 5,70. I tidsrommet januar—oktober 1966 var renteforholdene for emisjoner innenlands omtrent som i året før, jfr. tabell 104.

For emisjoner i utenlandsk valuta var den gjennomsnittlige nominelle rente i 1965 5,77 prosent, mot 5,68 prosent året før. I løpet av de ti første måneder av 1966 ble det lagt ut bare to lån i utenlandsk valuta, nemlig Oslo

kommunes 6¾ prosents lån i Sambandsstatene til kurs 98¾ prosent og løpetid 10 år, og Redernes Skibskreditforenings 6 prosents lån i Nederland til kurs 98 prosent og løpetid 14 år.

Etterspørselen etter ihendehaverobligasjoner på det innenlandske marked var i 1965 til dels sterkt svingende. Kommunale og private lån til 5½ prosent fikk stort sett meget dårlig oppslutning, slik at garantistene måtte overta det meste av disse lån, mens interessen for 5¾ prosents lån i de fleste tilfelle var stor. Flere statslån, bl. a. premieobligasjonslånet av 1965, fikk relativt liten oppslutning. I de første 3 måneder av 1966 ble det lagt ut et par 5¾ prosents lån (Norsk Sprængstofindustri A/S og A/S National Industri) som ble til dels sterkt overtegnet. Lånene hadde henholdsvis 18 og 20 års løpetid og var lagt ut til pari kurs. Det første 5½ prosentslånet i 1966 gjaldt Vestfold interkommunale vannverk på 20 mill. kr. og var forutsatt lagt ut til tegning i siste halvpart av februar. Det lyktes imidlertid ikke å få dannet garanti-konsortium for dette lån til pari kurs, og en henvendelse til Finansdepartementet om tillatelse til å legge lånet ut til underkurs ble av-

Tabell 104. Enkeltte større obligasjonsemisjoner i tiden 1. november 1965—31. oktober 1966.

Utsteder	År	Beløp	Rentesats	Løpe-tid	Emisjonskurs
A. Emisjoner i norske kroner:		Mill.kr.	Pst.	År	Pst.
1. Statskassen	1965	84,5	4 ½	15	100
»	1966	468,6	5	35	100
»	1966 ^{II}	60,0	5	35	100
»	1966 ^{III}	78,8	4 ¾	15	100
2. Kommunekasser:					
Oslo kommune	1965	30,0	5 ½	15	100
3. Kredittforeninger o. l.:					
Norges Skibs Hypotekbank A/S	1966	40,0	5 ¾	10	100
A/S Forretningsbankenes Finansierings- og Eksportkredittinstitutt	1966	10,0	5 ½	20	100
—»—	1966	25,0	5 ¼	6	100
Låneinstituttet for skipsbyggeriene (statsgarantert)	1966	68,0	4 ¼	5	100
4. Statsforetak:					
Marinens Hovedverft (statsgarantert)	1965	20,0	5	25	100
5. Kommuneforetak:					
L/L Sunnhordland Kraftlag	1965	20,0	5 ½	20	100
Sør-Trøndelag fylke (Søa Kraftverk)	1965	20,0	5 ½	20	100
Tafjord Kraftselskap	1966	30,0	5 ½	19	99
L/L Sunnhordland Kraftlag	1966	22,0	5 ½	18	99 ½
Vestfold interkommunale vannverk	1966 ^I	6,0	5 ½	14	100
»	1966 ^{II}	9,0	5 ½	14	100 ½
6. Andre norske sektorer:					
A/L Haukeliveg	1965	11,7	5 ¼	6	100
Moss Aktiemølle	1965	15,0	5 ¾	18	100
A/S Follum Fabrikker	1965	20,0	5 ¾	20	100
A/S National Industri	1966	20,0	5 ¾	20	100
A/S Akers mek. Verksted	1966	20,0	5 ¾	18	100
Nordenfjelske Treforedling A/S	1966	25,0	5 ¾	20	99
Sør-Norge Aluminium A/S	1966	25,0	5 ¾	20	100
Vesteraalens Dampskibsselskab	1966	15,0	5 ¾	12	99
B. Emisjoner i utenlandsk valuta:					
1. Kommunekasser:					
Oslo kommune, lån i USA	1966	71,5	6 ¾	10	98 ¾
2. Kredittforeninger o. l.:					
Redernes Skibskreditforening, lån i Nederl.	1966	71,8	6	14	98
3. Kommuneforetak:					
Opplandskraft, \$-lån i Be-Ne-Lux.	1965	57,0	6 ¼	20	97 ½
4. Andre norske sektorer:					
A/S Glitre, lån i Sveits	1965	7,5	5	8-10	99 ½

slått. Det ble derfor ikke lagt ut noen nye 5 ½ prosents lån i 1966 før ut i juni. Myndighetene hadde da godkjent nye betingelser for lånet til Vestfold interkomm. vannverk, idet lånet ble splittet opp i to serier. Serie I var på 6 mill. kr. til pari kurs med 5 ½ prosents rente, 3 års avdragsfrihet og tilbakebetaling over 14 år. Serie II på 9 mill. kr. avvek fra betingelsene i serie I bare ved emisjonskurs og oppsigelses-

rett. Emisjonskursen var 100 ½ prosent, og hele lånet eller deler av det kan inntil 1. juli 1976 kreves oppsagt med 6 måneders varsel av så vel låntaker som långivere. På samme tid og til samme betingelser la Asker og Bærum Kraftselskap ut et lån på 20 mill. kr., delt i to serier på henholdsvis 8 og 12 mill. kr. Begge disse lån fikk meget dårlig oppslutning. Det kan også nevnes at Asker og Bærum Kraftselskap i

slutten av november la ut til tegning en serie III og en serie IV av samme lån til samme vilkår som henholdsvis seriene I og II. Dette lån var også på 20 mill. kr. og ble garantert av et konsortium av livsforsikringsselskaper og banker, bl. a. Postsparebanken (se nærmere nedenfor). Også disse to serier fikk meget liten oppslutning; det ble bare tegnet for ca. 2 prosent av beløpet. Også for 5 $\frac{3}{4}$ prosents lån som var lagt ut av private bedrifter, var det liten etterspørsel. I et 5 $\frac{3}{4}$ prosents lån som ble lagt ut i august til kurs 99 av Nordenfjelske Treforedling A/S, ble således tegningsresultatet 15 prosent.

Også i 1966 ble det lagt ut en rekke nye statslån. For bl. a. å imøtekomme bankenes behov for statsobligasjoner ble det i januar lagt ut et 5 prosents lån med 35 års løpetid. Innen utgangen av oktober var det i dette lån tegnet for i alt 469 mill. kr. Av dette falt 196 mill. kr. på Postgiro og 170 mill. kr. på Postsparebanken. I et annet 5 prosents lån som ble lagt ut i mars, også med 35 års løpetid, ble det tegnet for i alt 60 mill. kr. Videre ble det lagt ut tre nye statslån i februar til henholdsvis 4 $\frac{1}{4}$ prosent rente (5 års løpetid), 4 $\frac{1}{2}$ prosent (7 års løpetid) og 4 $\frac{3}{4}$ prosent (10 års løpetid). I løpet av de ti første måneder av 1966 ble det i alt emittert statsobligasjoner for 734 mill. kr. Av dette overtok forretningsbankene for 58 mill. kr., sparebankene for 85 mill. kr., forsikringsselskaper for 126 mill. kr., Postsparebanken for 185 mill. kr. og Postgiro for 250 mill. kr. En viser ellers til tabell 105, som gir tall for netto endring i beholdningene av innenlandske ihendehaverobligasjoner i de tre første kvartaler av 1966.

Finansministeren uttalte den 3. november 1966 i Stortinget at Norges Postsparebank ville få adgang til å delta i tegning av pantesikrede ihendehaverobligasjonslån som medlem av garantikonsortier. Formålet med Postsparebankens deltaking var blant annet å skape større avsetningsmuligheter for slike lån som kommer inn under kredittlovens § 15.

Aksjemarkedet.

Den totale aksjekapital for alle norske selskaper ved utgangen av 1965 er beregnet til ca. 6 300 mill. kr. i pålydende verdi. Av dette var nesten 900 mill. kr. utstedt av banker og forsikringsselskaper o. l., 670 mill. kr. av statsforetak og vel 4 800 mill. kr. av det private næringsliv. Av den samlede aksjekapital var aksjer for 857 mill. kr. på utenlandske hender. I løpet av 1965 ble det emittert nye aksjer for i alt 602 mill. kr.; av dette falt 286 mill. kr. på bergverk og industri, 96 mill. kr. på finansinstitusjoner, 73 mill. kr. på sjøtransport og 71 mill. kr. på varehandel.

Aksjeemisjonene har i de senere år vist en forholdsvis sterk stigning, fra 335 mill. kr. i 1963 til 449 mill. kr. i 1964 og til 602 mill. kr. i 1965. Det ser ut til at økingen nå har stoppet opp, idet det i januar—september 1966 ble emittert aksjer for bare 237 mill. kr., mot 393 mill. kr. i samme tidsrom 1965. Av emisjonene i 1966 falt 118 mill. kr. på bergverks- og industriforetak, 42 mill. kr. på finansinstitusjoner, 23 mill. kr. på varehandel og 18 mill. kr. på sjøtransport. Av større aksjeemisjoner i de tre første kvartaler 1966 kan nevnes Norton Norge

Tabell 105. Netto endring i beholdningene av innenlandske ihendehaverobligasjoner.
Mill. kr.

Långivergrupper	Jan.—des. 1965			Jan.—sept. 1965			Jan.—sept. 1966		
	Stats- og stats-garanterte obligasjoner	Andre obligasjoner	Obliga-sjoner i alt	Stats- og stats-garanterte obligasjoner	Andre obligasjoner	Obliga-sjoner i alt	Stats- og stats-garanterte obligasjoner	Andre obligasjoner	Obliga-sjoner i alt
1. Postgiro	85	—	85	87	—	87	245	—	245
2. Norges Postsparebank	127	— 2	125	133	— 1	132	172	— 2	170
3. Forretningsbanker	— 15	150	135	— 32	101	69	139	— 134	5
4. Sparebanker	130	30	160	63	8	71	113	7	120
5. Livsforsikrings-selskaper	127	153	280	70	75	145	— 50	214	164
I alt	454	331	785	321	183	504	619	85	704

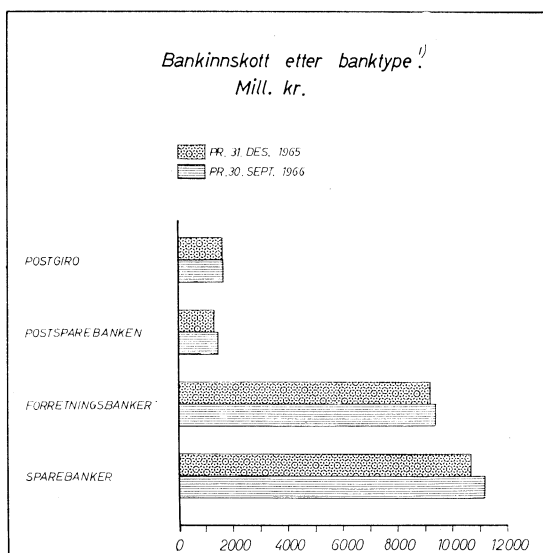
A/S med 22,9 mill. kr. og Det norske Luftfartselskap med 20,0 mill. kr.

Aksjekursene holdt seg i 1965 relativt stabile og lå ifølge Statistisk Sentralbyrås aksjekursindeks på 239 i gjennomsnitt for året (kjøpsverdi i prosent av aksjenes pålydende). Høyeste nivå viste februar med et gjennomsnitt på 252 og laveste nivå desember med 230. I løpet av perioden februar—oktober 1966 var det en gradvis nedgang i indeksen fra et toppunkt på 234 i februar til 210 i oktober. Nedgangen var noenlunde jamt fordelt på de ulike hovednæringer.

Bankinnskottene.

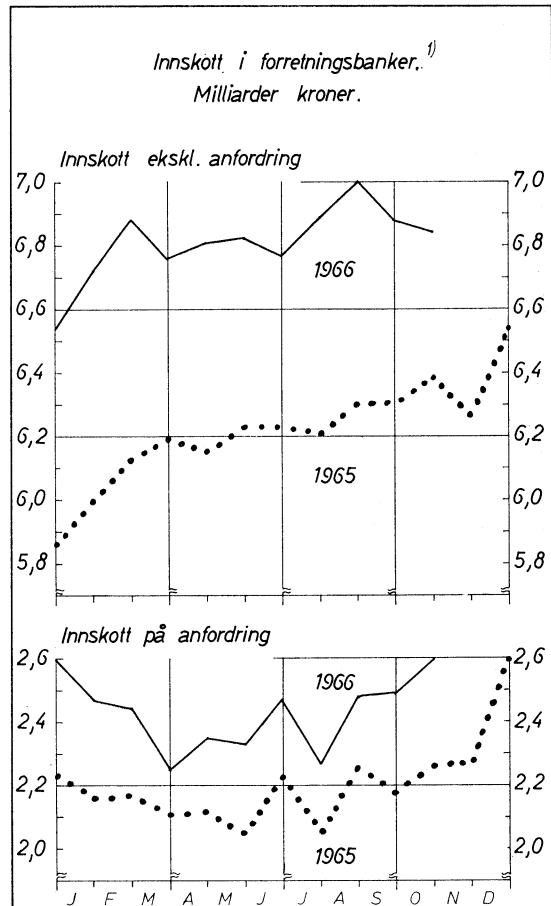
De samlede innskott i bankene fra næringslivet og privatpersoner (inkl. postgiroens skattekonti) steg i 1965 med 2 108 mill. kr., mot en øking på 1 495 mill. kr. året før. I løpet av de ti første måneder av 1966 gikk innskottene opp med 1 273 mill. kr., mot 1 346 mill. kr. i samme tidsrom i 1965. Pr. 31. oktober utgjorde de samlede innskott 23 940 mill. kr. Av dette falt 11 262 mill. kr. på sparebankene, 9 436 mill. kr. på forretningsbankene og 1 445 mill. kr. på Postsparebanken (jfr. figur 48).

Innskottene i forretningsbankene steg i 1965 med 1 053 mill. kr., mot en øking på 848 mill. kr. i 1964 og 475 mill. kr. i 1963. Den sterke stigning i 1964 og 1965 skyldtes bl. a. økingen i skipsfartens fraktinntekter og høyere fortjeneste i næringslivet ellers. Av innskottøkningen i forretningsbankene i 1965 falt 689 mill. kr. på 12 måneders oppsigelse (denne innskottsform ble innført f. o. m. januar 1965), 370 mill. kr. på anfordring og 376 mill. kr. på innskott i utenlandsk valuta. Samtidig var det

¹⁾ EKSKL. BANKENES INTERNE INNSKOTT. INKL. POSTGIROENS SKATTEKONTI.

Fig. 48.

¹⁾ FRA ANDRE ENN BANKER OG UTlandet.

Fig. 49.

en nedgang i innskottene på 9 måneders oppsigelse på 206 mill. kr. og på 6 måneders oppsigelse på 146 mill. kr. I de ti første måneder av 1966 økte innskottene i forretningsbankene med 295 mill. kr. Innskott på 12 måneders oppsigelse gikk opp med 341 mill. kr. og på sparevilkår med 121 mill. kr., mens innskottene i utenlandsk valuta sank med 119 mill. kr. Figur 49 viser hvorledes innskottene har beveget seg over året.

I sparebankene steg innskottene fra næringslivet og privatpersoner i 1965 med 804 mill. kr., mot en øking på 505 mill. kr. i 1964 og 522 mill. kr. i 1963. I løpet av 1965 gikk innskottene på 12 måneders oppsigelse opp med 1 687 mill. kr., mens innskott på 9 måneders oppsigelse gikk ned med 695 mill. kr. og på 6 måneders oppsigelse med 286 mill. kr. I perioden januar—oktober 1966 steg innskottene i sparebankene med 611 mill. kr., hvorav mesteparten falt på 12 måneders oppsigelse.

I Postsparebanken gikk innskottene i 1965 opp med 158 mill. kr. og i de ti første måneder av 1966 med 173 mill. kr.

Likviditetsutviklingen.

Likviditetstilførselen til bankene og publikum fra staten og Norges Bank utgjorde i 1963 og 1964 henholdsvis 325 mill. kr. og 328 mill. kr., mens den i gjennomsnitt for årene 1960—1964 var 242 mill. kr. I 1965 var den samlede tilførsel av likvider 523 mill. kr. Økingen i forhold til årene like før skyldtes for en vesentlig del en sterk stigning i Norges Banks netto valutakjøp fra bankene og publikum, jfr. tabell 106.

I de tre første kvartaler av 1966 var det en likviditetstilførsel fra staten og Norges Bank på 1 mill. kr., mot en inndragning på 77 mill. kr. i samme tidsrom 1965. Ved sammenlikning av tallene for perioden januar—september med tall for hele året bør en være klar over at tilførselen av likvider fra staten vanligvis er særlig stor i 4. kvartal. Dette skyldes bl. a. at

utbetalingene på lån til statsbankene for en stor del foregår i denne perioden. Utlånene fra staten til statsbankene lå i januar—september 1966 84 mill. kr. lavere enn i samme periode 1965. På den annen side lå statens innenlandske lånopptak 93 mill. kr. høyere enn i 1965. I alt var det en inndragning av likvider fra bankene og publikum til staten på 309 mill. kr. i de tre første kvartaler av 1966, mot 116 mill. kr. i samme tidsrom året før. Norges Banks netto valutakjøp lå 177 mill. kr. høyere enn i januar—september 1965. Samtidig var det en relativt sterk øking i netto utlån etc. fra Norges Bank, slik at den samlede tilførsel av likvider fra Norges Bank til bankene og publikum i de tre første kvartaler 1966 utgjorde 340 mill. kr., mot 26 mill. kr. i 1965.

Midler som var båndlagt i Norges Bank med hjemmel i lov av 14. desember 1962 om skattefrie avsetninger til investeringsfond m. v., steg

Tabell 106. *Likviditetstilførsel (inndragning—) ved statens og Norges Banks virksomhet. Mill. kr.*

	1964	1965	Jan.—sept. 1965	Jan.—sept. 1966
A. Staten og andre offentlige konti:				
1. Utlån til statsbankene	815	921	506	422
2. Avdrag på innenlandsk statsgjeld	322	296	193	184
3. Statens innenlandske låneopptak	— 1 018	— 690	— 616	— 709
4. Andre transaksjoner	— 40	— 535	— 199	— 206
Likviditetstilførsel ved staten og andre offentlige konti, i alt	79	— 8	— 116	— 309
B. Norges Bank:				
1. Norges Banks netto valutakjøp fra bankene og publikum	240	696	54	231
2. Netto øking ved utlån etc. fra Norges Bank	57	— 90	61	205
3. Netto øking i beholdning av norske verdipapirer	4	— 12	1	4
4. Andre transaksjoner ¹	— 63	— 84	— 90	— 100
Likviditetstilførsel ved Norges Bank, i alt	238	510	26	340
C. Annen netto likviditetstilførsel	11	21	13	— 30
D. Samlet likviditetstilførsel (A + B + C)	328	523	— 77	1
Av dette:				
1. Endring i seddelomløpet	240	362	120	152
2. Endring i bankenes folio i Norges Bank	34	145	— 205	— 159
3. Endring i bankenes beholdninger av statskasserveksler	— 6	— 4	— 4	—
4. Annet ²	60	20	12	8

¹ Omfatter bl. a. endringer i skattefrie fondsavsetninger. ² Vesentlig endringer i skillemyntomløpet.

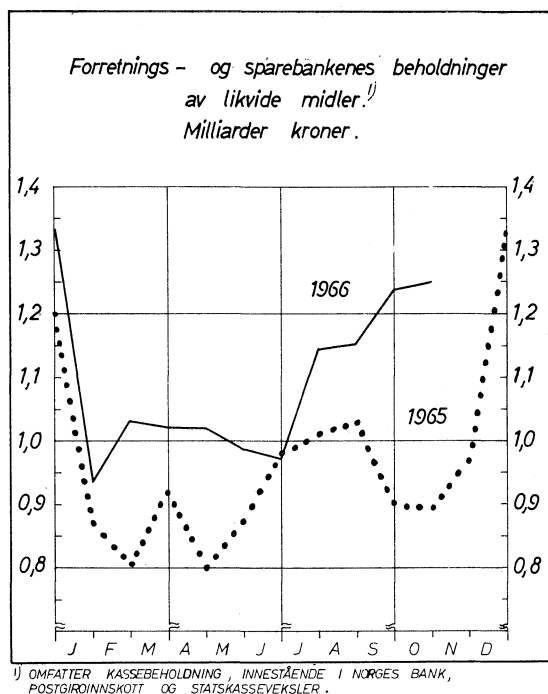

Fig. 50.

fra 267 mill. kr. ved utgangen av 1965 til 394 mill. kr. pr. 30. september 1966.

Forretnings- og sparebankenes likvide beholdninger (kassebeholdning, innskott i Norges Bank, innskott på postgiro og statskasseveksler) utgjorde ved utgangen av 1965 1 332 mill. kr. (jfr. figur 50). Av dette falt 1 062 mill. kr. på forretningsbankene. Som vanlig var det også i 1966 en sterk nedgang i forretningsbankenes likvide beholdninger i januar, og i månedene februar—juni svinget deres beholdninger mellom 660 mill. kr. og 725 mill. kr. I juli var det derimot en sterk stigning til 835 mill. kr. ved utgangen av måneden. Stigningen fortsatte i perioden august—oktober, og forretningsbankenes likvide beholdninger utgjorde pr. 31. oktober 929 mill. kr., mot 667 mill. kr. ett år tidligere. Sparebankenes beholdninger av likvider ved utgangen av oktober 1966 utgjorde 323 mill. kr., mot 229 mill. kr. på samme tidspunkt i 1965. Ellers viser en til avsnittet foran om penge- og kredittpolitikken og utlånsutviklingen i 1966.

Publikums beholdninger av likvide midler (seddel- og skillemyntomløp minus bankenes kassebeholdninger, pluss bankinnskott fra næringslivet og privatpersoner) var ved utgangen av 1965 27 668 mill. kr. og steg i løpet av de ti første måneder av 1966 til 29 017 mill. kr. Bevegelsene over året fulgte stort sett samme mønster som i 1965, jfr. figur 51. Av publikums beholdninger ved utgangen av oktober 1966 var

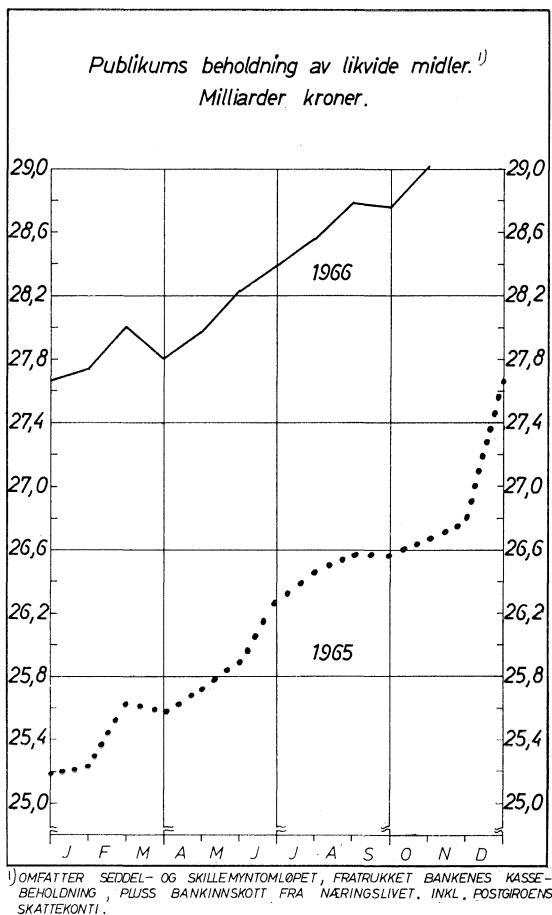

Fig. 51.

23 940 mill. kr. bankinnskott og 5 077 mill. kr. sedler og skillemynt. I tallene ovenfor er inkludert postgiroens og andre bankers skattekonti.

Prisutviklingen.

Prisstigningen var omtrent like sterk i 1966 som året før. Fra 3. kvartal 1965 til 3. kvartal 1966 steg engrosprisindeksen med 2,2 prosent og konsumprisindeksen med 3,7 prosent. I tilsvarende tidsrom året før var stigningen henholdsvis 2,3 prosent og 3,5 prosent. Importprisivået har holdt seg så godt som uendret i de to siste år.

Figur 52 viser prisutviklingen fra 1954 fram til 1966. Figuren ble kommentert i Økonomisk utsyn over året 1965.

Importpriser.

Byråets prisindeks for importvarer etter handelsstatistikken, som er påvirket av endringer i importens sammensetning, lå i de tre første

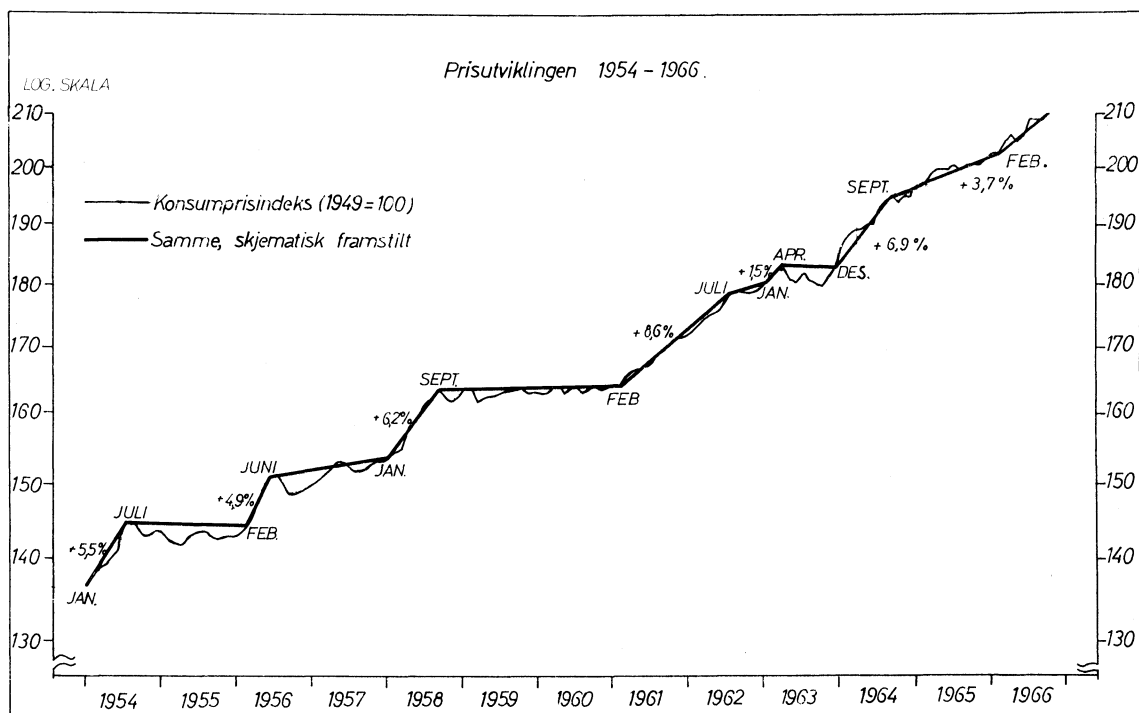

Fig. 52.

Tabell 107. *Prisindeks for importvarer (uten skip) etter handelsstatistikken. 1961 = 100.*

Ar	1. kvartal	2. kvartal	3. kvartal	4. kvartal	Gjennomsnitt
1963	99	99	99	101	100
1964	101	101	101	102	101
1965	102	102	101	101	101
1966	101	102	102	..	..

kvartaler av 1966 gjennomsnittlig på samme nivå som i tilsvarende kvartaler året før.

Prisutviklingen var svært forskjellig for de ulike importvarer (se tabell 108). Sukkerprisen lå i september 1966 25,4 prosent lavere enn i september 1965, prisen på fyringsolje 10,5 prosent lavere og prisen på råbomull 7,9 prosent lavere. For råbomull steg prisen med 12,6 prosent i samme tidsrom og for steinkull og bomullsgarn med henholdsvis 7,5 prosent og 6,1 prosent.

Engrospriser.

I løpet av de 9 første måneder av 1966 steg engrosprisindeksen med 1,8 prosent. Dette var like sterk stigning som i tilsvarende periode året før. Stigningen i det siste året — fra september

1965 til september 1966 — var også 1,8 prosent (beregnet på grunnlag av indekstall uten desimal).

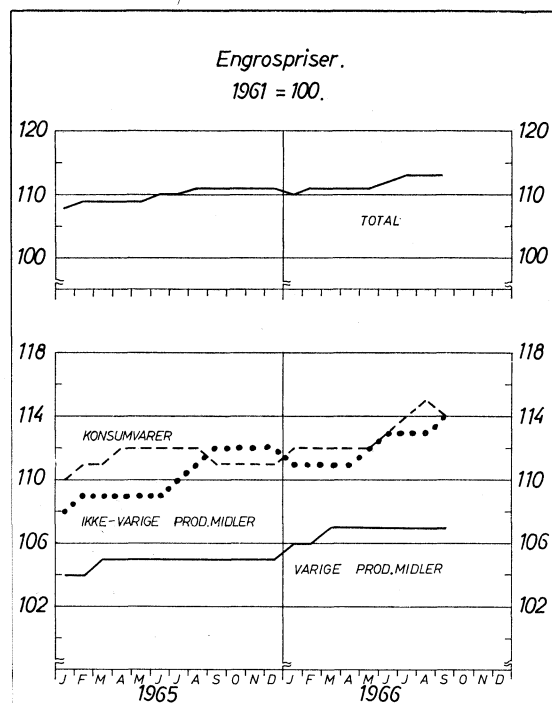

Fig. 53.

Tabell 108. Gjennomsnittlige importpriser etter handelsstatistikken. Kr. pr. kg.

	Hvete	Mais	Sukker (farin)	Kaffe, rå	Rå tobakk, usauset	Kopra	Ull, vasket, ikke karded	Rå bomull	Ullgarn, ufarget	Bomullsgarn, enkelt, ubleikt	Fyringsolje nr. 1	Steinkull ¹
1960	0,48	0,41	0,79	5,95	10,22	1,55	13,55	4,20	26,32	9,17	0,22	108,36
1961	0,48	0,39	0,77	5,77	10,31	1,24	12,88	4,39	26,46	10,14	0,22	111,07
1962	0,49	0,39	0,69	5,43	10,82	1,18	12,48	4,56	25,93	10,06	0,21	109,38
1963	0,48	0,43	1,34	5,38	11,02	1,27	13,28	4,41	25,51	9,75	0,21	118,78
1964	0,50	0,44	1,84	6,72	11,17	1,41	15,48	4,27	28,05	9,55	0,20	128,28
1965	0,46	0,46	0,89	7,25	10,98	1,56	13,50	4,17	27,76	9,75	0,18	120,03
1965. 1. kv.	0,46	0,46	1,62	7,44	10,81	1,40	13,76	4,32	29,82	9,98	0,19	124,50
2. »	0,46	0,47	1,05	7,24	11,20	1,52	14,19	4,04	29,10	9,59	0,18	123,06
3. »	0,47	0,46	0,72	7,16	11,35	1,70	12,81	4,33	27,24	9,81	0,18	112,27
4. »	0,45	0,45	0,61	7,13	10,68	1,64	13,23	4,16	26,49	9,64	0,18	119,16
1966. 1. kv.	0,46	0,45	0,60	7,11	9,50	1,58	12,75	4,18	26,38	10,04	0,18	120,34
2. »	0,45	0,45	0,59	7,01	12,14	1,55	12,98	4,23	27,29	9,57	0,18	120,14
3. »	0,48	0,46	0,54	6,85	11,42	1,43	12,90	3,91	27,48	9,77	0,17	124,45
September	0,50	0,47	0,53	6,85	11,67	1,34	13,09	3,94	27,07	9,93	0,17	140,79
Prosentvis endring: Jan.—sept. 1965—1966	-2,1	-2,2	-44,7	-3,8	-1,3	0,7	-5,3	-0,5	-5,8	0,1	-5,6	0,7
Sept. 1965— sept. 1966	4,2	4,4	-25,4	-3,8	12,6	-22,1	5,9	-7,9	-1,3	6,1	-10,5	7,5

¹ Prisen er pr. tonn.

Tabell 109. Engrosprisindeks. 1961 = 100.

	Totalindeks	Matvarer	Drikkevarer og tobakk	Råvarer	Brensel, bren- selolje og elektrisk kraft	Animalske og vegetabiliske oljer og fett	Kjemikalier	Bearbeidde varer	Maskiner og transport- midler	Forskjellige ferdigvarer
1960	99	101	97	94	100	106	97	100	98	99
1961	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
1962	102	105	104	100	100	82	101	100	101	102
1963	103	106	109	100	101	93	102	100	101	103
1964	107	113	114	104	105	114	102	104	102	106
1965	110	115	115	109	103	125	105	108	105	110
1965. 1. kvartal ¹	109	113	114	109	103	124	105	107	105	109
2. »	109	114	114	110	103	125	105	108	105	110
3. »	111	117	115	109	103	125	105	109	105	110
4. »	111	117	115	109	102	123	105	109	105	110
1966. 1. kvartal	111	115	115	108	103	125	107	111	107	110
2. »	111	115	116	107	102	125	108	113	109	110
3. »	113	120	121	108	103	119	108	113	109	111
September	113	121	122	108	103	117	108	112	109	112
Prosentvis endring: ² 3. kv. 1965—3. kv. 1966	2,2	2,4	5,6	-1,3	-0,1	-5,2	3,0	3,9	3,6	1,1
Sept. 1965—sept. 1966 ..	1,9	2,1	6,1	-1,5	0,2	-5,8	3,0	2,9	3,6	1,2

¹ Alle kvartalsindekser er beregnet på grunnlag av månedsindekser med 1 desimal. ² Den prosentvise endring er beregnet på grunnlag av indekstall med 1 desimal.

Engrosprisindeksen viste noe ulik utvikling for de enkelte grupper av varer (se tabell 109). Indeksen for gruppene drikkevarer og tobakk steg med 6,1 prosent fra september 1965 til september 1966, vesentlig på grunn av avgiftsforhøyelsene på brennevin, øl og tobakk fra 1. juli. Indeksen for matvarer steg med 2,1 prosent i samme tidsrom. Storparten av denne stigningen skyldtes høyere priser på mjølk og mjølkprodukter og kjøtt og kjøttvarer som følge av den nye jordbruksavtalen fra 1. juli 1966. Av andre varer i denne gruppen som trakk indeksen noe opp kan nevnes korn og kornvarer. Prisene på sukker og sukkervarer gikk derimot ned som følge av fall i importprisene. Indeksen for gruppen kjemikalier og for bearbeidde varer steg med om lag 3 prosent. Innenfor gruppen kjemikalier var det særlig medisiner og farmasøytiske midler som viste prisstigning og innenfor gruppen bearbeidde varer særlig kopper i blokker og koppertråd. Indeksen for gruppen maskiner og transportmidler gikk opp med 3,6 prosent. Stigningen fordelte seg noenlunde jamt på de forskjellige vareslag. Indeksen for gruppen animalske og vegetabiliske oljer og fett falt med 5,8 prosent på grunn av nedgang i prisene på hvalolje, sildolje, kokosolje og

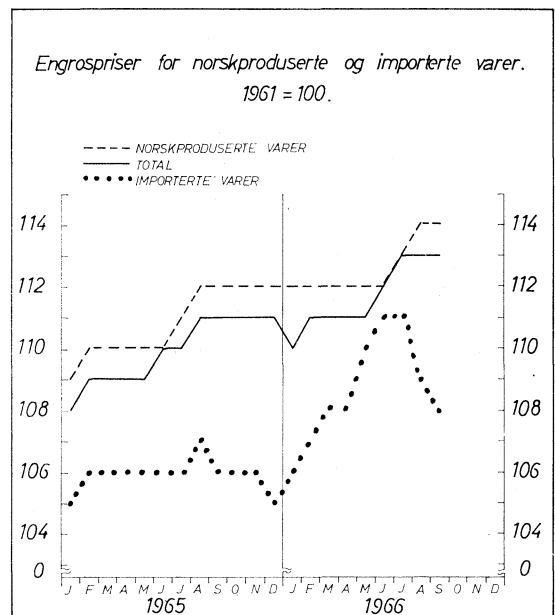

Fig. 54.

herdet spise fett. For gruppen råvarer og for gruppen forskjellige ferdigvarer var det bare mindre endringer.

Tabell 110. Engrosprisindeks. Grupper etter varenes anvendelse og fordeling på norskproduserte og importerte varer. 1961 = 100.

	Konsumvarer		Varige produktionsmidler	Ikke-varige produktionsmidler		Norskproduserte varer	Importerte varer
	I alt	Av dette: Matvarer		I alt	Av dette: Byggematerialer		
1960	99	100	..	99	94	98	102
1961	100	100	100	100	100	100	100
1962	104	106	101	101	101	102	100
1963	106	107	102	101	101	103	102
1964	111	116	103	106	104	107	107
1965	111	115	105	110	110	111	106
1965. 1. kv. ¹	111	114	104	109	109	110	106
2. »	112	116	105	109	110	110	106
3. »	112	115	105	111	111	112	106
4. »	111	114	105	112	112	112	106
1966. 1. kv.	112	114	106	111	113	112	107
2. »	112	115	107	112	116	112	109
3. »	114	117	107	114	117	114	109
September	114	116	107	114	116	114	108
Prosentvis endring: ²							
3. kv. 1965—3. kv. 1966	2,2	1,9	1,9	2,1	5,2	2,1	2,6
Sept. 1965—sept. 1966	2,3	1,8	2,1	1,6	4,7	2,1	1,5

¹ Alle kvartalsindekser er beregnet på grunnlag av månedsindekser med 1 desimal. ² Den prosentvise endring beregnet på grunnlag av indekstall med 1 desimal.

En gruppering av varene etter anvendelse viser at konsumvarer og varige produksjonsmidler hadde noenlunde samme prisstigning siste året med gjennomsnittlig henholdsvis 2,3 prosent og 2,1 prosent (se tabell 110). For de ikke-varige produksjonsmidler var stigningen noe mindre (1,6 prosent). Engrosprismaterialet er også gruppert på norskproduserte varer og importerte varer. Varer som har gjennomgått en produksjonsprosess her i landet er registrert som norskproduserte. Fra september 1965 til september 1966 var prisstigningen for norskproduserte varer 2,1 prosent og for importerte varer 1,5 prosent.

Konsumprisindeksen.

I løpet av de 9 første måneder av 1966 steg konsumprisindeksen med 3,5 prosent, mot 2,8 prosent i samme tidsrom året før. Mens stigningen i første halvår 1966 var svakere enn i samme periode året før, var den betydelig sterkere fra juni til september, vesentlig som følge av prisvirkningene av årets jordbruksavtale og

Tabell 111. Endring i poeng i konsumprisindeksen september 1965—september 1966.

Varegrupper	Indekspoeng
Matvarer i alt	1,37
Kjøtt, kjøttvarer og flesk	0,37
Fisk og fiskevarer	0,36
Mjølke og mjølkeprodukter	0,98
Egg	-0,22
Margarin og annet fett	-0,08
Mjøl, gryn og bakervarer	0,15
Poteter, grønnsaker, frukt og bær ..	0,34
Sjokolade, sukker og sukkervarer ..	-0,48
Kaffe og te	-0,11
Andre matvarer	0,06
Alkoholholdige drikkevarer	0,12
Tobakk	0,18
Bolig, lys og brensel	0,58
Bolig	0,32
Elektrisitet	0,11
Brensel	0,15
Klær og skotøy	0,47
Klær	0,39
Skotøy	0,08
Andre utgifter	1,92
Møbler og utstyrsvare	0,20
Helsepleie	0,58
Renhold og personlig pleie	0,16
Transport	0,57
Annet	0,41
I alt	4,64

av forhøyelsene av avgiftssatsene på brennevin, øl, tobakk og bensin.

I alt var stigningen siste året, fra september 1965 til september 1966, 3,7 prosent mot 2,8 prosent året før. Regnet i poeng var stigningen siste år 4,64 (se tabell 111). En stor del av denne oppgangen, i alt 1,92 poeng, kan føres tilbake til gruppen «andre utgifter», 1,37 poeng til gruppen matvarer, 0,58 poeng til gruppen bolig, lys og brensel, 0,47 poeng til klær og skotøy, 0,18 poeng til tobakk og 0,12 poeng til alkoholholdige drikkevarer.

De enkelte grupper av matvarer viste svært ulik prisbevegelse (se tabell 113). Fra september 1965 til september 1966 steg indeksen for gruppen mjølk og mjølkeprodukter med 11,6 prosent, vesentlig som følge av prisvirkningene av den nye jordbruksavtalen fra 1. juli. Størparten av stigningen i indeksen for kjøtt, kjøttvarer og flesk på 3,3 prosent skriver seg også fra jordbruksavtalen. Indeksen for fisk og fiskevarer steg med 9,0 prosent. For gruppen poteter, grønnsaker, frukt og bær var stigningen 3,3 prosent. Det var særlig høyere priser på bær, poteter, hodekål og løk som trakk denne indeksen opp. Som følge av prisutviklingen for sukker på verdensmarkedet falt indeksen for sjokolade, sukker og sukkervarer med hele 20,6 prosent. Eggprisene lå 9,3 prosent lavere i september 1966 enn i september 1965.

Indeksen for alkoholholdige drikkevarer og for tobakk steg med om lag 6 prosent, vesentlig på grunn av forhøyelsene av avgiftssatsene på brennevin, øl og tobakk fra 1. juli.

Indeksen for brensel gikk opp med 4,3 prosent (se tabell 114). Stigningen skyldtes først

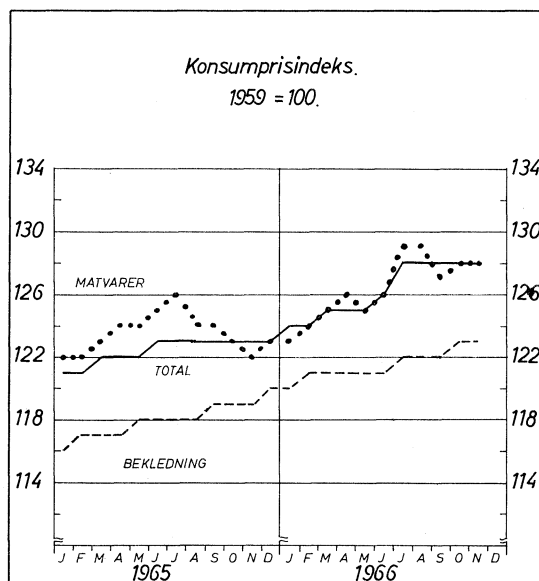

Fig. 55.

Tabell 112. *Konsumprisindeks. 1959 = 100.*

	I alt	Matvarer	Alkoholholdige drikkevarer	Tobakk	Bolig, lys og brensel	Klær og skotøy	Andre utgifter
1959	100,0	100	100	100	100	100	100
1960	100,3	99	101	101	102	101	101
1961	102,9	101	102	106	105	103	105
1962	108,3	109	111	107	109	106	109
1963	111,1	110	113	118	112	109	112
1964	117,4	120	119	119	116	112	116
1965	122,4	124	124	125	120	118	123
1965. 1. kvartal ¹	121,0	122	123	124	119	117	122
2. »	122,5	125	124	125	120	118	123
3. »	123,1	125	125	125	120	118	124
4. »	122,9	123	125	125	121	119	125
1966. 1. kvartal	124,3	124	125	125	123	121	127
2. »	125,4	126	126	125	123	121	128
3. »	127,6	129	132	133	125	122	130
September	127,6	127	132	133	125	122	131
Prosentvis endring: ²							
3. kv. 1965—3. kv. 1966	3,7	3,0	6,0	6,4	3,7	3,0	4,8
Sept. 1965—sept. 1966	3,7	2,7	6,0	6,4	3,6	3,1	5,3

¹ Alle kvartalsindekser er beregnet på grunnlag av månedsindekser med 1 desimal. ² Den prosentvise endring er beregnet på grunnlag av indekstall med 1 desimal.

Tabell 113. *Konsumprisindeks. Gruppeindekser for matvarer. 1959 = 100.*

	Kjøtt, kjøttvarer og flesk	Fisk og fiskevarer	Mjølke og mjølkeprodukter	Egg	Margarin og annet fett	Mjøl, gryn og bakervarer	Poteter, grønnsaker, frukt og bær	Sjokolade, sukker og sukkervarer	Kaffe og te	Andre matvarer
1959	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
1960	100	104	95	99	90	101	101	96	94	102
1961	105	110	98	98	84	105	104	91	93	105
1962	112	117	106	108	84	116	116	89	90	113
1963	113	122	97	110	82	116	123	115	88	118
1964	120	129	113	114	104	125	120	151	109	127
1965	130	141	111	122	96	127	133	106	114	136
1965. 1. kvartal ¹	127	137	111	119	95	126	131	112	116	134
2. »	130	139	111	124	97	127	137	111	114	135
3. »	132	141	111	124	97	127	135	111	113	137
4. »	132	145	111	120	96	127	130	91	113	138
1966. 1. kvartal	132	147	112	119	97	128	135	91	111	138
2. »	133	149	113	124	98	128	139	91	109	139
3. »	137	153	124	116	94	131	139	89	107	140
September	136	155	124	112	93	131	136	88	107	140
Prosentvis endring: ²										
3. kv. 1965—3. kv. 1966	3,6	8,6	11,6	-6,4	-3,1	2,8	3,5	-19,9	-4,9	2,3
Sept. 1965—sept. 1966	3,3	9,0	11,6	-9,3	-4,0	2,8	3,3	-20,6	-4,9	2,4

¹ Alle kvartalsindekser er beregnet på grunnlag av månedsindekser med 1 desimal. ² Den prosentvise endring er beregnet på grunnlag av indekstall med 1 desimal.

Tabell 114. *Konsumprisindeks. Gruppeindekser for bolig, lys og brensel, klær og skotøy og andre utgifter. 1959 = 100.*

	Bolig, lys og brensel			Klær og skotøy		Andre utgifter				
	Bolig	Elektrisitet	Brensel	Klær	Skotøy	Møbler og utstyrsvarer	Helsepleie	Renhold og personlig pleie	Transport	Annet
1959	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
1960	104	101	99	101	102	100	101	102	102	101
1961	107	102	101	102	103	102	106	108	107	103
1962	110	108	106	106	106	104	110	114	110	109
1963	113	111	110	108	109	105	117	118	112	114
1964	115	117	116	112	111	106	127	122	114	118
1965	120	121	120	119	116	112	139	131	119	127
1965. 1. kvartal ¹	118	120	119	117	115	111	137	129	117	124
2. »	120	120	119	118	116	111	137	131	119	127
3. »	120	121	120	119	116	111	138	131	119	128
4. »	121	121	122	120	117	113	143	132	120	129
1966. 1. kvartal	123	122	123	121	118	115	149	134	120	130
2. »	124	122	123	122	119	114	151	135	121	132
3. »	124	124	126	123	119	114	152	137	125	133
September	125	124	127	123	120	114	153	138	127	134
Prosentvis endring: ²										
3. kv. 1965—3. kv. 1966 .	3,5	3,1	4,6	3,2	2,4	2,7	10,1	4,6	4,7	3,8
Sept. 1965—sept. 1966 .	3,5	3,1	4,3	3,3	2,5	2,9	10,8	4,4	6,0	3,9

¹ Alle kvartalsindekser er beregnet på grunnlag av månedsindekser med 1 desimal. ² Den prosentvise endring er beregnet på grunnlag av indekstall med 1 desimal.

og fremst høyere vedpriser. Utgiftene til helsepleie økte med 10,8 prosent, vesentlig på grunn av dyrere medisiner og fordi kurprisene på sykehusene og takstene for tannlegekonsultasjoner ble forhøyet. For transport steg indeksen med 6,0 prosent. Denne stigningen skyldtes bl. a. økte takster for jernbane og buss, forhøyelse av bensinavgiften og redusert gummifradrag i importavgiften på bildekk. Det har dessuten vært stigning i hushjelpønligheter, kringkastingsavgifter, hotellpriser og aviskontingenter.

Foruten den offisielle konsumprisindeks, som bygger på gjennomsnittsførbuket i landet, beregner Byrået særskilte prisindekser på grunnlag av forbrukssammensetningen hos arbeidere og funksjonærer. Det er beregnet indekstall for siste måned i hvert kvartal.

Prispolitikk og prisregulering.

Ved kongelig resolusjon av 28. januar 1966 ble det vedtatt retningslinjer for kontroll og prisreguleringsvirksomhet i 1966 til avløsning av retningslinjene av 5. mars 1965. Retningslinjene for 1966 er i det vesentlige de samme som for året før. De fastslår at prismyndighetene fortsatt ser det som sin hovedoppgave å medvirke til en mest mulig effektiv konkurranse i næringslivet. Prisbestemmelser som det ikke lenger er aktuelt behov for, avvikles. Prisregulering nyttes for subsidierte varer, på områder der konkurransen ikke er tilstrekkelig virksom til å holde prisene på et forsvarlig nivå, eller der det ellers måtte vise seg nødvendig for å trygge en samfunnsmessig forsvarlig prisutvik-

	1965		15/3	1966		Prosentvis endring 15/9-65—15/9-66
	15/9	15/12		15/6	15/9	
Konsumprisindeks for arbeiderhusholdninger	122,6	122,8	124,6	125,1	127,1	3,7
Konsumprisindeks for funksjonærhusholdninger	123,0	123,3	124,9	125,7	127,7	3,8
Konsumprisindeksen	123,0	123,3	125,0	125,6	127,6	3,7

Tabell 115. *Utbetalte pristilskott over statsregnskapet¹ og Prisdirektoratets fond. Mill. kr.*

	1959	1960	1961	1962	1963	1964	1965	1966*
Kunstgjødsel	43	31	33	44	47	48	46	48
Kraftfôr	57	57	51	53	49	27	—	—
Korn og mjøl	95	145	143	107	150	151	152	187
Mjølke og mjølke- produkter	415	435	453	461	569	505	621	655
Kjøtt og flesk	5	—	—	—	—	—	—	—
Margarin m. v.	—	25	40	38	43	—	54	54
Farin	—	—	—	—	—	—	32	—
Bensin	—	—	—	—	—	—	—	1
Torske- og sildefisket .	38	52	83	93	117	117	166	164
Statsregnskapet i alt .	653	745	803	796	975	848	1 071	1 109
Prisdirektoratets fond	76	99	74	34	47	74	76	76
I alt	729	844	877	830	1 022	922	1 147	1 185

¹ Pristilskott fra statsregnskapet til Prisdirektoratets fond er ikke tatt med under statsregnskapet

² Kraftförtilskottene er fra og med 2. halvår 1964 overført til Kraftförfondet.

ling. Prismyndighetenes undersøkelser av konkurranseforholdene og av pris- og avanseutviklingen føres videre og utvides om mulig.

I november ble etablert et prispolitisk råd som består av representanter for myndighetene og av representanter for Landsorganisasjonen i Norge, Norges Akademikersamband, Norges Bondelag, Norges Handelsstands Forbund, Norges Industriforbund, Norges Kooperative Landsforening, Norsk Bonde- og Småbrukarlag og Norske Håndverk- og Industribedrifters Forbund. Av saker som vil bli behandlet i Rådet kan nevnes de generelle retningslinjer for prismyndighetenes virksomhet, spørsmål som gjelder vesentlige endringer i omfanget av den direkte prisregulering og myndighetenes forskjellige prismessige tiltak for å fremme konkurransen. Rådet skal også kunne drøfte de underliggende faktorer som medvirker til prispresset.

Enkelte detaljreguleringer ble avvirket i 1966. Prisbestemmelser for salg av torsk, sei, makrell og fiskepudding fra detaljist til forbruker i Sør-Norge, fastsatt ved Prisdirektoratets kunnngjøring av 4. februar og 22. april 1965, ble opphevet 15. februar. Fra samme dato ble prisbestemmelser for detaljsalg av poteter, grønnsaker og frukt, fastsatt ved Prisdirektoratets kunnngjøring av 22. oktober 1964, opphevet. Prisbestemmelsene for makrell til agn ble opphevet 6. mai. Maksimalprisen på vin, øl og mineralvann på restauranter og kaféer i Oslo ble opphevet i mars. Avanseavtalen mellom Prisdirektoratet på den ene siden og Norges Kolonial- og Landhandlerforbund og Norges Kooperative Landsforening på den annen side, ble opphevet

15. februar. Undersøkelser som Prisdirektoratet har foretatt tyder på at opphevelsen av denne avtalen stort sett har hatt liten innvirkning på detaljprisene.

Direkte detaljprisreguleringer av nye varer ble ikke satt i verk i 1966, men en del priser ble justert. Fra 18. februar ble forbrukerprisen på mjølke satt opp med 2 øre pr. liter og fløte med 10 øre pr. liter på grunn av økt avanse. Fra 26. mai ble maksimalprisen for sement ved salg til forbruker hevet med gjennomsnittlig ca. kr. 7,00 pr. tonn i Sør-Norge og med ca. kr. 11,00 pr. tonn i Nord-Norge på grunn av økte produksjonskostnader og høyere frakter. Fra 1. juli ble drosjetakstene forhøyet med 7,5 prosent som følge av økte driftskostnader. Utsalgsprisen på autodiesel ble i juli satt ned med 1 øre pr. liter og utsalgsprisen på fyringsolje og gassolje med 1,4 øre pr. liter. For transport med lastebil, avregnet etter tid og kilometerpris, ble prisene forhøyet i august som følge av økte utgifter til lønninger, trygdepemier, bensin m. v. Kringkastingsavgiften ble 1. mars forhøyet fra kr. 40,— til kr. 50,— pr. år. Jernbanetakstene, som hadde vært uendret siden 1. juli 1962, ble satt opp fra 1. september og kurprisene ved de offentlige sykehus fra 16. november.

Det ble inngått ny jordbruksavtale for tidsrommet 1. juli 1966—30. juni 1968. For det første avtaleåret, 1. juli 1966—30. juni 1967, ble det fastsatt priser og tilskott som gav jordbruksnæringen en inntektsøking på 175,5 mill. kr. Tilleggene ble i det vesentlige gitt i form av økte priser på jordbruksprodukter, mens de i 1965 i stor utstrekning ble dekket ved økte subsidiebevillinger. Maksimalprisen for hel-

mjølk til forhandler økte med 7,9 øre pr. liter, for mager mjølk med 5,3 øre pr. liter, for 10- og 20-prosent fløte med 26,4 øre pr. liter, for 35-prosent fløte med 39,6 øre pr. liter og for ost med gjennomsnittlig 70 øre pr. kg. Forbrukerprisen for helmjølk ble satt opp med 10 øre pr. liter, for skummet mjølk med 7 øre pr. liter, for 20-prosent fløte med 20 øre pr. ½ liter og for 35-prosent fløte med 25 øre pr. ½ liter. I de nye prisene ble regnet inn en mindre øking av detaljavansen. Forbrukerprisen på ost ble gjennomsnittlig økt med kr. 1,00 pr. kg. Gjennomsnittsprisen for oksekjøtt, kl. 1, økte med kr. 0,45 pr. kg, for ku, kl. 1, med kr. 0,66 pr. kg, for gjøkalv med kr. 0,60 pr. kg, for lam med kr. 0,90 pr. kg og for gris med kr. 0,15 pr. kg. Gjennomsnittsprisen for egg ble hevet med 5 øre pr. kg. Statens grunnpriser for norsk korn økte med 3 øre pr. kg og satsene for korntrygden med 4 øre pr. kg for hele trygdekvantumet.

For poteter og grønnsaker ble grunnlaget for beregning av normalprisene noe endret. Som normalpris ble satt gjennomsnittsprisene for årene 1962—1965 med tillegg på 3 pst. og for frukt gjennomsnittsprisene for årene 1962—1966 med tillegg på 4 prosent. Den øvre prisgrense legges 12 prosent over normalprisen.

For 2. avtaleår, 1. juli 1967—30. juni 1968, skal gjennomføres tiltak som beregnes å gi jordbruket en inntektsøking på 47,5 mill. kr. med tillegg av et beløp til dekning av beregnede økte arbeidskostnader i meieriene. Ved senere forhandlinger avgjøres hvilke tiltak som skal gjennomføres.

Til jordbruksavtalen er knyttet følgende reguleringsbestemmelser: Hvis Statistisk Sentralbyrås konsumprisindeks pr. 15. september 1966 eller senere viser stigning eller fall på minst 5 poeng i forhold til indekstallet 125,0, skal den beregningsmessige arbeidsinntekt i jordbruket reguleres med 14,82 mill. kr. pr. poeng, med tillegg av et beløp til beregnede økte arbeidskostnader ved meieriene. Videre kan partene kreve opptatt reguleringsforhandlinger, hvis kostnadene i jordbruket etter nærmere regler øker eller minker med mer enn 50 mill. kroner fra 1966 til 1967.

Det er foretatt flere forhøyelser av avgiftene til staten. Fra 1. mars steg importavgiften på biler på grunn av redusert gummifradrag på bildekk. Fra 1. juli økte avgiftssatsene på øl i skatteklasser 2 (bayer- og pilsenerøl) og i klasse 3 (eksportøl og bokkøl) med 15 øre pr. liter. Stempelavgiften på tobakksvarer ble hevet med 1 krone pr. 100 sigaretter og med 25 øre pr. 50 g røyketobakk. Avgiftssatsene på bensin ble forhøyet med 10 øre pr. liter. Kvantumssatsene for brennevin ble forhøyet med kr. 0,70 pr. liter. Avgiftsforhøyelsene førte til at forbrukerprisen på øl, kl. 2, gikk opp med 9 øre pr. ½ flaske og øl, kl. 3, med 5 øre pr. ½ flaske. Utsalgssatsene på brennevin steg med 2 kroner pr. flaske. De mest vanlige sigarettmerker steg med 15 øre pr. 10-pakning, tobakk (mixture) med 35 øre pr. 50 g og bensin med 12 øre pr. liter. Utbetalte pristilskott over statsregnskapet og over Prisdirektoratets fond framgår av tabell 115. For 1967 er det over statsbudsjettet bevilget 1 080 mill. kr. til pristilskott.

Oppstillingen nedenfor gir en oversikt over gjennomsnittlige pristilskott (direkte forbrukertilskott og øvrige tilskott) pr. enhet for mjølk, mjølkprodukter, margarin, mjøl og gryn i 2. halvår 1966.

	Mengde- enhet	Tilskott i kroner utenom avanse og omsetn.- avgift
Kr.		
Helmjølk	l	0,59
Fløte, 35 pst.	l	2,09
Meierismør	kg	6,03
Gudbrandsdalsost, G 35	»	4,22
Sveitserost, F 45	»	4,19
Gaudaost, F 45	»	4,13
Margarin	»	0,60
Hvetemjøl, sammalt	»	0,21
Hvetemjøl, siktet	»	0,20
Semulegryn	»	0,18
Blandet siktemjøl	»	0,22
Rugmjøl, sammalt	»	0,21
Byggmjøl og bygryn	»	0,26

Sluttord.

Konjunkturbildet.

For verdensøkonomien som helhet var 1966 et jamt bra år, men veksten var avtakende gjennom året i flere av de største industriland. For OECD-landene under ett — Sambandsstatene, Canada og Japan er da regnet med — økte den samlede produksjonen etter foreløpige overslag med 5 prosent. I Sambandsstatene økte bruttonasjonalproduktet med 5,5 prosent fra året før, og veksten i Japan var enda sterkere. For Vest-Europa er stigningen i bruttonasjonalproduktet, regnet i volum, anslått til 4 prosent, men med store variasjoner fra land til land. I Storbritannia var produksjonsøkningen meget svak, og i 2. halvår stanset veksten helt opp. Også i Vest-Tyskland og Sverige var produksjonsframgangen mindre enn tidligere. For Frankrike og Italia ble derimot 1966 et år med sterk produksjonsoppgang.

Norge var i 1966 på nytt blant de vest-europeiske land der produksjonen økte sterkere enn gjennomsnittlig. Men veksten nådde likevel ikke opp til det uvanlig høye nivået fra de tre foregående år da den årlige produksjonsøkningen etter reviderte beregninger lå i nærheten av 5,5 prosent. Økingen i bruttonasjonalproduktet fra 1965 til 1966 er foreløpig beregnet til 4,4 prosent. Svikten i skogbruket i fjor vinter trakk vekstraten for nasjonalproduktet ned med om lag 0,5 prosentpoeng. Men også ellers i næringslivet var veksten litt svakere enn i de foregående år, bl. a. i industri (+ 5,9 prosent) og i sjøtransport (+ 6,3 prosent). I jordbruket og i de tjenesteytende næringer økte produksjonen omtrent som for økonomien under ett.

Gjennom hele 1966 var det tilgangen på arbeidskraft og ny produksjonskapasitet og ikke etterspørselen som satte grenser for produksjonsveksten. Arbeidsmarkedet var svært stramt gjennom hele året. Tallet på sysselsatte industriarbeidere økte forholdsvis sterkt (+ 1,8 prosent), og den registrerte arbeidsledighet i høstmånedene var den laveste siden 1948. Produksjonskapasiteten i næringslivet var på det nærmeste fullt utnyttet allerede ved inngangen til 1966, og det var bare ved kapasitetsutvidelser at produksjonen kunne økes. Den samlede etterspørsel oversteg gjennom hele året næringslivets evne til å produsere med den

arbeidskraft som stod til rådighet. Resultatet kom bl. a. til syne i en markant øking i vareimporten og opphoping av ordrer i investeringsvareindustrien.

Et overraskende trekk ved konjunkturbildet i 1966 var hvor lite berørt norsk produksjonsliv var av den svakere konjunkturutvikling i Vest-Europa. For en del skyldtes dette det høye innenlandske etterspørselsnivå. Men dette var ikke hele forklaringen. Volumet av vareeksporten økte sterkere enn i 1965, og det var så sent som ved årsskiftet lite som tydet på at mulighetene for å finne avsetning for norske produkter var vesentlig svekket. Det later til at norsk eksportindustri som helhet, trass i de senere års sterke innenlandske kostnadsstigning, fortsatt hevdet seg bra i den internasjonale konkurranse. Men i deler av eksportindustrien var lønnsomheten svak.

Den økonomiske politikken.

Regjeringsskiftet etter stortingsvalget 1965, som gav landet en samlingsregjering av de ikke-sosialistiske partier, førte ikke til noe brudd med det som etter krigen har vært hovedmålene for norsk økonomisk politikk. Også valget og bruken av virkemidler har vært preget av kontinuitet.

I samlingsregjeringens første virkeår ble den økonomiske politikk lagt opp med sikte på å skaffe rom for større offentlig innsats på flere områder (boligbygging, undervisning og forskning, vei- og telefonutbygging). Samtidig var større prisstabilitet et erklært mål. Da dette skulle gjennomføres uten skatteforhøyelser, måtte det økonomisk-politiske opplegg for 1966 bli vel ekspansivt i en økonomi som på forhånd arbeidet nær kapasitetsgrensen.

Statsbudsjettet for 1966 ble vedtatt med en etter måten beskjedne øking i utgifter til varer og tjenester og overføringer (+ 6,6 prosent) og — som resultat av automatisk oppgang i skatteinntektene — med noe bedre budsjettbalanse enn året før. Skatteinntekten i løpet av året viste seg å bli større enn ventet. I tillegg ble det fra 1. juli gjennomført avgiftsforhøyelser på alkohol, tobakk og bensin, som var beregnet å gi merinntekter på 160 mill. kr. på årsbasis.

Som følge av dette og av innsparinger på enkelte utgiftsposter, vil regnskapet, når det blir avsluttet, vise vesentlig bedre balanse enn det opprinnelig vedtatte budsjett. Overslag ved årsskiftet viser et overskott før lånetransaksjoner på om lag 425 mill. kr. på regnskapet for 1966 mot 202 mill. kr. i 1965. Dette, sammen med den svake utgiftsøkingen, betyr i tilfelle at budsjettpolitikken siste år var mindre ekspansiv enn året før. Men både i 1965 og 1966 medvirket budsjettpolitikken til å holde total- etterspørselen høy. Et summarisk uttrykk for utviklingen i budsjettpolitikken i de senere år har en i størrelsen «overskott før lånetransaksjoner» anvendt på stats- og trygdeforvaltningen under ett og uttrykt som prosent av bruttonasjonalproduktet. Dette forholdstall har i de fleste etterkrigsår variert mellom 1,5 og 3 prosent. Det sank til 1,1 prosent i 1963 og 1964 og 1,0 prosent i 1965, men steg igjen, etter foreløpige anslag, til mellom 1,1 og 1,3 prosent i 1966.

Kredittpolitikken for 1966 ble lagt opp med sikte på en noe større samlet kreditttilførsel til næringslivet enn året før, samtidig som det ble gitt uttrykk for at finansieringen av boligbyggingen måtte gis høyeste prioritet. En erklæring fra Regjeringen (17. desember 1965) fastslo at den hadde til hensikt å opprettholde de eksisterende rentenormer. Statsbankenes innvilgningsbudsjetter for 1966 ble satt opp med hele 39 prosent i forhold til året før. Det var først og fremst innvilgningsbudsjettene for boligbankene som ble økt, både for å sette disse banker i stand til å finansiere flere leiligheter og til å gi større lån pr. leilighet. Men verken for Husbanken eller for Landbruksbanken ble kvotene fullt utnyttet. Forretnings- og sparebankenes kredittgivning, som i de fleste foregående år inntil 1965 hadde vært regulert gjennom avtaler, ble i 1966 styrt med støtte i kredittloven av 25. juni 1965. Likviditetsreserverkrav for bankene ble fastsatt første gang ved årets begynnelse. Da bankutlånene utover våren og sommeren steg sterkere enn myndighetene tilsiktet, ble likviditetsreservebestemmelsene strammet til i to omganger, først i juni ved en øking av de generelle likviditetsreserverkrav og senere i september ved innføring av tilleggsreservebestemmelser for forretningsbankene basert på utlånsøkningen. Tilstramningen førte til nedgang i utlånene fra forretningsbankene fra og med september. Alt i alt ble den samlede innenlandske kreditttilførsel til næringslivet og kommunene (medregnet direkte emisjoner av aksjer og obligasjoner) for året under ett omtrent som tilsiktet ved årets begynnelse, nemlig etter foreløpige anslag om lag 3,8 milliarder kroner (mot 3,6 milliarder kroner i 1965). Mens kreditttilførselen i 1. halvår var forholdsvis lite

påvirket av reguleringsbestemmelsene, var kredittmarkedet i 2. halvår meget stramt. Dette satte neppe spor etter seg i de faktiske investeringer i 1966, men kan ha virket inn på næringslivets investeringsplaner fra høsten av.

Byggeløyveordningen ble opprettholdt i 1966, men endret bl. a. slik at skolebygg ble frigitt fra årets begynnelse. Etter at denne endring var gjennomført, omfattet byggeløyveordningen vel en fjerdedel av den samlede byggevirksomhet. Arealkvotene for den byggevirksomhet som fortsatt var regulert, ble satt omtrent som i 1965, bortsett fra en mindre øking for industribygg.

Realøkonomi og etterspørsel.

Året 1966 var det fjerde på rad med sterk ekspansjon i den norske økonomi. Drivkreftene bak var, som i de to foregående år, først og fremst utenlandsetterspørselen og den innenlandske etterspørsel etter investeringer i fast realkapital. Styrkeforholdet mellom disse to vekstfaktorer var omtrent det samme i 1966 som i 1965. I begge år forklarer økingen i eksporten om lag 40 prosent og økingen i investeringene i fast realkapital om lag 20 prosent av den samlede øking i produksjonen. Lagerutviklingen, som bidrog sterkt til veksten i 1965, gav ingen vekstimpulser i 1966. Derimot førte inntektsutviklingen etter inntektsoppgjørene til en betydelig øking i det private konsum. Dette var en kraftig vekstfaktor særlig i 2. halvår.

Den samlede eksport av varer og tjenester økte i volum med 7,3 prosent fra 1965 til 1966. Dette var noe sterkere stigning enn i året før (+ 6,9 prosent). Men totaltallene dekker over betydelige endringer i eksportens sammensetning. Eksportvolumet av skipsfartstjenester, som beregnes på grunnlag av størrelsen av den seilende flåte, økte med bare 5,8 prosent, mot 8,6 prosent i 1965. For vareeksporten, når nye skip regnes med, var derimot stigningen omtrent like sterk i de to år. Volumøkningen i 1966 er foreløpig beregnet til 7,3 prosent, mot 7,1 prosent i 1965. Målt i verdi falt mer enn halvparten av hele økingen av vareutførselen på gruppen metaller unntatt jern og stål, der eksporten særlig av aluminium og kopper gikk kraftig opp. Et markant trekk i eksportutviklingen ellers var den sterke stigningen i utførselen av ferdigvarer. Både for varegruppene maskiner og transportmidler unntatt skip og for andre ferdigvarer økte utførselsverdien med mellom 15 og 20 prosent i 1966. For de fleste andre større varegrupper var økingen forholdsvis beskjeden. For treforedlingsprodukter, som hadde et vanskelig marked, gikk eksportverdien noe ned fra 1965 til 1966.

Sett i forhold til den svakere produksjonsframgang i flere av våre viktigste avtakerland, var stigningen i vareeksporten i 1966 fram til årets siste måneder uventet sterk. Det er også verdt å merke at eksportøkningen var omtrent like sterk på de fleste viktige avtakerland, uten noen klar sammenheng med konjunktursituasjonen i det enkelte land. Et eksempel var at eksporten til Storbritannia, som bare hadde ubetydelig produksjonsvekst, steg i verdi med mer enn 10 prosent. Det er grunn til å tro at lagervariasjoner i avtakerlandene — for Storbritannias vedkommende særlig i sammenheng med importavgiften — hadde en del å si for denne utviklingen. Det er ennå for tidlig å si om den svakere vekst i vareeksporten mot årets slutt er uttrykk for en ny tendens eller hadde tilfeldige årsaker.

Investeringsetterspørselen var høy også i 1966, og på noen områder større enn næringslivets evne til å levere på kort sikt. Bruttoinvesteringene i fast realkapital totalt økte etter foreløpige oppgaver med 4,8 prosent regnet i volum fra 1965 til 1966. Stigningen var imidlertid svært forskjellig for ulike typer investeringer. For maskiner og transportmidler unntatt skip økte investeringsvolumet med 10 prosent. Oppgangen i etterspørselen slo ut i økte ordreserver i jern- og metallindustrien og i sterk importstigning for maskiner og transportmidler. For bruttoinvesteringene i bygninger og anlegg, der bygge-reguleringen bidro til å holde utviklingen under kontroll, var stigningen mer beskjeden (+ 3,9 prosent). Men bortsett fra i årets første måneder, da værforholdene hemmet aktiviteten, var presset i bygge- og anleggsvirksomheten sterkt. Tallet på bygningsarbeidere gikk betydelig opp i løpet av året, og dette var en viktig årsak til det stramme arbeidsmarked. Bruttoinvesteringene i skip og båter var i volum omtrent like store som året før. Skipsinvesteringene lå betydelig under fjorårsnivået i første del av året, men tok seg kraftig opp i siste kvartal. Kontraheringene av nye skip gikk sterkt tilbake i 1966, men kontraktsbestanden ved årets utgang var fortsatt stor.

De samlede lagerbeholdninger økte i 1966 etter foreløpige beregninger med om lag 800 mill. kr. Lagerinvesteringene var store også i året før, men sammensetningen av lagerøkningen var svært forskjellig i de to år. Så vidt det nå kan bedømmes, bestod det aller meste av lagerøkningen i 1966 av importvarer. For importerte jordbruksprodukter, malmer og mineraler var økingen særlig sterk. Også for en rekke importerte industrivarer var det sterk oppgang. For norskproduserte varer var lagerøkningen totalt sett beskjeden, men med store variasjoner fra varegruppe til varegruppe. Det var øking for lagerbeholdningene i fiskeforedlingsindustrien

og olje- og fettindustrien. For andre varer, bl. a. treforedlingsprodukter og aluminium, som det var store lager av ved årets begynnelse, gikk lagerbeholdningene derimot ned.

Det offentlige konsumet steg etter foreløpige oppgaver forholdsvis svakt i 1966. Regnet i volum var stigningen knapt 4 prosent mot nesten 9 prosent i 1965 og om lag 4,5 prosent i 1964. For militært konsum var det en svak nedgang; for sivilt offentlig konsum var volumøkningen 5,5 prosent.

Det private konsum økte etter foreløpige beregninger med 4,6 prosent i volum fra 1965 til 1966. Stigningen — som var særlig markert i 2. halvår — var betydelig sterkere enn året før, og for første gang siden 1962 sterkere enn økingen i nettonasjonalproduktet. Beregninger basert på Byråets konsumundersøkelser viser at år-til-år-bevegelsene i konsumet i store trekk lar seg forklare ved utviklingen i de disponible realinntekter for henholdsvis lønnstakere og selvstendig næringsdrivende. Den sterke konsumveksten fra 1965 til 1966 kan fullt ut forklares som en følge av at oppgangen i de disponible realinntekter dette år først og fremst kom lønnstakerne til gode. Overensstemmelsen mellom den faktiske og beregnede konsumvekst er også relativt god for de to foregående år etter de sterkt reviderte inntektstall for 1965 som nå foreligger. (Se tabell 80 foran.)

Den samlede import av varer og tjenester økte med 7,7 prosent regnet i volum fra 1965 til 1966. For varer uten skip var økingen hele 10,6 prosent; særlig steg vareimporten sterkt i 2. halvår. Så langt det foreløpig kan bedømmes, kan en forholdsvis stor del av økingen i vareimporten føres tilbake til en lageroppbygging av importvarer som har pågått siden slutten av 1965. Men presset i økonomien må også ha bidratt til importøkningen.

Lønninger, priser, inntektsfordeling.

Pris- og inntektsutviklingen i 1966 var, som i de fleste tidligere år etter krigen, preget av lønns- og prisstigning. Året som gikk skilte seg likevel på viktige punkter ut fra de to foregående. I årene 1964 og 1965 var eksport- og importprisene stigende. Samtidig økte også produksjonen uvanlig sterkt, særlig i de konkurranseutsatte næringer, som til dels hadde stor utnyttet kapasitet etter svikten i årene før. Eierinntektene i de konkurranseutsatte næringer steg derfor kraftig trass i lønnsøkningen. I 1966 ble oppgangen i eksport- og importprisene brutt, og de konkurranseutsatte næringer maktet ikke lenger å kompensere kostnadsstigningen. Resultatet ble at eierinntekten i de konkurranseutsatte næringer som andel av den samlede faktorinntekt sank, mens lønningene totalt og

eierinntekten i de skjermede næringer som andel av faktorinntekten steg.¹)

Året 1966 var et år med generelle inntektsoppgjør som berørte storparten av næringslivet. Det ble om våren inngått nye to-årige avtaler for flertallet av lønnstakere og for jordbruket og ett-årig avtale for fisket. De to-årige avtaler fikk bestemmelser om «innebygde tillegg» for lavtlønnsfagene og jordbruket og om helautomatisk indeksregulering. Forhandlingene om disse avtaler foregikk i en situasjon med høy aktivitet og under inntrykk av en realinntektsutvikling i den foregående avtaleperiode som lønnstakernes organisasjoner var svært lite fornøyd med. Den faktiske lønnsutvikling fra 1965 til 1966 gav etter foreløpige beregninger en oppgang i de nominelle lønninger på 8,6 prosent pr. årsverk for alle lønnstakere under ett når sosiale tillegg regnes med. Lønnsstigningen siste år var noe sterkere enn gjennomsnittet for den foregående femårsperioden (8,1 prosent årlig) og betydelig sterkere enn i perioden 1951—1960 (6,9 prosent årlig). Når lønnsstigningen siden 1961 har vært sterkere enn i 1950-årene, henger dette sammen med at mens lønns- og jordbruksavtalene i 1950-årene var to- og tre-årige, har alle avtaler inngått siden 1961 enten vært ett-årige eller hatt bestemmelser om at «innebygde tillegg» skulle gis i avtaleperioden. Siden 1961 har en således hatt avtalebestemte justeringer av lønninger og jordbrukspriser hvert år.

Prisstigningen fra 1965 til 1966 var noe svakere enn i de to foregående år. Konsumprisene steg med 3,3 prosent målt med nasjonalregnskapets konsumprisindeks. Prisstigningen hadde sammenheng med lønnsutviklingen. I de deler av næringslivet («de skjermede næringer») som ikke får sine priser fastlagt ved utenlandsk konkurranse, vil en kostnadsstigning som er sterkere enn produktivitetsøkningen, føre til at priser og avanser settes opp. Prisregulering, slik den blir praktisert, kan forsinke en slik utvikling, men ikke i nevneverdig grad hindre den. Beregninger viser at hvis lønnsstigningen kompenseres i sin helhet, vil produktprisene i de skjermede næringer utenom jordbruk bli satt opp med nær 0,7 prosent for hver prosent lønnsstigningen i de skjermede næringer overstiger produktivitetsstigningen (nettoprodukt pr. årsverk). I 1966 oversteg lønnsstigningen i de skjermede næringer (8,3 prosent) produktivitets-

stigningen (2,6 prosent) med 5,7 prosent. Dette betinget isolert sett en stigning i produktprisene på nær 4 prosent. I tillegg gav dyrere råvarer en viss prisstigningsimpuls. Den faktiske øking i produktprisene fra de skjermede næringer utenom jordbruk var 4,3 prosent. Siden leveringer fra de skjermede næringer utgjør om lag to tredjeparter av det private konsum, var denne prisøking den viktigste drivkraft bak konsumprisstigningen i året som gikk.

Lønns- og prisutviklingen i 1966 førte til større reallønnsforbedringer for lønnstakerne sett under ett (gjennomsnittlig lønn pr. årsverk deflatert med nasjonalregnskapets konsumprisindeks) enn det som har vært vanlig i de siste år. Reallønnsforbedringen var ifølge nasjonalregnskapet 5,2 prosent fra 1965 til 1966 mot 4,4 prosent fra 1964 til 1965 og bare 0,9 prosent fra 1963 til 1964. Sosiale tillegg er da regnet med. Reallønnsforbedringen siste år oversteg veksten i nettonasjonalproduktet pr. årsverk, mens det motsatte var tilfelle i 1964 og 1965. Det er ikke uvanlig at reallønnen på kort sikt utvikler seg forskjellig fra andre realinntektskomponenter og forskjellig fra produktivitetsutviklingen. Likevel viser et tilbakeblikk at realinntektene for ulike inntektstakergrupper over en lengre periode har utviklet seg nokså parallelt og på det nærmeste i takt med nettonasjonalproduktet. Dette gjelder dog ikke eierinntektene i de konkurransutsatte næringer som ofte har hatt en bevegelse motsatt de øvrige inntektskategorier.

Den samlede faktorinntekten regnet i løpende priser økte fra 1965 til 1966 med knapt 3,1 milliarder kroner (+ 7,7 prosent). Av dette tilfalt nær 2,5 milliarder kroner lønnstakerne utenom jordbruket (en øking på 9,9 prosent). Jordbruket fikk en inntektsøkning på vel 100 mill. kr. (+ 5,8 prosent), og bedriftene i de skjermede næringer utenom jordbruket fikk vel 600 mill. kr. (+ 7,3 prosent). Bedriftene i de konkurransutsatte næringer derimot — som ikke kunne legge på prisene for å kompensere stigningen i det innenlandske pris- og kostnadsnivå — hadde en inntektsnedgang på vel 100 mill. kr. (— 2,6 prosent).

Stigningen i eierinntektene i de skjermede næringer utenom jordbruket (som foruten bedriftsinntekter i vanlig forstand omfatter inntekt av boliger og selvstendig arbeidendes inntekter i bl. a. bygge- og anleggsvirksomhet, varehandel, biltransport og annen tjenesteyting, herunder alle liberale yrker) var prosentvis omtrent like sterk som stigningen i den samlede faktorinntekt. Disse inntekters andel av faktorinntekten var 20,4 prosent både i 1965 og 1966. På dette nivå har andelen holdt seg stabil i en årrekke, med bare små variasjoner opp og ned.

¹ De tall for skjermede og konkurransutsatte næringer som er gitt i dette avsnitt og i tabelldelen bakerst i Økonomisk utsyn, bygger på den samme inndeling av næringslivet som ble brukt i «Innstilling fra Utredningsutvalget for inntektsoppgjørene 1966» (avgitt 22. januar 1966). Den skiller seg på noen punkter fra inndelingen i tidligere års Økonomisk utsyn, og tallene er ikke direkte sammenliknbare. Se noter til tabell M i tabelldelen.

Eierinntektene i de konkurranseutsatte næringer sett under ett falt fra 11,7 prosent av den samlede faktorinntekt i 1965 til 10,6 prosent i 1966. Men det var ikke nedgang for alle grupper. Fisket hadde et rekordår, og eierinntektene i denne næring økte med 180 mill. kr. (+ 27,5 prosent). For de konkurranseutsatte næringer utenom fisket sank eierinntekten som andel av den samlede faktorinntekt fra 10,1 prosent i 1965 til 8,7 prosent i 1966. Andelen i årene 1960—1964 var til sammenlikning henholdsvis 9,3, 9,5, 8,7, 8,5 og 9,9 prosent. Men forholdene i 1966 varierte sterkt fra næring til næring innenfor gruppen. Så vidt det kan bedømmes, hadde treforedlingsindustrien og skogbruket et av sine dårligste år etter krigen, og sannsynligvis sank eierinntektene også i sjøfart og konkurranseutsatt konsumvareindustri (særlig tekstil- og bekledningsindustri). Derimot hadde investeringsvareindustrien etter alt å dømme et noe bedre år i 1966 enn i 1965, og også kjemisk industri og primær jern- og metallindustri hadde som helhet et tilfredsstillende år.

Stigningen i lønnsinntektene i 1966 førte til at lønnsandelen for alle næringer under ett (total lønn i prosent av total faktorinntekt) steg fra 63,5 prosent i 1965 til 64,8 prosent i 1966. Derved kom andelen på nytt opp på nivået fra 1963 etter å ha falt i de to foregående år. Men beregnes lønnsandelen særskilt for konkurranseutsatte og for skjermede næringer, var bevegelsen fra 1965 til 1966 svært ulik for de to grupper av næringer. I de konkurranseutsatte næringer, hvor inntektsutviklingen blir bestemt ved et samspill mellom bl. a. prisutviklingen på verdensmarkedet, og lønns- og produktivitetsutviklingen innenlands, er det vanlig at lønnsandelen svinger sterkt. Mellom 1965 og 1966 steg lønnsandelen for disse næringer under ett fra 61,6 prosent til 64,4 prosent. I de skjermede næringer pleier lønnsandelen å vise stor stabilitet, når en ser bort fra en svak oppadgående trend (0,2—0,3 prosentpoeng om året) som følge av at tallet på lønsmottakere stiger; stabiliteten er et uttrykk for at produsentene i de skjermede næringer reagerer på kostnadsøkinger med å sette opp prisene slik at eierinntektene stiger i takt med lønningene. Etter de foreløpige nasjonalregnskapstall steg lønnsandelen i de skjermede næringer utenom jordbruk siste år noe sterkere enn normalt, nemlig fra 68,3 prosent i 1965 til 68,8 prosent i 1966. Disse foreløpige tall kan tyde på at prisvirkningene av siste års inntektsoppgjør ikke slo fullt igjennom i 1966. Blant annet var det en nedgang i eierinntektene i offentlig forretningsvirksomhet som kan være uttrykk for at myndighetene viste tilbakeholdenhet med takstforhøyelser.

Den private disponible inntekt (dvs. de private ervervsinntekter med tillegg av stønader fra det offentlige, men med fradrag for betalte skatter) økte med 2 500 mill. kr. eller 7,3 prosent fra 1965 til 1966. Størsteparten av økingen, 2 100 mill. kr., tilfalt gruppen lønnstakere, trygdede og pensjonister, som sett under ett fikk en øking på 9,5 prosent eller litt mer enn året før (8,8 prosent etter de oppgaver som nå foreligger). Siden 1961 har gruppen lønnstakere m. v. hvert år hatt en øking i den disponible inntekt på mellom 7 og 10 prosent. For selvstendig næringsdrivende og selskaper var økingen fra 1965 til 1966 — etter foreløpige og usikre anslag — bare 400 mill. kr. eller 3,4 prosent mot 1 250 mill. kr. året før etter reviderte beregninger.

For den private sparing er de foreløpige tallene svært usikre, og i fjorårets Økonomisk utsyn ble det gitt vesentlig høyere tall for 1965 enn de som nå foreligger. For 1966 er den private sparing foreløpig anslått til 5 500 mill. kr., som svarer til 11,5 prosent av nettonasjonalproduktet og til 15,1 prosent av den private disponible inntekt. Fra 1962 til 1964 økte den private sparing med omtrent 900 mill. kr. om året, og fra 1964 til 1965 med 1 100 mill. kr. Økingen siste år var ifølge de foreløpige anslag bare 200 mill. kr., dvs. 900 mill. kr. lavere enn forrige år. Det er grunn til å anta at denne sterkt reduserte vekst i sparingen i vesentlig grad skriver seg fra den sterkt reduserte vekst i den disponible inntekt for gruppen selvstendig næringsdrivende og selskaper.

Utenriksøkonomien.

Underskottet på driftsregnskapet overfor utlandet var i 1966 etter foreløpige oppgaver 925 mill. kr.¹) Både fra 1964 til 1965 og fra 1965 til 1966 økte driftsunderskottet med om lag 200 mill. kr. Men det var den vesentlige forskjell at mens handelsflåtens nettoimport av skip (import av nye og eldre skip minus eksport av eldre skip) i 1965 gikk opp med over 500 mill. kr., gikk den ned med bortimot 300 mill. kr. i 1966.

Holdes handelsflåtens nettoimport av skip utenfor, var det en forverring av driftsregnskapet fra 1965 til 1966 på om lag 450 mill. kr.

¹ Arsanslagene fra utenriksregnskapet i dette avsnitt og i tabelldelen var stilt sammen før tallene for utenrikshandelen i desember forelå. Importen i desember ble vesentlig høyere enn forutsatt og eksporten en del lavere. Svikten på disse to poster var til sammen 140 mill. kr. Det kan også bli svikt i anslagene for nettoeksport av tjenester. Det endelige utenriksregnskap vil derfor komme til å vise noe større tall for underskottet i utenriksøkonomien enn drøftet her. Dette vil føre til endringer også andre steder i nasjonalregnskapet.

Overskottet på tjenestebalansen gikk opp med 250 mill. kr. (herav gjaldt 155 mill. kr. skipsfartens nettovalutafrakter). Underskottet på rente- og stønadsbalansen gikk opp med 50 mill. kr. Underskottet på varebalansen (medregnet eksport av nybygde skip) økte med 650 mill. kr.

Denne økingen i importoverskottet for varer i 1966 står i kontrast til utviklingen i de tre foregående år, da vareimportoverskottet omtrent ikke økte. I 1963, og særlig i 1964, økte vareeksporten meget sterkt som følge av eksport fra lager. Dette, sammen med den markante bedringen i bytteforholdet for varer i 1964 og 1965, var den viktigste grunn til at vareimportoverskottet ikke økte i disse tre årene. Bedringen i bytteforholdet stoppet i 1966, men dette gir ikke hele forklaringen til at økingen i vareimportoverskottet ble så sterk. Lagerøkingen for importvarer var en viktig faktor. Det er også grunn til å tro at etterspørselspresset innenlands, og kanskje de svakere konjunkturer ute, var medvirkende årsaker.

Underskottet på driftsregnskapet overfor utlandet i 1966 var særlig konsentrert om årets siste måneder. For de tre første kvartaler under ett var underskottet bare 100 mill. kr. Forverringen i 4. kvartal hadde sammenheng med at handelsflåtens nettoimport av skip, som var uvanlig liten i første del av året, økte kraftig mot årets slutt. Men også vareimportoverskottet viste stigende tendens gjennom året. En sterk øking i vareimporten i 2. halvår — delvis for lager og delvis som følge av den sterke konsumstigningen i siste del av året — gir noe av forklaringen. Men dessuten viste tallene for vareeksporten, muligens tilfeldig, at eksportøkningen i årets siste måneder var noe svakere enn tidligere.

Nettoinngangen av langsiktig kapital fra utlandet var i året som gikk betydelig mindre enn i 1965. For årets elleve første måneder er nettoinngangen av langsiktig kapital fra utlandet beregnet til vel 700 mill. kr. mot 1 428 mill. kr. i samme periode i 1965. Nettovaluta-beholdningene endret seg lite i de første elleve måneder av 1966, mens de i samme periode i 1965 gikk opp med 972 mill. kr.

Perspektiver.

Den internasjonale konjunktursituasjon ved inngangen til 1967 har både lyse og mørke sider. I Sambandsstatene kan en fortsatt regne med god produksjonsframgang, men mindre enn siste år. For vår egen verdensdel må en være forberedt på at produksjonsøkningen i 1967 vil bli svakere enn gjennomsnittet for de senere år. I flere av de vesteuropeiske land som er viktige avtakerland for norsk eksport, blant dem både Storbritannia og Vest-Tyskland, er veksten for tiden meget svak. For norsk vareeksport må utsiktene mot denne bakgrunn karakteriseres som noe usikre.

Innenlands er det lagt opp til en økonomisk politikk som ventes å vil gi betydelig vekst i det offentlige konsum og i investeringene. Skipsinvesteringene vil bli svært store.

Den nominelle lønnsøking, når sosiale tillegg regnes med, blir trolig like stor fra 1966 til 1967 som fra 1965 til 1966 som følge av lønnsøkningene i løpet av 1966 og av allerede avtalte innebygde tillegg, lønnsglidning og den automatiske indeksregulering som er ventet. Dermed er grunnlaget allerede lagt for en oppgang i prisnivået fra 1966 til 1967 som antakelig vil bli minst like sterk som siste år. Et fortsatt fall i eierinntektene i konkurranseutsatte næringer vil bare kunne hindres ved en oppgang i utenlandsprisene, noe som ikke er sannsynlig, og som i tilfelle vil forsterke det innenlandske prispresset. Forskyvningen i inntektsfordelingen til fordel for bl. a. lønnstakerne, kan ventes å gi betydelig øking i reallønningene og — med uforandret skattlegging — ny, sterk vekst i det private konsum.

Med den utvikling av innenlandsetterspørselen som kan ventes, må en kunne regne med at aktivitetsnivået fortsatt vil holde seg høyt også om utenlandsetterspørselen skulle utvikle seg mindre bra. Men underskottet på driftsregnskapet overfor utlandet i 1967 vil med den store skipsimport i alle tilfelle komme til å bli stort.

English summary.

The economic situation.

For the world economy as a whole 1966 was a moderately good year, although the growth in several of the largest industrialized countries was diminishing throughout the year. For the OECD countries combined — including the United States, Canada and Japan — the growth in total production is provisionally estimated at 5 per cent. In the United States gross domestic product increased by 5,5 per cent from the preceding year, and the growth in Japan was even greater. In Western Europe the rise in volume in the gross domestic product is estimated at 4 per cent, but with sizable variations from one country to another. The increase in production in Great Britain was very weak, and in the last six months, the growth came to a complete halt. The advance in production in West Germany and Sweden was also less than before. For France and Italy, however, 1966 was a year with a strong rise in production.

Norway was in 1966 once again among the Western European countries which experienced a stronger than average increase in production. The rate of growth, however, was below the unusually high level attained in the three preceding years, when the annual production increase, according to revised calculations, was close to 5.5 per cent. The increase in the gross domestic product from 1965 to 1966 is provisionally calculated at 4.4 per cent. The fall off in forestry production last winter brought the growth rate of the domestic product down by about 0.5 percentage points. Other parts of the economy, however, also showed a slightly weaker growth than in the preceding year, notably manufacturing (+ 5.9 per cent) and shipping (+ 6.3 per cent). Agriculture and the service industries saw an increase in production, which approximated the growth of the gross domestic product.

Throughout 1966 the supply of manpower and new production capacity rather than demand set the limits for the growth in production. The labour market was very tight the entire year. The number of employees in manufacturing increased relatively strongly (+ 1.8 per cent), and registered unemployment in the autumn months was the lowest since 1948. Existing production capacity was almost fully utilized even at the beginning of 1966, and it was only through capacity expansions that production could be increased. Throughout the year demand was above what the economy could produce with available manpower.

Among the consequences were a pronounced increase in the imports of goods and accumulation of orders in the capital goods industry.

The fact that the Norwegian economy was relatively unaffected by the slackening of the economy elsewhere in Western Europe in 1966 was surprising. Part of the reason was the high level of domestic demand. However, this is not the entire explanation. The volume of commodity exports increased more than in 1965, and even as late as at the end of 1966 there were no evident indications of a serious deterioration in the possibilities of finding markets for Norwegian products. It appears that the Norwegian export industry as a whole, in spite of the strong domestic cost increases in recent years, continues to hold its ground in international competition. However, profitability did decline in some segments of the export industry.

Economic policy.

The change in government after the national election in 1965, which gave the country a coalition government consisting of the non-socialist parties, did not entail a break with the main goals of economic policy, which have been pursued in Norway since the war. The choice and use of instruments of economic policy have also been characterized by continuity.

In the coalition government's first year the economic policy was formed with the aim of providing scope for an expansion of government activity in several sectors (housing, education and research, investment in roads and telephones). At the same time greater price stability was an avowed goal. This program was to be executed without increasing taxes and was thus rather expansive in an economy which already operated near full capacity.

The central government budget for 1966 was adopted with an only moderate rise in expenditures for goods and services and transfers (+ 6.6 per cent) and — as a result of the automatic increase in tax revenues — with a somewhat better budget balance than that of the preceding year. Tax revenues in the course of the year turned out to be larger than expected. In addition, excise taxes on alcoholic beverages, tobacco and petrol were raised, effective from the first of July. This was calculated to give a revenue increase amounting to 160 million kroner, on an annual basis. Combined with savings on certain expenditure items this will result in a considerably better balance in the

final accounts than in the originally adopted budget. Year-end estimates indicate that the accounts for 1966 will show a surplus prior to loan transactions amounting to approximately 425 million kroner as compared to 202 million kroner in 1965. This — if it is correct — and the moderate increase in expenditures imply that the budget policy last year was less expansive than the year before. Both in 1965 and 1966, however, the budget policy contributed to a high total demand. A summary indicator for the development in the budget policy in recent years may be found in the size of "surplus prior to loan transactions" for the central government and social insurance combined, stated as a percentage of the gross domestic product. This ratio has in most post-war years varied between 1.5 and 3 per cent. It fell to 1.1 per cent in 1963 and 1964, and 1.0 in 1965, but rose again, according to preliminary estimates, to between 1.1 and 1.3 per cent in 1966.

Credit policy for 1966 was planned with the aim of providing a somewhat larger supply of credit to the economy than in the preceding year; at the same time it was indicated that the financing of residential construction had to be given the highest priority. A declaration from the Government (17th December 1965) asserted the intention to maintain the existing level of interest rates. The amount of credits to be granted from the state banks in 1966 was increased by as much as 39 per cent in relation to the preceding year. It was primarily the budgets for granting of credits from the housing banks which increased, in order to enable these banks to finance additional dwelling units, and also to provide larger loans per dwelling unit. However, neither the quotas for the Housing Bank nor for the Agricultural Bank were fully utilized. In 1966 the granting of credit from commercial banks and savings banks, which in most of the years up to 1965 had been regulated through agreements, was controlled on the basis of monetary and credit legislation adopted the 25th of June 1965. Requirements for the banks' liquidity reserves were first set at the beginning of the year. Since the bank loans throughout the spring and summer increased considerably faster than what the authorities deemed desirable, the liquidity reserve regulations were further tightened at two different times: First in June by increasing the general liquidity reserve requirement, and later, in September, by imposing an additional reserve requirement for commercial banks, based on the increase in loans. This tightening resulted in a decrease in credit extension from commercial banks from the beginning of September. In the end the domestic credit

supply to enterprises and municipalities (including direct issue of shares and bonds) for the entire year came out approximately as intended at the beginning of the year, that is, according to preliminary estimates, about 3.8 billion kroner (3.6 billion kroner in 1965). While the supply of credit in the first six months was relatively unaffected by the regulations, the credit market in the second half of the year was very tight. This hardly influenced the actual investments in 1966, but may have affected private industry's investment plans since autumn.

Direct building regulation was maintained in 1966, but was changed so that, for example, schools were exempt after the beginning of the year. After this change approximately one fourth of the total building activity was regulated by building permit requirements. The area quotas for building activity, which was still under government regulation, were set at about the same level as in 1965, aside from a small increase for industrial construction.

Production and demand.

1966 was the fourth consecutive year which showed a strong expansion of the Norwegian economy. As in the two preceding years, the most vigorous stimuli to this growth came from foreign demand and from domestic demand for fixed capital formation. The relative strength of these two growth factors was approximately the same in 1966 as in 1965. In both years about 40 per cent of the total increase in production can be explained by the increase in exports, while 20 per cent of the total increase can be attributed to the increase in fixed real capital formation. Investment in stocks, which was a strong growth stimulus in 1965, did not provide an impetus to growth in 1966. However, the development of income following the income settlements resulted in a significant increase in private consumption. This was a strong growth factor particularly in the last six months of 1966.

Total exports of goods and services increased in volume by 7.3 per cent from 1965 to 1966. This was a somewhat stronger increase than the year before (+ 6.9 per cent). These overall figures, however, conceal significant changes in the composition of exports. The export volume of shipping services, which is calculated on the basis of the size of the active merchant fleet, only increased by 5.8 per cent, against 8.6 per cent in 1965. The rise in commodity exports, on the other hand, was stronger than in the preceding year. The increase in volume in 1966 is provisionally calculated at 7.3 per cent, against 7.1 per cent in 1965. Measured in value, more

than half of the entire increase in commodity exports was accounted for by the commodity group metals, excluding iron and steel, where exports, particularly of aluminium and copper, increased considerably. The strong increase in the exports of finished products was also remarkable. For the commodity groups machinery and transport equipment, excluding ships, as well as for other finished goods, the export value increased by 15 to 20 per cent in 1966. The increase for most of the other major commodity groups was relatively moderate. The value of exports of paper and pulp products declined somewhat from 1965 to 1966 as a result of the difficult market situation.

In view of the reduced rate of increase in domestic production in several of our most important export markets, the rise in commodity exports in 1966, up until the last months of the year, was unexpectedly strong. It is also worth noting that exports to most of our important trading partners increased at approximately the same rate, showing no clear connection with the economic situation in each country. For example, our exports to Great Britain, where the growth in production was only negligible, rose in value by more than 10 per cent. There is reason to believe that inventory variations in the importing countries — and in the case of Great Britain, particularly in connection with the import surcharge — may have been of significance for this development. It is still too early to determine whether the slackening of growth in commodity exports towards the end of the year indicates a new tendency, or if it was due to incidental causes.

Investment demand remained high in 1966, and in some sectors was greater than the economy's capacity to deliver in the short run. Provisional estimates indicate that gross fixed capital formation increased in total volume by 4.8 per cent from 1965 to 1966. The rise, however, varied considerably for different types of investment. The investment volume increased by 10 per cent for machinery and transport equipment, excluding ships. The upsurge in demand manifested itself in increased unfilled orders in the iron and metals manufacturing industry and in a strong rise in imports of machinery and transport equipment. The increase was more modest (+ 3.9 per cent) for gross investments in building and construction, where the development was controlled by the building permit regulations. However, aside from the first months of the year when weather conditions hampered the activity, the pressure in the building and construction sector was considerable. The number of construction wor-

kers increased substantially in the course of the year, and this was an important cause of the tight labour market. Gross investments in ships and boats were approximately the same, calculated in volume, as the year before. Shipping investments were substantially lower than last year's level in the first part of the year, but increased considerably in the last quarter. Orders for new ships declined substantially in 1966, but total contracts outstanding at the end of the year were still sizable.

Total inventories increased in 1966 by about 800 million kroner, according to provisional calculations. Investment in stocks was also large the year before, but the composition of the increase in stocks was very different for the two years. As far as can be judged, most of the rise in stock in 1966 consisted of imported goods. The increase was particularly strong for imported agricultural products, ores and minerals. There was also a strong advance for a number of imported manufactured goods. The increase in stocks for Norwegian-produced goods was, on the whole, modest, but with sizable variations for different commodity groups. There was an increase in stocks in the fish processing industry as well as in products of oils and fats. For other goods, however — including pulp and paper products and aluminium, where sizable stocks existed at the beginning of the year — the stocks declined.

Public consumption showed a relatively moderate increase in 1966, according to provisional data. Calculated in volume the increase was barely 4 per cent, as compared to almost 9 per cent in 1965 and about 4.5 per cent in 1964. Military expenditures declined slightly, and government consumption for civilian purposes increased in volume by 5.5 per cent.

Private consumption increased in volume by 4.6 per cent from 1965 to 1966, according to provisional calculations. The increase, which was particularly pronounced in the last six months of the year, was significantly stronger than in the preceding year, and for the first time since 1962, stronger than the increase in the net domestic product. Calculations based on the Central Bureau of Statistics' analysis of private consumption show that the year to year movements in consumption can, to a large extent, be explained by the development in disposable real income for wage earners and self-employed persons. The strong growth in consumption from 1965 to 1966 can be explained in full as a result of the increase in disposable real income in 1966, which primarily benefited the wage earners. There is also relatively good agreement between the actual and calculated growth of consumption for the two preceding years, according to the substantially revised

income figures for 1965, which are now available (see table 80).

Total imports of goods and services increased in volume by 7.7 per cent from 1965 to 1966. Commodity imports (excluding ships), which rose considerably in the last six months of the year, increased by all of 10.6 per cent. As far as can be judged at the present time, a relatively large part of the increase in commodity imports can be attributed to a build-up in the stocks of imported goods, which has been in process since the end of 1965. The pressure of demand in the economy, however, must also have contributed to the increase in imports.

Prices, wages and income distribution.

The development of prices and income in 1966 was, as in most of the earlier post-war years, characterized by a rise in wages and prices. Nevertheless, the year 1966 differed on important points from the two preceding years. In 1964 and 1965 export and import prices were rising. At the same time there was an unusually strong increase in production, particularly in the "market exposed" industries, which — to some extent — had considerable unutilized capacity as a result of the fall off in the preceding years. Thus, in spite of the increase in wages, entrepreneurial income in the "market exposed" industries rose considerably. In 1966 the upward movement of export and import prices was broken, and the "market exposed" industries were no longer able to find compensation for rising costs. The result was that entrepreneurial income in the "market exposed" industries, as a share of total factor income, declined, while total wages and salaries as well as entrepreneurial income in the "market sheltered" industries increased their shares of factor income¹).

1966 was a year with general income settlements which affected the major part of the economy. In the spring new agreements were concluded for a two-year period for the majority of wage-earners and for agricultural prices, and for one-year for fishing prices. The two-year agreements provide for "built-in supplements" for the low income trades and for automatic index-regulation. The negotiations for these

agreements took place at a time when the economy was operating at a high level; also influencing the negotiations was a dissatisfaction on the part of the organizations representing the wage-earners with the development of real income in the preceding agreement period. The actual development in wages, according to provisional estimates, resulted in an increase in nominal wages from 1965 to 1966 amounting to 8.6 per cent per man-year for all wage-earners combined, when social benefits are included. The rise in wages last year was somewhat stronger than the average for the preceding five-year period (8.1 per cent annually) and significantly higher than in the period 1951—1960 (6.9 per cent annually). One influencing factor here has been that while the agreements on wages and agricultural prices in the 1950's were two-year and three-year agreements, all the agreements concluded since 1961 have either been of one-year's duration or have contained clauses which provide for "built-in supplements" during the period of the agreement. Thus, since 1961 there have been adjustments of wages and agricultural prices every year.

The upward movement of prices from 1965 to 1966 was somewhat weaker than in the two preceding years. Consumer prices rose by 3.3 per cent, as measured in the consumer price index in the national accounts. The rise in prices is connected with the development of wages. In those parts of the economy (the "market sheltered" industries) where prices are not determined by foreign competition, a rise in costs, which is greater than the increase in productivity, will lead to an upward adjustment of prices and trade margins. Price regulation, as it is practiced at present, can delay such a development, but can not to any notable extent prevent it. Calculations show that, if the rise in wages is to be entirely compensated for, the prices of goods in the "market sheltered" industries outside agriculture must be adjusted upward by 0.6—0.7 per cent for each per cent rise in wages in the "market sheltered" industries above the rise in productivity. In 1966 the rise in wages in the "market sheltered" industries (8.3 per cent) exceeded the rise in productivity (2.6 per cent) by 5.7 per cent. This alone should then lead to an increase in product prices of nearly 4 per cent. Additional price rising impulses came from increased prices of raw materials. The actual rise in product prices for "market sheltered" industries excluding agriculture was 4.3 per cent. Since approximately two-thirds of private consumption is delivered from the "market sheltered" industries, this price increase was the most important impetus to the rise in consumer prices in 1966.

¹ The figures for "market sheltered" and "market exposed" industries, which are given here and in the tabular section found in the last part of the "Economic Survey", are based on the same classification of the economy as was used in "The Report of the Committee for Analysis regarding the Income Settlements in 1966" (presented 22 January 1966). This differs on some points from the classification used in previous years' "Economic Survey", and the figures are not directly comparable.

The development of wages and prices in 1966 resulted in a greater improvement in real wages and salaries for wage and salary earners combined (average earnings per man-year deflated by the national accounts' consumer price index) than what has been usual in recent years. The improvement in real wages and salaries, according to the national accounts, was 5.2 per cent from 1965 to 1966, as against 4.4 per cent from 1964 to 1965, and only 0.9 per cent from 1963 to 1964. Social benefits are included in these calculations. The improvement in real wages and salaries in 1966 exceeded the growth of the net domestic product per man-year, while the opposite was true in 1964 and 1965. It is not uncommon that in the short-run real wages and salaries and other components of real income develop differently and different from the development of productivity. Nevertheless, a review of the past shows that, over a longer period of time, changes in real income for different income groups have been almost parallel and nearly at the same rate as changes in the net domestic product. This, however, does not hold true for entrepreneurial income in the "market exposed" industries which have often experienced a movement opposite to that of other categories of income.

Total factor income calculated in current prices, increased from 1965 to 1966 by barely 3.1 billion kroner (+ 7.8 per cent). Of this almost 2.5 billion kroner accrued to non-agricultural wage and salary earners (an increase of 9.9 per cent). There was an increase of income in agriculture amounting to 100 million kroner (+ 5.8 per cent), and establishments in the "market sheltered" industries, excluding agriculture, saw an increase of 600 million kroner (+ 7.6 per cent). On the other hand, the establishments in the "market exposed" industries — which could not raise prices to meet the rise in domestic costs — had a decline in income amounting to approximately 100 million kroner (— 2.6 per cent).

The rise in entrepreneurial income in the "market sheltered" industries excluding agriculture (which, in addition to income of establishments in the usual sense, encompasses income from dwellings and the income of self-employed workers in such sectors as building and construction, trade, motor vehicle transport and other services, including here all liberal professions) was, on a percentage basis, approximately as strong as the rise in total factor income. These incomes' share of total factor income was 20.4 per cent in 1965 and 1966. The shares have remained stable at this level for a number of years with only small variations up and down.

Entrepreneurial income in the "market exposed" industries combined, declined from 11.7

per cent of total factor income in 1965 to 10.6 per cent in 1966. The income, however, did not decline for all groups. The fisheries had a record year, and entrepreneurial income in this industry increased by 180 million kroner (+ 27.5 per cent). Entrepreneurial income for "market exposed" industries excluding fisheries declined as a share of total factor income from 10.1 per cent in 1965 to 8.5 per cent in 1966. The shares in the years 1960—1964, for comparison, were respectively 9.3, 9.5, 8.5, 8.2 and 10.5 per cent. The conditions in 1966 varied considerably from one industry to another within this group. As far as can be judged, the paper and paper products industry and forestry had one of their weakest years since the war, and in all probability entrepreneurial income also declined in shipping, and "market exposed" consumer goods industries (particularly the textile and clothing industry). On the other hand, the capital goods industries apparently had a somewhat better year in 1966 than in 1965, and the chemicals industry and the basic metals industry also had, on the whole, a satisfactory year.

As a result of the rise in wages and salaries in 1966, the share of wages and salaries of factor income for all industries combined (total wages and salaries as a percentage of total factor income) rose from 63.5 per cent in 1965 to 64.8 per cent in 1966. The share was thus once again brought up to the level it had in 1963, after having declined both in 1964 and 1965.

Calculated separately for "market exposed" and "market sheltered" industries the movement of the share of factor income for wages and salaries from 1965 to 1966 was quite different for the two groups of industries. In the "market exposed" industries, where the development of income is determined by the combination of such factors as the development of prices on the world market and the development of domestic wages and productivity, it is common that the share of wages and salaries fluctuates considerably. Between 1965 and 1966 the share of wages and salaries for these industries combined rose from 61.6 per cent to 64.4 per cent of factor income. In the "market sheltered" industries the share of wages and salaries usually shows great stability, aside from a weak upward trend (0.2—0.3 percentage points a year) due to an increase in the number of wage earners. The stability indicates that the producers in the "market sheltered" industries react to cost increases by raising prices in such a way that entrepreneurial income rises at the same rate as wages. According to provisional estimates, the share of wages and salaries in the "market sheltered" industries (excluding agriculture) increased more strongly than normal last year, namely from 68.3 per

cent of factor income in 1965 to 68.8 per cent in 1966. These provisional figures may indicate that the price effects from last years' income settlements did not fully materialize in 1966. One example of this was the decline in entrepreneurial income in government business activity which may indicate that the authorities showed restraint in raising rates.

Private disposable income (that is, private earned income supplemented by transfers from public budgets and reduced by taxes paid) increased by 2,500 million kroner, or 7.3 per cent, from 1965 to 1966. The largest part of the increase, 2,100 million kroner, accrued to wage and salary earners and recipients of social insurance and pensions, which as a group had an increase in disposable income of 9.5 per cent, or slightly more than the year before (8.8 per cent according to data available at the present time). Since 1961 disposable income has increased each year by 7 to 10 per cent for the group comprising wage and salary earners, etc. The increase for self-employed persons and corporations from 1965 to 1966 — according to provisional and uncertain estimates — was only 400 million kroner, or 3.4 per cent as opposed to 1,250 million kroner the preceding year, according to revised calculations.

The provisional figures for private saving are very uncertain, and in last year's "Economic Survey" considerably higher figures for 1965 were given than those which are now available. Private saving for 1966 is now provisionally estimated at 5,500 million kroner, which corresponds to 11.5 per cent of the net domestic product, and 15.1 per cent of private disposable income. From 1962 to 1964 private saving increased by approximately 900 million kroner a year, and from 1964 to 1965 by 1,100 million kroner. The increase in 1966, according to provisional estimates, was only 200 million kroner, that is, 900 million kroner lower than the preceding year. There is reason to believe that this considerably reduced growth in saving can, to a large extent, be attributed to the strongly reduced growth in disposable income for the group comprising self-employed persons and corporations.

The balance of payments.

The deficit on current account in the balance of payments was, according to preliminary data, 925 million kroner.¹⁾ The current account deficit

¹ The estimates for the year for the balance of payments, which are provided above and in the tabular section, were compiled before figures for foreign trade in December were available. Imports in December were considerably higher than assumed and exports somewhat lower. The deviation for

increased by about 200 million kroner both from 1964 to 1965 and from 1965 to 1966. There was, however, the essential difference, that while the merchant marine's net imports of ships (imports of new and used ships minus exports of used ships) increased in 1965 by over 500 million kroner, it declined by almost 300 million kroner in 1966.

If the merchant marine's net imports of ships are excluded, there was a worsening on current account from 1965 to 1966 which amounted to about 450 million kroner. The surplus on the balance for services increased by 250 million kroner (of which 155 million kroner related to net foreign exchange earnings from shipping). The deficit on the balance of interest and transfers rose by 50 million kroner. The deficit on the balance of commodities (including exports of new ships) increased by 650 million kroner.

The increase in the import surplus for commodities is a contrast to the development in the three preceding years, when the import surplus for commodities basically did not increase. In 1963, and particularly in 1964, commodity exports increased very strongly as a result of exports from inventories. This, together with the pronounced improvement in commodity terms of trade in 1964 and 1965, was the most important reason that the import surplus for commodities did not increase in these three years. The improvement in the terms of trade came to a halt in 1966, but this does not completely explain why the increase in the import surplus for commodities was so strong. The increase in stocks of imported goods was an important factor. There is also reason to believe that the domestic demand pressure, and perhaps the weaker business situation abroad, were contributory factors.

The deficit on current account in the balance of payments in 1966 was particularly concentrated in the last months of the year. The deficit for the first three quarters combined was only 100 million kroner. The deterioration in the fourth quarter was connected with the fact that the merchant marine's net imports of ships, which were unusually small in the first part of the year, increased strongly towards the end of the year. The import surplus for commodities, however, also showed a rising tendency during the year. A strong increase in commodity imports in the last six months —

these two items raised the deficit by altogether 140 million kroner. There may also be some deviation in the estimates for net exports of services. The final figures for the balance of payments will, therefore, indicate a somewhat larger deficit in the balance of payments than has been discussed here. This will also lead to changes other places in the national accounts.

partly for stocks and partly as a result of the strong rise in consumption in the last part of the year — provides some of the explanation. But, in addition, the figures for commodity exports also showed — possibly a coincidence — that the increase in exports in the last months of the year was somewhat weaker than previously.

The net long-term capital receipts from abroad in 1966 were significantly less than in 1965. The net long-term capital receipts from abroad for the first eleven months of the year are calculated at 700 million kroner, as contrasted to 1,428 million kroner for the same period in 1965. Net holdings of foreign exchange showed a negligible change in the first eleven months of 1966, while for the same period in 1965 they increased by 972 million kroner.

Prospects.

The international economic situation at the beginning of 1967 has both positive and negative aspects. In the United States the high growth in production is expected to continue, but at a slower rate than in 1966. For our own part of the world, one must be prepared for an increase in production in 1967 which will be weaker than the average for recent years. In several of the Western European countries which represent important markets for Norwegian exports, including Great Britain and West-Germany, the rate of growth at the moment is very moderate. Against this background the

outlook for Norwegian commodity exports must be characterized as somewhat uncertain.

Domestically, an economic policy has been adopted which is expected to lead to considerable growth in government consumption and investment. Investments in shipping will be very large.

The nominal increase in wages and salaries, when social benefits are included, will probably be just as large from 1966 to 1967 as it was from 1965 to 1966, due to the wage and salary increases in the course of 1966 and the already agreed upon "built-in supplements", wage drift and the automatic index-regulated adjustments which are expected. Thus, the basis already exists for an increase in the price level from 1966 to 1967 which will probably be at least as great as last year. A continued decline in entrepreneurial income in the "market exposed" industries can only be prevented by a rise in foreign prices — something which is not likely, and which, in that case, would accentuate the domestic price pressure. The shifts in the distribution of income in favour of wage earners and other groups can be expected to provide a significant increase in real wages and — with unchanged taxes — a new, strong growth in private consumption.

In view of the development of domestic demand which can be anticipated, one must assume that the level of activity will continue to remain high, even if foreign demand should develop less favourably. The deficit in the balance of payments in 1967 will, in any case, with the large imports of ships, be substantial.

Økonomisk-politisk kalender 1966.

Utlandet.

Januar.

1. Internasjonalt.

EFTA-landene reduserer tollene innbyrdes med ytterligere 10 prosent, til 20 prosent av nivået ved inngangen til 1960.

17. Storbritannia.

Regjeringen innfører en ny støtteordning til hjelp ved nyreising og modernisering av industriforetak med særlig sikte på eksportindustrien. Ordningen innebærer en direkte kontantstøtte på inntil 20 prosent av investeringsbeløpene og avløser en tidligere ordning, basert på skattelettelser.

Februar.

3. Storbritannia.

Englands Bank ber clearingbankene om å opprettholde og effektivisere sine utlansrestriksjoner.

8. Storbritannia.

Reglene for avbetalingshandelen blir skjerpet.

Sambandsstatene.

En Kongresskomité foreslår statsgarantert minsteinntekt på 3 000 dollar for alle familier i Sambandsstatene.

16. Frankrike.

Regjeringen foreslår at bedriftene skal få adgang til å trekke fra i skatten et beløp svarende til 10 prosent av sine utgifter til visse nærmere spesifiserte investeringer.

Mars.

2. Sverige.

Forhandlingene mellom arbeidsgiverforeningen og LO om en rammeavtale for årets lønnsoppgjør bryter sammen.

9. Storbritannia.

Finansministeren opplyser at Storbritannia skal gå over til desimalvalutasystem i februar 1971.

17. Vest-Tyskland.

Kredittilstramningen har ført til en justering av bankenes utlansrente nær opp til lovens maksimum (8½ prosent).

Sambandsstatene.

Presidenten undertegner nye skattelover som vil øke statsinntektene med 6 milliarder dollar, fordelt med 1,2 milliarder dollar på budsjettåret 1965—66 og 4,8 milliarder dollar i 1966—67.

31. Storbritannia.

Parlamentsvalg. Etter valget får det britiske Underhus et arbeiderpartiflertall på 97, mot 3 i det gamle parlament.

Sverige.

Arbeidsgiverforeningen og LO inngår en treårig avtale som bl. a. innebærer en gradvis reduksjon av arbeidstiden og etappevis oppregulering av lønningene. Som resultat av avtalen ventes lønnskostnadene å øke med 8,4 prosent i 1966, 8,9 prosent i 1967 og 7,6 prosent i 1968.

April.

21. Storbritannia.

Regjeringen meddeler at den vil gå inn for nasjonalisering av stålindustrien og delvis nasjonalisering av tomter i byområder.

Mai.

2. Nederland.

Diskontoen heves fra 4½ prosent til 5 prosent.

5. Belgia.

Regjeringen vedtar 3 måneders lønns- og prisstopp.

16. Storbritannia.

63 000 britiske sjøfolk går til streik.

26. Vest-Tyskland.

Nasjonalbanken forhøyer diskontoen fra 4 prosent til 5 prosent.

Juni.

2. Belgia.

Nasjonalbanken hever diskontoen fra 4¾ prosent til 5¼ prosent.

4. Sverige.

Riksdagen vedtar Finansministerens forslag om beskatning av aksjegevinst med virkning fra 1. juli.

9. Sverige.

Riksbanken hever diskontoen fra 5 ½ prosent til 6 prosent.

13. Internasjonalt.

Ny kredittavtale mellom Englands Bank og nasjonalbankene i bl. a. Vest-Tyskland, Sverige, Italia, Sveits og Sambandsstatene. (Se 10. september 1965, Økonomisk utsyn 1965.)

20. Sovjetunionen.

Sovjetunionen undertegner en kontrakt med de kanadiske myndigheter om kjøp av 9 mill. tonn hvete til en verdi av 5,2 milliarder kr. Dette er den største enkelttransaksjon som har forekommet i internasjonal hveteandel.

21. Sverige.

Enighet oppnås om nye tariffen for 300 000 statstjenestemenn. Lønnstillegget blir 8 prosent i 1966, 7 prosent i 1967 og 5 ½ prosent i 1968.

27. Sambandsstatene.

Federal Reserve Board forhøyer satsen for minstereserver for tidsinnskott fra 4 til 5 prosent for beløp over 5 mill. dollar med virkning fra midten av juli.

Juli.

1. Sambandsstatene.

Gjennomføringen av helseprogrammet tar til. Programmet innebærer en betydelig reduksjon av sykeutgiftene for alle amerikanere over 65 år (ca. 19 millioner) og betegnes som den største sosiale reform hittil i Sambandsstatene. (Se 28. juli 1965, Økonomisk utsyn 1965.)

Storbritannia.

Regjeringen offentliggjør en plan om å nasjonalisere 14 av de største britiske stålverk med 90 prosent av samlet britisk stålproduksjon. Nasjonaliseringen vil koste staten omkring 580 mill. pund.

Den britiske sjømannsstreik opphører etter ca. 6 ukers varighet.

5. Vest-Tyskland.

Regjeringen ber Nasjonalforsamlingen om fullmakter til bl. a. å

- (i) endre bedriftenes avskrivningssatser,
- (ii) gjennomføre bestemmelser som gir sentraladministrasjonen kontroll over kommunenes utgifter,
- (iii) skjerpe kravene til bankenes innskottsreserver.

Sveits.

Nasjonalbanken hever diskontoen fra 2 ½ prosent til 3 ½ prosent.

8. Internasjonalt.

En plan for felles fiskeripolitikk innenfor EEC-området ventes å bli satt ut i livet innen 1. juli 1968.

12. Storbritannia.

Finansministeren opplyser i Underhuset at clearingbankenes utlån inntil videre ikke må ligge mer enn 5 prosent over nivået i mars 1965.

15. Storbritannia.

Englands Bank hever diskontoen fra 6 prosent til 7 prosent. Kravene til clearingbankenes innskottsreserver skjerpes.

19. Sambandsstatene.

Presidenten opplyser at han vil be Kongressen om betydelige tilleggsbevilgninger til Vietnam-krigen.

20. Storbritannia.

Regjeringen legger fram et kriseprogram med bl. a. følgende punkter: Innføring av 6 måneders lønns- og prisstopp fulgt av en ny 6 måneders streng kontrollperiode; nye restriksjoner på avbetalingshandelen; 10 prosent øking av bensin-, øl- og brennevinavgiftene; nedskjæring av offentlige investeringer med til sammen 245 mill. pund; nedskjæring av utenlandshjelp og militære forpliktelser med 150 mill. pund; nedskjæring av valutakvotene for turistreiser.

23. Internasjonalt.

Fellesmarkedslandenes utenriks- og landbruksministere blir enige om et kompromiss i landbrukspolitikken.

August.

6. Sambandsstatene.

De amerikanske stålselskaper forhøyer stålprisene med 2 à 3 dollar pr. tonn.

17. Sambandsstatene.

Federal Reserve Board skjerper ytterligere kravene til bankenes innskottsreserver.

September.

5. Belgia.

Prisstoppet, som har vart siden mai, oppheves. (Se 5. mai.)

13. Storbritannia.

Bank of England meddeler at «Swap-arrangementet» med Federal Reserve Bank New York er utvidet fra 750 mill. dollar til 1 350 mill. dollar.

15. Sambandsstatene.

Kongressen vedtar lov om øking av minimumslønnen for industri- og landbruksarbeidere fra \$ 1.25 til \$ 1.40 fra februar 1967 og videre til \$ 1.60 pr. time fra februar 1968.

Oktober.

4. Storbritannia.

Labour-regjeringen vedtar på et ekstraordinært møte å gjøre lønns- og prisstoppen obligatorisk. Den var opprinnelig basert på frivillig samarbeid. (Se 20. juli.)

10. Sambandsstatene.

Med virkning fra 10. oktober vedtar Kongressen suspensjon av den to år gamle regelen om at 7 prosent av investeringer i maskiner og utstyr skal kunne fratrekkes inntektsskatten, og av en lov som gir adgang til aksellererte avskrivninger på industrielle og kommersielle bygninger. Samtidig vedtar Kongressen å redusere alle statsutgifter med 3 milliarder dollar.

25. Storbritannia.

Underhuset vedtar loven om lønns- og prisstopp. (Se 20. juli.)

27. Vest-Tyskland.

Nasjonalforsamlingen forkaster regjeringens forslag til statsbudsjett for 1967, og koalisjonsregjeringen blir sprengt ved at de fire statsrådene fra «Det frie demokratiske parti» trekker seg ut av regjeringen.

November.

9. Frankrike.

Regjeringen foreslår en rekke betydelige finansreformer. Utenlandske selskaper skal få reise lånekapital i landet, franske selskaper skal i større grad tillates å oppta lån i utlandet, og franske banker får betale renter til utenlandske innskytere. Videre foreslås nye regler for bankenes innskottsreserver.

16. Italia.

Regjeringen vil øke de direkte skatter med 10 prosent for å finansiere gjenreingsarbeidet etter flomskader i Nord-Italia.

10 — Økonomisk utsyn.

21. Internasjonalt.

En overenskomst om felles nordisk opptreden under Kennedy-runden i GATT undertegnes av Danmark, Finland, Norge og Sverige.

23. Danmark.

Folketingsvalg. De borgerlige partier kommer for første gang i mindretall i Folketinget, idet sosialdemokratene og Sosialistisk Folkeparti til sammen får et flertall på 2 mandater.

27. Vest-Tyskland.

Det kristelig-demokratiske parti (CDU) og Det sosialdemokratiske parti (SPD) blir enige om å danne en koalisjonsregjering.

29. Nederland.

Regjeringen kunngjør en rekke tiltak for å avverge en økonomisk krise i landet. Blant annet blir en planlagt skattereduksjon utsatt til 1. juli 1967, og en 20 prosent øking av omsetningsavgiften framskyndet fra 1. januar 1968 til 1. juli 1967.

30. Storbritannia.

Importavgiften oppheves. (Se 27. oktober 1964, Økonomisk utsyn 1964, og 26. april 1965, Økonomisk utsyn 1965.)

Desember.

1. Storbritannia.

Det statlige kontante bidrag til britiske rederes nybygninger økes fra 20 til 25 prosent. Samtidig varsles en øking av investeringsstøtten til industrien for årene 1967 og 1968 og en øking av eksportrabattene gjennom endringer i den indirekte beskatning.

Norge.

Januar.

1. Syketrygdpremiene går opp ca. 15 prosent.

3. Norges Bank henstiller til forretningsbanker, sparebanker og livsforsikringsselskaper å begrense økingen i utlånene fra 1965 til 1966 til henholdsvis 600 mill. kroner, 500 mill. kroner og 350 mill. kroner.

6. LO's representantskap vedtar retningslinjer for det forestående inntektsoppgjør. Det kreves bl. a. et generelt lønnstillegg for alle grupper, 1-årig avtaleperiode og at kravene for jordbruk og fiske skal foreligge før LO gir sitt endelige svar.

Februar.

1. I kontaktmøte mellom LO og NAF blir det opplyst at det generelle lønnstillegg som LO krever (se 6. januar) er beregnet til 8 prosent.

12. Avtalen om avanseregulering mellom Prisdirektoratet på den ene side og Norges Kooperative Landsforening og Norges Kolonial- og Landhandlerforbund på den annen side oppheves.

Mars.

4. Regjeringen oppnevner en komité som på fritt grunnlag skal foreta en analyse og vurdering av det samlede system av skatter, avgifter, trygdepremier, subsidier og stønader m. v.

24. Stortinget gir Regjeringen fullmakt til å oppta 900 mill. kroner i innenlandske lån.

April.

14. Brudd i hovedforhandlingene mellom LO og NAF. Oppgjøret går til tvungen megling, og Riksmeglingsmannen nedlegger forbud mot arbeidsstans.

21. Riksmeglingsmannen legger fram et anbefalt meglingsforslag for lønnsoppgjøret i det private næringsliv. Det innebærer bl. a.: (i) et generelt lønnstillegg på 18 øre fra 1. mai 1966, + 10 øre fra 1. april 1967 og (ii) indeksreguleringsbestemmelser basert på mars-indeksen 125, og med 130 som ny «rød strek». Avtalen omfatter direkte eller indirekte 260 000 lønns-takere.

Mai.

14. I møte hos Riksmeglingsmannen blir det opplyst at meglingsforslaget er forkastet ved uravstemning. Stemmetallene var 93 000 mot og 68 400 for.

Brudd i meglingen for Statstjenestemannskartellet (60 000 medlemmer). Meglingsforslaget for de øvrige grupper av statsansatte er anbefalt av organisasjonene.

21. Brudd mellom LO og NAF om inntektsoppgjøret for det private næringsliv.

28. Stortinget vedtar Regjeringens forslag om tvungen lønnsnemnd for inntektsoppgjøret for det private næringsliv og statstjenestemennene. Oppgjørene omfatter i alt 300 000 arbeidstakere.

Juni.

1. 25—30 000 jern- og metallarbeidere streiker 1 time mot tvungen lønnsnemnd.

6. Lønnsnemndas behandling av tariffoppgjøret LO/NAF tar til i Oslo. LO's påstand er et generelt tillegg på ytterligere 10 øre pr. time og en framrykking av den utvidede sykelønnsordning til 1. april 1968. NAF nedlegger påstand om stadfestelse av Riksmeglingsmannens anbefalte forslag av 20. april, dog slik at avtalen skal gjelde fra det tidspunkt Lønnsnemndas kjennelse foreligger, og ikke fra 1. mai.

14. Rikslønnsnemnda avgir kjennelse for lønnsoppgjøret i det private næringsliv. Hele det generelle tillegg (28 øre) skal gis fra 1. mai 1966. Ellers blir Riksmeglingsmannens forslag stort sett opprettholdt.

15. Stortinget vedtar lov om folketrygd.

Stortinget vedtar øking av de skattefrie fra-drag for bankinnskott, obligasjoner og aksjer og for renter eller utbytte av disse, samt for forsikringspoliser og forsikringspremier.

16. Revidert jordbruksavtale undertegnes. Jordbruket får en beregnet inntektsøking på 175,5 mill. kr. i 1966/67 og ytterligere 47,5 mill. kr. i 1967/68 med indeksreguleringsbestemmelser.

Stortinget vedtar Regjeringens forslag om 10 prosent flat beskatning av inntekt ved tomtsalg samt at spørsmålet om utvidelse av ordningen med grunnkjøpsobligasjoner til også å gjelde tomtsalg til private skal utredes.

Statsministeren varsler at det vil bli fremmet forslag om øking av avgiftene på bensin, tobakk, øl og brennevin.

21. Stortinget vedtar Regjeringens forslag om avgiftsforhøyelser på øl, brennevin, tobakk og bensin og gir Regjeringen fullmakt til nedskjæring av budsjettposter.

Ved kgl. resolusjon blir det bestemt å øke satsene for likviditetsreserver etter kredittlovens paragraf 4 fra 5 til 8 prosent for forretningsbanker, fra 10 til 15 prosent for sparebanker med forvaltningskapital 10—50 mill. kroner og fra 13 til 17 prosent for sparebanker med forvaltningskapital over 50 mill. kroner.

Meglingen for statstjenestemennene avsluttes med et anbefalt forslag, scm bl. a. omfatter et generelt lønnstillegg på vel 10 prosent med virkning fra 1. mai.

Juli.

4. Jordbrukets Arbeidsgiverforening og Norsk Skog- og Landarbeiderforbund vedtar forslaget til ny tariffavtale for jordbruket. Timelønnen blir økt med 61 øre fra 1. juli.

August.

12. Statsbudsjettet for 1966 reduseres med 38,6 mill. kroner. De største nedskjæringer gjelder Samferdselsdepartementet, Forsvarsdepartementet og Industridepartementet. (Se 21. juni.)

September.

1. Takstene for person- og godsbefordring med NSB forhøyes med 15 prosent.

16. Med hjemmel i penge- og kredittlovens § 8 beslutter Regjeringen at forretningsbanker, som ved utgangen av september har økt utlånene med mer enn 10 prosent i forhold til utlånene pr. 30. september 1965, skal holde en tilleggsreserve på halvparten av det overskytende beløp på separatkonto i Norges Bank. For oktober er fastsatt en «reservefri» øking over året på 9 prosent og for november og inntil videre 8 prosent.

20. Partene i lønnsoppgjøret for skogbruket blir enige om ny tariffavtale for toårs perioden fram til 31. august 1968. Timelønningene skal økes i to etapper med til sammen 13 prosent. Avtalen innebærer indeksoppgjør ved en ny rød strek på 135.

21. Offentliggjøring av innstillingen fra det økonomiske ekspertutvalg («Aukrust-utvalget»), som Regjeringen oppnevnte i desember 1965 til å utrede spørsmål i sammenheng med inntektsoppgjørene i 1966. (Se 22. desember 1965. Økonomisk utsyn 1965.)

Oktober.

3. Trontalen varsler bl. a. om lempninger i skatteprogresjonen, endring av reglene for hustrufradraget ved skattelikningen, forhøyelse av barnetrygden, opphevelse av omsetningsavgift på bøker m. v., endringer i rente- og

avdragsreglene for boligbankenes nedskrivningsbidrag og støttelån samt om revisjon av husleieloven.

6. Nasjonalbudsjettet og Statsbudsjettet for 1967 og revidert langtidsprogram for perioden 1966—1969 legges fram i Stortinget. Statsbudsjettet har en utgiftsside på 13 860 mill. kroner (10,9 prosent høyere enn for 1966) og er gjort opp med et overskott før lånetransaksjoner på 60 mill. kroner samt et finansieringsbehov i form av låne- og kontantmidler på 1592 mill. kroner. Det forutsettes en dempning av progresjonen i statsskatten som svarer til et inntekstap for staten på 100 mill. kroner, og en øking av barnetrygden med 42 mill. kroner.

20. En komité («Dekke-utvalget») som i 1963 fikk til oppgave å vurdere skattlegging av aksjeselskaper og aksjonærer legger fram sin innstilling. Bl. a. foreslår et flertall i Komitéen at de beløp som selskapene gir i utbytte til sine aksjonærer, skal kunne gå til fradrag i inntekten ved statskattelikningen.

November.

6. Tømmerprisene går til frivillig voldgift.

15. Representanter for myndighetene og åtte næringsorganisasjoner blir enige om å opprette et pristilsynsråd (Det prispolitiske råd). Rådet skal være et samarbeidsorgan for prismyndighetene og representanter for næringsorganisasjoner, der disse kan utveksle synspunkter om prispolitiske spørsmål med sikte på å bidra til prisstabilisering.

29. Stortinget vedtar et samlet innvilgningsbudsjett for statsbankene på 1 925 mill. kroner for 1967.

Stortinget vedtar å oppheve omsetningsavgiften på bøker og blader fra 1. april 1967.

Desember.

9. Tømmerprisene fastsatt av voldgiftsnemnd. Østlandsprisen for midtmålt gran ble satt ned med kr. 2,50 pr. m³ til kr. 92,50 pr. m³.

13. Stortinget vedtar at 50 prosent av aksjene i Årdal og Sunndal Verk A/S skal overdras til det kanadiske selskap Alcan Aluminium Ltd.

Nasjonalregnskap.

	1962	1963	1964	1965*	1966*
A. Nasjonalprodukt etter anvendelse. Mill. kr.					
Privat konsum	22 953	24 481	26 788	28 742	31 030
Offentlig konsum	5 085	5 592	6 189	7 113	7 852
Sivilt	3 762	4 178	4 660	5 251	5 909
Militært	1 323	1 414	1 529	1 862	1 943
Bruttoinvestering	15 268	16 538	17 482	20 079	21 670
Bygninger og anlegg	7 124	7 719	8 200	9 034	9 817
Skip og båter	3 247	3 735	3 546	4 372	4 328
Annet transportmateriell	1 310	1 460	1 546	1 716	1 870
Maskiner, redskap, inventar	3 479	3 621	3 994	4 257	4 822
Lagerendring	108	3	196	700	833
Eksporthoverskott	— 1 011	— 950	— 125	— 305	— 425
Ekspert	15 059	16 469	18 924	20 704	22 395
— Import	16 070	17 419	19 049	21 009	22 820
Bruttonasjonalprodukt	42 295	45 661	50 334	55 629	60 127
Kapitalslit	8 807	9 389	10 033	11 164	12 050
Bygninger og anlegg	3 000	3 241	3 449	3 830	4 157
Skip og båter	2 709	2 790	2 930	3 323	3 489
Annet transportmateriell	1 173	1 290	1 385	1 517	1 655
Maskiner, redskap, inventar	1 925	2 068	2 269	2 494	2 749
Nettonasjonalprodukt	33 488	36 272	40 301	44 465	48 077
B. Nasjonalprodukt etter anvendelse. Prosentvis fordeling.					
Privat konsum	54,3	53,6	53,2	51,7	51,6
Offentlig konsum	12,0	12,3	12,3	12,8	13,1
Sivilt	8,9	9,2	9,3	9,4	9,8
Militært	3,1	3,1	3,0	3,4	3,3
Bruttoinvestering	36,1	36,2	34,7	36,1	36,0
Bygninger og anlegg	16,8	16,9	16,3	16,2	16,3
Skip og båter	7,7	8,2	7,0	7,9	7,2
Annet transportmateriell	3,1	3,2	3,1	3,1	3,1
Maskiner, redskap, inventar	8,2	7,9	7,9	7,7	8,0
Lagerendring	0,3	—	0,4	1,2	1,4
Eksporthoverskott	— 2,4	— 2,1	— 0,2	— 0,6	— 0,7
Ekspert	35,6	36,1	37,6	37,2	37,2
— Import	38,0	38,2	37,8	37,8	37,9
Bruttonasjonalprodukt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Kapitalslit	20,8	20,6	19,9	20,1	20,0
Bygninger og anlegg	7,1	7,1	6,9	6,9	6,9
Skip og båter	6,4	6,1	5,8	6,0	5,8
Annet transportmateriell	2,8	2,8	2,7	2,7	2,7
Maskiner, redskap, inventar	4,5	4,6	4,5	4,5	4,6
Nettonasjonalprodukt	79,2	79,4	80,1	79,9	80,0
C. Nasjonalprodukt etter anvendelse. Prisindekser, 1961 = 100.					
Privat konsum	104,5	107,3	112,9	117,3	121,1
Offentlig konsum	108,4	114,4	121,1	128,0	136,0
Sivilt	108,4	115,0	122,0	130,5	139,3
Militært	108,7	112,7	118,3	121,2	127,0
Bruttoinvestering	101,9	103,5	104,1	108,6	111,7
Bygninger og anlegg	104,5	108,2	110,7	118,2	123,7
Skip og båter	93,2	91,5	87,8	92,6	91,3
Annet transportmateriell	106,7	109,9	111,9	116,1	119,8
Maskiner, redskap, inventar	103,8	103,6	105,3	108,1	109,7
Lagerendring	..	..	..	..	..
Eksporthoverskott	..	..	..	..	..
Ekspert	98,0	97,5	101,1	103,5	104,3
— Import	97,8	97,3	98,5	99,4	100,3
Bruttonasjonalprodukt	104,3	107,0	111,8	117,3	121,4
Kapitalslit	101,1	101,9	102,8	108,1	110,6
Bygninger og anlegg	104,5	108,5	110,9	118,6	124,1
Skip og båter	94,0	91,3	90,0	95,2	94,5
Annet transportmateriell	106,4	110,0	112,0	116,0	119,8
Maskiner, redskap, inventar	103,6	103,8	105,4	108,3	111,2
Nettonasjonalprodukt	105,2	108,4	114,3	119,9	124,5

Nasjonalregnskap (forts.).

	1962	1963	1964	1965*	1966*
D. Bruttonasjonalprodukt etter næring. Mill. kr.					
Jordbruk	1 830	1 926	2 048	2 143	2 299
Skogbruk m. v.	958	907	995	1 106	974
Fiske m. v.	590	640	739	1 025	1 234
Hvalfangst	106	55	100	114	67
Bergverksdrift m. v.	358	380	426	481	506
Industri	10 291	11 058	12 253	13 387	14 394
Bygge- og anleggsvirksomhet	3 144	3 490	3 661	4 092	4 513
Kraft- og vannforsyning m. v.	1 196	1 264	1 402	1 591	1 652
Varehandel	7 641	8 354	9 301	10 289	11 382
Finansinstitusjoner	843	888	1 005	1 110	1 176
Forretningsbygg og boliger	2 104	2 250	2 380	2 593	2 805
Sjøfart	4 186	4 555	5 098	5 536	5 743
Tjenester i tilknytting til sjøfart	311	316	331	381	401
Annen samferdsel	2 615	2 813	3 053	3 316	3 586
Offentlig adm. og forsvar	1 547	1 700	1 888	2 084	2 287
Offentlig og privat tjenesteyting	2 998	3 373	3 826	4 356	4 926
Personlig tjenesteyting	812	853	909	990	1 045
Bruttotjenesteyting av offentlig konsum- kapital	765	839	919	1 035	1 137
Bruttonasjonalprodukt	42 295	45 661	50 334	55 629	60 127
E. Privat konsum. Mill. kr.					
Matvarer	6 529	6 824	7 662	7 995	8 403
Drikkevarer og tobakk	1 699	1 871	1 945	2 207	2 513
Bolig, lys og brensel	2 543	2 709	2 889	3 212	3 527
Møbler og husholdningsartikler	1 743	1 893	2 053	2 112	2 315
Klær og skotøy	3 108	3 241	3 470	3 692	3 891
Helsepleie og personlig hygiene	1 307	1 460	1 668	1 879	2 138
Reiser og transport	1 948	2 119	2 412	2 594	2 905
Fritidssysler og utdanning	1 460	1 621	1 738	1 873	2 030
Annet konsum	2 247	2 407	2 623	2 820	2 995
Spesifisert konsum	22 584	24 145	26 460	28 384	30 717
+ Korreksjonsposter ¹	369	336	328	358	313
Privat konsum	22 953	24 481	26 788	28 742	31 030
F. Bruttoinvestering uten lager etter næring. Mill. kr.					
Jordbruk	742	781	818	854	937
Skogbruk	166	169	169	180	191
Fiske m. v.	313	309	330	377	416
Hvalfangst	25	20	23	8	-
Bergverksdrift m. v.	105	122	166	188	210
Industri	2 642	2 647	2 764	3 092	3 568
Bygge- og anleggsvirksomhet	306	276	359	392	445
Elektrisitetsforsyning	1 200	1 359	1 350	1 397	1 447
Gassforsyning	6	7	3	3	3
Varehandel	688	772	850	935	1 023
Forretningsbygg	542	510	512	550	674
Boliger	2 061	2 148	2 270	2 516	2 620
Sjøfart	3 022	3 525	3 336	4 148	4 096
Tjenester i tilknytting til sjøfart	46	49	57	62	71
Annen samferdsel	1 070	1 193	1 298	1 450	1 639
Andre tjenesteytende næringer	239	312	333	368	399
Offentlig konsumkapital	1 987	2 336	2 648	2 859	3 098
Bruttoinvestering i fast kapital	15 160	16 535	17 286	19 379	20 837
Av dette i:					
Private foretak	10 996	11 655	12 087	13 785	14 850
Offentlige foretak	2 177	2 544	2 551	2 735	2 889
Offentlig konsumkapital	1 987	2 336	2 648	2 859	3 098

¹ Omfatter nordmenns konsum i utlandet minus utlendingers konsum av de spesifiserte poster.

Nasjonalregnskap (forts.).

	1962	1963	1964	1965*	1966*
G. Øking i nasjonalformuen. Mill. kr.					
Privat kapitaltilvekst	2 467	3 393	4 259	5 330	5 524
Offentlig kapitaltilvekst ¹	2 741	2 470	2 658	2 830	3 171
Øking i nasjonalformuen	5 208	5 863	6 917	8 160	8 695
Innenlandsk nettoinvestering	6 461	7 149	7 449	8 915	9 620
Netto nedgang (+) eller øking (—) i Norges nettogjeld til utlandet ²	— 1 253	— 1 286	— 532	— 755	— 925

H. Faktorinntekt etter næring. Mill. kr.

Nettonasjonalprodukt	33 488	36 272	40 301	44 465	48 077
— Indirekte skatter	5 287	5 603	6 263	7 102	7 755
+ Subsidiar	1 615	1 847	1 746	2 276	2 365
Faktorinntekt	29 816	32 516	35 784	39 639	42 687
Av dette i:					
Jordbruk	1 433	1 486	1 543	1 653	1 798
Skogbruk m. v.	936	883	971	1 081	947
Fiske m. v.	344	373	459	726	913
Hvalfangst	50	18	70	95	56
Bergverksdrift m. v.	306	346	365	419	438
Industri	8 552	9 281	10 290	11 379	12 136
Herav: Skjermede næringer	3 197	3 595	3 882	4 147	4 434
Konkurransetsatte næringer ³ ..	5 355	5 686	6 408	7 232	7 702
Bygge- og anleggsvirksomhet	2 526	2 831	2 930	3 238	3 563
Kraft- og vannforsyning m. v.	700	666	728	837	842
Varehandel	4 022	4 584	4 890	5 387	5 945
Finansinstitusjoner	884	938	1 062	1 174	1 247
Forretningsbygg og boliger	1 048	1 122	1 204	1 295	1 410
Sjøfart	1 754	2 026	2 435	2 497	2 546
Tjenester i tilknytning til sjøfart	278	279	288	338	355
Annen samferdsel	1 731	1 868	2 028	2 192	2 357
Offentlig adm. og forsvar	1 547	1 700	1 888	2 084	2 287
Offentlig og privat tjenesteyting	2 962	3 339	3 810	4 349	4 908
Personlig tjenesteyting	743	776	823	895	939

I. Lønn etter næring. Mill. kr.

Lønn	19 584	21 070	22 901	25 177	27 660
Av dette i:					
Jordbruk	131	126	124	126	132
Skogbruk m. v.	348	336	327	341	331
Fiske m. v.	83	69	75	75	83
Hvalfangst	84	40	49	28	21
Bergverksdrift m. v.	161	181	182	206	227
Industri	5 922	6 353	6 948	7 630	8 432
Herav: Skjermede næringer	2 162	2 325	2 527	2 782	3 058
Konkurransetsatte næringer ³ ..	3 760	4 028	4 421	4 848	5 374
Bygge- og anleggsvirksomhet	1 944	2 116	2 245	2 467	2 701
Kraft- og vannforsyning m. v.	295	331	324	354	376
Varehandel	2 267	2 394	2 659	2 881	3 149
Finansinstitusjoner	587	646	688	777	838
Forretningsbygg og boliger	16	17	19	22	25
Sjøfart	1 466	1 606	1 732	1 879	2 044
Tjenester i tilknytning til sjøfart	203	203	210	250	275
Annen samferdsel	1 521	1 631	1 733	1 891	2 056
Offentlig adm. og forsvar	1 547	1 700	1 888	2 084	2 287
Offentlig og privat tjenesteyting	2 397	2 676	3 007	3 415	3 882
Personlig tjenesteyting	612	645	691	751	801

¹ Kapitaltilvekst i offentlig forvaltning og offentlige foretak. ² Her satt lik overskott på driftsregnskapet overfor utlandet. ³ Se noter til tabell M.

Nasjonalregnskap (forts.).

	1962	1963	1964	1965*	1966*
J. Eierinntekt etter næring. Mill. kr.					
Eierinntekt	10 232	11 446	12 883	14 462	15 027
Av dette i:					
Jordbruk	1 302	1 360	1 419	1 527	1 666
Skogbruk m. v.	588	547	644	740	616
Fiske m. v.	261	304	384	651	830
Hvalfangst	— 34	— 22	21	67	35
Bergverksdrift m. v.	145	165	183	213	211
Industri	2 630	2 928	3 342	3 749	3 704
Herav: Skjermede næringer	1 035	1 270	1 355	1 365	1 376
Konkurransetsatte næringer ¹ ..	1 595	1 658	1 987	2 384	2 328
Bygge- og anleggsvirksomhet	582	715	685	771	862
Kraft- og vannforsyning m. v.	405	335	404	483	466
Varehandel	1 755	2 190	2 231	2 506	2 796
Finansinstitusjoner	297	292	374	397	409
Forretningsbygg og boliger	1 032	1 105	1 185	1 273	1 385
Sjøfart	288	420	703	618	502
Tjenester i tilknytning til sjøfart	75	76	78	88	80
Annen samferdsel	210	237	295	301	301
Offentlig adm. og forsvar	—	—	—	—	—
Offentlig og privat tjenesteyting	565	663	803	934	1 026
Personlig tjenesteyting	131	131	132	144	138

K. Faktorinntekt etter inntektstype. Mill. kr.

Privat inntekt av arbeid og kapital	29 285	31 952	35 363	39 044	42 065
Lønn	19 584	21 070	22 901	25 177	27 660
Selvstendiges inntekt av jordbruk, skog- bruk m. v. og fiske m. v.	2 020	2 075	2 304	2 767	2 934
Inntekt av boliger	278	310	324	358	429
Personlige renteinntekter (netto)	425	477	537	596	656
Annen privat inntekt av arbeid og kapital	6 978	8 020	9 297	10 146	10 386
Offentlig nettoinntekt av kapital	194	151	— 42	92	82
Renter, aksjeutbytter og inntektsført overskott av offentlige foretak	140	96	— 98	35	24
Skatt på offentlige foretak	54	55	56	57	58
Kapitaltilvekst i offentlige foretak	—	—	—	—	—
Utlendingers nettoinntekt av kapital- plasseringer i Norge	337	413	463	503	540
Faktorinntekt	29 816	32 516	35 784	39 639	42 687

L. Faktorinntekt etter inntektstype. Prosentvis fordeling.

Privat inntekt av arbeid og kapital	98,2	98,2	98,8	98,5	98,5
Lønn	65,7	64,8	64,0	63,5	64,8
Selvstendiges inntekt av jordbruk, skog- bruk m. v. og fiske m. v.	6,8	6,4	6,4	7,0	6,9
Inntekt av boliger	0,9	0,9	0,9	0,9	1,0
Personlige renteinntekter (netto)	1,4	1,5	1,5	1,5	1,5
Annen privat inntekt av arbeid og kapital	23,4	24,6	26,0	25,6	24,3
Offentlig nettoinntekt av kapital	0,7	0,5	— 0,1	0,2	0,2
Utlendingers nettoinntekt av kapital- plasseringer i Norge	1,1	1,3	1,3	1,3	1,3
Faktorinntekt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

¹ Se noter til tabell M.

Nasjonalregnskap (forts.).

	1962	1963	1964	1965*	1966*
M. Inntekter i skjermede og konkurranseutsatte næringer. Mill. kr.					
Inntekt av jordbruk og mjølkeforedling ..	1 644	1 741	1 813	1 966	2 081
Lønn utenom jordbruk og mjølkeforedling	19 339	20 826	22 649	24 910	27 372
Herav: Skjermede næringer ¹	13 379	14 490	15 783	17 433	19 181
Konkurranseutsatte næringer ² ..	5 960	6 336	6 866	7 477	8 191
Eierinntekt utenom jordbruk og mjølkeforedling	8 833	9 949	11 322	12 763	13 234
Herav: Skjermede næringer ¹	6 016	6 879	7 384	8 107	8 698
Konkurranseutsatte næringer ² ..	2 817	3 070	3 938	4 656	4 536
Faktorinntekt	29 816	32 516	35 784	39 639	42 687

N. Inntekter i skjermede og konkurranseutsatte næringer. Prosentvis fordeling.

Inntekt av jordbruk og mjølkeforedling ..	5,5	5,3	5,1	5,0	4,9
Lønn utenom jordbruk	64,9	64,1	63,3	62,8	64,1
Herav: Skjermede næringer ¹	44,9	44,6	44,1	44,0	44,9
Konkurranseutsatte næringer ² ..	20,0	19,5	19,2	18,8	19,2
Eierinntekt utenom jordbruk	29,6	30,6	31,6	32,2	31,0
Herav: Skjermede næringer ¹	20,2	21,2	20,6	20,5	20,4
Konkurranseutsatte næringer ² ..	9,4	9,4	11,0	11,7	10,6
Faktorinntekt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,00

O. Driftsregnskapet overfor utlandet. Mill. kr.⁴

<i>Varer og tjenester:</i>					
Eksport:					
Varer fob ³	6 690	7 266	8 639	9 472	10 400
Skip, nybygde	63	73	142	339	210
Skip, eldre	268	409	493	566	650
Bruttofrakter opptjent i skipsfart	6 430	6 960	7 655	8 280	8 775
Reisetrafikk	431	512	559	599	640
Andre tjenester	1 177	1 249	1 436	1 448	1 720
I alt	15 059	16 469	18 924	20 704	22 395
Import:					
Varer cif ³	10 219	10 866	12 312	13 359	14 800
Skip	1 718	2 249	1 988	2 593	2 400
Skipsfartens utgifter i utlandet	3 030	3 185	3 400	3 660	4 000
Reisetrafikk	390	428	486	514	520
Andre tjenester	713	691	863	883	1 100
I alt	16 070	17 419	19 049	21 009	22 820
Eksportoverskott	— 1 011	— 950	— 125	— 305	— 425
<i>Renter og stønader:</i>					
Fra utlandet:					
Renter, aksjeutbytte o.l.	164	167	191	273	350
Stønader	203	213	225	240	250
I alt	367	380	416	513	600
Til utlandet:					
Renter, aksjeutbytte o.l.	501	580	654	776	890
Stønader	108	136	169	187	210
I alt	609	716	823	963	1 100
Rente- og stønadsoverskott	— 242	— 336	— 407	— 450	— 500
Overskott på driftsregnskapet	— 1 253	— 1 286	— 532	— 755	— 925

¹ Utenom jordbruk og mjølkeforedling. ² Skogbruk, fiske, hvalfangst, bergverksdrift, sjøfart, lufttransport og konkurranseutsatt industri (tobaksindustri, tekstilindustri, bekledningsindustri, treforedlingsindustri, gummi-vareindustri, kjemisk industri, kull- og mineraloljeforedling, primær jern- og metallindustri, jern- og metallvareindustri, maskinindustri, elektroteknisk industri, skipsindustri og «diverse industri.»). ³ Omfatter også varer utenom handelsstatistikken. ⁴ Se note side 134.

Nasjonalregnskap (forts.).

	1962	1963	1964	1965*	1966*
P. Private inntekter og utgifter. Mill. kr.					
<i>Inntekter:</i>					
Privat inntekt av arbeid og kapital ¹ . . .	29 285	31 952	35 363	39 044	42 065
Stønader fra det offentlige ²	3 494	3 925	4 415	4 989	5 570
Stønader fra utlandet	203	213	225	240	250
Inntekter i alt	32 982	36 090	40 003	44 273	47 885
<i>Utgifter:</i>					
Direkte skatter og trygdepremier ³	7 497	8 148	8 868	10 105	11 227
Stønader til utlandet	65	68	88	96	104
Privat konsum	22 953	24 481	26 788	28 742	31 030
Privat kapitaltilvekst	2 467	3 393	4 259	5 330	5 524
Utgifter i alt	32 982	36 090	40 003	44 273	47 885

Q. Offentlig forvaltnings inntekter og utgifter.⁴ Mill. kr.

<i>Inntekter:</i>					
Formuesinntekt	598	609	470	680	716
Direkte skatter og trygdepremier	7 551	8 203	8 924	10 162	11 285
Indirekte skatter	5 287	5 603	6 263	7 102	7 755
Stønader fra utlandet	—	—	—	—	—
Inntekter i alt	13 436	14 415	15 657	17 944	19 756
<i>Utgifter:</i>					
Renteutgifter	458	513	568	645	692
Stønader til private konsumenter	3 494	3 925	4 415	4 989	5 570
Subsidier	1 615	1 847	1 746	2 276	2 365
Stønader til utlandet	43	68	81	91	106
Offentlig konsum	5 085	5 592	6 189	7 113	7 852
Kapitaltilvekst	2 741	2 470	2 658	2 830	3 171
Utgifter i alt	13 436	14 415	15 657	17 944	19 756

R. Sysselsetting etter næring. 1 000 årsverk.

Årsverk utført av selvstendige	382	379	373	369	364
Årsverk utført av lønntakere	1 106	1 124	1 140	1 156	1 169
Årsverk utført i alt	1 488	1 503	1 513	1 525	1 533
Av dette i:					
Jordbruk	248	242	237	231	226
Skogbruk m.v.	22	22	21	20	18
Fiske m.v.	39	38	37	36	36
Hvalfangst	3	1	1	1	1
Bergverksdrift	9	9	8	9	9
Industri	362	370	374	381	388
Herav: Skjermede næringer	140	146	148	152	155
Konkurransetsatte næringer ⁵	222	224	226	229	233
Bygge- og anleggsvirksomhet	119	119	120	120	121
Kraft- og vannforsyning m.v.	13	14	14	14	14
Varehandel	177	180	183	187	190
Finansinstitusjoner	24	25	26	27	28
Forretningsbygg og boliger	3	3	3	3	3
Sjøfart	63	64	65	64	63
Tjenester i tilknytning til sjøfart	12	12	11	12	11
Annen samferdsel	89	90	90	90	91
Offentlig adm. og forsvar	82	84	87	87	87
Offentlig og privat tjenesteyting	143	150	157	164	171
Personlig tjenesteyting	80	80	79	79	76

¹ For spesifikasjon se tabell K side *4. ² Inkluderer ytelser fra sosiale trygder. ³ Ekskl. skatter fra offentlige foretak. ⁴ For spesifikasjon se tabell 92, avsnittet om offentlige finanser. ⁵ Se noter til tabell M.

Nasjonalregnskap (forts.).

	1962	1963	1964	1965*	1966*
S. Bruttonasjonalprodukt etter næring. I 1961-priser. Mill. kr.					
Jordbruk	1 768	1 857	1 793	1 706	1 787
Skogbruk m. v.	952	910	963	1 031	816
Fiske m. v.	566	584	653	847	965
Hvalfangst	164	73	96	90	51
Bergverksdrift m. v.	355	386	410	446	448
Industri	9 884	10 512	11 332	12 012	12 719
Bygge- og anleggsvirksomhet	2 893	3 055	3 182	3 271	3 410
Kraft- og vannforsyning m. v.	1 142	1 208	1 296	1 433	1 443
Varehandel	7 178	7 574	7 852	8 093	8 524
Finansinstitusjoner	838	889	903	957	977
Forretningsbygg og boliger	2 048	2 133	2 212	2 312	2 411
Sjøfart	4 365	4 791	5 113	5 575	5 943
Tjenester i tilknytning til sjøfart	296	291	280	301	301
Annen samferdsel	2 464	2 545	2 751	2 843	2 985
Offentlig adm. og forsvar	1 390	1 441	1 508	1 560	1 590
Offentlig og privat tjenesteyting	2 797	2 921	3 105	3 317	3 475
Personlig tjenesteyting	727	721	726	736	740
Bruttotjenesteyting av offentlig konsumkapital	732	778	829	883	930
Bruttonasjonalprodukt	40 559	42 669	45 004	47 413	49 515

T. Privat konsum. I 1961-priser. Mill. kr.

Matvarer	6 113	6 251	6 351	6 464	6 624
Drikkevarer og tobakk	1 629	1 698	1 674	1 807	1 973
Bolig, lys og brensel	2 464	2 589	2 680	2 860	3 037
Møbler og husholdningsartikler	1 710	1 824	1 923	1 890	2 017
Klær og skotøy	3 021	3 045	3 157	3 186	3 294
Helsepleie og personlig hygiene	1 265	1 367	1 501	1 620	1 689
Reiser og transport	1 897	2 027	2 270	2 377	2 580
Fritidssysler og utdanning	1 392	1 519	1 591	1 639	1 732
Annet konsum	2 130	2 210	2 313	2 366	2 445
Spesifisert konsum	21 621	22 530	23 460	24 209	25 391
+ Korreksjonsposter ¹	339	287	268	286	228
Privat konsum	21 960	22 817	23 728	24 495	25 619

U. Bruttoinvestering uten lager etter næring. I 1961-priser. Mill. kr.

Jordbruk	703	730	735	725	777
Skogbruk	160	161	155	155	154
Fiske m. v.	305	291	307	342	375
Hvalfangst	25	21	24	9	3
Bergverksdrift m. v.	99	114	150	163	177
Industri	2 522	2 486	2 561	2 739	2 963
Bygge- og anleggsvirksomhet	297	267	350	373	417
Elektrisitetforsyning	1 148	1 261	1 210	1 176	1 304
Gassforsyning	6	7	3	3	3
Varehandel	657	723	793	849	912
Forretningsbygg	520	473	471	475	559
Boliger	1 987	2 015	2 105	2 190	2 191
Sjøfart	3 266	3 879	3 843	4 527	4 545
Tjenester i tilknytning til sjøfart	44	44	51	52	56
Annen samferdsel	1 011	1 095	1 155	1 223	1 323
Andre tjenesteytende næringer	231	304	326	353	376
Offentlig konsumkapital	1 901	2 162	2 385	2 422	2 499
Bruttoinvestering i fast kapital	14 882	16 033	16 624	17 776	18 634

¹ Se note 1 side *2.

Nasjonalregnskap (forts.).

	1962	1963	1964	1965*	1966*
V. Nasjonalprodukt etter anvendelse. I 1961-priser. Mill. kr.					
Privat konsum	21 960	22 817	23 728	24 495	25 619
Offentlig konsum	4 689	4 888	5 111	5 559	5 772
Sivilt	3 472	3 633	3 819	4 023	4 242
Militært	1 217	1 255	1 292	1 536	1 530
Bruttoinvestering	14 977	15 980	16 794	18 485	19 407
Bygninger og anlegg	6 820	7 131	7 410	7 640	7 936
Skip og båter	3 483	4 080	4 038	4 720	4 740
Annet transportmateriell	1 228	1 328	1 382	1 478	1 561
Maskiner, redskap, inventar	3 351	3 494	3 794	3 938	4 397
Lagerendring	95	— 53	170	709	773
Eksportoverskott	— 1 067	— 1 016	— 629	— 1 126	— 1 283
Eksport	15 359	16 895	18 709	20 007	21 474
— Import	16 426	17 911	19 338	21 133	22 757
Bruttonasjonalprodukt	40 559	42 669	45 004	47 413	49 515
Kapitalslit	8 714	9 210	9 755	10 328	10 897
Bygninger og anlegg	2 871	2 987	3 111	3 229	3 349
Skip og båter	2 883	3 057	3 255	3 489	3 694
Annet transportmateriell	1 102	1 173	1 237	1 308	1 382
Maskiner, redskap, inventar	1 858	1 993	2 152	2 302	2 472
Nettonasjonalprodukt	31 845	33 459	35 249	37 085	38 618

W. Nasjonalprodukt etter anvendelse. Vekstrater.

Privat konsum	3,3	3,9	4,0	3,2	4,6
Offentlig konsum	7,3	4,2	4,6	8,8	3,8
Sivilt	7,5	4,6	5,1	5,3	5,4
Militært	6,7	3,1	2,9	18,9	— 0,4
Bruttoinvestering	1,5	6,7	5,1	10,1	5,0
Bygninger og anlegg	6,7	4,6	3,9	3,1	3,9
Skip og båter	0,7	17,1	— 1,0	16,9	0,4
Annet transportmateriell	4,6	8,1	4,1	6,9	5,6
Maskiner, redskap, inventar	5,5	4,3	8,6	3,8	11,7
Lagerendring	..	..	..	..	..
Eksportoverskott	..	..	..	..	..
Eksport	6,2	10,0	10,7	6,9	7,3
— Import	5,3	9,0	8,0	9,3	7,7
Bruttonasjonalprodukt	3,3	5,2	5,5	5,4	4,4
Kapitalslit	5,2	5,7	5,9	5,9	5,5
Bygninger og anlegg	3,5	4,0	4,2	3,8	3,7
Skip og båter	5,6	6,0	6,5	7,2	5,9
Annet transportmateriell	5,4	6,4	5,5	5,7	5,7
Maskiner, redskap, inventar	7,3	7,3	8,0	7,0	7,4
Nettonasjonalprodukt	2,8	5,1	5,3	5,2	4,1

X. Bruttoprodukt pr. årsverk. Indekstall. 1961 = 100.

Jordbruk og mjølkeforedling	95,5	101,0	100,5	101,6	106,7
Andre skjermede næringer ¹	101,9	104,9	107,5	109,9	113,0
Konkurransutsatte næringer ¹	105,2	110,4	120,0	129,9	136,3
Alle næringer	103,1	107,4	112,5	117,6	122,1

¹ Se noter til tabell M.

**Publikasjoner sendt ut fra Statistisk Sentralbyrå siden forrige utgave av
Økonomisk utsyn.**

*Publications issued by the Central Bureau of Statistics since the previous edition of
Economic Survey.*

I serien Norges offisielle statistikk (NOS):

Rekke XII

Boktrykk 1966

- Nr. 188 Økonomisk utsyn over året 1965 *Economic Survey* Sidetall 151 Pris kr. 11,00
- 189 Psykiatriske sykehus 1964 *Hospitals for Mental Disease* Sidetall 49 Pris kr. 6,00
- 190 Skogstatistikk 1964 *Forestry Statistics* Sidetall 154 Pris kr. 8,00
- 191 Syketrygden 1964 *National Health Insurance* Sidetall 109 Pris kr. 8,00
- 192 Samferdselsstatistikk 1964 *Transport and Communication Statistics* Sidetall 133 Pris kr. 8,00
- 193 Utenrikshandel 1965 I *External Trade I* Sidetall 259 Pris kr. 9,00
- 194 Folkemengdens bevegelse 1964 *Vital Statistics and Migration Statistics* Sidetall 59 Pris kr. 7,00
- 195 Statistisk årbok 1966 *Statistical Yearbook of Norway* Sidetall 397 Pris kr. 11,00
- 196 Helsestatistikk 1964 *Health Statistics* Sidetall 90 Pris kr. 7,00
- 197 Forsikringsselskaper 1964 *Sociétés d'assurances* Sidetall 175 Pris kr. 9,00
- 198 Norges postverk 1965 *Statistique postale* Sidetall 200 Pris kr. 9,00
- 199 Stortingsvalget 1965 II *Storting Elections II* Sidetall 86 Pris kr. 7,00
- 200 Utenrikshandel 1965 II *External Trade II* Sidetall 229 Pris kr. 9,00
- 201 Alkoholstatistikk 1965 *Alcohol Statistics* Sidetall 36 Pris kr. 6,00
- 202 Jordbruksstatistikk 1965 *Agricultural Statistics* Sidetall 110 Pris kr. 8,00
- 203 Kredittmarkedstatistikk 1964 *Credit Market Statistics* Sidetall 208 Pris kr. 9,00
- 204 Telegrafverket 1965 *Télégraphes et téléphones de l'Etat* Sidetall 292 Pris kr. 9,00
- 205 Utenrikshandel 1965 III *External Trade III* Sidetall 268 Pris kr. 9,00
- 206 Fiskeristatistikk 1964 *Fishery Statistics* Sidetall 88 Pris kr. 7,00
- 207 Lønnsstatistikk 1965 *Wage Statistics* Sidetall 114 Pris kr. 8,00
- 208 Bedriftstelling 1963 I Bergverksdrift m. v. og industri *Census of Establishments I Mining and Quarrying, Manufacturing* Sidetall 211 Pris kr. 9,00
- 209 Meieribruket i Noreg 1965 *Norway's Dairy Industry* Sidetall 57 Pris kr. 7,00

Rekke XII

Boktrykk 1967

- Nr. 210 Økonomisk utsyn over året 1966 *Economic Survey* Sidetall 159 Pris kr. 11,00

Rekke A

Stensil-, offsettrykk 1966

- Nr. 140 Frukttrelteljng 1965 Bruk med over 50 frukttre *Census of Fruit Trees Holdings with more than 50 Fruit Trees* Sidetall 35 Pris kr. 4,00
- 141 Kriminalstatistikk 1964 II Domfelte, botlagte og påtalefritatte *Criminal Statistics II Persons Convicted, Fined or Suspended of Prosecution* Sidetall 50 Pris kr. 4,00
- 142 Kriminalstatistikk 1964 III Innsatte og løslatte ved fengselsanstalter *Criminal Statistics III Movement of Population in Penal Institutions* Sidetall 27 Pris kr. 4,00
- 143 Stats- og trygdeforvaltningens finanser 1946—1960 *Central Government and Social Security Funds Finances* Sidetall 123 Pris kr. 5,00
- 144 Lønnsstatistikk for kommunale arbeidstakere pr. 1. mai 1965 *Salaries of Local Government Employees* Sidetall 47 Pris kr. 4,50
- 145 Undervisningsstatistikk 1964—65 V Universiteter og høyskoler *Educational Statistics V Universities* Sidetall 62 Pris kr. 4,50
- 146 Lønnsstatistikk for funksjonærer i bankvirksomhet pr. 1. september 1965 *Salaries of Bank Employees* Sidetall 23 Pris kr. 3,00
- 147 Lønnsstatistikk for funksjonærer i forsikringsvirksomhet pr. 1. september 1965 *Wage Statistics for Salaried Employees in Insurance Activity* Sidetall 22 Pris kr. 3,00
- 148 Daginstitusjoner for barn 1963 *Nursery Schools and Day Nurseries* Sidetall 17 Pris kr. 3,00
- 149 Lønnsstatistikk for sjøfolk på skip i innenriks rutefart November 1965 *Wage Statistics for Seamen on Ships in Scheduled Coasting Trade* Sidetall 19 Pris kr. 3,00
- 150 Dødsårsaker 1964 Hovedtabeller *Causes of Death Main Tables* Sidetall 77 Pris kr. 4,50
- 151 Barnevernsstatistikk 1964 *Child Welfare Statistics* Sidetall 39 Pris kr. 4,00
- 152 Husmorvikarvirksomhet og hjemmesykepleie 1964 *Housewife Substitute Services and Home Nursing* Sidetall 23 Pris kr. 3,00
- 153 Markedstall Bedriftstillingen 1963 I Bergverksdrift m. v. og industri *Market Data. Census of Establishments I Mining and Quarrying, Manufacturing* Sidetall 75 Pris kr. 4,50
- 154 Hotellstatistikk 1965 *Hotel Statistics* Sidetall 22 Pris kr. 3,00
- 155 Lønnstilling for arbeidere i bergverksdrift og industri 2. kvartal 1965 I *Wage Census for Workers in Mining and Manufacturing I* Sidetall 119 Pris kr. 5,00
- 156 Forsorgsstønad og kommunal trygd 1964 *Public Assistance and Municipal Social Pensions* Sidetall 24 Pris kr. 3,00
- 157 Industristatistikk 1964 *Industrial Statistics* Sidetall 149 Pris kr. 5,00
- 158 Jaktstatistikk 1965 *Hunting Statistics* Sidetall 39 Pris kr. 4,00
- 159 Nasjonalregnskap med fjorten og fem produksjonssektorer 1949—1961 II *National Accounts Classified by Fourteen and Five Industrial Sectors II* Sidetall 54 Pris kr. 4,50
- 160 Lønnstilling for arbeidere i bergverksdrift og industri 3. kvartal 1965 II *Wage Census for Workers in Mining and Manufacturing II* Sidetall 56 Pris kr. 4,50
- 161 Lønnstilling for arbeidere i bergverksdrift og industri 3. kvartal 1965 III *Wage Census for Workers in Mining and Manufacturing III* Sidetall 50 Pris kr. 4,50
- 162 Daginstitusjoner for barn 1964 *Nursery Schools and Day Nurseries* Sidetall 16 Pris kr. 3,00
- 163 Sivilrettsstatistikk 1965 *Civil Judicial Statistics* Sidetall 22 Pris kr. 3,00
- 164 Undervisningsstatistikk 1965—66 I Folke- og framhaldsskoler *Educational Statistics I Primary and Continuation Schools* Sidetall 61 Pris kr. 4,50
- 165 Undervisningsstatistikk 1965—66 III Høgre allmennskoler *Educational Statistics III Secondary Schools* Sidetall 39 Pris kr. 4,00
- 166 Undervisningsstatistikk 1965—66 IV Fag- og yrkesskoler *Educational Statistics IV Vocational Schools* Sidetall 62 Pris kr. 4,50
- 167 Finansinstitusjoner. Regnskapstall 1965 *Financial Institutions. Summary of Accounts* Sidetall 97 Pris kr. 5,00
- 168 Rutebilstatistikk 1965 *Scheduled Road Transport* Sidetall 18 Pris kr. 3,00
- 169 Adopsjonsstatistikk 1965 *Adoption Statistics* Sidetall 11 Pris kr. 3,00
- 170 Elektrisitetsstatistikk 1965 *Electricity Statistics* Sidetall 38 Pris kr. 4,00
- 171 Kriminalstatistikk 1965 I Forbrytelser etterforsket av politiet *Criminal Statistics I Crimes Investigated by the Police* Sidetall 52 Pris kr. 4,50
- 172 Veitrafikkulykker 1965 *Road Traffic Accidents* Sidetall 48 Pris kr. 4,50
- 173 Lønnsstatistikk for sjøfolk på skip i utenriksfart mars 1966 *Wage Statistics for Seamen on Ships in Ocean Transport* Sidetall 21 Pris kr. 3,00
- 174 Undervisningsstatistikk 1965—66 II Folkehøgskolar *Educational Statistics II Folk High Schools* Sidetall 37 Pris kr. 4,00
- 175 Kriminalstatistikk 1965 II Domfelte, botlagte og påtalefritatte *Criminal Statistics II Persons Convicted, Fined or Suspended of Prosecution* Sidetall 34 Pris kr. 4,00
- 176 Kriminalstatistikk 1965 IV Tilbakefallsstatistikk for siktede *Criminal Statistics IV Recidivism among Persons Charged with Crimes* Sidetall 23 Pris kr. 3,50
- 177 Kriminalstatistikk 1965 III Innsatte og løslatte ved fengselsanstalter *Criminal Statistics III Movement of Population in Penal Institutions* Sidetall 23 Pris kr. 3,50
- 178 Lønnsstatistikk for ansatte i varehandel pr. 1. mars 1966 *Monthly Earnings in Wholesale and Retail Trade* Sidetall 14 Pris kr. 3,00
- 179 Industristatistikk 1965 *Industrial Statistics* Sidetall 153 Pris kr. 5,00
- 180 Sosial hjemmehjelp 1965 *Social Home-Help Services* Sidetall 33 Pris kr. 4,00

I serien Samfunnsøkonomiske studier (SØS):

- Nr. 12 Norges økonomi etter krigen *The Norwegian Post-War Economy* Sidetall 437 Pris kr. 15,00
 — 13 Ekteskap, fødsler og vandringer i Norge 1856—1960 *Marriages, Births and Migrations in Norway* Sidetall 221 Pris kr. 9,00
 — 14 Foreign Ownership in Norwegian Enterprises *Utenlandske eierinteresser i norske bedrifter* Sidetall 213 Pris kr. 12,00
 — 15 Progressiviteten i skattesystemet 1960 *Statistical Tax Incidence Investigation* Sidetall 95 Pris kr. 7,00
 — 16 Langtidslinjer i norsk økonomi 1865—1960 *Trends in Norwegian Economy* Sidetall 150 Pris kr. 8,00
 — 17 Dødelighet blant spedbarn i Norge 1901—1963 *Infant Mortality in Norway* Sidetall 74 Pris kr. 7,00
 — 18 Storbyutvikling og arbeidsreiser. En undersøkelse av pendling, befolkningsutvikling, næringsliv og urbanisering i Oslo-området *Metropolitan Growth, Commuting and Urbanization in the Oslo Area* Sidetall 298 Pris kr. 12,00

I serien Artikler fra Statistisk Sentralbyrå (ART):

- Nr. 12 Kriminalitet, årskull og økonomisk vekst *Crimes, Generations and Economic Growth* Sidetall 63 Pris kr. 7,00
 — 13 Desisjonstabeller og generering av maskinprogrammer for granskning av statistisk primærmateriale *Decision Tables and Generation of Computer Programs for Editing of Statistical Data* Sidetall 11 Pris kr. 4,00
 — 14 Ekteskap og barnetall — En analyse av fruktbarhetsutviklingen i Norge *Marriages and Number of Children — An Analysis of Fertility Trend in Norway* Sidetall 29 Pris kr. 6,00
 — 15 Tjue års økonomisk politikk i Norge: Suksesser og mistak *Twenty Years of Norwegian Economic Policy: An Appraisal* Sidetall 38 Pris kr. 6,00
 — 16 Long-Range Planning, Progress- and Cost-Reporting in the Central Bureau of Statistics of Norway *Langtidsprogrammering, framdrifts- og kostnadsrapportering i Statistisk Sentralbyrå* Sidetall 9 Pris kr. 4,00
 — 17 Økonomiske konsekvenser av nedrustning i Norge *Economic Consequences of Disarmament in Norway* Sidetall 25 Pris kr. 4,00
 — 18 Teknisk revolusjon i økonomisk analyse og politikk? *Technical Revolution in Economic Analysis and Policy?* Sidetall 23 Pris kr. 4,00

Pris kr. 11,00.

Publikasjonen utgis i kommisjon hos H. Aschehoug & Co., Oslo,
og er til salgs hos alle bokhandlere.